

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SERMAYE PİYASALARI VE BORSA ANABİLİM DALI

SERMAYE PİYASASINDA DENETİM:
“SUÇLAR VE CEZALARI İLE UYGULAMA VE SONUÇLARI”
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN : PROF.DR.NİYAZİ BERK
HAZIRLAYAN : SERDAR SATOĞLU

İSTANBUL - 2006

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SERMAYE PİYASALARI VE BORSA ANABİLİM DALI

SERMAYE PİYASASINDA DENETİM:
“SUÇLAR VE CEZALARI İLE UYGULAMA VE SONUÇLARI”
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN : SERDAR SATOĞLU

İSTANBUL - 2006

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : Sermaye Piyasasında Denetim: “Suçlar ve Cezaları ile Uygulama ve Sonuçları”

TEZ TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİ HAZIRLAYAN : Serdar SATOĞLU

ANABİLİM DALI : Sermaye Piyasası ve Borsa

SAVUNMA TARİHİ : 21.08.2006

JÜRİ ÜYELERİ :

GÖREVİ

ADI SOYADI

İmza

Danışman

Prof.Dr.Niyazi BERK

Üye

Prof.Dr.Münevver ÇETİN

Üye

Yrd.Doç.Dr.Hayati ERİŞ

Ö Z E T

Finansal piyasaların düzenli olarak çalışmasının önkoşullarından en önemlisi “yatırımcıların korunmasıdır”. Bunun temel koşullarından biri de piyasanın düzenlenmesidir. Bu piyasalarda faaliyet gösteren kuruluşların müşterileri ile olan ilişkilerinde uymakla yükümlü oldukları etik davranış kuralları yatırımcıların korunması açısından önem taşımaktadır. Söz konusu kurallar yasal düzenlemeler ile belirlenebileceği gibi, sektörde faaliyet gösteren kuruluşların üye oldukları meslek kuruluşları tarafından da belirlenebilmekte olup, finansal sisteme güvenilirlik kazandırmakta ve bu yolla hem belirsizlikleri, hem de işlem maliyetlerini azaltarak sistemin gelişimine yardımcı olmaktadır.

Sermaye piyasalarının en önemli amacı tasarruf sahipleri ile yatırımcıyı karşı karşıya getirmektir. Düzenlenmemiş, denetimsiz bir piyasa her iki taraf için de ciddi riskler taşıyacağından bu alanda faaliyette bulunmaktan kaçınabilirler. Düzenleyici otoriteler, sahip oldukları düzenleme ve denetleme yetkileri nedeniyle yatırımcının korunmasında etkin bir rol üstlenmektedir.

Türkiye’de düzenleme ve denetleme görevi Sermaye Piyasası Kurulu’na verilmiştir. Ancak, SPK bu konudaki tek yetkili kurum değildir. BDDK, Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, MKK, İMKB, TSPAKB gibi kuruluşlar da kendi kuruluş kanunları gereği düzenleme ve denetleme yetkisine sahiptirler.

Bu tez ile, konuyla ilgili tüm mevzuat taranarak gözden geçirilmiş olup, sermaye piyasasında düzenleyici ve denetleyici olan kurum ve kuruluşların yaptıkları denetimleri, tabî oldukları yasal düzenlemeleri, mevzuatta düzenlenen suç ve cezalar ile uygulama sonuçlarına göre, sermaye piyasalarının daha da etkin ve kurallara, mevzuata uygun hale getirilip, piyasaya işlerlik ve güvenilirlik kazanmasının yolları aranmıştır.

SUMMARY

“The protection of the investors” is one of the main conditions of a regulated financial market. Rules and regulations in the financial markets which all companies and establishments in the market have to obey, are very important for the protection of the investors. These rules can be arranged by legal regulations or by the professional unions and establishments as well. These arrangements provide investors reliance to the financial system and help the evolution of the system. These regulations also decrease uncertainties and transaction costs.

An unregulated market contains serious risks for both sides of the transactions. Regulating authorities have a big role in protecting market investors.

In Turkey, the regulation authority is SPK (Capital Markets Board of Turkey). On the other hand, SPK is not the only authority to regulate capital markets, it regulates the market with the help of the establishment such as; Banking Regulation and Supervision Agency, Undersecretariat of Treasury, The Central Bank, Central Registry Agency , Istanbul Stock Exchange, The Association of Capital Market Intermediary Institutions of Turkey.

In this thesis; the law on this definite subject has been carefully researched. Legal regulations, Inspections of regulators, crimes and penalties according to the results of execution are investigated to examine new ways to provide more efficiency and confidence on capital markets.

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR CETVELİ.....	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SERMAYE PİYASASI ve DENETİM İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sermaye Piyasasının Tanımı, Özellikleri ve Çeşitleri.....	6
1.1.1. Sermaye Piyasası.....	7
1.1.2. Sermaye Piyasasının Özellikleri.....	7
1.1.3. Sermaye Piyasasının Çeşitleri.....	8
1.2. Sermaye Piyasasının Ekonomik İşlevleri.....	11
1.2.1. Likidite Sağlama İşlevi.....	11
1.2.2. Ekonomiye Kaynak Yaratma İşlevi.....	11
1.2.3. Sermaye Mülkiyetini Tabana Yayma İşlevi.....	12
1.2.4. Ekonominin Göstergesi Olma İşlevi.....	13
1.2.5. Uzun Vadeli Yatırımların Kısa Vadeli Tasarruflarla Finansmanını Sağlama İşlevi.....	14
1.2.6. Özelleştirme Çabalarının Hayata Geçirilebilmesi İşlevi.....	14
1.2.7. Menkul Kıymetlerle İlgili Bilgilere Kolay Ulaşma İşlevi.....	14
1.2.8. Güvence İşlevi	15
1.2.9. Sanayide Yapısal Değişikliği Kolaylaştırma İşlevi.....	15
1.3. Sermaye Piyasasında Sermaye Piyasası Kurulu'nun Denetimdeki Yeri ve Önemi.....	16
1.3.1. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK).....	16
1.3.2. Kurul Mevzuatı.....	18

1.3.3. SPK Başkan ve Üyeleri.....	18
-----------------------------------	----

1.3.4. SPKn İle İlgili Diğer Hükümler.....	21
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

SERMAYE PİYASASINDA DENETİME ESAS TEŞKİL EDEN SUÇ ve CEZALAR

2.1. Sermaye Piyasasında Denetim.....	23
2.1.1. Tedbirler.....	25
2.1.2. Yatırımcıları Koruma Fonu	25
2.2. Sermaye Piyasa Kurulu'nda Denetim Yapan Birimlerin Görev ve Çalışmaları.....	26
2.2.1. Kurul Karar Organının Görevleri.....	26
2.2.2. Kurul Başkanının Görevleri.....	27
2.3. Sermaye Piyasası Kurulu'nun Görev ve Yetkileri.....	27
2.4. SPK Ana Hizmet Birimlerinin Görevleri ve Çalışmaları	29
2.4.1. Denetleme Dairesi Başkanlığı	30
2.4.2. Ortaklıklar Finansmanı Dairesi Başkanlığı.....	32
2.4.3. Aracılık Faaliyetleri Dairesi Başkanlığı.....	33
2.4.4. Kurumsal Yatırımcılar Dairesi Başkanlığı	34
2.4.5. Araştırma Dairesi Başkanlığı.....	34
2.4.6. Muhasebe Standartları Dairesi Başkanlığı.....	35
2.4.7. Piyasa Gözetim ve Düzenleme Dairesi Başkanlığı.....	36
2.4.8. Hukuk İşleri Dairesi Başkanlığı.....	37
2.4.9. Bilgi İşlem, İstatistik ve Enformasyon Dairesi Başkanlığı.....	37
2.4.10. İdarî ve Malî İşler Dairesi Başkanlığı.....	37
2.5. Denetim Faaliyetleri.....	38
2.6. SPK'nın Açtığı Davalar, Suç Duyuruları ve İdarî Tedbirler.....	41
2.7. SPK Tarafından Yapılan Gözetim ve Denetim Çalışmaları.....	43

2.7.1. Gözetim.....	43
2.7.1.1. Halka Açık Anonim Ortaklıkların Gözetimi.....	43
2.7.1.2. Kolektif Yatırım Kuruluşlarının Gözetimi.....	45
2.7.1.3. Aracı Kuruluşların Gözetimi.....	46
2.7.1.4. Bağımsız Denetim Kuruluşlarının Gözetimi.....	47
2.7.1.5. Derecelendirme Kuruluşlarının Gözetimi.....	47
2.7.1.6. Piyasa Gözetimi.....	47
2.7.2. Denetim.....	48
2.8. Aracı Kurumların Denetimi	50
2.8.1. Aracı Kuruluşların Faaliyet Yetki Belgelerinin İptali veya Faaliyetlerinin Geçici Olarak Durdurulması	52
2.8.2. Aracı Kurumların Sermaye Yeterliliği İle İlgili Düzenlemeler.....	54
2.8.3. Tedricî Tasfiye.....	56
2.8.3.1. Aracı Kurumların Tedricî Tasfiye Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik.....	57
2.8.4. Aracı Kurumların Cezai Sorumlulukları	57
2.8.4.1. Türk Ceza Kanunu Açısından	57
2.8.4.2. Özel Kanunlar Açısından.....	58
2.8.5. Bağımsız Denetleme Kuruluşlarınca Yapılan Denetim.....	58
2.8.5.1. Bağımsız Denetleme	60
2.8.5.2. Bağımsız Denetimin Amacı.....	63
2.9. İMKB'ca Aracı Kuruluşların Denetlenmesi.....	64
2.9.1. Uyuşmazlıklar.....	65
2.9.1.1. Uyuşmazlık Konuları.....	65
2.9.1.2. Uyuşmazlıkların Çözümü.....	66
2.9.2. Disiplin ve Ceza Hükümleri	67
2.9.2.1. Disiplin Cezaları.....	68
2.9.2.2. Disiplin Cezalarını Gerektiren Fiil ve Hareketler.....	69

2.9.3. İMKB Disiplin ve Ceza Hükümleri.....	72
2.9.3.1. Disiplin Cezaları	72
2.9.3.2. Hapis Cezası	73
2.9.3.3. Muhakeme Usulü	74
2.9.3.4. Ceza Uygulamasına Dair Genel Hükümler.....	74
2.9.4. Disiplin Komitesi.....	76
2.10. Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği	77
2.10.1. Disiplin Hükümleri.....	78
2.10.1.1. Disiplin Cezalarının Uygulanmasına Dair Genel Hükümler.....	80
2.10.2. Disiplin Dosyaları.....	81
2.10.3. Uyuşmazlık Dosyaları.....	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DENETİM İLE İLGİLİ SUÇ ve CEZALARA YÖNELİK UYGULAMALAR

3.1. Sermaye Piyasası Kanunu'nda Düzenlenen Suçlar ve Cezaları.....	85
3.1.1. Sermaye Piyasasını Düzenleyen Hukuki Çerçeve.....	85
3.1.2. Sermaye Piyasası Kanunu'nda Cezai Sorumluluk Gerektiren Fiiller.....	88
3.1.2.1. İdarî Para Cezaları	92
3.1.2.2. Cezaların Arttırılması	94
3.1.2.3. Usul Hükümleri.....	94
3.1.3. Sermaye Piyasası ve Suçlar.....	96
3.1.3.1. İçerden Öğrenenlerin Ticareti.....	96
3.1.3.1.1. İçerden Öğrenenlerin Ticaretinin Yasaklanmasına İlişkin Düzenleme.....	99
3.1.3.2. Fiyat Manipülasyonları	100
3.1.3.2.1. Manipülasyon Suçuna İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	102

3.1.4. Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı Taslağı İle Getirilen Düzenlemeler.....	105
3.1.4.1. Ana Başlıklarla Taslakta Yer Alan Konular.....	107
3.1.4.2. Cezai Sorumluluk.....	110
3.2. Sermaye Piyasası Meslek Kuralları ve Seçilmiş Ülke Örnekleri ile Kıyaslama.....	115
3.2.1. Sermaye Piyasası Meslek Kuralları.....	117
3.2.2. IOSCO Düzenlemeleri	118
3.2.3. AB Düzenlemelerinde Meslek Kuralları ve Sermaye Piyasası Suçları	122
3.2.4. Avrupa Birliği'nde Sermaye Piyasası Meslek Kuralları	128
3.2.5. ABD'de Sermaye Piyasasının Düzenlenişi	130
3.2.5.1. Federal Kanunlar.....	131
3.2.5.2. Eyalet Kanunları.....	134
3.2.5.3. ABD'de Sermaye Piyasası Meslek Kuralları.....	138
3.2.5.4. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Hukuku.....	140
3.2.5.5. ABD Sermaye Piyasası Kurulu (SEC).....	143
3.2.6. İngiltere'de Sermaye Piyasasının Düzenlenişi	146
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	154
KAYNAKLAR.....	160
EKLER.....	164
1 –Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği (Seri: V, No: 34)	164
2 –Aracı Kurumların Tedrici Tasfiye Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik..	178
3 –İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği.....	186
4 –TSPAKB Disiplin Yönetmeliği.....	205

TABLO LİSTESİ

TABLO- 1	: MALİ SİSTEM.....	10
TABLO- 2	: DENETLEME DAİRESİ BAŞKANLIĞININ ÇALIŞMALARI (2002-2005).....	31
TABLO- 3	: MANİPÜLASYON DOSYALARININ SEYRİ.....	38
TABLO- 4	: MASAK DENETİMLERİ.....	39
TABLO- 5	: SPK DENETİMLERİ (2002-2005).....	40
TABLO- 6	: TÜRK SERMAYE PİYASALARINA İLİŞKİN GENEL GÖSTERGELER'2005.	45
TABLO- 7	: SPK DENETİM SÜRECİ.....	49
TABLO- 8	: İMKB UYUŞMAZLIK PROSEDÜRÜ.....	67
TABLO- 9	: İMKB YÖNETMELİĞİ'NE GÖRE BORSA ÜYELERİNE VE ÜYE TEMSİLCİLERİNE VERİLECEK DİSİPLİN CEZALARI.....	76
TABLO- 10	: İMKB DİSİPLİN PROSEDÜRÜ.....	77
TABLO- 11	: TSPAKB DİSİPLİN KONULARI.....	82
TABLO- 12	: TSPAKB UYUŞMAZLIK KONULARI.....	83
TABLO- 13	: SERMAYE PİYASASI KANUNU'NDA DÜZENLENEN SUÇ VE CEZALARI.	95
TABLO- 14	: SUÇLAR VE CEZALAR (MEVCUT SERMAYE PİYASASI KANUNU İLE YENİ TASLAK).....	113

KISALTMALAR CETVELİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e	: Adı geçen eser
ASE	: American Stock Exchange (Amerika Hisse Senetleri Borsası)
CESR	: Committee of European Securities Regulators (Avrupa Sermaye Piyasaları Düzenleyici Otoriteleri Komitesi)
CFTC	: Commodities Futures Trading Commission (Vadeli İşlemler Ticaret Komisyonu)
CJA	: Criminal Justice Act of 1993 (ABD Adalet ve Sorumluluk Merkezi)
DDK	: Devlet Denetleme Kurulu
FSA	: Financial Services Authority (Finansal Hizmetleri Yetkili Kurumu)
HAAO	: Halka Açık Anonim Ortaklık
IDA	: Insider Dealing Act (İçerden Öğrenenlerin Ticareti Kanunu)
IOSCO	: International Organization of Securities Commissions (Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü)
İAB	: İstanbul Altın Borsası
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KHK	: 91 sayılı Kanun Hükmünde Kararname
LIFFE	: London Financial Futures and Options Exchange (Londra Vadeli İşlemler Borsası)
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
Md	: Madde
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
MoU	: Memorandum of Understanding (Mutabakat Zabıtları)
MSRB	: The Municipal Securities Rulemaking Board (Belediye Tahvilleri Düzenleme Kurulu)
NASD	: The National Association of Securities Dealers (Ulusal Menkul Kıymetler Aracıları Birliği)
NASDAQ	: The National Association of Securities Dealers Automated Quotations System
NYSE	: New York Stock Exchange (New York Menkul Kıymetler Borsası)
OMLX	: London Securities and Derivatives Exchange
SA	: Securities Act of 1933 (1933 tarihli Menkul Kıymetler Kanunu)
SEA	: Securities Exchange Act of 1934 (1934 tarihli Menkul Kıymetler Borsası Kanunu)
SEC	: Securities and Exchange Commission (Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu)
SIB	: Securities and Investment Board (Menkul Kıymetler ve Yatırım Kurulu)
SIPC	: Securities Investor Protection Corporation (Ulusal Menkul Kıymet Aracıları Birliği)

SPK, Kurul	: Sermaye Piyasası Kurulu
SPK _n	: Sermaye Piyasası Kanunu
SRO	: Self Regulatory Organization (Kendi Kendilerini Düzenleyen Kurum / Öz Düzenleme Kuruluşu)
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TSPAKB	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
Vd	: Ve Devamı
VOBAŞ	: Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası
YKF, Fon	: Yatırımcıları Koruma Fonu

GİRİŞ

Sermaye piyasasının gelişmesi ülkelerin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Özel sektörün gelişmesi için gerekli fonlar, özelleştirme programlarının gerçekleştirilebilmesi ve hatta devletin borçlanabilmesi ancak güçlü bir sermaye piyasasının varlığı ile sağlanabilir.

Sermaye piyasası uzun vadeli bir yatırım alanıdır ve bu sebeple de güven unsuru bu piyasanın temelini oluşturmaktadır. Güven sarsıcı her gelişme yatırımcıların bu piyasadan soğumalarına, yatırım tercihlerini farklı yönde ve çoğunlukla da ekonomiye yararlı olmayan alanlara ve yurtdışına kaydırılmasına neden olmaktadır.

Finansal piyasaların düzenli olarak çalışmasının önkoşullarından en önemlisi “yatırımcıların korunmasıdır”. Bu piyasalarda faaliyet gösteren kuruluşların müşterileri ile olan ilişkilerinde uymakla yükümlü oldukları etik davranış kuralları yatırımcıların korunması açısından önem taşımaktadır. Söz konusu kurallar finansal sisteme güvenilirlik kazandırmakta ve bu yolla hem belirsizlikleri, hem de işlem maliyetlerini azaltarak sistemin gelişimine yardımcı olmaktadır.

Bu kurallar yasal düzenlemeler ile belirlenebileceği gibi, sektörde faaliyet gösteren kuruluşların üye oldukları meslek kuruluşları tarafından da belirlenebilir.

Ülkemizde sermaye piyasalarının gösterdiği gelişime paralel olarak aracı kurumların sermaye piyasaları üzerindeki etkileri de gün geçtikçe artmaktadır. Aracı kurumların yatırımcı ve borsa arasında oluşturduğu köprü sermaye piyasalarında gözlenen gelişime bağlı olarak giderek daha da önem kazanmaktadır.

Ülkemizde sermaye piyasalarının temeli Osmanlı dönemine, 1866 yılına dayanmakla birlikte, sermaye piyasaları anlamındaki teknik, kurumsal ve yasal altyapının oluşturulmasına yönelik çabalar 1980'li yıllarda gerçekleşmiştir. 1980'li yıllarda tüm dünya ve Türkiye'de görülen liberalizasyon akımı çerçevesinde sermaye piyasalarının yasal ve kurumsal olarak düzenlenmesi yönündeki çalışmalar 28 Temmuz 1981 tarihinde 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve 1982 yılında Sermaye Piyasası Kurulu'nun kurulması ile başlamış ve geçen süreç içerisinde Türk sermaye piyasaları dinamik ve hızla gelişen bir yapıya kavuşmuştur.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun kurulduğu 1982 yılı ile 1985 yılı arasındaki dönemde piyasaların temel yasal ve kurumsal altyapısı oluşturulmaya çalışılmıştır. 26 Aralık 1985'te İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)'nin yapılanarak faaliyete geçmesi üzerine sermaye piyasaları belirgin bir gelişme göstermiş, ülkede uygulanan liberal ekonomi modelinin etkisi ile de birinci ve ikinci el piyasalardaki işlem hacmi önemli ölçüde artış kaydetmiştir. 2006 yılı itibariyle halka açık şirket sayısı 325 ve piyasa değeri yaklaşık 160 milyar \$'a yükselmiştir.

1990'lı yıllarda kamu açıklarının büyümesi, bu açıkların iç borçlanmayla finanse edilmesinin yarattığı yüksek reel faizler, hisse senedinin karşısına en büyük rakip olarak dikilmiştir. Reel faizler diğer yatırım araçlarını piyasadan dışlamıştır. Enflasyonun 90'lı yıllarda yükselmesi, 1998 Rusya krizi ve ardından deprem, 2001 krizi ile eklenince ekonomi ve şirketlerin ardı ardına büyük sarsıntılar yaşamasına neden olmuştur. Reel faizlerin yükselmesi, şirketlerin satışları ve kârlarını azaltmıştır. Borsa daha spekülatif bir yapıya doğru kayarak, çifte seansa geçilmesi, günlük fiyat değişiminin %20'ye çıkarılması, işlemlerin elektronik hale getirilmesi kârların azaldığı, kurumsal yatırımcıların etkin olmadığı, aracılardan büyük bir kâr baskısı altına girdiği 1994

sonrasına denk gelince, borsada spekülasyonu ve manipülasyonu arttırmıştır.¹ Bu tür eğilimler arttıkça, aracı kurumlar battıkça, piyasaya güven azalmış, halk borsadan uzaklaşmıştır. 2001 krizi ile İMKB yaygın biçimde şirket batışları ile karşılaşmıştır. Aracılar batarken müşteri emanetlerini gasp ettikleri için bir büyük güvensizlik kaynağı oluşturmuştur.

SPK'nın temel görevi, sermaye piyasalarının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışması ile tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını sağlamaktır. Hisse senedi piyasasının daha etkin ve hızlı gözetimi ve denetiminin yapılması, anonim ortak ve aracı kuruluşlara ait mali tablo, dipnot ve özel durum açıklamalarının hatasız ve verimli olmasının sağlanması gibi konularda da gerekli altyapı çalışmaları yapmaktır.

İMKB ile aracı kurumların görevi, arz ve talebin en uygun koşullarda karşılanmasını sağlamaktır. Bu oyunun kurallarına uygun olarak oynanmasını sağlamak ise kamu otoritesi olarak SPK'na verilmiştir. Bu yetkinin içinde, sermaye piyasasının düzenlenmesi, denetlenmesi, geliştirilmesi, yatırımcıların korunması görevi ve yetkisi de vardır.

1994 yılında yaşanan kriz sonrasında sistemde yatırımcı güvenini geliştirmeye ve yatırımcıları piyasada oluşabilecek risklere karşı korumaya yönelik olarak önemli aşamalar kaydedilmiştir. Sermaye piyasası 1998 yılından bugüne kadar geçen sürede karşılaşılan birçok ekonomik krize rağmen, yirmiye yakın bankanın battığı dönemi yüz aklıyla geçmiştir.

¹ SPK'nın 2005 yılı faaliyet raporuna göre yıllık manipülasyon dosyası sayısı ortalama 300 civarındadır.

“Sermaye Yeterliliği”, “Yatırımcıyı Koruma Fonu”, “Müşterine İsmine Saklama” ve “Alo Takas” uygulamaları ile yatırımcıların sermaye piyasalarına güven duyguları artmıştır. 1999 yılında Sermaye Piyasası Kanunu’nda yapılan değişiklikler ile Sermaye Piyasası Kurulu’nun halka açık şirketler ve ortakları, yatırımcılar, aracı kurumlar ve bankalar üzerindeki gözetim, denetim ve ceza verme yetkisi genişletilmiştir. Aracı kurumlarda iç kontrol ve denetim sistemleri geliştirilmiştir.

SPK, sermaye piyasası faaliyetinde bulunacak yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, portföy yönetim şirketleri, yatırım danışmanlığı şirketleri, aracı kurumlar, derecelendirme şirketleri, genel finans ortaklıkları, bağımsız denetleme kuruluşları, risk sermayesi yatırım fonu ve ortaklıklarının kuruluşuna ve faaliyete geçmesine izin vermektedir.

Borsalardaki fiyat hareketliliği, kamuya açıklanmamış bilgiler kullanılarak yapılan işlemler (içerden öğrenenlerin ticareti), zamanında yapılamayan kamu açıklamaları, hisse senetleri fiyatları üzerinde manipülasyon yapılması, yanıltıcı veya yanlış bilgiler yayılması, Kurul düzenlemelerine aykırı uygulamalara girişilmesi, yetkisiz halka sunumlar, yanlış bilanço açıklamaları gibi konular Kurulca incelenip yatırımcıya zarar verecek davranışlar olarak değerlendirilmektedir.

SPK, yaptığı denetimler sonucunda; yaptırım uygulayabilir, dava açabilir, uyarıda bulunabilir ya da verilmiş izinlerin kaldırılması, oluşan zararın ödenmesinin istenmesi, mahkemeden varlıkların dondurulması isteminde bulunulması, sermaye piyasası faaliyetinin durdurulması gibi önlemler alabilmektedir.

Türkiye’de, 2005 yılı sonu itibariyle sermaye piyasasında faaliyet gösteren, 8 adedi faaliyetleri geçici olarak durdurulmuş olan 108 aracı kurum ve 41 banka olmak üzere toplam 149 aracı kuruluş bulunmaktadır.

Bugün sermaye piyasalarımız makroekonomik ortamdaki olumsuzluklara rağmen, belli bir iç dinamiği yakalayarak nitel ve nicel anlamda küçümsenmeyecek gelişmeler göstermiş ve önemli aşamalar kaydetmiştir. Enstrümanlarıyla, kurumlarıyla, pazarlarıyla ve yasal alt yapısı ile pek çok ülkenin sermaye piyasalarıyla boy ölçüşebilecek, örnek ve önder olabilecek bir konuma gelmiş ve dünyanın sayılı piyasaları arasında yerini almıştır.

Biz de bu çalışmamızda Türkiye’de sermaye piyasasındaki Sermaye Piyasası Kurulu ile aracı kuruluşlar arasındaki ilişkiye, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ile Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği mevzuatlarında düzenlenen suçlar ve verilen cezalar açısından bakarak, sözkonusu kurum ve kuruluşların sermaye piyasaları üzerindeki etkisini ölçmeye ve söz konusu düzenlemelerin sonuçları ile önerilere yer vereceğiz. Ayrıca Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı Taslağı’nı da ele alıp, mevcut durum ile düzenlenmesi amaçlanan durum arasındaki farkları irdedeceğiz. Avrupa Birliği yolunda adım adım ilerleyen ülkemizdeki, mevzuata uyum çalışmalarına yönelik uygulamalara da değineceğiz.

Başlıca üç ana konuda (Genel açıklamalar ve kavramsal çerçeve, Sermaye piyasasında denetime esas teşkil eden suç ve cezalar-yasal çerçeve, denetimle ilgili suç ve cezalara yönelik uygulamalar) değerlendirmelere yer verilmiştir. Son bölümde ise ulaşılan sonuçlar ve genel değerlendirme ile önerilere yer almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SERMAYE PİYASASI ve DENETİM İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sermaye Piyasasının Tanımı, Özellikleri ve Çeşitleri

İktisadi açıdan piyasa, alıcı ve satıcıların birbirleri ile karşılıklı iletişim içinde oldukları ve mübadelenin gerçekleştiği her türlü olanak, yer, ortam olarak tanımlanır. Piyasa kavramı genellikle teorik ve mekandan soyutlanmış bir kavramdır. Piyasa kavramı somut olarak düşünülürse, daha çok borsa olarak tanımlanabilir. Borsa hangi türde olursa olsun, arz ve talebin karşılaştığı bir mekandır.

Piyasa bir ülkenin sınırları içinde ise ve o ülkede yapılan işlemleri kapsıyorsa buna iç piyasa (domestic market), işlemler ülke sınırlarını aşıyorsa buna da uluslararası piyasa (international market) denir.

Geniş anlamdaki sermaye piyasası kavramına para piyasası da dahil olmaktadır. Bu durumda gerek kredi arzı, gerekse kredi talebi para piyasasından sermaye piyasasına ya da sermaye piyasasından para piyasasına kolayca kayabilir. Faiz haddi iki piyasa arasındaki fon akımını ayarlayan bir düzenleyici olmaktadır.

Fon arz edenler, kendi yatırım politikalarını ve elde etmeyi umdukları gelire bağlı olarak yatırılabilir fonları bu piyasalardan birine veya her ikisine yönlendirilebilirler. Fon talep edenler de, ihtiyaç duydukları kredinin türüne göre her iki piyasadan borçlanabilirler. Bazı aracı kuruluşlar, özellikle bankalar hem para, hem de sermaye piyasası işlemleri yapabilirler ve her iki piyasada çalışabilirler.

Para piyasası ile sermaye piyasasında cari faiz oranları farklı olmakla birlikte birbirleriyle ilişkilidir. Fonlar genellikle düşük faiz haddinden yüksek olana doğru kayar. Para piyasasında meydana gelen bir faiz oranı artışı, sermaye piyasasına da etki eder.

1.1.1. Sermaye Piyasası

Sermaye piyasasının, ülke ekonomisi üzerindeki etkisi tartışma kabul etmeyecek boyuttur. Tek başına ekonomiye katkısı olmayan küçük tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak, oluşan meblağların büyük yatırımlara dönüşmesi, halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılması amacıyla sermaye piyasası, ülke ekonomisi için çok büyük bir fırsat ve kalkınma aracıdır.

Sermaye piyasası hisse senedi gibi ortaklık sağlayan ya da tahvil, finansman bonusu gibi alacaklılık sağlayan yatırım araçları vasıtasıyla, tasarruflardan girişimcilere kaynak aktarılan piyasalardır. Yatırımcılarla girişimcilerin piyasa aracılığıyla buluşması ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır.

1.1.2. Sermaye Piyasasının Özellikleri

En genel tanımıyla sermaye piyasası orta ve uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasadır. Sermaye piyasası mali piyasa kavramından daha dar ve teknik bir nitelik taşır ve genellikle mali piyasa kavramı içinde yer alır.

Sermaye piyasasının tipik özelliği ve para piyasasından ayrıldığı en belirgin niteliği bu piyasanın orta ve uzun vadeli fonlardan oluşmasıdır. Bu vade bir yıldan fazla

olmalıdır. Sermaye piyasasından sağlanan krediler genellikle, işletmelerin bina, makine ve teçhizat gibi duran varlıklarının finansmanında kullanılır.

Para piyasasında olduğu gibi, sermaye piyasasının kaynakları da tasarruf sahiplerinin birikimleridir. Sermaye piyasasının en önemli ve yaygın araçları hisse senetleri ve tahvillerdir.

1.1.3. Sermaye Piyasasının Çeşitleri

Sermaye piyasası yakından incelendiğinde, bu piyasa temel olarak birincil ve ikincil piyasalar şeklinde sınıflandırılabilir.

Birincil Piyasa : Hisse senedi ve tahvil gibi menkul değerleri ihraç eden şirketler ile alıcıların yani tasarruf sahiplerinin doğrudan doğruya karşılaştıkları piyasalardır. Buna hisse senetleri ile tahvillerin ilk kez ihraç edildiği piyasalardır. Arada şirketin bizzat bulunmayıp bir banka ya da aracı kurumun bulunması bu alımın birincil piyasadan olmasına engel değildir.

İkincil Piyasa : Menkul kıymetleri ihraçtan alanlar, bunları tekrar paraya çevirmek istediklerinde, hisse senetlerinde hiçbir zaman, tahvillerde ise vadeden önce bunları ihraç eden kuruluşa müracaat edemezler. İkincil piyasa bu durumdaki menkul kıymetlerin paraya çevrilmesini sağlayan piyasadır ve menkul kıymet borsaları bu piyasayı tanımlamada en iyi örnektir. Sermaye piyasasında en büyük faaliyet ikinci el piyasalarda meydana gelmektedir.²

² Başoğlu, Ufuk; Parasız, İker; Ceylan, Ali “Teori, Kurum ve Araçlar”, Ekin Kitabevi, Bursa 2001, s.7,

İkincil piyasa, menkul kıymetlerin likiditesini arttırarak birincil piyasaya talep yaratır ve gelişmesini sağlar. İkincil piyasanın en iyi teşkilatlanmış bölümü menkul kıymet borsalarıdır. Bunun haricinde sermaye piyasası iyi gelişmiş ülkelerde bir de "over the counter" (tezgah üstü) borsa dışı piyasa vardır.

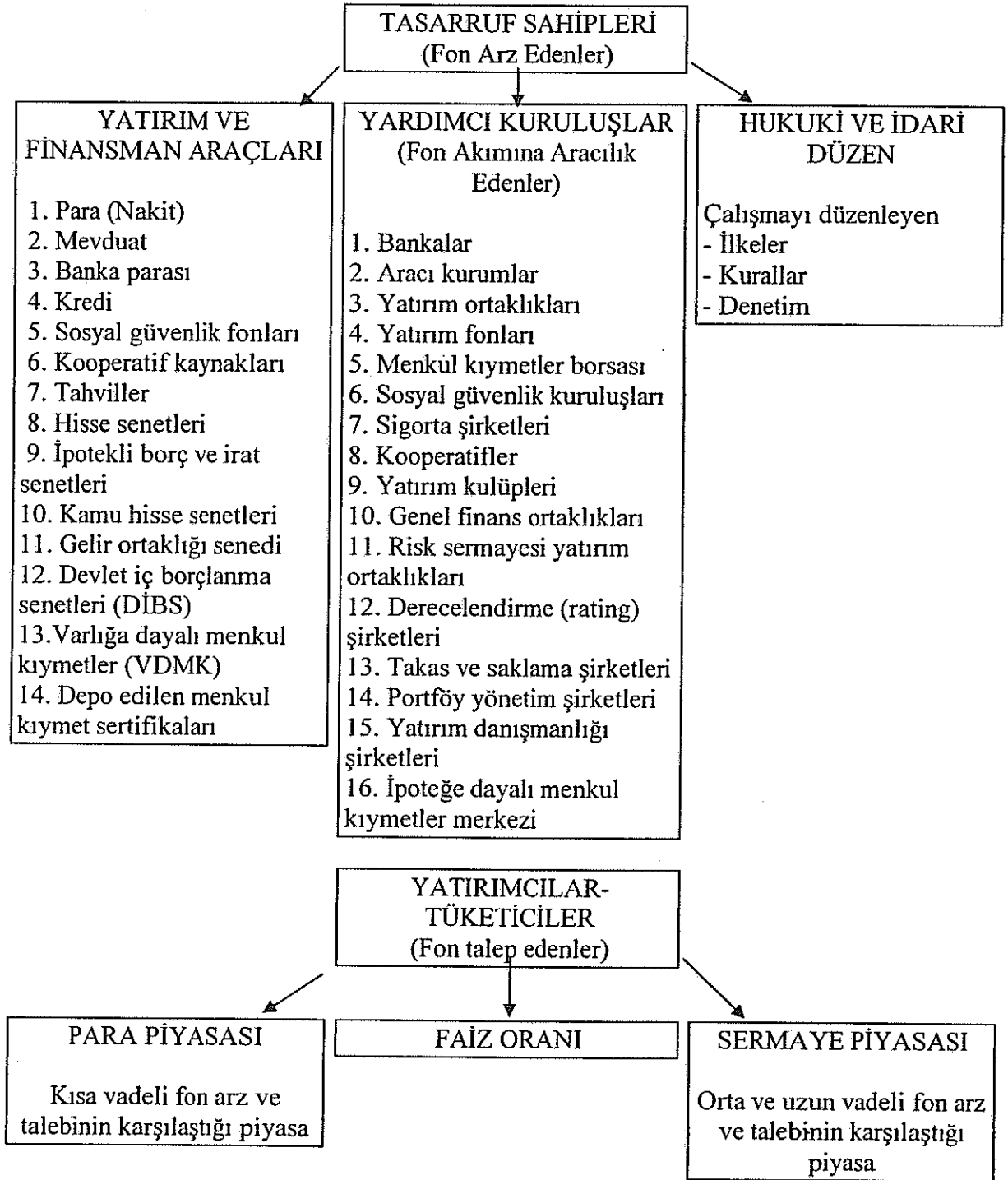
Birincil piyasa daha çok sermaye piyasası bilinciyle, ikincil piyasa ise menkul kıymetler piyasası bilinciyle çalışır. Birincil piyasada uzun vadeli fonların tasarruf sahibinden firmalara intikali söz konusudur ve birincil piyasada yapılan tahvil ve hisse senedi satışları sonucunda firmaya yeni sermaye girer. Oysa ikincil piyasada el değiştiren menkul kıymetlerden sağlanan fonların bunları çıkaran şirketle bir ilgisi yoktur.

İkincil piyasaların iyi çalışabilmesi için;

1. Fiyat ve işlem hacmi ile ilgili olarak, geçmişe ilişkin ve mevcut arz ve talebe ilişkin zamanında ve doğru bilgilerin sağlanması.
2. Likiditenin varlığı
3. İşlem maliyetlerinin mümkün olduğunca düşük olması gerekir.
4. Fiyatların yeni bilgiler ışığında yeniden ayarlanması gerekir.³

³ Başoğlu, Ufuk; Parasız, İlker; Ceylan, Ali a.g.e. sayfa:17

Tablo – 1: Mali Sistem

Kaynak : İMKB, Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, Temmuz 2002

1.2. Sermaye Piyasasının Ekonomik İşlevleri

Sermaye piyasası ve menkul kıymetler borsasının ekonomiye sağladığı yararlar ile temel işlevleri şu şekilde sıralanmaktadır⁴.

1.2.1. Likidite Sağlama İşlevi

Daha önce ihraç edilmiş menkul kıymetler için sürekli bir pazar oluşmasını sağlar. Her menkul kıymeti her an almak veya satmak mümkün olacağından, menkul kıymetin pazarlanabilirliği yani likiditesi sağlanmış olur. Bu ortamda mali varlıklar yatırımcılar arasında kolaylıkla ve en az maliyetle el değiştirir.

Borsalar halkın elindeki menkul kıymetlerin en kolay paraya çevrildiği yerlerdir. Borsalar ikincil piyasada menkul kıymetlerini elinden çıkaran kimselere birincil piyasadan yeniden menkul kıymet alma imkanını sağlar. Böylece, birincil piyasadaki menkul kıymet ihraçlarına talep artar. Diğer yandan, ihraçtan veya ikincil piyasadan menkul kıymet satın alan bir kimse bunları elinden çıkarmak istediği veya zorunlu kaldığı zaman bunda güçlük çekerse bir daha menkul kıymet satın almak istemeyecektir. Daha önemlisi, kısa veya uzun bir süre sonra başka bir işte lazım olacak parayı menkul kıymetlere yatırmayacaktır.

1.2.2. Ekonomiye Kaynak Yaratma İşlevi

Borsalar tasarruflara hareket ve canlılık kazandırmaktadır. Menkul kıymetler borsaları, menkul değerler arzı ile talebinin karşılaştığı bir piyasadır. Borsalar fon talep

⁴ Sermaye piyasası araçları, menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarından oluşur. Sermaye piyasasının ekonomiye katkıları bu araçlar sayesinde gerçekleşir.

edenler, tasarruflarını değerlendirmek isteyenler ve ellerinde menkul değer bulundurup da bunları satmak isteyenler için kurulmuş bir pazardır. Böylece, Borsalar, menkul değer ihraç eden şirketler ve kuruluşlar için bu değerleri en iyi şekilde pazarlayabilecekleri bir piyasa olmaktadır.

Piyasa ekonomisinin hakim olduğu bir ortamda ekonomideki tasarruf seviyesinin yükseltilmesi ve tasarrufların en verimli yatırım alanlarına kaydırılması şeklinde ortaya konulabilen kaynak sorununun çözülebilmesi için etkin bir piyasanın olması gereklidir. Böyle bir piyasada, b açığını borçlanmak suretiyle karşılamak isteyen veya elinde bulunan ticari işletmeleri şirket haline getirerek bunların hisse senetlerini halka satmak isteyen devletin, kısa veya uzun vadeli borç senedi çıkararak borçlanmak isteyen özel sektörün ve hisse senedi çıkararak sermayesine ortak olacak yeni kişi ve kurumlar arayan sınaı şirketlerin karşılaşacakları yer menkul kıymetler borsalarıdır.

1.2.3. Sermaye Mülkiyetini Tabana Yayma İşlevi

Borsalar, halka açılmayı ve bu yolla sermayenin tabana yayılmasını teşvik eder. Piyasada etkinlik yoksa ancak blok halinde hisse senedi satışları yapılabilir. Etkin ikinci el piyasalarda çok kişiye küçük miktarlarda satış yapılarak sermayenin tabana yayılması mümkün olur. şirketteki kontrolünü başka büyük bir ortağa devretmek istemeyen ortak açısından bu nokta çok önemlidir.

Ortaklıklar, borsanın yaratmış olduğu teşvik ortamından yararlanarak, menkul kıymetlerini halka kolaylıkla satabilir⁵. Bu durumda sermaye mülkiyeti topluma yayılmakta ve küçük tasarruflar büyük teşebbüslere ortak olmaktadır.

1.2.4. Ekonominin Göstergesi Olma İşlevi

Borsalarda her gün yüzlerce hisse senedi ve tahvil işlem görmekte, bunların fiyatları hemen yayımlanmaktadır. Böylece bu tür menkul değerleri çıkarmış bulunan kuruluşlar, sürekli bir sınav ve değerlendirmeye tabi tutulmuş olurlar.

Menkul değerlere olan talebin şiddetine ve sunulan menkul değerlerin hacmine göre, fiyatlar sürekli olarak değişir. Fakat borsada menkul değerlerin fiyatını etkileyen asıl faktör bunları ihraç eden şirketlerin mali bünyeleri, başarı dereceleri ve kârlılık durumlarıdır. Borsada oluşan fiyatlar tasarruf sahipleri, yatırımcılar, teşebbüs yöneticileri ve iktisatçılar için çok yararlı bir gösterge olmaktadır.

Borsada kote edilen hisse senetlerine göre düzenlenen menkul değer fiyat endeksleri, ülkenin genel ekonomik gidişi hakkında toplu fikir veren ve gelecek hakkında önceden tahminler yapmaya yarayan veri niteliğindedir.

⁵ Şirketler, ortaklık sermayesine katılma payını temsil eden hisse senetlerini, halka arz yoluyla küçük tasarrufları bünyelerinde toplarlar. Sermaye Piyasası Kanunu'nun amacı 1.maddesinde şöyle belirtilmiştir; "Tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin bir şekilde katılmasını sağlamak".

1.2.5. Uzun Vadeli Yatırımların Kısa Vadeli Tasarruflarla Finansmanını Sağlama İşlevi

Şirketler açısından, borç doğurucu araçların ihracında söz konusu olan "vade" kısıtının etkisini azaltır. Şirketler pazarlama güçlüğünden dolayı uzun vadeli araçlar ihraç etmekte zorluk çekerler. Bu durum uzun vadeli borçlanmanın maliyetinin olması gerekenden daha yüksek olmasına yol açmaktadır. İkinci el piyasa etkin çalışıyorsa bu kısıt ve ek maliyetler ortadan kalkar⁶.

1.2.6. Özelleştirme Çabalarının Hayata Geçirilebilmesi İşlevi

Özelleştirmenin temel amacı devletin ekonomide işletmecilik alanından çekilmesini sağlamaktır. Devlet, özelleştirme uygulamalarında sermaye piyasasını da kullanmakta, böylece sermaye piyasalarına yönelmeyen yerli ve yabancı tasarrufları bu piyasaya yönlendirerek hem temel amacını gerçekleştirebilmekte, hem de kamu borçlanmasının azaltılmasını sağlamaktadır.

1.2.7. Menkul Kıymetlerle İlgili Bilgilere Kolay Ulaşma İşlevi

Birinci el piyasalardaki vade, fiyat ve diğer koşulların belirlenmesinde kullanılacak bilgileri sağlar. Bu durum, şirketlerin daha objektif bilgilere dayanarak kaynak maliyeti hesaplamalarına olanak tanır; birinci el piyasada sınırlı kaynakların etkin alanlarda kullanılması sağlanır. İkinci el piyasalarda kullanılacak fiyat ve oranların belirlenmesinde borsalarda oluşan fiyat ve oranlar dikkate alınır. Borsa bülteni ve diğer

⁶ Bireysel ve kurumsal düzeydeki tasarrufların menkul değerlere yatırılarak, iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamayı amaçlayan düzenlemeler, devletin ekonomik kamu düzenini güvenceleme ödevinden kaynaklanan yükümlülüğünü yerine getirmesi olarak anlaşılmaktadır.

basın yayın organları vasıtasıyla borsada oluşan fiyat ve oran bilgileri yatırımcılar tarafından en ucuz maliyetle ve kolaylıkla edinilir.

1.2.8. Güvence İşlevi

Borsalar, yatırımcının korunmasını sağlar. Menkul kıymetlerinin, borsa kotuna alınması ve borsada işlem görebilmesi için şirketler belirli koşulları sağlamak zorundadır. Bir anlamda, bu şirketler sürekli olarak denetim ve gözetim altındadır ve bu şirketlerle ilgili bilgiler yatırımcıların korunması amacıyla en kısa sürede kamuya açıklanır.⁷

1.2.9. Sanayide Yapısal Değişikliği Kolaylaştırma İşlevi

Şirketlerin gelişme trendleri, Borsa'daki hisse senedi fiyatlarına yansır. Özellikle bir şirketin mali bakımından zayıf olması halinde, aynı alanda çalışan diğer sermaye grupları bu şirketin hisselerini toplayarak zayıflayan şirkete taze kan aşırlar. Birleşme, füzyon ve ele geçirme şeklinde adlandırılan işlemlerde borsaların sağladıkları kolaylık büyüktür.

Bağımsız işletmelerin firmalar tarafından satın alınması genellikle her iki işletmeye de büyük yarar sağlamaktadır.⁸

⁷ Halka açık anonim ortaklıklar, Sermaye Piyasası Kurulu'nun denetim ve gözetimi altındadır. Hisselerini halka arz etmiş olmasa bile, bir Anonim Ortaklık hisse senedi dışında birsermaye piyasası aracı halka arz ederse, Sermaye Piyasası Kanunu kapsamına dahil edilmektedir.

⁸ Berk, Niyazi "Finansal Yönetim", 8.Baskı, Türkmen Yayınları, İstanbul 2005, s.473.

1.3. Sermaye Piyasasında Sermaye Piyasası Kurulu'nun Denetimdeki Yeri ve Önemi

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanan, idari ve mali özerkliğe sahip düzenleyici bir kamu kurumudur. SPK'nın temel görevi sermaye piyasasının işleyiş kurallarını belirlemek, piyasadan fon kullanan şirketlerin belli kurallara uygun olarak en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak, sermaye piyasasına yatırım yapan tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarını korumak ve piyasaların adil ve etkin çalışmasını sağlamaktır.

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile verilen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak üzere kurulan SPK, kamu tüzel kişiliği haiz, yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanan, idari ve mali özerkliğe sahip ve Bakanlar Kurulu'na seçilen biri başkan ve biri başkan vekili olmak üzere 7 üye tarafından yönetilen bir kamu kurumudur⁹.

1.3.1. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)

Sermaye Piyasası Kurulu'nun kuruluş amacı¹⁰;

- Sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını,
- Menkul kıymetler ve sermaye piyasasında faaliyet gösteren kuruluşlar hakkında kamunun aydınlatılmasını,
- Tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını,
- Şirketlerde mülkiyetin yaygınlaştırılmasını,

⁹ SPKn. Md.17

¹⁰ Sermaye Piyasası Kurulu'nun kanunla belirlenen görev ve yetkileri 'Sermaye Piyasası Kurulu Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği'nin 7.maddesinde sıralanmıştır.

- Menkul kıymetler borsalarının çalışmasına, gelişmesine ve yaygınlaşmasına elverişli bir ortamın hazırlanmasını sağlayıcı, düzenleme, denetleme, inceleme, araştırma ve açıklamalar yaparak, tasarrufun menkul kıymetlere yatırılmasını özendirmek,
- Sermaye piyasalarındaki sağlıksız gelişme eğilimlerini önlemek,
- Tasarruf sahipleri ve sermaye piyasası ile ilgili kuruluşları yurt ekonomisinin yararına yönlendirmek suretiyle,

halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını gerçekleştirmektir.

SPK, yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanan bir kamu tüzel kişisi olup¹¹, SPK'nın ilgili olduğu bakanlık, Başbakan tarafından görevlendirilen Devlet Bakanlığı'dır. Bu çerçevede SPK yetkilerini bağımsız olarak kullanır, ilgili Bakanlık SPK'ya görev ve yetkilerinin kullanılışı ile ilgili emir veremez, müdahalede bulunamaz.¹²

İlgili Bakan, Kurulun yıllık hesapları ile harcamalarına ilişkin işlemlerini denetletir; denetleme sonuçlarıyla ilgili gerekli tedbirleri alır.¹³

Denetim sonuçları ile bunlara ilişkin işlemleri ve alınan tedbirleri gösterir bir rapor, Kurulun yıllık faaliyet raporu ile birlikte ilgili Bakan tarafından Bakanlar Kuruluna sunulur.¹⁴

¹¹ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.8

¹² SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.10

¹³ SPKn. md.17, 3.fıkra

¹⁴ SPKn. md.17, 4.fıkra

1.3.2. Kurul Mevzuatı

Kurulun temel mevzuatı; Sermaye Piyasası Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve 91 sayılı KHK'dir. Bunun yanında; Bankacılık Kanunu, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun, Özelleştirme Kanunu, Finansal Kiralama Kanunu, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun ve diğer bazı kanunlarda da sermaye piyasaları ile ilgili düzenlemeler vardır.

Kurulun öteki mevzuat kaynakları ise; Bakanlar Kurulu Kararları ile Kanun Hükmünde Karameler ve Sermaye Piyasası Kurulu yanında yetkili kurumlar tarafından çıkarılan yönetmelik ve tebliğlerdir.

1.3.3. SPK Başkan ve Üyeleri

Kurul Karar Organı, ilgili bakanlıkça önerilecek 4 aday arasından 2, Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği tarafından önerilecek 2'şer aday arasından 1'er kişi olmak üzere, Bakanlar Kurulu Kararıyla atanacak 7 üyeden oluşur. Bakanlar Kurulu, adaylardan birini Başkan olarak atar. Kurul, Başkanın teklifi ile üyelere birini ikinci başkan olarak seçer.¹⁵ Kurul Başkan ve üyelerinden oluşan karar organı, kanunlarla kurulun göre ve yetkisine verilmiş konuların tümünde en üst düzeyde görüşme ve karar alma yetkisine sahiptir.¹⁶

¹⁵ SPKn. md.18

¹⁶ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.13, 1.fıkra

Karar organının sermaye piyasalarının düzenlenmesi ve denetlenmesi amacıyla hazırlanacak, uygulamaya ilişkin genel hukuki yapıyı oluşturacak yönetmelik ve tebliğleri çıkarmak; başvuru dosyalarını, inceleme, izleme ve denetleme raporlarını görüşüp karara bağlamak gibi mesleki nitelikli görevleri yanında idari nitelikli görev ve yetkileri de vardır.¹⁷

Kurul, yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanır. Merkezi Ankara'dadır. Kurul gerekli gördüğü yerlerde büro açabilir¹⁸.

Kurul Başkan ve üyelerinin görev süresi altı yıldır. Süreleri bitenler yeniden seçilebilirler¹⁹. Başkanlık ve üyelikler görev süreleri dolmadan herhangi bir sebeple boşaldığı takdirde, boşalan yerlere yukarıda belirtilen esaslar dahilinde iki ay içinde seçim ve atama yapılır. Bu şekilde atananlar, yerine atandıkları kişinin sürelerini tamamlarlar. Başkan ve üyelerin hastalık, kaza ve sair nedenlerle geçici iş göremezliğe uğraması halinin altı aydan fazla sürmesi durumunda bunların üyelikleri düşer ve yerlerine iki ay içerisinde atama yapılır.²⁰

¹⁷ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.13, 2.fıkra

¹⁸ SPKn. md.17

¹⁹ Türkiye'de 2499 sayılı Kanunla oluşturulan SPK'nın bağımsızlığına ve siyasi iktidarın etki alanı dışında bırakılmasına önem verildiği söylenebilir. Bu nedenle, SPK'nın hiç bir Bakanlığa bağlı olmadığı, yetkilerini sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanacağı, Başkan ve üyelerinin görev süresinin 6 yıl olduğu ve belirli koşullar dışında görevden alınmayacakları Kanun da hüküm altına alınmıştır. Ayrıca Kurul başkan ve üyeleri siyasi iktidarların bakanları tarafından belirlenmekte ve başkan ve üyelerinin sermaye piyasası hakkında belirli bir bilgi ve birikime sahip olmalarından ziyade, yüksek öğrenim görmüş ve finans, iktisat, maliye, hukuk, bankacılık, işletmecilik ve mühendislik (311 sayılı KHK ile ilave edilmiştir) dallarından birinde veya birkaçında 12 yıllık tecrübe sahibi olmaları öngörülmektedir. Üyelerin tekrar seçilebilmeleri, aynı üyelerin tekrar seçilebilecekleri anlamına gelmediğinden her defasında başkan ve üyelerin tamamen yenilenmesi mümkün olabilmektedir ki, 1988 yılından sonra bir istisna dışında başkan dahil bütün Kurul üyeleri yenilenmiştir. ABD'deki uygulama da bu yöndedir. SEC üyeleri sermaye piyasası alanında bilgi ve deneyim sahibi kişiler arasından, ABD senatosunun onayı ile ABD Başkanı tarafından atanmaktadır.

²⁰ SPKn. md 19, 2.fıkra

Kurul Başkan ve üyelerinin görev süreleri dolmadan görevlerine son verilemez. Ancak SPK üyeliğine atanacak olan kişilerin SPKn'nun 19'uncu maddesinde belirtilen şartları taşımaları gerekli olup, atanmaları için gerekli şartları kaybettikleri veya durumlarının Kanun'un 20'nci maddesinde belirlenen yasaklara aykırı düştüğü tespit edilen veya Kanun'la verilen görevlerin yerine getirilmesinde kusur ve ihmalleri sabit olduğu (görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkumiyet kararı kesinleştiği) taktirde, Kurul Başkan ve üyeleri, süreleri dolmadan Başbakan'ın onayı ile Bakanlar Kurulu'nca görevden alınabilmektedirler²¹ . Kuruluşundan bu yana hiç bir SPK üyesi bu hükümler çerçevesinde görevden alınmamıştır.

Kurul Başkan ve üyeleri ;

- Özel bir kanunu dayanmadıkça resmi veya özel hiçbir görev alamazlar,
- Ticaretle uğraşamazlar,
- Ücret karşılığı konferans ve ders veremezler,
- Ortaklıklarda pay sahibi olamazlar,
- Göreve başlamadan önce maliki olduğu payları ve portföyünde hisse senedi bulunan yatırım fonlarını devretmek zorundadırlar.
- Denetledikleri kuruluşlarda görevden ayrıldıktan sonra 3 yıl boyunca görev alamazlar²² .

²¹ SPKn. md.19, 3.fıkra

²² Söz konusu hükümler SPKn. md.20'de 'Yasaklar' başlığı altında ve SPK Personel Yönetmeliği'nin 123.maddesinde düzenlenmiştir.

1.3.4. SPKn ile İlgili Diğer Hükümler

Sermaye Piyasası Kanunu'na göre, SPK görevlerinin yerine getirilmesinde bakanlıklardan, ilgili resmi ve özel kuruluşlar ile kişilerden görüş ve bilgi isteyebilmektedir. Belirtilen kişi ve kuruluşlar, Kurulun bu isteğine cevap vermek ve kurul görevlilerine gereken kolaylığı göstermek zorundadırlar. Kurul, kanunen başka merciler tarafından takibi gereken hususları ilgili mercilere intikal ettirmektedir. Bu çerçevede Kurul, örneğin denetimleri sırasında tespit ettiği vergi mevzuatına aykırı işlem ve uygulamaları vergi yasaları uyarınca da işlem yapılmak üzere Maliye Bakanlığına bildirmektedir.²³

Kurul Başkan ve üyeleri ile personeli ve 2499 sayılı kanuna göre görevlendirilen denetim elemanları çalışmalarını ve denetlemeleri sırasında ilgililere ve üçüncü kişilere ait öğrendikleri sırları açıklayamazlar ve kendi yararlarına kullanamazlar. Bu yükümlülük söz konusu kişilerin görevden ayrılmalarından sonra da devam etmektedir. Kurul personelinin ücret ve mali hakları Bakanlar kurulunca belirlenmiş olup, Kurul personeli emeklilik açısından 5434 sayılı T.C.Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine tabi bulunmaktadır²⁴.

SPK'nın yetkilerinin kullanılışı, yönetim ve çalışma esasları, fon gelirlerinin tahsili, giderlerin yapılması ve bu işlemlerin denetlenmesinde uygulanacak usul ve esaslar, aylık ücretlerde yapılacak değişikliklerin esasları, personelinin atanma ve

²³ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.10

²⁴ SPKn. md.27'de 'Emeklilik ve Hizmet Sürelerinin Değerlendirilmesi' başlığı altında düzenlenmiştir.

görevden alınma şekilleri, disiplin esasları ve diğer hususlar Bakanlar Kurulunca çıkarılan yönetmelikle belirlenmiştir²⁵.

SPK, 2499 sayılı Kanunla kurulan ve bu Kanun belirlediği çerçeve içinde, Türk sermaye piyasasının düzenlenmesinden, gözetim ve denetiminde sorumlu olan bağımsız bir kamu kurumudur. SPK'nın oluşturulması, özerk bir kamu kuruluşu olması ile görev ve yetkilerinin belirlenmesinde, ABD'deki SEC²⁶ ve İngiltere'deki FSA²⁷ örneğinden yararlanılmıştır. SEC gibi SPK'nın da kurulmasındaki amaç, yukarıda açıklandığı gibi yatırımcının sermaye piyasasında aldatılmasını önlemek, kamuyu aydınlatma ilkesinin en geniş biçimde ve etkili şekilde uygulanmasını sağlayarak, yatırımcıları bilgilendirmek ve böylece yatırımcıların bu piyasada sağlıklı karar verebilmelerine olanak sağlamak ve piyasada SPK ve ilgili düzenlemelere aykırı işlem ve uygulamalara engel olmaktadır. SPK ve SEC benzeri kurumlara sermaye piyasaları gelişmiş batı ülkelerinde pek rastlanmamaktadır. İngiltere ve Kara Avrupası hukuk sistemlerinde SEC ve SPK gibi güçlü kuruluşlara ait görev ve yetkiler çeşitli merciler arasında dağıtılmış bulunmaktadır.²⁸

²⁵ Kurulun bütün giderleri, emrinde kurulan özel bir fondan karşılanmaktadır. Bu fona, İhraççılar Kurulu'nca kayda alınan, satışı yapılacak sermaye piyasası araçlarının %003'ü "binde üçü" (bu oran 1997 yılında Kurulun önerisi üzerine çıkarılan bir Bankalar Kurulu Kararı ile binde ikiye indirilmiştir) tutarında ücret yatırmaktadırlar.

²⁶ Securities and Exchange Commission (Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu)

²⁷ Financial Services Authority (Finansal Hizmetler Yetkili Kurumu)

²⁸ Yasin, Melikşah "Sermaye Piyasası Kurulu ve İşlemleri", Seçkin Yayınları, Ankara-2002, s.45 vd.

İKİNCİ BÖLÜM

SERMAYE PİYASASINDA DENETİME ESAS TEŞKİL EDEN

SUÇ ve CEZALAR

2.1. Sermaye Piyasasında Denetim

SPK'nın denetim yetkileri özellikle SPKn.md.22'de (22/a, f, n,o)²⁹ sayılmakla birlikte, diğer hükümlerde de denetlemeye ilişkin yetkiler yer almaktadır. Sermaye Piyasası Kanunu'nun 40.maddesine göre SPK, borsaların, piyasaların ve diğer teşkilatlanmış piyasaların izleme ve denetim merciidir. Kanundaki "izleme" kavramı "gözetim" anlamında kullanılmıştır.

Denetim ve gözetim, Sermaye Piyasası Kurulu'nun sermaye piyasalarında ekonomik kamu düzeninin korunması veya bozulması halinde yeniden sağlanması amacına yönelik faaliyetleridir.

SPK'nın denetleme yapma yetkisi SPKn'nun 45.maddesinde düzenlenmiş olup, aşağıda özetlenmiştir;

²⁹ SPKn.md.22-a: "Sermaye piyasası araçlarının, ihracını, halka arz ve satışının şartlarını düzenlemek ve denetlemek",

SPKn.md.22-f: "Sermaye Piyasası Kanununa tabi ihraççıların SPK'nın 50'nci maddesinin (a) bendi hükümleri çerçevesinde bankaların, sermaye piyasası kurumlarının ve borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasaların faaliyetlerinin bu Kanuna, Kurul yönetmelik, tebliğ ve kararlarına ve sermaye piyasaları ile ilgili diğer mevzuata uygunluğunu gerekli her türlü bilgi ve belgeyi isteyerek, izlemek ve denetlemek",

SPKn.md22-n: "Sermaye piyasası araçlarının takası, saklanması ile sermaye piyasası kurumlarının ve sermaye piyasası araçlarının derecelendirilmesini düzenlemek ve denetlemek",

SPKn.md22-o: "Sermaye piyasasının gelişmesini teminen yeni sermaye piyasası kurumlarına ilişkin kuruluş, faaliyet, tasfiye ve sona erme esaslarını belirlemek ve bunları denetlemek".

“SPKn ve diğer kanunların sermaye piyasası ile ilgili hükümlerinin uygulanmasının ve her türlü sermaye piyasası faaliyet ve işlemlerinin denetimi Kurul uzman ve uzman yardımcıları tarafından yapılır.”³⁰

Kurulca görevlendirilen Kurul uzman ve uzman yardımcıları;

- İhraççılardan, sermaye piyasası kurumlarından, SPKn ve diğer kanunların sermaye piyasasına ilişkin hükümleriyle ilgili görecekları bilgileri istemeye,
- Bunların tüm defter, kayıt ve belgelerini ve sair bilgi ihtiva eden vasıtalarını incelemeye ve hesaplarını denetlemeye,
- İlgililerden yazılı ve sözlü bilgi almaya yetkilidirler.

İlgililer de istenilen bilgi, belge, defter ve sair vasıtaların örnekleri ile yazılı ve sözlü bilgi vermek ve tutanakları imzalamakla yükümlüdürler³¹.

Bu hükümler çerçevesinde kendilerinden bilgi istenilen gerçek ve tüzel kişiler özel kanunlarda yazılı gizlilik ve sır saklama hükümlerini ileri sürerek bilgi vermekten imtina edemezler³².

Denetimle görevlendirilen uzmanlar tarafından istenecek defter, evrak, dosya, kayıt ve diğer belgelerin ibraz veya teslim edilmemesi halinde, ihraççılar, sermaye piyasası kurumları, bunların iştirak ve kuruluşları nezdinde arama yapılabilir. Aramada bulunan ve incelenmesine lüzum görülen defterler ve belgeler ayrıntılı bir tutanakla tespit olunur ve yerinde incelemenin mümkün olmadığı hallerde, muhafaza altına alınarak inceleme yapanın çalıştığı yere sevk edilir. Arama sonucunda alınan defter ve

³⁰ SPKn.md.45 1.fıkra

³¹ SPKn.md.45 2.fıkra.

³² SPKn.md.45 3.fıkra.

belgeler üzerindeki incelemeler en geç üç ay içinde sonuçlandırılarak bir tutanakla sahibine geri verilir.”³³

SPK’nın yaptırım yetkileri, doğrudan yaptırım yetkileri ve yaptırım uygulanması amacıyla yargı organını harekete geçirme yetkilerinden oluşmaktadır³⁴.

2.1.1. Tedbirler

Sermaye Piyasası Kurulu’nun denetiminin amacı; sermaye piyasalarının etkin, dürüst, güvenilir ve tarafların hak ve yararlarını maksimum düzeyde koruyan bir biçimde işlemlerini engelleyen ihmal, ihlal, suiistimal ve benzeri her tür yasal olmayan fiil ve eylemlerin önlenmesini hedefleyerek denetlemek ve denetim sonuçlarına göre gerekenlerin yapılmasıdır.³⁵ SPKn 46.maddesi bu amaca yönelik olarak ‘Tedbirler’ başlığı altında düzenlenmiştir.

SPK, SPKn. uyarınca yaptığı izleme, inceleme ve denetlemeler sonucunda yetkili olduğu konular SPKn. 46.maddede ‘Tedbirler’ başlığı altında düzenlenmiş olup, çalışmamız ekinde verilmiştir.³⁶

2.1.2. Yatırımcıları Koruma Fonu

SPKn’nun 46/A maddesi ‘Yatırımcıları Koruma Fonu’ başlığı altında düzenlenmiştir.³⁷ Hakkında tedrici tasfiye veya iflas kararı verilen aracı kurumların ve

³³ SPKn.md.45, 4.fıkra

³⁴ SPKn.md.49.

³⁵ SPK 2005 Yılı Faaliyet Raporu, s. 70

³⁶ Bakınız Ek: 1 “SPKn.md.46 (Tedbirler)”

³⁷ 15.12.1999 tarih ve 4487 s.lı kanun, 18.12.1999 tarih ve 23910 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bankalar Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla Bakanlar Kurulu Kararıyla faaliyetleri durdurulan Sermaye Piyasası Kanununun 50 nci maddesi (a) bendi hükmü kapsamındaki bankaların³⁸, yaptıkları sermaye piyasası faaliyetleri ve işlemleri nedeniyle müşterilerine karşı hisse senedi işlemlerinden doğan nakit ödeme ve hisse senedi teslim yükümlülüklerini ve Kanunun 46/B maddesinde düzenlenen görevleri bu Kanunda öngörülen esaslara göre yerine getirmek ve tasfiye giderlerini karşılamak amacıyla tüzel kişiliği haiz Yatırımcıları Koruma Fonu kurulmuştur. Bütün aracı kuruluşlar, bu Fona katılmak zorundadır.³⁹

2.2. Sermaye Piyasa Kurulu'nda Denetim Yapan Birimlerin Görev ve Çalışmaları

Sermaye Piyasası Kurulu'nun görev, yetki ve sorumlulukları, iç teşkilatı, yönetim ve çalışma kural ve yöntemleri 13.1.1982 tarihli 'SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir.⁴⁰

2.2.1. Kurul Karar Organının Görevleri

Kurul karar organının mesleki nitelikli ve idari nitelikli görevleri bulunmaktadır⁴¹. Mesleki görevler; sermaye piyasalarının düzenlenmesi ve

³⁸ SPKn.md.50 a bendi: "Kendi menkul kıymetlerini halka arz eden bankalar ile (V.) bölümde öngörülen faaliyetlerde bulunan bankalar, bunlarla sınırlı olarak bu Kanun hükümlerine tabi olurlar. Ancak Kanun hükümleri, ortak sayısı bakımından bankalar hakkında uygulanmaz.

Sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunan bankalar için gereken asgari fon miktarı, muhasebe, kayıt ve belge düzeni gibi hususlar Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın uygun görüşü alınarak Kurul tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

Hisse senetleri halka arz yoluyla satılan bankaların dağıtacakları temettü ile yeniden değerlendirme artış fonunun kullanımına ilişkin esasları belirlemeye ilgili oldukları Bakanlık yetkilidir.

Bankalar ve sigorta şirketleri kuruluş, denetim, gözetim, muhasebe, mali tablo ve rapor standartları konularında kendi özel kanunlarındaki hükümlere tabidir."

³⁹ SPKn.md.46/A, 1.fıkra. Ayrıca bakınız Ek: 1 "SPKn.md.46/A (Yatırımcıları Koruma Fonu)"

⁴⁰ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.1

⁴¹ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.13

denetlenmesi amacıyla hazırlanan mevzuatı, denetim elemanlarınca hazırlanan raporları, halka arz ve satışının şartlarını düzenlemek, sermaye piyasası kuruluşlarının izin başvurularını değerlendirip, karara bağlamaktır.

İdari görevler ise; ana hizmet birimlerinin çalışma programlarını kesinleştirmek, hukuksal ve mali konularla ilgili diğer işleri yerine getirmektir.

2.2.2. Kurul Başkanının Görevleri

Kurul Başkanı; hizmet birimlerinin organizasyonunu ve eşgüdümünü gerçekleştirmek, Kurul kararlarının gereğini yerine getirmek, Kurul gelirlerinin toplanmasını ve giderlerin yapılmasını sağlamak, Kurulu temsil etmekle görevlidir.⁴²

Kurul başkan yardımcıları ise kendilerine bağlanmış hizmet birimlerinin uyumlu ve etkili biçimde çalışmalarını sağlamakla yükümlü tutulmuşlardır.⁴³

2.3. Sermaye Piyasası Kurulu'nun Görev ve Yetkileri

SPK'nun başlıca görev ve yetkileri, SPKn.22.maddede düzenlenmiş olup, aşağıda ana başlıklar halinde verilmiştir.⁴⁴

1-) Sermaye piyasası araçlarının, ihracını, halka arz ve satışının şartlarını düzenlemek ve denetlemek,

2-) İhraç veya halka arz olunacak sermaye piyasası araçlarını Kurul kaydına almak,

⁴² SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.26

⁴³ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.28

⁴⁴ SPKn.md.22'de 'Görev ve Yetkiler' (29.4.1992 tarih ve 3794 sayılı Kanun, 13.05.1992 tarih ve 21227 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır) başlığı altında düzenlenmiştir.

3-) SPKn'na tabi sermaye piyasası kurumlarının mali bünyeleri ve kaynaklarının kullanımı ile ilgili standart rasyoları genel olarak ya da faaliyet alanları veya kurumların türleri itibariyle belirlemek,

4-) Sermaye Piyasası Kanununa tabi ihraççıların SPKn'nun 50'nci maddesinin (a) bendi hükümleri çerçevesinde bankaların, sermaye piyasası kurumlarının ve borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasaların faaliyetlerinin bu Kanuna, Kurul yönetmelik, tebliğ ve kararlarına ve sermaye piyasaları ile ilgili diğer mevzuata uygunluğunu gerekli her türlü bilgi ve belgeyi isteyerek, izlemek ve denetlemek,

5-) Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri gereğince elde ettiği veya kendisine tevdi edilen mali tablo ve raporlar ile diğer belgeleri incelemek,

6-) Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarının alım ve satım esaslarını, bu araçların işlem göreceği borsalar ve piyasalarda çalışacakların denetim, faaliyet ilke ve esasları ile yükümlülüklerini, teminatlar, takas ve saklama sistemi konularındaki esas ve usulleri düzenlemek,

7-) Sermaye piyasası araçlarının geri alma veya satma taahhüdü ile alım ve satımına, sermaye piyasası araçlarının ödünç alma ve verme işlemleri ile açığa satış işlemlerine ilişkin piyasa işlem kurallarını düzenlemek,

8-) Sermaye piyasası araçlarının takası, saklanması ile sermaye piyasası kurumlarının ve sermaye piyasası araçlarının derecelendirilmesini düzenlemek ve denetlemek,

Kurul yetkilerini, düzenleyici işlemler tesis ederek ve özel nitelikli kararlar olarak kullanır. Düzenleyici işlem niteliğindeki yönetmelik ve tebliğler, Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulur. Özel nitelikli kararlardan kamuoyunu ilgilendirenler, Kurulun haftalık bülteni ile ilgili kişi ve kuruluşlara duyurulur⁴⁵.

⁴⁵ SPKn.md.22'de 'Görev ve Yetkiler' başlığı altında son fıkra olarak düzenlenmiştir. (15.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanun, 18.12.1999 tarih ve 23910 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır)

2.4. SPK Ana Hizmet Birimlerinin Görevleri ve Çalışmaları

SPK Personel Yönetmeliği'nde kurul personelinin istihdam şekilleri sürekli, sözleşmeli, yarı zamanlı ve geçici personel olmak üzere belirlenmiştir. İlgili bakanlıktan uygun görüş alınması koşuluyla, kurulun özel bir meslek bilgisini ve ihtisasını gerektiren kadroya bağlı asli ve sürekli görevlerinde ve yönetim kademelerinde, bu görevlere ilişkin kadrolar karşılık gösterilmek suretiyle sözleşmeli olarak uzman personel çalıştırılabilir.⁴⁶

SPK'nın teşkilat yapısı incelendiğinde büyük ölçüde ABD örneğinin esas alındığı görülmektedir.⁴⁷

SPK'nın faaliyetlerini yürütmek amacıyla hizmet birimleri oluşturulmuştur. Hizmet birimleri "daire başkanlıkları" şeklinde örgütlenmiştir. Hizmet birimlerinin başında "daire başkanları" bulunur.⁴⁸

Daire başkanları, başında bulunduğu hizmet biriminin Kurul Başkanı adına genel yönetimi ve temsilinden sorumludur. Daire Başkanı, görevli olduğu daireye, kanun, kararname, tebliğ ve Kurul kararlarıyla verilmiş görevlerin eksiksiz ve zamanında yerine getirilmesini, birimin alt kademeleri arasında uyum ve işbirliğini, çalışmanın organizasyon ve koordinasyonunu, bağlı olduğu merciin talimatları çerçevesinde sağlamakla görevlidir. Daire başkanının bağlı olduğu mercii belirleme yetkisi Kurul Başkanına aittir.⁴⁹

⁴⁶ SPK Personel Yönetmeliği md.6

⁴⁷ SEC'in idari teşkilatı daireler ve bürolardan oluşmaktadır. Komisyonun daireleri şunlardır; Ortaklık Finansman Dairesi, Piyasa Düzenleme Dairesi, Yatırım Yönetimi Dairesi, Yaptırım Dairesi.

⁴⁸ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.31

⁴⁹ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.32, 2.fıkra

Sermaye Piyasası Kurulu'nun ana hizmet birimleri 'Başkanlık' seviyesinde düzenlenmiş olup, aşağıda bu başkanlıkların görevleri ile 2002-2005 yılları arası çalışmaları gösterilmiştir.⁵⁰

2.4.1. Denetleme Dairesi Başkanlığı

Denetleme Dairesi; SPKn'nuna tâbi anonim ortaklıklar ile yardımcı kuruluşların ve diğer sermaye piyasası kurum ve kuruluşlarının işlem ve hesaplarını Kurul adına incelemek ve denetlemekle görevlidir.⁵¹

SPKn'nun 4. maddesinde, ihraç ve halka arz olunacak sermaye piyasası araçlarının Kurula kaydettilmesinin zorunlu olduğu kurala bağlanmış, 45.maddesinde ise, sermaye piyasası faaliyet ve işlemlerinin denetimi konusunda Kurul yetkili kılınmıştır. Denetimler sonucunda düzenlenen raporlar Kurulun karar organına sunulmakta, alınan karara göre yaptırımlar uygulanmaktadır.

Piyasada faaliyet gösteren sermaye piyasası kurumlarının risk yapısını ölçülmesi, menkul kıymet işlemlerindeki olağandışı değişmelerin incelenmesi, kredili menkul kıymet işlemlerine ilişkin risk durumunun saptanması gibi konulara yönelik tarama denetimleri de Denetim Dairesi Başkanlığınca yapılmaktadır.

⁵⁰ DDK'nun 2002 yılı tarihli 'Sermaye Piyasası Kurulu Başkanlığının 2002, 2003 ve 2004 yılları Eylem ve İşlemlerinin Araştırılıp Denetlenmesine İlişkin Rapor', ve Dr.Melikşah Yasin, Sermaye Piyasası Kurulu ve İşlemleri, Seçkin Yayınları, Ankara 2002, s.104-110.

⁵¹ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.42

Tablo – 2 : Denetleme Dairesi Başkanlığının Çalışmaları (2002-2005)				
<i>Faaliyetler</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>
Aracı kurum denetimi	19	29	27	43
İzinsiz sermaye piyasası faaliyeti	9	10	2	5
Halka açık şirket denetimi	11	31	49	42
Kurul kaydına alınmaksızın yapılan halka arzların denetimi	11	20	13	10
Sorunlu halka arz denetimi	2	--	--	-
İçeriden öğrenenlerin ticareti	7	7	2	2
Manipülasyon	115	159	134	93
İMKB'nin denetimi	1	1	1	1
Takasbank denetimi	1	1	3	1
İstanbul Altın Borsası denetimi	2	1	5	2
Aracı Kuruluşlar Birliği	-	-	1	1
Diğer	129	70	52	33
Bağımsız Denetim Kuruluşu	-	-	-	6
MASAK denetimleri	11	14	19	9
Toplam	318	343	308	248

Kaynak : DDK'nun 2002 yılı tarihli 'Sermaye Piyasası Kurulu Başkanlığının 2002, 2003 ve 2004 yılları Eylem ve İşlemlerinin Araştırılıp Denetlenmesine İlişkin Rapor' ile SPK 2005 yılı Faaliyet Raporu

Halka açık şirketlerin denetiminde, özellikle örtülü kazanç aktarımı konusu üzerinde durulmaktadır. Aracı kurum denetimlerinde ise, mali durum incelemesi ve müşteri yakınmalarına yönelik denetimler yapılmaktadır. İçeriden Öğrenenlerin Ticaretine, izinsiz sermaye piyasası faaliyetlerine yönelik denetimler ile İMKB, Takasbank, İstanbul Altın Borsası, TSPAKB ve MKK'nun denetimleri de bu birimce gerçekleştirilmektedir.

Kurul kaydına alınmadan menkul kıymet satılması veya bunun için yatırımcılara çağrıda bulunulması izinsiz halka arz kapsamına girmekte olup, bu suçu işleyenler 2499

sayılı SPKn 47/A-4 maddesine⁵² göre 2 yıldan 5 yıla kadar hapis ve ağır para cezası ile cezalandırılmaktadır.

2002-2004 yılları arasında SPK tarafından SPKn'nun 47. maddesinin değişik fıkra ve bentlerine aykırı davranıştan 108 ceza davası açılmıştır.

Ceza davaları yanında Kurula kayıt yükümlülüğünü yerine getirmeksizin yapılmış ihraç, halka arz ve satış işlemleri nedeniyle, SPKn. 46/a maddesi çerçevesinde bu tür işlemlerin doğurduğu sonuçların iptali için 12 şirket hakkında hukuk davaları açılmış, 46/e maddesi uyarınca bu şirketlere ilişkin açıklanmamış bilgi ve düzenlemelere aykırılıklar kamuoyuna duyurulmuş, 46/j maddesi uyarınca şirket genel kurullarına gözlemci gönderilmiştir.

Sermaye Piyasası Kanunu'nda; "Bu kanuna tabi ortaklıkların menkul kıymetlerinin ikinci el piyasasının oluştuğunun anlaşılması durumunda Kurulun, bu ortaklıkların menkul kıymetlerine borsada işlem görme koşulunu getirilebileceği" öngörülmektedir.⁵³

2.4.2. Ortaklıklar Finansmanı Dairesi Başkanlığı

Bu Daire; SPKn'na tâbi ortaklıkların menkul kıymetlerinin halka arzı ve ihracına ilişkin işlemlerin düzenlenmesi ve izin verilmesi; kamuyu aydınlatma ilkeleri çerçevesinde ortaklıkların kamuya açıkladıkları bilgilerin izlenmesi; izin sonrası mali tablo ve raporların gözden geçirilmesi; ortaklıkların muhasebe, kayıt ve belge düzeniyle ihraç edebilecekleri yeni menkul kıymet türlerine ilişkin düzenlemelerin yapılması;

⁵² 'Kayda Alma ve izin Esaslarına Aykırılık' , geniş bilgi için bakınız Ek:1 "2499 sayılı SPKn"

⁵³ SPKn. md.11, 3.fıkra

mevcut hisse senetlerini halka sunacak gerçek ve tüzel kişilerin ihraç ve halka arz sürecine ilişkin işlemlerinin düzenlenmesi; menkul kıymet stoklarının izlenmesi; küçük ortaklıklarla ilgili özel mali tablo, rapor, kamuyu aydınlatma ve izin standartlarının tespiti, düzenlenmesi ve geliştirilmesi ile görevlidir.⁵⁴

2.4.3. Aracılık Faaliyetleri Dairesi Başkanlığı

Aracılık Faaliyetleri Dairesi; aracı kurum ve kuruluşların faaliyetlerine izin vermek, bunların sermaye yeterliliği ve risk kontrolüne ilişkin standartlar geliştirmek, gözetim sistemini kurmak ve izlemek, bu kurum ve kuruluşlar ile ihraççı ortaklık ve yatırımcılar arasındaki ilişkileri düzenlemekle görevlidir.⁵⁵ İlgili Devlet Bakanlığı'nın 1991 yılındaki bir onayı ile aracı kurum sayısı sınırlandırıldığından yeni kuruluş izni başvuruları değerlendirilmeye alınmamaktadır.

Sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunabilecek aracı kuruluşlar, tüm iş ve işlemleri açısından Kurul düzenlemelerine tâbi iken; bankalar, sadece sermaye piyasası faaliyetleri açısından Kurul düzenlemelerine tâbi tutulmuşlardır. Aracı kuruluşların faaliyetlerine izin verilmesi konusu 'Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ' ile düzenlenmiştir.⁵⁶

Aracı kurumlar, sermaye yeterliliğine ilişkin hazırlayacakları bilgileri belirli aralıklarla (her ayın ilk işgünü takip eden 5 işgünü ile her ayın 15'ini takip eden 5 işgünü içinde) Kurula iletmekle yükümlü tutulmuşlardır.⁵⁷

⁵⁴ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.44

⁵⁵ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.46

⁵⁶ Seri: V, No:46 sayılı tebliği 24163 sayılı Resmi Gazete'de 7.9.2000 tarihinde yayımlanmıştır.

⁵⁷ Seri: V, No: 34 sayılı 'Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliği'ne İlişkin Esaslar Tebliğ', md.25 (23384 sayılı Resmi Gazete'de 26.6.1998 tarihinde yayımlanmıştır)

Sermaye yeterliliği tablolarının ve diğer mali tabloların incelenmesi sırasında, gerek görülmesi halinde aracı kurum merkezinde, bilgi ve belgeler ile muhasebe sistemi üzerinde yerinde incelemeler de yapılmaktadır.

İncelemeler sonucunda, aracı kurumların mali durumlarında bozulma saptanırsa; iyileştirilmesi için süre verilmekte, iyileştiremeyen aracı kurumun faaliyeti durdurulmakta, gerektiğinde yetki belgesi iptal edilerek tasfiye süreci başlatılmaktadır.⁵⁸

2.4.4. Kurumsal Yatırımcılar Dairesi Başkanlığı

Bu daire; kolektif yatırım kurumlarının kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin kuralları belirlemek, yeni menkul kıymet ve kurumların geliştirilmesi ile ilgili düzenlemeler yapmak, bu kurumların portföylerini yönetecek ortaklıkların kuruluş ve faaliyet izinlerine ilişkin ilkeleri tespit etmek ve izin vermek, kolektif yatırım kurumlarının ihraç edecekleri mali araçların halka arzına izin vermek, kolektif yatırım kurumları ile yönetim şirketlerinin faaliyetlerine ilişkin mali tablo ve rapor standartları ile kamuyu aydınlatma ilkelerini belirlemek, düzenlemek ve izlemekle görevlidir.⁵⁹

2.4.5. Araştırma Dairesi Başkanlığı

Araştırma Dairesi; Kurul Karar Organı veya Kurul Başkanlığı'nca istenen veya Kurulun yetki alanına giren konularda araştırmalar yapmak, Kurulun faaliyet alanı ile ilgili konularda çalışan yurt dışı kurum ve kuruluşlarla ilişkileri yürütmek, mali piyasalardaki gelişmeleri izleyip bu konularda strateji ve karar oluşum sürecine

⁵⁸ Seri: V, No: 34 sayılı 'Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliği'ne İlişkin Esaslar Tebliği', md.27

⁵⁹ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.48

yardımcı olmak, yeni düzenlemelerin olası etkilerini değerlendirmek ve geleceğe yönelik önerilerde bulunmak, Kurul içi ve Kurul dışı eğitim çalışmalarını planlamak ve yürütmekle görevlidir.⁶⁰

2.4.6. Muhasebe Standartları Dairesi Başkanlığı

Bu Daire; SPKn'na tâbi ortaklıkların ve sermaye piyasası kuruluşlarının mali tablo ve raporları ile ilgili genel ve özel nitelikte muhasebe standartları tespit etmek; muhasebe standartları ile ilgili düzenlemeler yapmak; uluslararası standartlara uyum, vergi ve muhasebe amaçlarının ayrımlanması çalışmalarını yürütmek; muhasebe uygulamalarını izlemek ve bu konuda uygulama birliğini sağlayacak öneriler hazırlamak; muhasebe ve denetim ile ilgili yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak, bağımsız denetim kuruluşlarının kuruluşuna izin vermek, faaliyetlerini izlemek; bu kurumlarla işbirliği içinde yeni muhasebe ve denetim standartlarının düzenlenmesi çalışmalarını yürütmekle görevlidir.⁶¹

2499 sayılı SPKn'nun Ek-1. maddesi ile kurulan ve 07.03.2002 gününde çalışmalarına başlayan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun (TMSK) oluşturulmasından sonra, Muhasebe Standartları Dairesinin bu konudaki yetkileri TMSK'na geçmiştir.

Birimin denetlenen dönemdeki başlıca çalışmaları; bağımsız denetim kuruluşlarının ve derecelendirme kuruluşlarının izin işlemlerini yürütmek konularında yoğunlaşmıştır. Sermaye piyasasında bağımsız denetimle yetkili kuruluşlar listesine alınma istemleri, Kurulca karara bağlanıp kamuoyuna duyurulmaktadır.

⁶⁰ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.52

⁶¹ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.54

Birim uzmanlarınca, bağımsız denetim kuruluşların kalite kontrolleri de yapılmaktadır. Sermaye piyasasında derecelendirme faaliyetinde bulunma istemiyle Kurula yapılan başvurular; bu Birimce incelenmekte, 4.12.2003 tarihli Seri: VIII, No:40 sayılı ‘Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği’ndeki koşulları sağlayanlar Kurul kararıyla derecelendirme kuruluşları listesine alınmaktadır. Ülkemizde, halen bağımsız denetim yetkisine sahip 92 kuruluş bulunmaktadır.⁶²

2.4.7. Piyasa Gözetim ve Düzenleme Dairesi Başkanlığı

Piyasa Gözetim ve Düzenleme Dairesi; ikinci el piyasaları izlemek ve gözetlemek; yatırımcının en az maliyetle ve güvenli şekilde piyasalarda işlem yapması için gereken düzenlemeleri yapmak; her tür menkul kıymet için ulusal bir piyasanın ve borsa dışı organize piyasaların oluşmasını sağlayıcı önlemler almak; uluslararası menkul kıymet piyasaları ile eşgüdüm sağlamak; takas ve saklama işlemleri ile ilgili düzenlemeler yapmak ve izlemekle görevlidir.⁶³

Dairenin görev alanıyla ilgili kuruluşlar; İMKB, İAB, VOBAS, Takas ve Saklama Bankası A.Ş (Takasbank), MKK, YKF, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Piyasası gibi kuruluşlardır.

Birim, piyasa gözetim çalışmaları kapsamında, hisse senedi fiyatlarında olağandışı gelişmeler saptadığında, şüpheli fiyat ve miktar hareketlerini daha ayrıntılı incelemesi için Denetleme Dairesine bildirmektedir. Ayrıca İMKB Teftiş ve Gözetim Başkanlığı ile de koordineli çalışmaktadırlar.

⁶² SPK 2005 yılı Faaliyet Raporu, s.67

⁶³ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.50

2.4.8. Hukuk İşleri Dairesi Başkanlığı

Hukuk İşleri Dairesi; Başkanlığa ve diğer hizmet birimlerine hukuki danışma hizmeti yapmak, SPKn'na tâbi ortaklıkların ve sermaye piyasası kurum ve kuruluşlarının Kurula yaptıkları başvurulara ve bu ortaklıklarda yapılan denetleme faaliyeti sonuçlarına ilişkin olarak hukuki konularda görüş bildirmek, ortaklık esas sözleşme ve değişiklik tasarılarını incelemek, Kurulun taraf olduğu uyuşmazlıkları takip etmekle görevlidir.⁶⁴

2.4.9. Bilgi İşlem, İstatistik ve Enformasyon Dairesi Başkanlığı

Bu daire; Kurul hizmetleri için gerekli bilgisayar ortamını hazırlamak; Kurulun görev alanına giren konulardaki bilgi, belge, yayın ve istatistikleri toplamak, bunları bilgisayar ortamına aktararak veri tabanları oluşturmak; toplanan verileri derleyerek istatistik raporları hazırlamak, bilgisayar modernizasyonunu sağlamak ve yürütmekle görevlidir.⁶⁵

2.4.10. İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı

Bu daire Kurul'un muhasebe, kayıt, bütçe, gelir, gider, vaziyet ve bilanço çalışmalarını; personele ilişkin özlük hakları, sağlık, emeklilik, sosyal yardım, yurtiçi ve yurtdışı seyahatlere ilişkin işlemlerin yürütülmesi ile sosyal hizmet işleri; haberleşme, yapım, alım, donatım, onarım, bakım, temizlik, koruma, güvenlik ve diğer yardımcı

⁶⁴ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.58

⁶⁵ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.56

hizmetleri; Kurul Başkanlığı ve daire başkanlıklarınca yürütülen çalışmalara gereken yardımı yapmak ile görevlidir.⁶⁶

2.5. Denetim Faaliyetleri

Denetleme faaliyetleri arasında önemli bir paya sahip olan manipülasyon incelemeleri büyük ölçüde İMKB tarafından SPK'na iletilen ihbarlara istinaden gerçekleştirilmekle birlikte, SPK tarafından diğer kaynaklardan elde edilen bilgiler ve/veya gözetim faaliyetleri çerçevesinde yapılan tespitlere istinaden başlatılan incelemeler de bulunmaktadır⁶⁷. Manipülasyon ihbarlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo – 3 : Manipülasyon Dosyalarının Seyri				
	<u>2002</u>	<u>2003</u>	<u>2004</u>	<u>2005</u>
Önceki Yıldan Devreden Dosya Sayısı	207	205	182	155
İMKB'den gelen ihbar sayısı	104	75	68	74
SPK' da toplam manipülasyon dosyası	311	280	250	229
SPK'nın sonuçlandığı dosya sayısı	106	98	95	95
Sonraki yıla devreden dosya sayısı	205	182	155	134
SPK'nın manipülasyon suç duyurusu	78	93	77	65

Kaynak: SPK 2002 - 2005 yılları Faaliyet Raporları.

Manipülasyon incelemeleri sonucunda uygulanan yaptırımlardan biri, suç tespit edilenlere Kurul Karar Organı kararına istinaden SPK'nın verdiği yetki çerçevesinde borsada işlem yapma yasağı getirilmesi ve ilgili gerçek ve tüzel kişinin sahip olduğu tüm hisse senetlerinin Kurul kaydından çıkarılmasıdır.⁶⁸

⁶⁶ SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, md.60

⁶⁷ SPK 2002-2005 Yılları Faaliyet Raporları.

⁶⁸ SPKn.md.46, (i).fıkrası uyarınca.

2005 yılında yapılan denetim faaliyetleri sonucunda, 65'i daha önceden de yasaklı olan toplam 90 gerçek ve tüzel kişiye işlem yasağı getirilmiş olup, 2005 yılsonu itibariyle işlem yasaklı kişi sayısı 340'a ulaşmıştır.⁶⁹

2005 yılı içinde yapılan denetim faaliyetleri sonucunda, işlem yasakları ve idari para cezalarına ek olarak, 47 incelemede ilgili gerçek ve tüzel kişiler hakkında suç duyurusunda bulunulmasına, 61 incelemede ilgili gerçek ve tüzel kişilerin SPK ve ilgili mevzuat hükümlerine uyum konusunda uyarılmasına karar verilmiştir.⁷⁰

Yürütülen denetim faaliyetleri sonucunda uygulanan önemli yaptırımlardan biri de idari para cezası uygulamasıdır. 2005 yılında 5 gerçek ve 25 tüzel kişi hakkında idari para cezası uygulanmıştır. İdari para cezalarının büyük çoğunluğu aracılık faaliyetleri, özel durumların kamuya duyurulması, manipülasyon ve açığa satışlar konularında Kurul düzenlemelerine aykırı işlemlerden kaynaklanmaktadır.

Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) adına yapılan incelemeler de Denetleme Dairesi Uzmanlarınca yürütülmektedir. 2005 yılında MASAK'ın 13 yeni inceleme talebi Denetleme Dairesi'ne ulaşmış ve 9 adet inceleme sonuçlandırılmıştır.

Tablo - 4 : MASAK Denetimleri	
2004 Yılından Devreden MASAK Denetimi Sayısı	6
2005 Yılında SPK'ya ulaşan MASAK Denetimi Sayısı	13
TOPLAM	19
2005 Yılında Sonuçlandırılan MASAK Denetimi Sayısı	9
2006 Yılına Devreden İnceleme Sayısı	10

Kaynak: SPK 2005 yılı Faaliyet Raporu

⁶⁹ <http://www.spk.gov.tr/hid/index.html?tur=islemyasak>

⁷⁰ SPK 2005 Yılı Faaliyet Raporu, s.73

2005 yıl sonu itibariyle mevcut MASAK incelemelerinin sayısına ilişkin bilgiler yukarıda Tablo 4’te verilmiştir.

SPK, bir yılda 95 dosya sonuçlandırmıştır. İMKB’den gelen dosya sayısının yıllık 70’ler civarında olduğu dikkate alınır, bu çalışma düzeninde ve manipülasyon olaylarının devam edeceği varsayıldığında, her yıl için İMKB’den gelen 70 dolayındaki dosya yanında ilave olarak 25 dosyanın sonuçlandırılması söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla manipülasyon dosyalarının SPK sürecinde eritilebilmesi ancak 9 yılda mümkün olabilmektedir. Bir manipülasyon dosyasının 4 yıl SPK’da beklediğini, yargı sürecine de bir o kadar daha zaman eklersek, adaletin tecelli edebilmesi için 8 yıl beklemek gerekmektedir. Zamanaşımı süresinin de 5 yıl olduğu dikkate alınacak olursa, denetim ve sonuçlandırma çalışmalarının hızlandırılması elzem olmaktadır.

Yeni SPKn tasarısı taslağı ile cezaların arttırılması öngörülmüştür. Ancak kanaatimizce daha caydırıcı ve suçun işlenmeden önlenmesine yönelik tedbirler alınmalıdır. Emirler anında sorgulanabilmeli ve gerekiyorsa hemen iptal edilebilmelidir.

Tablo – 5 : SPK Denetimleri (2002-2005)					
	<u>2002</u>	<u>2003</u>	<u>2004</u>	<u>2005</u>	<u>4 Yıllık Toplam</u>
Aracı Kurum	19	29	77	43	168
İzinsiz Faaliyet	9	10	11	5	35
Halka Açık Şirket	11	31	81	42	165
İzinsiz Halka Arz	13	20	5	10	48
İnsider Trading	7	7	3	2	19
Manipülasyon	115	159	137	93	504
Bağımsız Denetçi	2	7	5	6	20
Diğer	129	70	37	33	269
Sermaye Kurumları	4	-	11	23	38
TOPLAM :	309	333	367	257	1.266

Kaynak: SPK 2002-2005 Yılı Faaliyet Raporları

2.6. SPK'nın Açtığı Davalar, Suç Duyuruları ve İdari Tedbirler

SPKn'nun 49.maddesinde, 47.maddede sayılı suçlar nedeniyle kovuşturma yapılması, Kurul tarafından Cumhuriyet Savcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlanmıştır.⁷¹

SPKn'na aykırı fiillerin işlendiğine dair bilgi edinen Cumhuriyet Savcılarının ise, Kurulu haberdar ederek durumun incelenmesini isteyebileceği de SPKn'nda düzenlenmiştir. Kanun koyucu öngördüğü bu kovuşturma sistemiyle, sadece SPKn'na aykırılığın doğmasını kovuşturma için yeterli görmemiş, bu konuda düzenleme ve denetlemeye yetkili otorite olan SPK'nın başvurusunu kovuşturmaya geçmenin ön koşulu olarak düzenlemiştir.⁷²

Kurul, yaptığı inceleme ve denetimler sonucunda ulaştığı tespitleri, olayın bütünlüğü, menfaatler dengesi, Kanunun geneli ve kamu yararı açısından değerlendirerek, kovuşturmaya geçilmesinde kamu yararı varsa Savcılığa başvuruda bulunmaktadır. Bankalar Kanununda da yer alan ve teknik yönü ağırlıklı mevzuata özgü bu sistem, bir taraftan kamu yararına yönelik olarak Kurula değerlendirme yetkisini verirken, diğer taraftan da Cumhuriyet Savcılarına, uzmanlarca incelenmiş ve rapora bağlanmış olayların ulaştırılmasını, gereksiz olaylarla yargının meşgul edilmemesini ve böylece yargılama sürecinin hızlı ve etkin yürütülmesini sağlamaktadır. Bu çerçevede, SPK'nın 47'nci maddesinde yazılı suçlarla ilgili kovuşturma yapılabilmesi için mutlaka Kurulun yazılı başvurusu şarttır. Cumhuriyet Savcıları, Kanuna aykırılık

⁷¹ SPKn.md.47 'Cezai Sorumluluk' başlığı altında suç oluşturan fiiller ve bunların cezaları düzenlenmiştir. Burada sayılı suçların kovuşturulması, kurul tarafından Cumhuriyet Savcılığı'na yazılı başvuruda bulunulması koşuluna bağlanmıştır. Kurul, bu başvuru ile müdahil sıfatını kazanmaktadır. Kanuna aykırı fiillerin işlendiğine dair bilgi edinen Cumhuriyet Savcıları da Kurul'u haberdar ederek durumun incelenmesini isteyebilir. Kurul'un gerekçesini belirtmek suretiyle doğrudan idari para cezası verme yetkisi de bulunmaktadır.

⁷² SPKn.md.49 'Usul Hükümleri' başlığı altında düzenlenmiştir.

oluşturan fiilleri Kurul dışı bir kanalla öğrenmeleri halinde dahi, durumu Kurula intikal ettirerek inceleme isteyebilmektedirler.

Mali piyasalarda işlenen suçlarda, genellikle birbiriyle bağlantılı birden fazla suç teşkil eden fiil söz konusu olmaktadır. SPK'nın 47'nci maddesinde sayılan fiillerde kovuşturma, yukarıda açıklandığı gibi yürütülmekte, bu fiillerle birlikte işlenen Türk Ceza Kanununa veya başka kanunlara muhalefet suçları ise, tamamen genel hükümlere veya ilgili özel kanun hükümlerine göre kovuşturmaya tabi tutulmaktadır.

Diğer yandan Kurulun idari işlemlerine karşı iptal davaları ve bu işlemler nedeniyle zarara uğranıldığı iddiasıyla tam yargı davaları açılmaktadır. Ayrıca münferiden ve az sayıda olmak üzere adli mahkemelerde Kurul aleyhine tazminat davaları da açılmaktadır. Kurulca yatırımcıların haklarının korunmasını teminen adli mahkemelerde tedbir istemiyle davalar açılmakta ve alınan tedbir kararları uygulanmaktadır.

SPK, SPKn'nun 47/A bendi hükmünde sayılan fiillere doğrudan ya da dolaylı olarak iştirak ettikleri Kurulca tespit edilen gerçek veya tüzel kişilerin, borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda geçici veya sürekli olarak işlem yapmalarının önlenmesini teminen gerekli tedbirleri almaya yetkilidir.⁷³ Piyasalarda güven ve istikrarı daha hızlı sağlamaya yönelik olarak; düzenlemelere, belirlenen standart ve formlara ve Kurulca alınan genel ve özel nitelikteki kararlara aykırı hareket ettiği tespit edilen gerçek ve tüzel kişiler hakkında Kurul tarafından idari para cezası verilmektedir.⁷⁴

⁷³ SPKn.md.46, (i) bendi.

⁷⁴ SPKn.md.47/A 'İdari Para Cezaları' başlığı altında düzenlenmiştir.

2.7. SPK Tarafından Yapılan Gözetim ve Denetim Çalışmaları

2.7.1. Gözetim

Sermaye piyasasında gözetim faaliyetleri, yatırımcıların korunması, piyasaların adil, etkin ve şeffaf bir biçimde işlemesinin güvence altına alınması ve sistemik riskin azaltılması amaçlarıyla:

- Halka açık anonim ortaklıklar ile sermaye piyasası işlemlerinin ve kurumlarının izlenmesi suretiyle mevzuata aykırı fiillerin ve muhtemel risklerin tespit edilerek mevzuat çerçevesinde işleme tabi tutulması,
- Gözetim faaliyetleri sırasında yapılan tespitler ve uygulamada karşılaşılan sorunlar çerçevesinde mevzuatta gerekli düzenlemelerin yapılması,

suretiyle gerçekleştirilmektedir.

2.7.1.1. Halka Açık Anonim Ortaklıkların Gözetimi

Hisse senetleri halka arz edilmemiş olsa bile, bir anonim ortaklık , hisse senedi dışında bir sermaye piyasası aracı halka arz ederse, SPKn. kapsamına dahil edilmektedir.⁷⁵ Halka açık olmayan ortaklıklar ile anonim ortaklıkların halka arz edilmeyen hisse senetleri kanun kapsamı dışındadır.

Mali Tabloların Revizyonu :Halka açık anonim ortaklıklardan hisse senetleri borsalarda işlem görenler üçer aylık dönemler itibariyle, diğerleri ise yılda bir defa olmak üzere mali tablolarını kamuya duyurmak ve bir örneğini de Kurula iletmek zorundadırlar. Bunun yanında, Borsa şirketlerinin yıllık ve altı aylık mali tabloları ile

⁷⁵ Sümer, Ayşe “Türk Sermaye Piyasası Hukuku ve Seçilmiş Mevzuat”, Alfa Yayınları, İstanbul 2002, s.8

diğer halka açık ortaklıkların yıllık mali tabloları bağımsız denetime tabi tutulmakta ve bağımsız denetçilerin mali tablolara ilişkin görüşü de kamuya duyurulmaktadır.⁷⁶

Özel Durumların İzlenmesi : Kurul tarafından özel durum olarak belirlenen ve sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek önemli olay ve gelişmelerin kamuya açıklanması gerekmektedir. Bu kapsamda ortaklar ve/veya ihraççılar sermaye yapısı, duran varlıklar, faaliyetler, mali yapı ve iştirakler gibi çeşitli konulardaki önemli değişiklikleri kamuya duyurmakla yükümlüdürler.⁷⁷

Bu çerçevede halka açık anonim ortaklıkların kamuya açıkladıkları özel hal bildirimleri izlenmekte; açıklama yapılması gerektiği halde bu yükümlülüklerini yerine getirmeyenler hakkında yapılacak işlemler belirlenmekte ve uygulanması sağlanmaktadır. Hisse senetleri borsada işlem gören anonim ortaklıkların hisse senedi fiyatlarında olağan dışı hareketlerin görülmesi halinde konunun özel haller çerçevesinde açıklamaya dayandırılıp dayandırılmadığı incelenmekte, açıklama yapmayan veya eksik yapanlar için gereken inceleme yapılarak, tespit edilen aksaklıklar konusunda ilgili ortaklıklar için gerekli yaptırımlar uygulanmaktadır. Öte yandan hisse senetleri borsada işlem görmeyen anonim ortaklıkların özel hal bildirimleri ise Kurul Haftalık Bülteni ile kamuya duyurulmaktadır.

Genel Kurul Toplantılarına Katılım : Gözetim faaliyetleri kapsamında, SPK'nın 46/j maddesi hükmü çerçevesinde hisse senetleri İMKB'de işlem gören şirketlerin olağan genel kurul toplantılarına gözlemci sıfatıyla katılmakta ve muhtemel sorunların

⁷⁶ SPKn.md.16'da 'Muhasebe, Mali Tablo ve Rapor Standartları, İlan, Bağımsız Denetleme' başlığı altında düzenlenmiştir.

⁷⁷ SPKn.md.16/A'da 'Kamunun Aydınlatılmasında Özel Durumlar' başlığı altında düzenlenmiştir.

yerinde tespitine yönelik çalışmalar yapılarak, katılınan her genel kurul toplantısı için bilgi formları düzenlenmektedir.⁷⁸

2.7.1.2. Kolektif Yatırım Kuruluşlarının Gözetimi

Kolektif yatırım kuruluşları (tüm yatırım fonları, emeklilik yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarının portföy yapıları) ile portföy yönetim şirketlerinin periyodik tablo ve raporları izlenmekte, mevzuata aykırılık hallerinde gerekli önlemler alınmakta ve gerekli yaptırımlar uygulanmaktadır.⁷⁹

Türk sermaye piyasalarına ilişkin bazı göstergeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo – 6 : Türk Sermaye Piyasalarına İlişkin Göstergeler’2005	
KURUL KAYDINDAKİ ŞİRKET SAYISI	625
İMKB ŞİRKETLERİ	315
- İşlem Gören Şirket Sayısı.....303	
- Borsa Dışında İşlem Gören Şirket Sayısı.....12	
İMKB DIŞI ŞİRKET SAYISI	310
İMKB ŞİRKETLERİNİN PİYASA DEĞERİ (Milyon \$)	218,308
ARACI KURULUŞLAR SAYISI	149
- Bankalar.....41	
- Aracı Kurumlar.....108	
YATIRIM FONLARI (Adet)	343
EMEKLİLİK YATIRIM FONLARI (Adet)	91
- Portföy Değerleri (Milyon \$)	896
YATIRIM ORTAKLIKLARI (Adet)	25
- Portföy Değerleri (Milyon \$)	358
GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIKLARI (Adet)	10
- Net Aktif Değerleri (Milyon \$)	1,485
GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIKLARI (Adet)	2
- Portföy Değerleri (Milyon \$)	81
PORTFÖY YÖNETİM ŞİRKETLERİ (Adet)	19
BAĞIMSIZ DENETİM ŞİRKETLERİ (Adet)	91
DERECELENDİRME KURULUŞLARI (Adet)	5

Kaynak : Sermaye Piyasası Kurulu 2005 Yılı Faaliyet Raporu, s.23

⁷⁸ SPKn.md.46/j

⁷⁹ Tüm yatırım fonları, emeklilik yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarının portföy yapılarının elektronik ortamda izlenebilmesine olanak tanıyan bir sistem geliştirilmiş olup, 2001 yılında yatırım fon ve ortaklıklarının portföylerinin günlük olarak izlenebilmesi amacıyla T+2 (Takas) gününde Kurula iletilmekte olan bilgilerin T gününde (aynı gün) iletebilmesi için gerekli teknik değişiklikler yapılmıştır

2.7.1.3. Aracı Kuruluşların Gözetimi

SPK'nun Seri:V, No:34 sayılı "Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği" uyarınca, aracı kurumlar, sermaye yeterliliğine ilişkin olarak hazırladıkları tablolar ile faaliyetleriyle ilgili verileri içeren tabloları 15 günlük dönemler itibariyle Kurula göndermektedirler. Bu çerçevede, aracı kurumların sağlıklı mali yapılarının korunmasını teminen, tablolar incelenmekte ve bütün aracı kurumların sermaye yeterliliği yükümlülüklerini yerine getirmeleri amacıyla gerekli uyarılar yapılarak, tedbirler alınmaktadır. Bu faaliyetler ile aracı kurumların aktif yapıları düzenlenerek, güçlü bir sermayeye sahip olmaları sağlanmıştır.

Aracı kurum ortakları ile aracı kurumlarda görev alacak personelle ilgili Tebliğler⁸⁰ uyarınca gerekli şartları sağlayıp sağlamadıkları izlenmektedir. Aracı kurumlarda görev alan personelde meydana gelen değişikliklerin TSPAKB'ye bildirildiği dikkate alınarak, bu konuda SPK, Birlik ile koordineli olarak çalışmaktadır.

Aracı kurumların merkez ve merkez dışı örgütlerindeki organizasyon, mekan, belge-kayıt düzeninde meydana gelen değişiklikler Kurula yapılan bildirimler üzerinden izlenmektedir.

Aracı kurum ve bankaların, faaliyet yetki belgelerine ilişkin olarak mevcut mevzuat gereğince gerçekleştirmek zorunda oldukları tescil yükümlülüklerini yerine getirip getirmediikleri takip edilmektedir.

⁸⁰ Seri:8, No:34 sayılı "Sermaye Piyasasında Faaliyette Bulunanlar için Lisanslama ve Sicil Tutmaya İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ"

2.7.1.4. Bağımsız Denetim Kuruluşlarının Gözetimi

Sermaye piyasasında bağımsız denetim faaliyetine ilişkin olarak, bağımsız denetim kuruluşlarının kuruluş şartları, faaliyet esasları, bu kuruluşlarda çalışabilecek kişilerin nitelikleri ve müşteri işletmelerle yapılan sözleşmeler açısından izleme faaliyetinde bulunmaktadır. Bağımsız denetim sektörünün işleyişinde etkinliği artırmak üzere Kurulun diğer birimlerinden gelen bildirimler de izleme faaliyetinde dikkate alınmakta, bunun sonucunda bağımsız denetim kuruluşları nezdinde kalite kontrol çalışmaları yürütülmektedir.⁸¹

2.7.1.5. Derecelendirme Kuruluşlarının Gözetimi

SPK tarafından derecelendirme kuruluşlarının kuruluş ve faaliyet esasları, organizasyon, mekân, teknik donanım, belge ve kayıt sistemindeki değişiklikler ve müşteri işletmelerle yapılan sözleşmeler itibarıyla izlenmesi ve gözetimine yönelik çalışmalarda bulunmaktadır.

2.7.1.6. Piyasa Gözetimi

İMKB Hisse Senetleri Piyasası'nda ortaya çıkan olağandışı fiyat ve miktar hareketlerinin, piyasanın doğal dinamiklerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığının tespiti amacıyla, gerçekleşen fiyat ve miktar hareketlerinin, emirler, işlemler, üyeler, endeks hareketleri ve tarihsel veriler ile karşılaştırılarak gözetimi yapılmakta ve yapılan gözetim sonucunda gerçekleşen fiyat ve miktar hareketlerinin piyasanın doğal

⁸¹ Seri:X, No:22 sayılı 'Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ' ile düzenlenmiştir.

dinamiklerinden kaynaklanmadıklarının tespit edilmesi halinde söz konusu tespitlere ilişkin olarak ayrıntılı incelemeler yapılmaktadır.

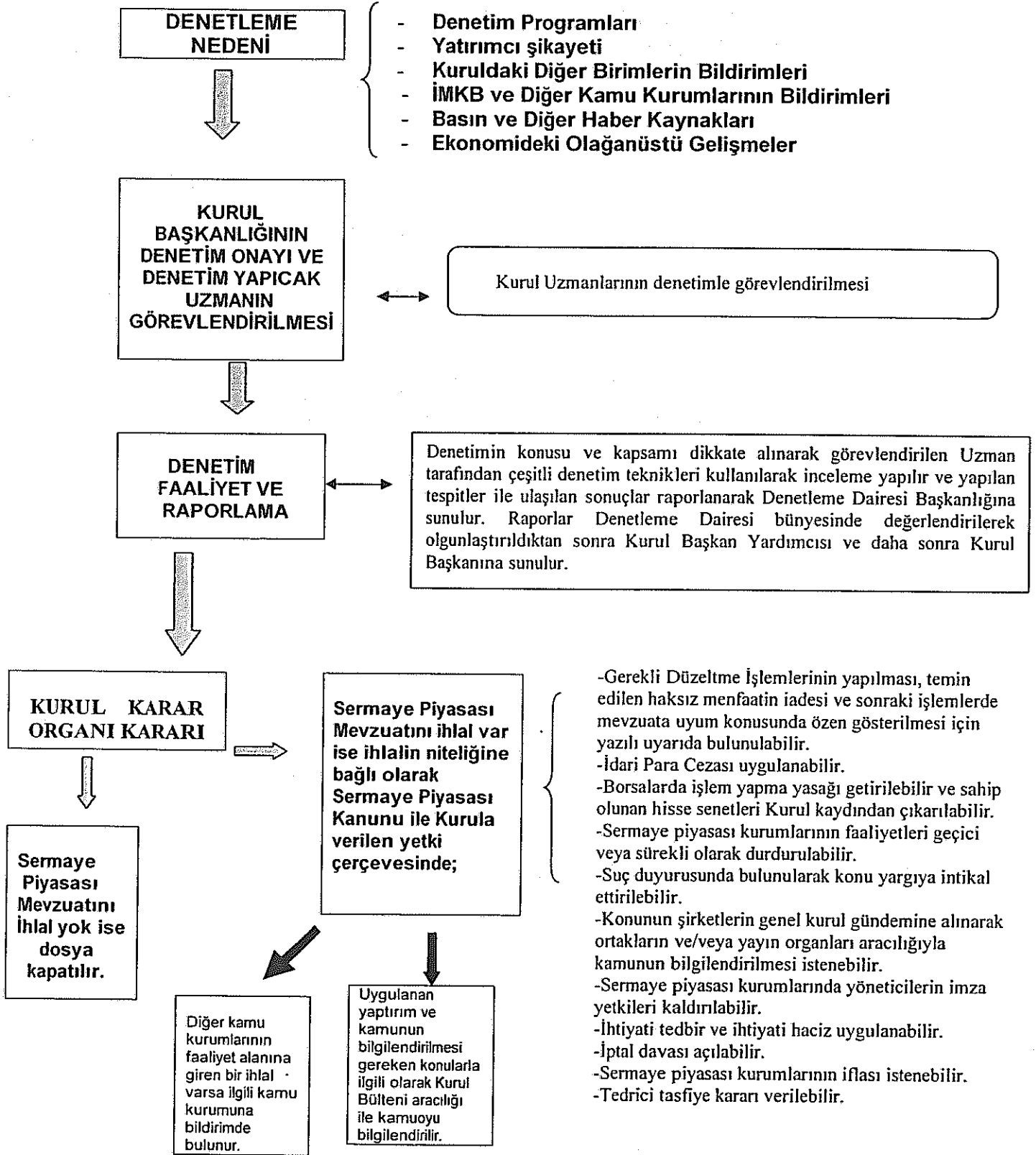
2.7.2. Denetim

Kurul denetiminin amacı; sermaye piyasalarının etkin, dürüst, güvenilir ve tarafların hak ve yararlarını maksimum düzeyde koruyan bir biçimde işlemlerini engelleyen ihmal, ihlal, suiistimal ve benzeri her tür yasal olmayan fiil ve eylemlerin önlenmesi ve denetim sonuçlarına göre gerekenlerin yapılmasıdır⁸². Bu bağlamda Kurul temel ilkeleri doğrultusunda sermaye piyasalarının etkin, dürüst ve güvenilir işleyişini bozucu her tür usulsüz fiil ve işlemler büyük bir titizlikle denetlenmiş, kuralların uygulanması bakımından en ufak taviz verilmemiş ve piyasalarda disiplin sağlanmaya çalışılmıştır. Denetimlerde bir yandan yol gösterici, yapıcı ve iyileştirici bir yaklaşım izlenirken, diğer yandan cezai yaptırım gerektiren işlemler de derhal ilgili makamlara iletilmiştir.

Denetleme gerektiren fiilin tespiti ile başlayan ve Kurul Başkanı tarafından görevlendirilen Kurul Uzman ve/veya Uzman Yardımcıları tarafından merkezde ve/veya denetlenecek kurum nezdinde, çeşitli denetim teknikleri kullanılarak gerçekleştirilen ve rapora bağlanarak Kurul Karar Organına sunulan denetim çalışmaları sonucunda Sermaye Piyasası mevzuatının ihlal edildiğinin tespit edilmesi halinde Kurul Karar Organı tarafından verilen karar uyarınca, SPK ile verilen yetki çerçevesinde yaptırım uygulanmasından oluşan Denetim Süreci aşağıdaki şemada özetlenmiştir;

⁸² SPKn'nun konusunu ve amacını belirten 1.maddesi, Kurul'a denetleme yetkisini vermektedir. SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği'ne göre SPK'nın denetleme yetkisi genel olarak, 'menkul kıymetleri halka arz edilen ve sermaye piyasasında faaliyet gösteren kuruluşlar nezdinde ya da bu kuruluşlardan gelen periyodik bildirimler üzerinden merkezde, bu kuruluşların faaliyetlerini mevzuat ve mali bünye açısından denetlemeyi' kapsamaktadır.

TABLO - 7 : SPK DENETİM SÜRECİ

Kaynak: Sermaye Piyasası Kurulu 2005 Yılı Faaliyet Raporu, s.71

2.8. Aracı Kurumların Denetimi

Aracı kurumların faaliyetlerinin denetlenmesinin önemi geçmişte yaşanan acı tecrübelerle birçok defalar kendini göstermiştir. Borsada çeşitli dönemlere aracılık faaliyetlerinde bulunan kuruluşların, bazen kötü niyetli, bazen de başarısız ve yanlış faaliyetlerinin sonucunda sadece kendi müşterileri değil, tüm sermaye piyasası, hatta bunun da ötesinde Türk ekonomisi zararlar görmüştür. Bu dönemde aracı kuruluş sayısı 170'lere kadar çıkmış ve kısıtlı denetim olanakları (yetersiz istihdam, hızlı büyüyen piyasa) nedeniyle piyasa kontrolden kaçırılmaya başlanmıştır. Tüm bunların sonucunda bir çok aracı kurum tasfiye sürecine girmiş ve bir çok yatırımcı büyük zararlara uğramıştır⁸³. Bu nedenle en az aracı kurumların sorumluluklarına hızlı ve etkin bir şekilde gidilebilmesi kadar, aracı kurumların önceden çok sıkı bir şekilde denetlenmesi de büyük bir önem taşımaktadır. Aracı kurumların hukuki sorumluluğu ile doğrudan bir ilişkisi bulunmamasına rağmen, gerçek bir denetimin aracı kurumların sorumluluğuna yol açacak pek çok durumun önüne geçecek olması nedeniyle çalışmamızda kısa olarak aracı kurumların denetlenmesinden de bahsetmek uygun olacaktır.

Bu bölümde ele alınan denetim, aracı kurumların anonim şirket olması sebebiyle, TTK'nunda öngörülmüş olan geleneksel denetim mekanizmalarının dışında kalan ve sermaye piyasasının bünyesi düşünülerek sermaye piyasası mevzuatı ile getirilmiş olan denetim mekanizmalarıdır.

Aracı Kurumların denetimi, SPKn'nun 6.bölümünde 'Denetim ve Cezai Sorumluluk' başlığı altında düzenlenmiştir.⁸⁴

⁸³ Tanör, Reha, **Türk Sermaye Piyasası**, 1.cilt - Taraflar, Beta Yayınları, İstanbul-1999, 1.baskı, s.255

⁸⁴ Bakınız 2.1. Sermaye Piyasasında Denetim s.23

Aracı kurumlar 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu ve menkul kıymetler borsalarına ilişkin mevzuat hükümleri çerçevesinde, işletmenin ihtiyacına uygun birinci sınıf tacirlerin tutmak zorunda oldukları defter ve kayıtları tutmak, belgeleri düzenlemek ve aracılık faaliyetlerine ilişkin muhasebe kayıt, belge ve işlemlerinde Kurul'ca yapılacak düzenlemelere uymak zorundadırlar⁸⁵.

Mevzuat ve esas sözleşme hükümlerine aykırı faaliyetleri tespit edilen veya mali durumu zayıflayan aracı kurumlar için SPKn.'nın 46.maddesinin birinci fıkrasının (g), (h) ve/veya (k) bentleri hükümleri uygulanır⁸⁶. Aracı kurumların taahhütlerinin %10'undan veya alacaklılarının sayı itibari ile %10'undan fazlasının münferiden veya toplu olarak ibralaşma yoluyla ya da benzeri bir biçimde azaltarak kısmi ifa için ibraname alınması halinde faaliyetleri sürekli olarak durdurulur ve yetki belgeleri iptal edilir. Yukarıdaki oranının altında ibralaşma yapılmış veya benzeri biçimde taahhütlerin azaltılmış olması halinde dahi, aracı kurumun durumu dikkate alınarak Kurul'ca SPKn.'nın 46 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g), (h) ve/veya (k) bentleri hükümleri uygulanabilir⁸⁷.

⁸⁵ Seri: V, No: 46 sayılı "Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hk. Tebliğ", md.62

⁸⁶ SPKn.md.46 (g) bendi : "Sermaye piyasası kurumlarının mevzuat, esas sözleşme ve içtüzük hükümlerine aykırı faaliyetlerinin tespit edilmesi halinde, ilgililerden, aykırılıkların giderilmesi ve kanuna, işletme amaç ve ilkelerine uygunluğun sağlanmasını istemeye; aykırılıkta sorumluluğu tespit edilen kurum görevlilerinin, haklarında kovuşturmayla geçildikten sonra yargılama sonuçlanıncaya kadar imza yetkilerini sınırlandırmaya veya kaldırmaya; aykırılıkların giderilmemesi veya giderilemeyecek aykırılıkların tespit edilmesi durumunda, gerekli her türlü tedbiri almaya ve bu kurumların faaliyetlerini geçici veya sürekli olarak durdurmaya ve yetkilerini kaldırmaya, SPKn.md.46 (h) bendi : "Sermaye piyasası kurumlarının, mali yapılarının ciddi surette zayıflamakta olduğunun tespiti halinde; verilecek uygun süre içinde, mali durumlarının güçlendirilmesini istemeye; kurum görevlilerinin imza yetkilerini sınırlandırmaya veya kaldırmaya; verilen bu süre içinde, bu kurumlar tarafından gerekli tedbirlerin alınmaması halinde veya mali durumlarının taahhütlerini karşılayamayacak kadar zayıflamış olduğunun tespiti halinde gerekli tedbirleri almaya, herhangi bir süre vermeksizin kurumların faaliyetlerini geçici olarak durdurmaya veya sürekli olarak durdurarak yetkilerini kaldırmaya; bu tedbirlerden netice alınmadığı takdirde tedrici tasfiyelerine karar vermeye ve tasfiyenin bitmesini takiben gerektiğinde veya tedrici tasfiyeye gitmeksizin doğrudan iflaslarını istemeye, SPKn.md.46 (k) bendi : Sermaye piyasası kurumlarının (h) bendi hükmü uyarınca, tedrici tasfiyeye girmesi veya iflası durumlarında, Kurulca sorumlulukları tespit edilmiş bulunmak kaydıyla, %10'undan fazla paya sahip ortaklarının, görevden ayrılmış olan veya halen görevde bulunan yönetim kurulu başkan ve üyelerinin ve imzaya yetkili yöneticileri ile yatırım fonu yöneticilerinin şahsen iflaslarını istemeye,

⁸⁷ Seri: V, No: 46, md.63

2.8.1. Aracı Kuruluşların Faaliyet Yetki Belgelerinin İptali veya Faaliyetlerinin Geçici Olarak Durdurulması

Aracı kurumların Sermaye Piyasası Kurulu tarafından denetimini iki aşamada ele almak mümkündür. Aracı kurumlar daha kuruluş ve faaliyet izni alma aşamalarında Kurulun denetimine tabidirler. Aracı kurumların sermaye piyasası açısından taşıdığı önem ve geçmişte yaşanan olumsuz tecrübeler dikkate alınarak aracı kurumların kurulmaları ve faaliyete geçebilmeleri birçok ağır koşula bağlanmış, bu konudaki denetim ve faaliyet izninin verilmesi yetkisi de Kurula bırakılmıştır

Sermaye Piyasası Kurulu'na ve Kurulun görevlendirileceği uzman ve uzman yardımcılara yapılacak denetimle ilgili çok geniş yetkiler tanınmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak bu denetimler sonucunda aksaklıkların saptanması durumunda, Kurul tarafından alınması gereken tedbirler de Sermaye Piyasası Kanunu 46. maddesinde geniş bir şekilde düzenlenmiştir.

Sermaye Piyasası Kurulu, aşağıdaki hallerde, olayın mahiyet ve önemini göz önüne alarak, aracı kuruluşların faaliyetlerini temsil eden yetki belgelerini tamamen veya belirli faaliyet alanları itibarıyla iptal edebilir ya da faaliyetlerini geçici olarak durdurabilir⁸⁸.

- i) Sermaye Piyasası Kanunu'nun 46 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi uyarınca Kurul'ca gerekli görülen önlemlerin alınmamış olması, mevzuat ve esas sözleşme hükümlerine aykırılıkların tespit edilmesi halinde,

⁸⁸ Seri: V, No: 46, md.64

- ii) Sermaye Piyasası Kanunu'nun 46 ncı maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi uyarınca mali durumunun taahhütlerini karşılayamayacak kadar zayıflamakta olduğunun tespit edilmesi durumunda,
- iii) Kuruluş, faaliyete geçme, faaliyet izni alınmasına ilişkin olarak öngörülen şartlar ile aracı kurumun ortak ve yöneticilerinin, personelinin acentelerinin, şubelerinin ve irtibat bürolarının Sermaye Piyasası Kanunu'nda ve/veya Kurul düzenlemelerinde sayılan şart ve niteliklerden herhangi birini yerine getirmemesi ya da yitirmesi durumunda,
- iv) Faaliyet izni alındıktan sonra teminatların yükseltilmesi veya tamamlanması gerektiği durumlarda, ilave veya eksik teminatın, bu durumun ortaya çıktığı tarihten itibaren en geç 3 ay içinde yatırılmamış olması durumunda,
- v) Sermaye yeterliliği ile ilgili Kurul düzenlemelerine aykırı durumların ortaya çıkması halinde, gerekli şartların Kurul'ca verilecek süreler içinde yerine getirilmemesi durumunda,
- İki yıl içinde faaliyetlerinin tamamı iki kez geçici olarak durdurulan aracı kuruma bu tedbir üçüncü defa uygulanmaz, faaliyetleri ile ilgili yetki belgeleri iptal edilir.
 - Yine bu süre içinde (2 yıl içinde), aynı faaliyeti iki kez geçici olarak durdurulan aracı kuruma üçüncü kez aynı müeyyide uygulanmaz, sadece ilgili faaliyet iznini içeren yetki belgesi iptal edilir.

Kurul'ca yapılacak değerlendirmede, aracı kurumların yetki belgesine bağlı faaliyetlerinden birinde 12 ay süresince herhangi bir iş ve işlem yapılmadığının tespit

edilmesi durumunda veya aracı kurum tarafından bu faaliyetlerinden birinin 6 ay veya daha fazla süreyle yürütülmeyeceğinin bildirilmesi halinde de ilgili yetki belgesi iptal edilir. Ancak bu süreler, aracı kurum tarafından haklı bir sebebin ileri sürülmesi halinde Kurul'ca uzatılabilir.

Faaliyete geçtikten sonra Kurul tarafından veya kendi talepleri doğrultusunda yetki belgeleri iptal edilerek faaliyetlerine son verilen aracı kurumlar da keyfiyetin kendilerine bildirildiği tarihten itibaren en geç 3 ay içinde esas sözleşmelerindeki ticaret unvanına, amaç ve faaliyet konularına ilişkin hükümleri, sermaye piyasası faaliyetlerini kapsamayacak şekilde değiştirmek ve söz konusu değişikliklerin yayımlandığı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'ni ilanı izleyen 10 gün içinde Kurul'a göndermek zorundadırlar.

Bankaların sermaye piyasası faaliyetleri de, belirtilen hallerin varlığının ya da faaliyete geçişlerinde aranan genel ve özel şart ve niteliklerin yitirildiğinin tespiti halinde, Kurul'ca durdurulabileceği gibi faaliyet yetki belgeleri de iptal edilebilir.

2.8.2. Aracı Kurumların Sermaye Yeterliliği İle İlgili Düzenlemeler

Sermaye Piyasası Kurulu, aracı kurumlar için bir sermaye yeterliliği kavramı ortaya koymuştur⁸⁹. Genel anlamda bu tebliğ hükümleri, aracı kurumları bilançolarının aktifinde likiditesi yüksek olan varlıkları bulundurmaya veya likiditenin düşmesine paralel olarak sermayelerini yükseltmeye yönelten bir nitelik arz etmektedir.

Sermaye yeterliliği hesaplamalarında geçerli olan öz sermaye, aracı kurumların değerlendirme günü itibarıyla hazırlamış oldukları bilançolarında yer alan ve kurumun net

⁸⁹ 26.06.1998 tarih ve 23384 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri:V No:34 "Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği"

aktif toplamının ortaklık tarafından karşılanan kısmını ifade eden tutarların yer aldığı grubu oluşturur.⁹⁰

Aracı kurumların öz sermayelerini kontrol altına alan bir yükümlülüktür. Aracı kurumlar, herhangi bir risk karşılığı olmasa bile asgari bir tutarda öz sermaye bulundurmak zorundadır. Bu tutar, aracı kurumların alım satım aracılığı faaliyetinde bulunabilmeleri için sahip olmaları gereken öz sermaye tutarına, her bir sermaye piyasası faaliyeti için aşağıda belirtilen oranlarda öz sermaye ilave edilerek hesaplanır.⁹¹

Sermaye yeterliliği ile ilgili olarak önemli kavramlardan birisi, sermaye yeterliliği tabanı'dır. Sermaye yeterliliği ile ilgili düzenlemeler SPK Seri:5, No:34 "Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar" tebliği ile yapılmıştır.⁹²

Sermaye yeterliliği tebliği hükümleri doğrultusunda, aracı kurumların;

- a) Asgari öz sermaye yükümlülüğü
- b) Sermaye yeterliliği tabanı yükümlülüğü
- c) Genel borçlanma sınırı
- d) Likidite yükümlülüğünü yerine getirmeleri gerekmektedir⁹³

⁹⁰ SPK Seri:V, No:34, 'Özsermaye' başlığı altında, Md.3'te düzenlenmiştir.

⁹¹ SPK Seri:V, No:34, 'Asgari Özsermaye Yükümlülüğü' başlığı altında, Md.7

⁹² Daha fazla bilgi için Seri: V, No:34 sayılı Tebliğ, Ek: 2

⁹³ Aracı kurumların hazırlamış oldukları tablolarda, sermaye yeterliliği ile ilgili yükümlülüklerle aykırılık bulunması durumunda, verilen süreler zarfında, yükümlülüklerini öngörülen düzeye getirmeyen aracı kurumların faaliyetleri geçici olarak durdurulur veya yetki belgelerinin bir kısmı veya tamamı iptal edilir. İlgili yükümlülüklerin belirtilen sayıdan daha fazla olmak üzere sağlanamaması durumunda aracı kurumlara ayrıca süre verilmez, faaliyetleri geçici olarak durdurulur veya yetki belgelerinin bir kısmı veya tamamı iptal edilir. Yükümlülüğün yıl içinde birden fazla farklı oranlarda sağlanamaması durumunda verilecek süre, söz konusu oranın en düşük olduğu hal dikkate alınarak belirlenir ve önceki aykırılıkların bu oran üzerinden gerçekleştiği varsayılır.

2.8.3. Tedrici Tasfiye

Tedrici tasfiye, SPKn. Md.46/B'de düzenlenmiştir. Sermaye Piyasası Kanunu'nun 46. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi uyarınca yetkileri kaldırılan aracı kurumların tedrici tasfiyelerine Kurul'ca karar verilebilir. Bu kurumların tasfiye işlemleri Yatırımcıları Koruma Fonu tarafından yürütülür.⁹⁴

Tedrici tasfiyenin amacı, aracı kurumların mal varlığını işin niteliğine göre aynen veya nakde çevirmek suretiyle elde edilen bedeli tahsis ederek, SPKn çerçevesinde yaptıkları sermaye piyasası faaliyetleri nedeniyle müşterilerine karşı olan nakit ödeme ve sermaye piyasası araçları teslim yükümlülüklerini tasfiye etmektir. Tedrici tasfiye karar ve işlemlerinde TTK, İcra ve İflas Kanunu ve diğer mevzuatın tasfiye ile ilgili hükümleri uygulanmaz. Aracı kurumların tedrici tasfiyelerinin uygulama usul ve esasları, Kurul'ca hazırlanan bir yönetmelikte gösterilir.⁹⁵

Aracı kurumlar dışında kalan sermaye piyasası kurumlarının tedricen tasfiyeleri Kurul'ca yapılır ve YKF ile ilgili olan hükümler dışında, haklarında SPKn. 46/B madde hükümleri uygulanır. Bu kapsamdaki kurumların tedrici tasfiye yöntemleri, türleri dikkate alınarak Kurul'ca belirlenir⁹⁶.

⁹⁴ SPKn.md.46/B, 1.fıkra

⁹⁵ 'Aracı Kurumların Tedrici Tasfiye Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik' 21.6.2001 tarih ve 24439 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve MKK'nın kurulduğu tarih olan 21.9.2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁹⁶ SPKn.md.46/B, son fıkra.

2.8.3.1. Aracı Kurumların Tedrici Tasfiye Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Kurul'ca SPKn'nun 46/B maddesine dayanılarak, aracı kurumlarının tedrici tasfiyelerinin usul ve esaslarını belirleyen Aracı Kurumların Tedrici Tasfiye Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik⁹⁷ ile haklarında tedrici tasfiye kararı verilen aracı kurumların tedrici tasfiye işlemleri YKF tarafından yürütülmesi hükmü getirilmiştir.⁹⁸

Tedrici Tasfiye Kararı ve İlanı, Malvarlığının Korunması, Tedrici Tasfiye Kararının İlgili Kuruluşlara Bildirilmesi, Portföylerin Yönetiminin Devri, Yasal Organların Durumu, Bilgi Verme Yükümlülüğü, Malvarlığının Tespiti, Kısmi Alacaklılar Cetveli ve Kısmi Dağıtım, Hak Sahiplerinin ve Alacak Tutarlarının Tespiti, Alacaklılar Cetveli, Saklama Hesaplarındaki Sermaye Piyasası Araçlarının Dağıtımı, Fon Kapsamındaki Alacakların Ödenmesi, Satış Esasları, Alacakların Tahsili, Tasfiye Bakiyesinin Dağıtım Esasları, Ödeme Cetveli, İflas Talebi, Tedrici Tasfiyenin Kapanması, İflası İstenmeyen Aracı Kurumlar, İflası İstenen Aracı Kurumlar, hususları 'Aracı Kurumların Tedrici Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.⁹⁹

2.8.4. Aracı Kurumların Cezai Sorumlulukları

2.8.4.1. Türk Ceza Kanunu Açısından

⁹⁷ Söz konusu yönetmelik 21.06.2001 tarih ve 24439 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁹⁸ Söz konusu yönetmeliğin amacı 1.maddesinde belirtilmiş olup; "SPKn. 46.maddesinin 1.fıkrasının (h) bendi uyarınca haklarında tedrici tasfiye kararı verilen aracı kurumların malvarlığını işin niteliğine göre aynen veya nakde çevirmek suretiyle elde edilen bedeli tahsis ederek, kanun çerçevesinde yaptıkları sermaye piyasası faaliyetleri nedeniyle müşterilerine karşı olan nakit ödeme ve sermaye piyasası araçları teslim yükümlülüklerinin Yatırımcıları Koruma Fonu tarafından tasfiye edilmesi usul ve esaslarını belirlemektir."

⁹⁹ Daha fazla bilgi için Bakınız Ek: 3 "Aracı Kurumların Tedrici Tasfiye Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"

Vekile yüklenecek genel sadakat ve özen borçlarına aykırı davranılması aracı kurumun hukuki sorumluluğuna da sebep olabilir. TCK'nın 510. maddesinde güveni kötüye kullanma suçunun belirli ilişkiler ve sıfatlar nedeniyle işlenmesi halinde, suçu koğuşturması şikâyete bağlı olmaktan çıkarmış, re'sen koğuşturulan bir suç durumuna getirmiştir. Burada mesleki güveni kötüye kullanmanın meslek ve sanat ya da ticaret ya da hizmet ya da emanetçi sıfatıyla yahut idare etmek için kendisine tevdi olunan veya teminat olarak teslim edilen şeyler üzerinde işlenmesi söz konusudur.

2.8.4.2. Özel Kanunlar Açısından

TCK. dışında Sermaye Piyasası Kanunu'nda ve 2644 sayılı 'Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerelere ve bunlarla ilgili Kişilere Uygulanacak Ceza Hükümleri' Hakkındaki 2644 sayılı Kanun'da ceza hükümleri öngörülmüştür.

2.8.5. Bağımsız Denetleme Kuruluşlarınca Yapılan Denetim

Aracı kurumlar, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından gerçekleştirilen denetim dışında, mali tablo ve raporlarını, bağımsız denetleme kuruluşlarına denetlettirmek zorundadırlar.¹⁰⁰

Bağımsız denetlemenin amacı, kamunun yeterli ve doğru aydınlatılması yoluyla, sermaye piyasasında güven, açıklık ve kararlılığın sağlanması; böylelikle tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasıdır.

¹⁰⁰ Sermaye Piyasasındaki Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmeliğin 2.maddesi, aracı kurumları da bağımsız denetlemeye tabi ortaklık ve kuruluşlar arasında saymıştır.

Bağımsız denetleme, denetime tabi olan ortaklıkların ve kuruluşların, “hesap ve işlemlerinin bağımsız denetleme kuruluşlarınca görevlendirilen yetkili denetleme elemanları tarafından bu kuruluşlar adına, denetleme ilke, esas ve standartlarına göre incelenmesi ve bu inceleme sonuçlarına dayanılarak, düzenlenmiş mali tabloların, SPKn çerçevesinde gerçeği yansıtır yansıtmadığının tespiti ve rapora bağlanmasıdır¹⁰¹. Bu denetim, kamunun aydınlatılmasını sağlayarak, sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını ve tasarruf sahiplerinin hak ve ayarlarının korunmasını amaçlamaktadır. Söz konusu denetim, mevzuat ve genel kabul görmüş muhasebe esas ve ilkelerine uygunluk yönünden, defter, kayıt ve belgeler üzerinde yapılır.¹⁰²

Denetleme raporunun özeti, ilgili bulunduğu yıla ilişkin mali tablo ve raporların görüşüleceği genel kurul toplantısından en az 15 gün önce hisse sahiplerinin emrine hazır bulundurulur ve genel kurulda okunur. Kurulun ilgili tebliği uyarınca ve süresi içinde ilanı gereken mali tablo ve raporlarla birlikte yayımlanarak kamuya duyurulur. Bağımsız denetim raporunun bir örneği aynı süre içinde SPK'ya gönderilir.

Bağımsız denetleme kuruluşları, münhasıran sermaye piyasası mevzuatında öngörülen denetimleri gerçekleştirmek amacıyla anonim ortaklık şeklinde kurulmuş olan sermaye piyasası kurumlarıdır. Bağımsız denetleme kuruluşları, en az 2 en çok 4 hesap dönemi için yönetim kurulu tarafından seçilir¹⁰³. Aracı kurum ile bağımsız denetleme kuruluşu arasında yazılı bir sözleşmenin yapılması zorunludur.

¹⁰¹ SPK, Seri:X, No:16 sayılı Tebliğ uyarınca bağımsız denetim; “Ortaklıkların ve Sermaye Piyasası Kurumlarının kamuya açıklanacak veya Kurulca istenecek mali tablolarının, genel Kabul görmüş muhasebe kavram, ilke ve standartlarına uygunluğu ile bilgilerin doğruluğunun ve gerçeği dürüst bir biçimde yansıtır yansıtmadığının, denetçiler tarafından denetim ilke ve kurallarına göre, defter, kayıt ve belgeler üzerinden incelenmesini ve tespit edilen sonuçların rapora bağlanmasını” ifade eder (md.2).

¹⁰² SPK, Seri:X, No:16 sayılı “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ”, Md.10-12

¹⁰³ SPK, Seri:X, No:16 sayılı “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ”, Md.22

Bağımsız denetim sürekli, sınırlı ve özel denetim şeklinde yapılır. Aracı kurumlar, sürekli denetime tabi ortaklık ve kuruluşlar arasında sayılmıştır¹⁰⁴. Sürekli denetim, her 3 ayda bir yapılan ve gerekli tüm denetim tekniklerini kapsayan denetimi ifade etmektedir.

2.8.5.1. Bağımsız Denetleme

SPK'nın Seri:X, No:16 sayılı 'Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ' ile bağımsız denetim elemanları ve diğer personelin, bu kuruluşlarda istihdam edilen denetim elemanları ve diğer personelin, SPK'nın mevzuatı uyarınca bağımsız denetim hizmeti verdikleri firmalara, bağımsız denetim hizmeti verdikleri dönemde, bedelli veya bedelsiz olarak; defter tutma, finansal bilgi sistemi kurma ve geliştirme, işletmecilik muhasebe, finans ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerde müşavirlik yapma. Belge düzenleme ve rapor hazırlama, değerlendirme ve aktüerya hizmetleri verme, tahkim ve bilirkişilik yapma diğer danışmanlık hizmetlerini verme faaliyetlerinde bulunamayacakları hükmü getirilmiştir.

Bağımsız denetim şirketleri, aynı halka açık firmayı en çok beş hesap dönemi için denetleyebileceklerdir. Bağımsız denetim kuruluşunun tekrar aynı müşteri ile sürekli ve/ veya özel denetim sözleşmesi imzalayabilmesi için en az 2 hesap döneminin geçmesi zorunludur.¹⁰⁵

Hisse senetleri borsada işlem gören ortaklıkların yönetim kurulu tarafından kendi üyeleri arasından seçilen ve en az iki üyeden oluşan "denetimden sorumlu

¹⁰⁴ SPK, Seri:X, No:16 sayılı "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ", Md.1

¹⁰⁵ SPK Seri:X, No:22 sayılı 'Sermaye Piyasalarında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ', 3.Kısım (Bağımsız denetim Sözleşmesi), md.5

komite” kurma zorunluluğu da yine bu Tebliğ ile getirilen bir yeniliktir. Komite üyelerinin çoğunluğunun, doğrudan icra fonksiyonu üstlenmeyen ve yönetim konularında Murahhaslık sıfatı taşımayan yönetim kurulu üyelerinden oluşması gerekmektedir. Denetimden sorumlu komite, şirketin muhasebe sistemi, bağımsız denetimi ve ortaklığın iç kontrol sisteminin işleyişinin ve etkinliğinin gözetimini yapar. Ayrıca, bağımsız denetim sürecinin başlatılması ve bağımsız denetim kuruluşunun her aşamadaki çalışmaları, denetimden sorumlu komitenin gözetiminde ve onayıyla gerçekleştirilir.¹⁰⁶

Bağımsız denetim kuruluşu, ortaklığın muhasebe politikası ve uygulamalarıyla ilgili önemli hususları, daha önce ortaklık yönetimine ilettiği SPK’nın muhasebe standartları ile genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri çerçevesinde alternatif uygulama ve kamuya açıklama seçeneklerini bunların muhtemel sonuçlarını ve uygulama önerisini, ortaklık yönetimiyle arasında gerçekleştirdiği önemli yazışmaları, en kısa sürede komiteye yazılı olarak bildirmek zorundadır. Ortaklığın muhasebe ve iç kontrol sistemi ile bağımsız denetimiyle ilgili olarak ortaklığa ulaşan şikâyetlerin incelenmesi, sonuca bağlanması, ortaklık çalışanlarının, muhasebe ve bağımsız denetim bildirimlerinin gizlilik ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi konularında uygulanacak yöntem ve kriterler denetimden sorumlu komite tarafından belirlenir.¹⁰⁷

Komite, kamuya açıklanacak yıllık ve ara mali tabloların, ortaklığın izlediği muhasebe ilkelerine, gerçeğe uygunluğuna ve doğruluğuna ilişkin olarak ortaklığın

¹⁰⁶ SPK Seri:X,No:22 sayılı Tebliğ, 2.Kısım (Bağımsız Denetim Faaliyetinde Bulunma Şartları), md.25, 1.fıkra

¹⁰⁷ SPK Seri:X,No:22 sayılı Tebliğ, 2.Kısım (Bağımsız Denetim Faaliyetinde Bulunma Şartları), md.25, 2.fıkra

sorumlu yöneticilerinin ve bağımsız denetçilerinin görüşlerini alarak, kendi değerlendirmeleriyle birlikte yönetim kuruluna yazılı olarak bildirir.¹⁰⁸

Ayrıca ortaklıklar ve aracı kurumların mali tablo ve yıllık raporlarının ilanı ve bildirimini sırasında söz konusu yıllık ve ara mali tablolar ile yıllık raporların; ortaklık genel müdürü, mali tablo ve yıllık raporların hazırlanmasından sorumlu bölüm başkanı veya bu sorumluluğu üstlenmiş görevli ile yönetim kurulunca bir iş bölümü yapılmış ise mali tablo ve yıllık raporların hazırlanmasından sorumlu yönetim kurulu üyesi tarafından aşağıdaki açıklamalarda bu konuya yer verilmesi zorunludur.¹⁰⁹

- a) Mali tablo ve yıllık raporların kendileri tarafından incelendiği,
- b) Ortaklıktaki ve aracı kurumdaki görev ve sorumluluk alanında sahip olduğu bilgiler çerçevesinde, raporun önemli konularda gerçeğe aykırı bir açıklama içermediği ya da açıklamanın yapıldığı tarih itibarıyla yanıltıcı olması sonucunu doğurabilecek herhangi bir eksiklik içermediği,
- c) Ortaklıktaki ve aracı kurumdaki görev ve sorumluluk alanında sahip olduğu bilgiler çerçevesinde, raporun ilişkin olduğu dönem itibarıyla, mali durumu ve faaliyet sonuçları hakkında gerçeği doğru biçimde yansıttığı imza yükümlüsü görevliler, gerek ortaklığın iç kontrol sistemiyle, gerekse kendilerinin bilgiye ulaşma sistemiyle ilgili eleştiri ve önerilerini ortaklık yönetim kuruluna, denetimden sorumlu komiteye, ortaklığın ve aracı kurumun denetimini yapmakta olan bağımsız denetim kuruluşuna bildirmekle ve raporu incelemeleri sırasında kullandıkları iç kontrol sistemi hakkında bilgi vermekle yükümlüdür.

¹⁰⁸ SPK Seri:X,No:22 sayılı Tebliğ, 2.Kısım (Bağımsız Denetim Faaliyetinde Bulunma Şartları), md.26, 1.fıkra

¹⁰⁹ SPK Seri:X,No:22 sayılı Tebliğ, 2.Kısım (Bağımsız Denetim Faaliyetinde Bulunma Şartları), md.26, 2.fıkra

Bağımsız denetim kuruluşlarının, anonim şirket şeklinde kurulmuş olmaları ve hisse senetlerinin nama yazılı olması, esas sermayenin en az %51'nin sorumlu ortak baş denetçi niteliğini haiz kişilere ait olması, sadece bağımsız denetim ve mesleki alanda faaliyet göstermeleri, donanım ve organizasyonlarının denetim işini yürütecek düzeyde bulunması, mesleki sorumluluk sigortası yaptırmaları şartları getirilmiştir.¹¹⁰

Ayrıca sorumlu ortak baş denetçilerin; mesleki deneyim süresinin en az bir yılını bağımsız denetim kuruluşlarından fiilen denetçi, kıdemli denetçi unvanı ile tamamlaması; sermaye piyasası mevzuatı veya diğer mevzuat uyarınca bağımsız denetim yapma yetkisi iptal edilmiş olan kuruluşlarda yetki iptaline neden olan denetim faaliyetlerinde sorumluluklarının tespit edilmemiş olması gerekmektedir.¹¹¹

2.8.5.2. Bağımsız Denetimin Amacı

Finansal tabloların bağımsız denetiminin amacı; finansal tabloların finansal raporlama standartları doğrultusunda bir işletmenin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde gösterip göstermediği konusunda bağımsız denetçinin görüş bildirmesini sağlamaktır.¹¹²

Bağımsız denetçinin görüşü, finansal tabloların güvenilirlik derecesini yükseltmekle beraber, bu görüş finansal tabloları bağımsız denetime tabi tutulan işletmenin gelecekteki durumu hakkında ve işletme yönetiminin işletmenin

¹¹⁰ SPK Seri:X,No:22 sayılı Tebliğ, 2.Kısım (Bağımsız Denetim Faaliyetinde Bulunma Şartları), md.3

¹¹¹ SPK Seri:X,No:22 sayılı Tebliğ, 2.Kısım (Bağımsız Denetim Faaliyetinde Bulunma Şartları), md.4

¹¹² SPK Seri:X,No:22 sayılı Tebliğ, 1.Kısım (Bağımsız Denetim Amacı ve Genel İlkeler), md.3, 1.fıkra

faaliyetlerini etkin ve verimli bir biçimde yönettiğine dair bilgi sağladığı şeklinde değerlendirilmez.¹¹³

2.9. İMKB'nca Aracı Kuruluşların Denetlenmesi

Borsa üyelerinin Borsa işleriyle ilgili hesap ve işlemleri, Borsanın yetkili elemanlarınca her zaman incelenebilir. Üyeler bu incelemelere müsaade etmek, inceleme elemanlarına her türlü kolaylığı göstermek ve yardımda bulunmak, Borsa faaliyetleriyle ilgili konularda Borsa yetkililerince istenecek her türlü bilgileri vermek zorundadırlar.¹¹⁴

İMKB Yönetmeliği'nin 9.maddesinin (f) fıkrası da aynı hükmü içermektedir. Bu hükümlere dayanılarak Teftiş Kurulu Yönetmeliği çıkarılmış ve Teftiş Kurulu Başkanlığı faaliyetine 1990 yılında başlamıştır.

İMKB Teftiş Kurulu Başkanlığı Borsa üyeleri nezdinde iki tip inceleme ve denetim yapar;

Birincisi, Kurul Başkanı'nın önerisi ve Borsa Başkanı' nın onayıyla yürürlüğe giren yıllık denetim programına göre, üyelerin, hesap ve işlemlerinin, Sermaye Piyasası Kanunu, ilgili tebliğ ve yönetmelikler ile Borsa tarafından yayınlanan genelgelere uygun olup olmadığı şeklinde mutad denetimlerdir.

İkinci tip denetim ise, belli bir olay ya da durumun ortaya çıkarılmasına yönelik olarak yapılan araştırma, soruşturma, inceleme şeklindeki " sınırlı denetim" dir.

¹¹³ SPK Seri:X,No:22 sayılı Tebliğ, 1.Kısım (Bağımsız Denetim Amacı ve Genel İlkeler), md.3, 2.fıkra

¹¹⁴ Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hk. Yönetmelik, md.62, 2.fıkra

2.9.1. Uyuşmazlıklar

2.9.1.1. Uyuşmazlık Konuları

Borsada gerçekleşen işlemlerden kaynaklanan ve üyelerin birbirleriyle ya da üyelerin müşterileriyle aralarında meydana gelen uyuşmazlıkların “idari yönden” inceleme mercii İMKB Yönetim Kuruludur¹¹⁵. Uyuşmazlık prosedürüne ilişkin hükümler 19.02.1996 gün ve 22559 Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği”nde de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Nitekim 91 sayılı KHK'nin 13. maddesinde ihtilaflar başlığı altında şöyle denilmektedir:

Borsa üyeleri arasındaki Borsa işlemlerinden doğan ihtilafların hal mercii Borsa Yönetim Kurullarıdır. Borsa Yönetim Kurullarının kararlarına karşı SPK'ya itirazda bulunulabilir. Sermaye Piyasası Kurulu'nun bu ihtilaflar konusundaki kararları nihaidir.

Borsa üyeleri ile müşterileri arasındaki ihtilaflar için de İMKB Yönetim Kuruluna başvurulabilir. Bu tür ihtilaflar için tarafların yargı mercilerine başvurma hakları saklıdır.

¹¹⁵ 6.10.1993 tarihli 91 sayılı Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında KHK md.13

2.9.1.2. Uyuşmazlıkların Çözümü

Borsa üyeleri arasında veya Borsa üyeleri ile müşterileri arasında Borsa işlemlerinden doğan uyuşmazlıklar, İMKB Yönetmeliği'nde belirtilen usul ve esaslar içinde çözümlenir.¹¹⁶

Borsaya yapılan uyuşmazlık başvurularını çözümlenmesinde Yönetim Kurulu yetkilidir; Uyuşmazlık Komitesi bu konuda Yönetim Kuruluna yardımcı olur.¹¹⁷

Yönetim Kurulunun kararlarına karşı SPK' ya itiraz edilebilir. SPK' nın uyuşmazlıkları çözümlemeye dair kararları nihaidir. Bu kararlara karşı ancak idari yargı merciilerine başvurulabilir.¹¹⁸

İMKB Yönetmeliği md.44-md.49 arasında 5.Bölüm altında 'Uyuşmazlık ve Disiplin' başlığı altında Uyuşmazlıkların Çözüm Yeri, Başvuru, İnceleme ve Karar, Uyuşmazlık Komitesi ve Görevleri, Sulh Olma ve Feragat, Tebligat ve Uyuşmazlık Kayıtları alt başlıkları altında düzenlenmiştir.¹¹⁹

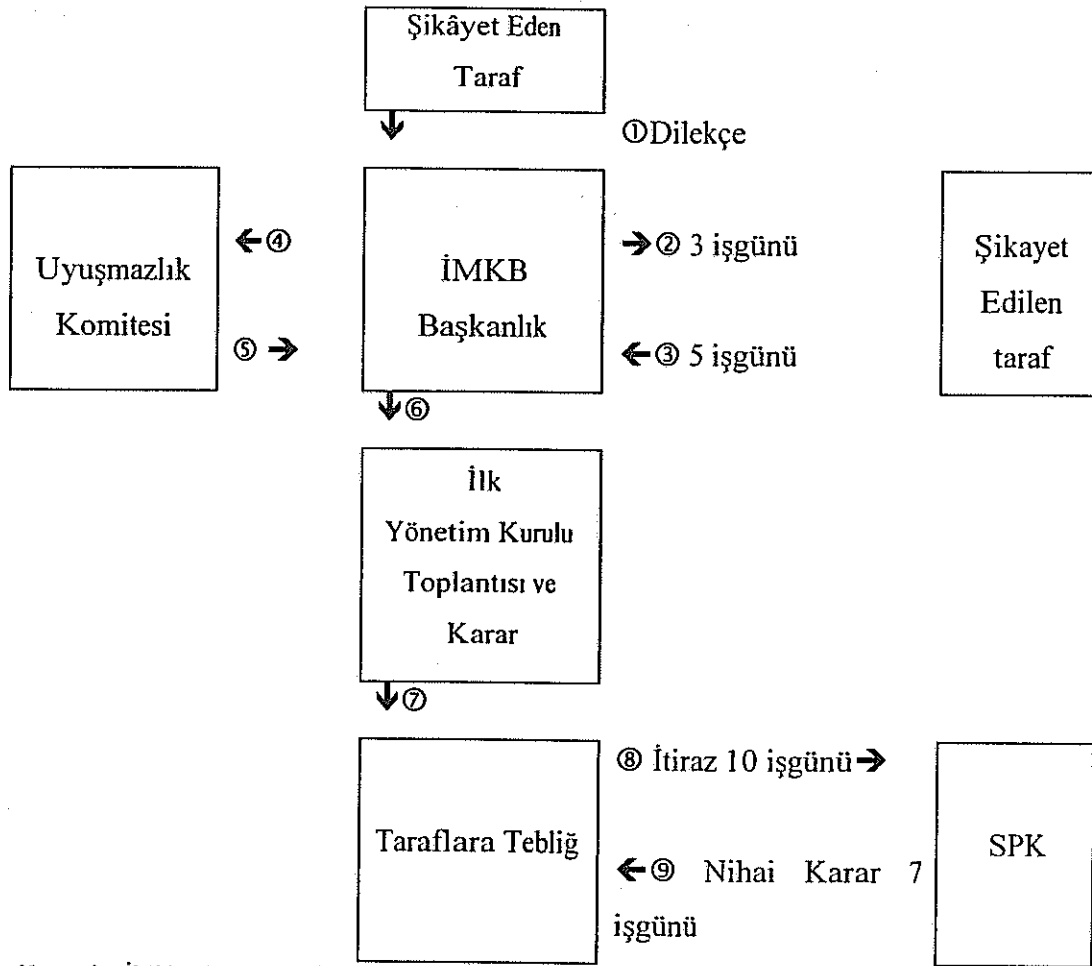
¹¹⁶ İMKB Yönetmeliği, md.42

¹¹⁷ İMKB Yönetmeliği, md.43, 1.fıkra

¹¹⁸ İMKB Yönetmeliği, md.43, 2.fıkra

¹¹⁹ Daha geniş bilgi için Ek:4 "İMKB Yönetmeliği" md.44-md.49 arası

Tablo – 8 : İMKB Uyuşmazlık Prosedürü

Kaynak : İMKB Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, s.195

2.9.2. Disiplin ve Ceza Hükümleri

Borsa üyeleri ve temsilcilerinden; Borsada düzeni veya dürüstlüğü bozan veya Borsa işlerine hile karıştıran, Borsa işlerinin açık, düzenli ve dürüst yürütülmesi için alınan kararlara uymayanlara, Borsa Yönetmelikleri hükümlerine aykırı davrandığı tespit edilenler hakkında, durumun niteliğine, fiilin mahiyet ve önemine göre İMKB Yönetmeliği 52.maddede sıralanan disiplin cezalarından biri veya birkaçı birlikte verilir.¹²⁰

¹²⁰ İMKB Yönetmeliği, md.51

2.9.2.1. Disiplin Cezaları

i. Borsada düzeni ve dürüstlüğü bozan ve borsa işlerine hile karıştıran, borsa işlerinin açık, düzenli ve dürüst yürütülmesi için alınan kararlara uymayanlar hakkında fiilin mahiyet ve önemine göre ¹²¹;

- a) Uyarı: İlgiliye, yükümlülük ve davranışlarda daha dikkatli ve itinalı hareket etmesi gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir. “İşlemlerde biraz daha dikkatli ol”.
- b) Kınama: İlgilinin yükümlülük ve davranışlarında kusurlu sayıldığı yazı ile bildirilmesidir. Davranışlar kasıtlı olduğu için yazı ile bildirilir. “Kusurlusun dikkatli ol”.
- c) Para Cezası: Sorumluların, kesin kararın tebellüğü tarihinden itibaren en geç 5 iş günü içinde ödemeleri gereken meblağdır.
- d) Borsa Üyeliğinden ve/veya Üye Temsilciliğinden Geçici Çıkarma: Cezası kesinleşen borsa üyesi adına üç ayı aşmamak üzere, Borsa Yönetim Kurulu’nca fiilen içerik ve önemine göre belirlenecek, geçici bir süre içinde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bir veya birden fazla piyasa veya pazarda Borsa veya Takas işlemlerinin yapılamaması, üye temsilcilerinin temsilcilik sıfatlarının bir haftadan 3 aya kadar kaldırılması, kendilerine Borsa işlemi gerçekleştirme yetkisi bu süre içerisinde verilmemesidir.
- e) Borsa Üyeliğinden ve/veya Üye Temsilciliğinden Sürekli Çıkarma: Borsa üyeliği veya üye temsilciliği sıfatlarının bir daha kullandırılmamak üzere iptal edilmesidir.

¹²¹ Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 sayılı KHK, md.18, 1.fıkra

- ii. Cezayı gerektiren fiiller üyeler veya bunların yetkili temsilcileri tarafından menfaat sağlamak amacıyla yapılmışsa birinci fıkranın (c) bendindeki para cezası, temin edilen menfaatin üç katıdır. ¹²²

2.9.2.2. Disiplin Cezalarını Gerektiren Fiil ve Hareketler

İMKB Yönetmeliği'nin 52.maddesinde "Disiplin Cezalarının Çeşitleri" başlığı altında yeralan cezaların uygulanmasını gerektiren fiil ve hareketler aşağıda gösterilmiştir.

a) Uyarı

- Borsada, belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde kayıtsızlık ve dikkatsizlik göstermek,
- Üyelik görev ve sorumluluklarına karşı kayıtsızlık göstermek veya bunları yerine getirmemek,
- Meslek düzen ve geleneklerine uymayan hareketlerde bulunmak,
- Borsanın imaj ve itibarını zedeleyici sözler sarf etmek,
- Borsa ve müşteri talimatlarına gerekli dikkat ve özeni göstermemek,
- Müşteri ve Borsa görevlileri ile olan ilişkilerinde terbiye ve nezakete aykırı harekette bulunmak. ¹²³

b) Kınama

- Borsada, belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde kusurlu davranmak,

¹²² Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 sayılı KHK, md.18, 2.fıkra

¹²³ İMKB Yönetmeliği md.53 (a) bendi

- Üyenin, temsilci veya diğer personelinin suistimal veya yolsuzluklarına, denetim eksikliği sonucu sebebiyet vermek,
- Borsanın itibarını zedeleyici asılsız yayımda bulunmak,
- Borsanın çalışma düzenini bozmak,
- İş münasebetinde bulunduğu kimseler hakkında kötü muamelede veya haksız ithamda bulunmak,
- Meslek onuru ve Borsa üyeliğinin gerektirdiği itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak,
- Borsa ve müşteri talimatlarının yerine getirilmesinde kusurlu davranmak.

Üyeye bir defa uyarı cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlemesi halinde ilgiliye “kınama” cezası verilir.¹²⁴

c) Para Cezası

- Borsa usul ve esaslarının yerine getirilmemesinde kasıtlı davranmak,
- Borsa’ya, Takas Merkezi’ne, diğer üyelere ve müşterilere karşı taahhütlerini zamanında tam olarak yerine getirmemek,
- İşleme konu olan menkul kıymetler hakkında gerçeğe aykırı ve yanıltıcı beyanlarda bulunmak,
- Genel Yönetmeliğin 57. maddesinde belirtilen defter ve kayıtları tutmamak veya usulüne uygun olarak tutmamak,

¹²⁴ İMKB Yönetmeliği md.53 (b) bendi

- Borsa işleriyle ilgili hesap ve işlemlerin Borsanın yetkili elemanlarınca denetlenmesine müsaade etmemek, bu görevlilere kolaylık göstermemek ve yardımda bulunmamak.
- Borsa ve müşteri talimatlarının yerine getirilmemesinde kasıtlı davranmak,

Borsa Yönetim Kurulu, Takas Merkezi'ne karşı yükümlülüklerin yerine getirilmemesinde kademeli para cezası uygulamasına karar verilebilir. Bu durumda Yönetim Kurulu'nca belirlenen uygulama yöntemi bir genelge ile üyelere önceden duyurulur.

Üyeye bir defa kınama cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre (12 ay) içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlemesi halinde ilgiliye para cezası verilir.¹²⁵

d) Borsa Üyeliğinden ve/veya Üye Temsilciliğinden Geçici Çıkarma

- Borsa üye ve temsilcilerine, Borsa personeline saldırıda bulunmak, küfretmek, onları alenen tehdit etmek, tehdit ve tahkir edici şekilde sözlü veya yazılı beyanlarda bulunmak,
- Borsa üyelerini ve Borsa görevlilerini sırf zor duruma düşürmek için veya kendi kusurunu örtmek amacı ile Borsaya ait belgeleri gizlemek,
- Borsa işlemlerine yönelik yapay piyasa ve yapay fiyat oluşturmak maksadıyla faaliyette bulunmak.

¹²⁵ İMKB Yönetmeliği md.53 (c) bendi

Üyeye bir defa para cezası veya temerrüt nedeni ile kademeli para cezası uygulaması nedeni ile son kademenin para cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlemesi halinde ilgiliye Borsa üyeliğinden geçici çıkarma cezası verilir.¹²⁶

e) Borsa Üyeliğinden ve/veya Üye Temsilciliğinden Sürekli Çıkarma

- Gizli kalması Genel Kurulca veya Yönetim Kurulunca karara bağlanmış bilgi ve belgeleri açıklamak,
- Borsa üyelerini ve Borsa görevlilerini zor duruma düşürmek için veya kendi kusurunu örtmek amacıyla Borsa'ya ait belgeleri tahrif veya yok etmek,
- Hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanmak veyahut hileli iflas gibi yüz kızartıcı bir suçtan dolayı mahkumiyet kararı kesinleşmiş olmak.

Üyeye bir defa Borsa üyeliğinden geçici çıkarma cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde (12 ay) aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlemesi halinde ilgiliye Borsa üyeliğinden sürekli çıkarma cezası verilir.¹²⁷

2.9.3. İMKB Disiplin ve Ceza Hükümleri

2.9.3.1. Disiplin Cezaları

¹²⁶ İMKB Yönetmeliği md.53 (d) bendi

¹²⁷ İMKB Yönetmeliği md.53 (e) bendi

İMKB Disiplin cezaları, “Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 sayılı KHK”nin 18.maddesinin 2.fıkrasında düzenlenmiş olup, aşağıda belirtilmiştir;

- i. Borsada düzeni ve dürüstlüğü bozan ve borsa işlerine hile karıştıran,borsa işlerinin açık,düzenli ve dürüst yürütülmesi için alınan kararlara uymayanlar hakknda fiilin mahiyet ve önemine göre;
 - a. Uyarı
 - b. Kınama
 - c. Beşyüzbin liraya kadar para cezası
 - d. Borsa üyeliğinden geçici veya sürekli çıkarma cezalarından birini veya birkaçını birlikte vermeye Borsa Yönetim Kurulları yetkilidir.
- ii. Cezayı gerektiren fiiller üyeler veya bunların yetkili temsilcileri tarafından menfaat sağlamak amacıyla yapılmışsa 1. fıkranın (c) bendindeki para cezası beşyüzbin liradan az olmamak üzere temin edilen menfaatin üç katıdır.

2.9.3.2. Hapis Cezası

İMKB Hapis cezası, “Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 sayılı KHK”nin 19.maddesinin düzenlenmiş olup, aşağıda belirtilmiştir;

- i. 91 sayılı KHK ile bu KHK’ye dayanılarak çıkarılacak yönetmelik hükümlerine aykırı hareket eden borsa üyelerinin ve bunların yetkili temsilcilerinin;

- a) Borsanın açık, düzenli ve dürüst çalışmasını engelledikleri veya borsa işlemlerine hile karıştırdıkları hallerde Borsa Yönetim Kurulu'nun önerisi üzerine Sermaye Piyasası Kurulu Cumhuriyet Savcılıklarına suç duyurusunda bulunulması için Maliye Bakanlığı'na başvurur.
- b) Yukarıdaki fıkra uyarınca yaptıkları işlemler nedeniyle zarara uğrayan müşterilerinin kanuni yollara başvurma hakları saklıdır

ii. Bu suçları işleyenler hakkında Mahkemelerce 2 yıla kadar hapis cezası verilebilir.

2.9.3.3. Muhakeme Usulü

Hapis cezası gerektiren fiillere göre açılan davalarına, Asliye ceza Mahkemelerinde ve Meşhud Suçların Takibi Hakkında 3005 sayılı Kanunun 1. maddesindeki yer ve 4. maddesindeki zaman kaybına bakılmaksızın suçüstü hükümlerine bakılır.¹²⁸

2.9.3.4. Ceza Uygulamasına Dair Genel Hükümler

Ceza uygulamasına dair genel hükümler, 19.2.1996 tarihli İMKB Yönetmeliği'nin 54.maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre aşağıdaki durumlara göre ceza verilmektedir:

- a) Fiil ve hareketin nitelik ve önemi göz önünde tutularak Yönetim Kurulu'nca cezalardan birinin veya birkaçının birlikte verilmesi mümkündür.

¹²⁸ Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 sayılı KHK, md.20

- b) Cezayı gerektiren fiillerin nitelik ve önemleri göz önünde tutularak, bu fiiller için gerektiğinde bir derece ağır veya hafif cezanın verilmesine karar verilebilir.
- c) İMKB Yönetmeliği 53.maddesinde sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hareketlere, nitelik ve önemleri itibariyle benzer eylemlerde bulunanlara da aynı nevi'den disiplin cezaları verilir.
- d) 91 sayılı KHK' nin 18.maddesi uyarınca, cezayı gerektiren fiiller üyeler veya bunların yetkili temsilcileri tarafından menfaat sağlamak amacıyla yapılmışsa, İMKB Yönetmeliği'nin 53.maddesinin (c) bendindeki para cezası beşyüzbin liradan az olmamak üzere temin edilen menfaatin üç katıdır.
- e) İMKB Yönetmeliği 53.maddesinin (d) ve (e) bentlerindeki Borsa üyeliğinden geçici veya sürekli çıkarma cezalarının kesinleşmesi halinde, durum en çok 2 işgünü içinde SPK'na duyurulur.
- f) 91 sayılı KHK' nin 19.madde (hapis cezası) ve 20.madde (muhakeme usulü) hükümleri saklıdır.
- g) İMKB Yönetmeliği'nin 53.maddesinin (d) ve (e) bentlerindeki fiilleri işlediği ön soruşturma sırasında tespit edildiği takdirde üye/veya üye temsilcisi hakkında verilecek cezanın kesinleşmesine kadar Borsada yapacağı tüm piyasa ve takas işlemleri geçici olarak durdurulabilir. Konu ilk Yönetim Kurulu'nda karara bağlanır.
- h) Üye temsilcisinin, temsilci iken aldığı disiplin cezası, temsilcilik görevi sona ermesi halinde dahi uygulanır.
- i) Borsa üyeliğinden ve/veya üye temsilciliğinden geçici ve sürekli çıkarmaya dair kesinleşmiş olan cezaların infazı, Yönetim Kurulu kararı ile gerçekleşir.

Tablo – 9 : İMKB Yönetmeliği'ne Göre Borsa Üyelerine ve Üye Temsilcilerine Verilecek Disiplin Cezaları	
UYARI	- İşlemlerde kayıtsızlık, dikkatsizlik, - Meslek düzen ve geleneklerine uymamak, - Borsa ve müşteri talimatlarına gerekli dikkat ve özeni göstermemek,
KINAMA	- Usul ve esasların yerine getirilmemesinde kusurlu davranmak, - Çalışma düzenini bozmak,
PARA CEZASI	- Borsa usul ve esasların yerine getirilmemesinde kasıtlı davranmak, - Borsaya, Takasbank'a karşı taahhütleri zamanında yerine getirmemek, - Defter ve kayıtları usulüne uygun olarak tutmamak, - Müşteri talimatlarının yerine getirilmemesinde kasıtlı davranmak,
BORSA ÜYELİĞİNDEN ve ÜYE TEMSİLCİLİĞİNDEN GEÇİCİ ÇIKARMA	- Küfretmek, tehdit etmek, saldırıda bulunmak, - Borsaya ait belgeleri gizlemek, - Yapay piyasa/fiyat oluşturmak,
BORSA ÜYELİĞİNDEN ve ÜYE TEMSİLCİLİĞİNDEN SÜREKLİ ÇIKARMA	- Gizli belgeleri açıklamak - Borsaya ait belgeleri tahrif etmek, yok etmek, - Yüz kızartıcı suçlardan mahkum olmak

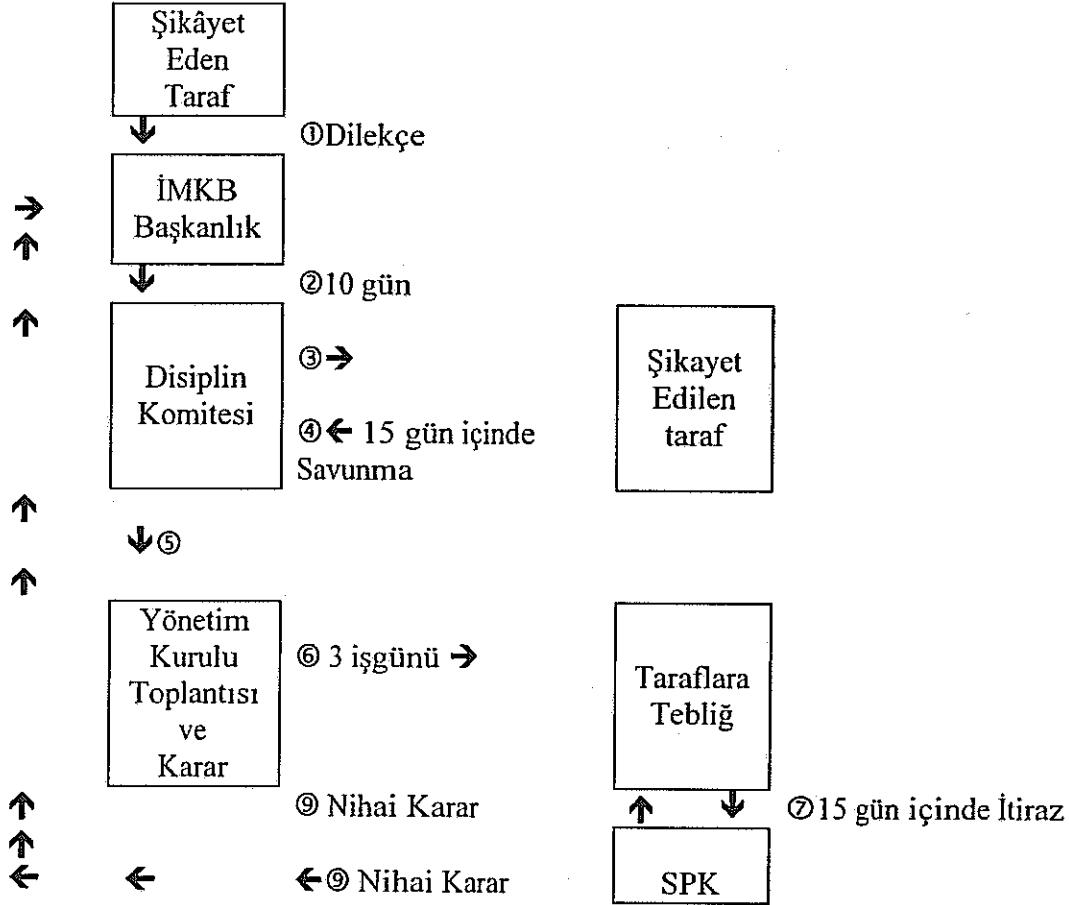
Kaynak: İMKB Yönetmeliği md.53

2.9.4. Disiplin Komitesi

Disiplin komitesinin kuruluşu, komitenin görevleri, disiplin kovuşturmasının yürütülmesi, soruşturmanın başlatılması, savunma, soruşturmanın sonuçlandırılması, yönetim kurulu kararı ve tebligat, cezalara itiraz, cezaların kesinleşmesi, disiplin

cezalarının sicile kaydı ve sicilden silinmesi başlıkları İMKB Yönetmeliği'nin 55.-57.maddelerinde düzenlenmiştir.¹²⁹

Tablo – 10 : İMKB Disiplin Prosedürü

Kaynak : İMKB Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, Temmuz 2002, 17.Basım, s.200

2.10. Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği (TSPAKB), aracı kuruluşların üye olduğu, kamu tüzel kişiliğine haiz, öz düzenleyici bir meslek kuruluşudur. 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun, 15.12.1999 tarih ve 4487 sayılı kanun ile yapılan değişiklik ile kanuna eklenen 40/B ve 40/C maddelerine dayanılarak,

¹²⁹ Daha geniş bilgi için bakınız Ek:4 "İMKB Yönetmeliği md.55-md.57 arası"

Türkiye’de sermaye piyasasında aracılık faaliyetinde bulunmaya Sermaye Piyasası Kanunu ile yetkili kılınmış kuruluşların üye olacağı, tüzel kişiliğe haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur.¹³⁰

Birlik’in amacı: Sermaye piyasasının ve aracılık faaliyetlerinin gelişmesini, Birlik üyelerinin dayanışma ve sermaye piyasasının gerektirdiği özen ve disiplin içerisinde çalışmalarını, üyelerin iktisadi menfaatlerinin korunmasını, haksız rekabetin önlenmesini, mesleki konularda üyelerin aydınlatılmasını sağlamak üzere SPKn ve Statü ile verilen görevleri yerine getirmektir.¹³¹

Öz düzenleyici bir kurum olan Birlik, Statüsü gereğince üyelere ve yatırımcılara yönelik araştırma, eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerine geniş yer vermiş, aracı kuruluş çalışanlarının lisanslama sınavlarına hazırlanmalarına katkıda bulunmak amacıyla eğitim faaliyetlerinde bulunmuştur. Bunların yanında Kurulun düzenleme faaliyetlerinin olduğu pek çok konuda aracı kuruluşların görüş ve önerilerinin Kurula iletilmesini sağlamıştır.

2.10.1. Disiplin Hükümleri

Birlik üyelerinden meslek onuruna veya meslek ilke ve kurallarına uymayan fiil ve hareketlerde bulunan, müşterisine karşı yükümlülüklerini haklı bir neden olmaksızın yerine getirmeyen, görevinin getirdiği dürüstlüğe uygun şekilde davranmayan, sermaye piyasasında düzeni ve dürüstlüğü bozan, işlere hile karıştıran, işlerin açık, düzenli ve

¹³⁰ TSPAKB’nin statüsü 11.02.2001 tarihli ve 24315 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹³¹ TSPAKB Statüsü md.5

dürüst yürütülmesine ilişkin mevzuata ve kararlara aykırı hareket eden üyeler hakkında fiilin nitelik ve önemine göre aşağıdaki disiplin cezaları uygulanır;¹³²

- a) Uyarı: İlgiliye, mesleğinin icrasında, yükümlülük ve davranışlarında daha dikkatli ve itinalı hareket etmesi gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.¹³³
- b) Kınama: İlgilinin mesleğinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir.¹³⁴
- c) Para cezası: Sorumluların, kararın tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde Yatırımcıları Koruma Fonuna ödemeleri gereken meblağdır.¹³⁵
- d) Birlik üyeliğinden geçici çıkarma: Cezası kesinleşen Birlik üyesi tarafından, altı ayı aşmamak üzere, fiilin mahiyet ve önemine göre belirlenecek, geçici bir süre içinde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak mesleğin icra edilememesidir.¹³⁶
- e) Birlik üyeliğinden sürekli çıkarma: Birlik üyeliği sıfatının bir daha kullanılmamak üzere geri alınmasıdır.¹³⁷

Üyeler, haklarında verilen disiplin kararlarına karşı kararın ilgiliye tebliğini izleyen on iş günü içerisinde Kurul nezdinde itiraz edebilirler.¹³⁸

Disiplin kovuşturmalarının yürütülmesine yardımcı olmak üzere disiplin komitesine, 3 yıl süre ile görev yapmak üzere, genel kurulca seçim yapılır. Ancak, aralarında doğrudan ya da dolaylı yönetim ve/veya sermaye ilişkisi bulunan aracı kuruluşlar disiplin komitesinde 1 üye görevlendirebilirler. Disiplin komitesi üyeleri,

¹³² TSPAKB Disiplin Yönetmeliği Madde 5 ile Madde 10 arası hükümleri.

¹³³ TSPAKB Disiplin Yönetmeliği md.6

¹³⁴ TSPAKB Disiplin Yönetmeliği md.7

¹³⁵ TSPAKB Disiplin Yönetmeliği md.8

¹³⁶ TSPAKB Disiplin Yönetmeliği md.9

¹³⁷ TSPAKB Disiplin Yönetmeliği md.10

¹³⁸ TSPAKB Disiplin Yönetmeliği md.16

doğrudan veya dolaylı olarak kendilerini veya kendileri ile ilgili kişileri ya da temsilcisi oldukları üyeleri ilgilendiren kararların alınmasında toplantılara katılamaz ve oy kullanamazlar. Disiplin komitesi üyelerinin temsil ettikleri üye ile ilişkilerinin kesilmesi halinde komite üyelikleri kendiliğinden sona erer.¹³⁹

Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu ve Disiplin Komitesi üyeleri, aracı kurumların Genel Kurul davetinin yapıldığı takvim yılından önceki takvim yılında gerçekleştirdikleri hisse senetleri, sabit getirili menkul kıymetler ve menkul kıymetlerin geri alım veya satım taahhüdü ile alım satım işlem hacimleri, İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. nezdindeki bakiye veren müşteri hesabı sayısı dikkate alınarak yapılan sıralamaları itibarıyla oluşturulan gruplar ile bu gruplara girmeyen aracı kuruluşlar tarafından kendi aralarında gösterilen adaylar arasından Genel Kurulca seçilir.¹⁴⁰

2.10.1.1. Disiplin Cezalarının Uygulanmasına Dair Genel Hükümler

Bir fiil ile TSPAKB Disiplin Yönetmeliği'nin muhtelif maddelerinin ihlal edilmesi durumunda ilgiliye ağır olan disiplin cezası verilir. Ancak TSPAKB Yönetim Kurulu fiilin nitelik ve önemini dikkate alarak öngörülen cezaların bir veya birkaçını birlikte verebilir.¹⁴¹

Disiplin cezası gerektiren fiillerin nitelik ve önemi göz önünde tutularak, bu fiiller için gerektiğinde bir derece ağır veya bir derece hafif ceza uygulanmasına karar verilebilir.¹⁴²

¹³⁹ TSPAKB Disiplin Yönetmeliği md.12

¹⁴⁰ TSPAKB Statüsü, md.16

¹⁴¹ TSPAKB Disiplin Yönetmeliği md.11, 1.fıkra

¹⁴² TSPAKB Disiplin Yönetmeliği md.11, 2.fıkra

Üyenin cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde iki defa disiplin cezası gerektiren fiil işlemesi halinde, bu süre içinde işleyeceği her yeni fiil için verilmesi gereken ceza bir derece ağırlştırılır. Disiplin cezası uygulanmasını gerektiren fiillere nitelik ve önemleri itibariyle benzer eylemlerde bulunanlara da aynı türden disiplin cezası uygulanır.¹⁴³

Disiplin komitesinin görevleri, komite üyeleri, soruşturmanın başlatılması, başvuru dilekçesi, soruşturmanın yöntemi, Yönetim Kurulu'nun kararı ve tebliğ edilmesi, kararlara itiraz ve kararların kesinleşmesi, soruşturma zaman aşımı, disiplin cezası gerektiren fiiller, disiplin cezalarının sicile kaydı ve tekrre esas alınması hususları TSPAKB Disiplin Yönetmeliği'nde detaylı olarak anlatılmıştır.¹⁴⁴

2.10.2. Disiplin Dosyaları

Birlik Statüsünün 24. maddesi¹⁴⁵ ve TSPAKB Disiplin Yönetmeliği'nde yer alan düzenlemeler çerçevesinde TSPAKB üyeleri hakkında yürütölen disiplin soruşturmaları hakkında bilgi vermek amacıyla aşağıdaki tablo çıkarılmıştır.

¹⁴³ TSPAKB Disiplin Yönetmeliği md.11, 3.ve 4.fıkra

¹⁴⁴ Daha fazla bilgi için bakınız Ek: 5 "TSPAKB Disiplin Yönetmeliği", md-11-md.20 arası.

¹⁴⁵ TSPAKB Birlik Statüsü madde.24 : "Birlik üyelerinden meslek onuruna veya meslek ilke ve kurallarına uymayan fiil ve hareketlerde bulunan,müşterisine karşı yükümlölüklerini haklı bir neden olmaksızın yerine getirmeyen, görevinin getirdiği dürüstlüğe uygun şekilde davranmayan, sermaye piyasasında düzeni ve dürüstlüğü bozan, işlere hile karıştıran, işlerin açık, düzenli ve dürüst yürütölmesine ilişkin mevzuata ve kararlara aykırı hareket eden üyeler hakkında fiilin nitelik ve önemine göre aşağıdaki disiplin cezaları uygulanır:

a) Uyarı: İlgiliye, mesleğinin icrasında, yükümlölük ve davranışlarında daha dikkatli ve itinalı hareket etmesi gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.

b) Kınama: İlgilinin mesleğinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir.

c) Para cezası: Sorumluların, kararın tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde Yatırımcıları Koruma Fonuna ödemeleri gereken meblağdır.

d) Birlik üyeliğinden geçici çıkarma: Cezası kesinleşen Birlik üyesi tarafından, altı ayı aşmamak üzere, fiilin mahiyet ve önemine göre belirlenecek, geçici bir süre içinde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak mesleğin icra edilememesidir.

e) Birlik üyeliğinden sürekli çıkarma: Birlik üyeliği sıfatının bir daha kullanılmamak üzere geri alınmasıdır.

Tablo – 11 : TSPAKB Disiplin Konuları

<i>Konu</i>	<i>Sonuç</i>
Devlet İç Borçlanma Senetlerinin belirli müşterilere kesin olarak satılması ve aynı gün içinde geri satın alınması sonucunda müşteri hesabına komisyon iadesi amacıyla gelir tahakkuku yapmak suretiyle haksız rekabete yol açmak.	Birlik Disiplin Yönetmeliğinin 8/f maddesi uyarınca para cezası verilmesi kararlaştırılmıştır.
Aracı Kurum portföyünden yapılan devlet tahvili ve hazine bonusu işlemleri ile yaratılan karın müşterilere komisyon iadesi amacıyla kullanılması suretiyle haksız rekabete yol açmak.	
Dolaylı yoldan komisyon iadesinde bulunarak üyeler arasında haksız rekabete neden olmak.	
Tarifede belirlenen oranın üzerinde komisyon iadesi yapmak ve işlem bazında bazı müşterilere asgari komisyon oranının altında komisyon oranı uygulamak.	
İşlem bazında bazı müşterilere asgari komisyon oranının altında komisyon oranı uygulamak suretiyle dolaylı yoldan komisyon iadesinde bulunarak üyeler arasında haksız rekabete neden olmak.	
Komisyon iadesi avansı adı altında bazı müşterilere ay sonu beklenmeden peşin komisyon iadesi yapmak suretiyle haksız rekabete neden olmak	Disiplin Yönetmeliğinin 8/f maddesi ve 11'inci maddesinin 2'nci fıkrası hükmü uyarınca KINAMA cezası uygulanması kararlaştırılmıştır.
İlan ve reklamlarda haksız rekabet sonucunu doğuracak ifadelerin kullanılması.	Haksız rekabet sonucunu doğurabilecek ifadelerin kullanılmamasının aracı kuruma hatırlatılmasına karar verilmiştir.
Ticari itibarı zedeleyici davranışlarda bulunarak haksız rekabete neden olmak.	İddiayı ispat edici nitelikte delil bulunmaması nedeniyle ceza uygulamasına gidilmemiştir.

Kaynak: <http://www.tspakb.org.tr> (Disiplin ve Uyuşmazlık)

Üyeler, haklarında verilen disiplin kararlarına karşı kararın ilgiliye tebliğini izleyen on iş günü içerisinde SPK nezdinde itiraz edebilirler. Disiplin cezalarını gerektiren fiiller, disiplin kovuşturmasının yürütülmesi ve disiplin siciline ilişkin esaslar Birlik tarafından hazırlanıp, SPK tarafından onaylanan yönetmelik ile belirlenir.”

2.10.3. Uyuşmazlık Dosyaları

Birlik statüsünün 6/g maddesi¹⁴⁶, üyelerimiz arasında veya üyelerimiz ile müşterileri arasında borsa işlemleri dışındaki işlemlerden doğan uyuşmazlıkların çözümüne yardımcı olmak görev ve yetkisi TSPAKB'ne vermiştir. Bu düzenleme çerçevesinde, Birlik tarafından çözümüne yardımcı olunan uyuşmazlıklar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo – 12: TSPAKB Uyuşmazlık Konuları	
Tahsil edilen aracılık komisyonuna itiraz.	Eski hisse senetlerinin yeni hisse senetlerine dönüştürülmesine ilişkin itiraz.
Müşteriye banka üzerinden yapılan EFT işleminden masraf alınmasına itiraz.	Halka arz işlemleri nedeniyle açılan hesap için talep edilen masrafa itiraz.
Bedelli sermaye artırımında rüçhan hakkı kullanılmamasına itiraz.	Yatırımcı hesaplarından kesilen çeşitli masraflara ilişkin itiraz.
Hisse senedi satışına ilişkin emrin yerine getirilememesine itiraz.	Müşteri talimatının yerine getirilmemesine ilişkin itiraz.
Hisse senedi komisyon iadesi uygulamasına itiraz.	İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. nezdindeki sicil numarasına ilişkin itiraz.
EFT ve hesap ekstresi ücretine itiraz.	Hesap işletim ücretine itiraz.
Geçmiş aylara ilişkin komisyon iadesi yapılmamasına itiraz.	Tebliğde belirlenen oranın altında öz kaynak alınmak suretiyle kredi kullandırılmasına itiraz.
Komisyon iadesine ilişkin itiraz.	Hisse senedi virman ücretine itiraz.
Yatırım fonu satışı esnasında talep edilen komisyona ilişkin itiraz.	Rüçhan hakkının bir kısmının kullanılamaması nedeniyle yapılan itiraz.
İnternet Şubesi üzerinden verilen emirlerin borsaya geciktirilerek iletilmesine ilişkin itiraz.	Müşteri hesabında bulunan hisse senetlerinin virmanlanmamasına ilişkin itiraz.
Hisse senedi saklama komisyonuna itiraz.	Hisse senedi komisyon oranına itiraz.

¹⁴⁶ TSPAKB Birlik Statüsü'nün 6/g maddesi : "Üyeleri arasında veya üyeleri ile müşterileri arasında borsa işlemleri dışındaki işlemlerden doğan uyuşmazlıkların çözümüne yardımcı olmak; bu amaçla, hakem listesi oluşturarak, tarafların mutabakatı halinde hakem veya hakemleri atamak suretiyle Hukuk Usul Muhakemeleri Kanunu çerçevesinde tahkim hizmeti vermek.

Tablo 12 : TSPAKB Uyuşmazlık Konuları (devamı)

Halka arza ilişkin broşürlerde fiyat garantisi olduğu yönünde ifadelerin bulunmasına itiraz.	Alım satım emirlerinin müşteri talimatları doğrultusunda gerçekleştirilmemesine itiraz.
Belirli meblağın altında hisse senedi alım-satım işlemi yapılmamasına ve hesabında bulunan hisse senetlerinin satılmaya zorlanmasına itiraz.	Takasbank'a ödenen masraf ve komisyonların tahsili amacıyla yatırım hesabına konulan blokeye itiraz.
Yatırım hesabı açma ücretine itiraz.	Ekstre basım ücreti alınmasına itiraz.
Kredili menkul kıymet işlemlerine konu hisse senetlerine ve temerrüt faizine itiraz.	Hisse senedi virman işlemlerinden masraf ve komisyon alınmasına itiraz.
Yüksek meblağda hesap işletim ücreti alınmasına itiraz.	Yatırım hesabı mutabakatsızlığı ve konuyla ilgili İMKB tarafından verilen karara itiraz.
Müşteri hesabındaki borç bakiyeye itiraz.	Repo işleminde uygulanan faiz oranına itiraz.
Hisse senedi virman işlemi için talep edilen virman ücretine itiraz.	Kurtaj tarifesinde üst sınır olan %1 komisyon oranının aşılmasına ilişkin itiraz.

Kaynak: <http://www.tspakb.org.tr> 'Disiplin ve Uyuşmazlık' başlığı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DENETİM İLE İLGİLİ SUÇ ve CEZALARA YÖNELİK UYGULAMALAR

3.1. Sermaye Piyasası Kanunu'nda Düzenlenen Suçlar ve Cezaları

Türk sermaye piyasası, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1981 yılına kadar tam bir hukuki boşluk içinde kalmıştır. Bu kanuna istinaden yapılan düzenlemeler piyasayı bankerler olayının etkilerinden kurtarmaya yetişememişse de, zamanla piyasaya arzulanan düzeni getirmiştir. Bu düzen kuruluncaya kadar sermaye piyasası ve menkul kıymetler konusu Türk Ticaret Kanunu, Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri ve Merkez Bankası tebliğleri ile düzenlenmekteydi.

Sermaye Piyasası ve menkul kıymetler konusunun esas yasal kaynağı olan Sermaye Piyasası Kanunu'nun amacı, tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak, halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamaktır.¹⁴⁷

3.1.1. Sermaye Piyasasını Düzenleyen Hukuki Çerçeve

Türk sermaye piyasasında tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamaya yönelik olarak, sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını ve tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemek amacıyla, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, 30.7.1981 tarih ve 17416 sayılı Resmi Gazete'de

¹⁴⁷ SPKn.md.1

yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Türk sermaye piyasasındaki gelişmelere paralel olarak Sermaye Piyasası Kanununda gerekli değişiklikler yapılmıştır. 1986 tarihinde 3291 sayılı kanunla, 1988 tarihinde 311 sayılı KHK ile 13.5.1992 tarihinde 21227 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 29.4.1992 tarih ve 3794 sayılı Kanun ile ve nihayet 18.12.1999 tarihinde 23910 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4487 sayılı Kanun ile pek çok köklü değişiklik getirilmiştir.

Türk sermaye piyasasındaki gelişmelere paralel olarak gerekli değişikliklere uğrayan 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu 7 bölümden teşekkül etmektedir;

- 1.Bölüm : ‘Genel Hükümler’ (Md.1 – Md.3) başlığını taşıyan birinci bölümde; SPK’nun konu ve amacı, kapsamı ve tanımların yer aldığı üç madde bulunmaktadır.
- 2.Bölüm : ‘Sermaye Piyasası Araçlarının Kurul Kaydına Alınması, İhracı, Halka Arzı ve Satışı’ (Md.4 – Md.10/A) başlığı altında düzenlenmiştir. 8.madde 3794 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılmış ve bunun yerine bir hüküm konmamıştır.
- 3.Bölüm : ‘İhraççılara ve Halka Açık Anonim Ortaklıklara İlişkin Hükümler’ 11. ve 16/A maddeleri arasında yer almıştır. Bu hükümler; “Ortak hükümler”, “Kayıtlı Sermaye”, “Tahvil ve diğer borçlanma senetleri İhracı”, “Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler”, “Hisse senedi ile değiştirilebilir tahvil”, “Oydan yoksun paylar”, “Temettü ve bedelsiz payların dağıtım esasları”, “Muhasebe, Mali Tablo ve Rapor Standartları, ilan, Bağımsız Denetleme” ve “Kamunun aydınlatılmasında Özel Durumlar” gibi ihraççıların ve HAAO’ların kullanabilecekleri bazı imkanları ve sorumlulukları hüküm altına almaktadır.
- 4.Bölüm : ‘Sermaye Piyasası Kurulu’ (yönetim ve çalışma düzeni) (Md.17 – Md.29) başlığını içermektedir.

- 5.Bölüm : ‘Sermaye Piyasası Faaliyetleri ve Sermaye Piyasası Kurumları’na ilişkindir. 30.madde ile 40. ve 40/A maddeleri arasında düzenlenmiştir. (41, 42, 43 ve 44.maddeler 3794 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. 40/B maddesi ile TSPAKB, 40/C maddesi ile de “Birliğin Organları ve Statüsü” ile ilgili başlıklar eklenmiştir.
- 6.Bölüm : Kanun kapsamındaki ihraççılar, sermaye piyasası kurumları ve kişilerin denetim ve cezai sorumluluklarına ilişkin ‘Denetim ve Cezai Sorumluluk’ (Md.45 – md.49) başlığını taşır. Bu bölümde “Denetime Yetkililer”, “Tedbirler”, “Yatırımcıları Koruma Fonu”, “Tedrici Tasfiye”, “Cezai Sorumluluk”, “Cezaların Arttırılması” ve “Usul Hükümleri” ile ilgili konular düzenlenmiştir.
- 7.Bölüm : Bankalar ve sigortalar ile ilgili saklı hükümler ve istisnalar ile ek madde ve geçici hükümlerin, yürürlük ve yürütmenin yer aldığı hükümlerden meydana gelen ‘Çeşitli Hükümler’ (Md.50 – md.52 / Ek ve Geçici Maddeler) başlığını taşır.

Sermaye piyasası ile ilgili hukuki düzenlemeler bununla bitmemektedir. Sermaye Piyasası Kurulu, SPKn’nun verdiği yetkiye dayanarak, tebliğler çıkararak ihtiyaçlara göre, seri bir şekilde düzenleme yapmaktadır. Menkul Kıymetler borsaları için de “Menkul Kıymet Borsaları Hakkında KHK¹⁴⁸” mevcuttur. Bu KHK ile ilgili yönetmelik çıkarılmıştır.¹⁴⁹

Sermaye Piyasası Kanunu’nun konu ve amacı 1.maddesinde ve kanun gerekçesinde açıklanmıştır. Bunlara göre Kanun’un iki temel amacı bulunmaktadır;

¹⁴⁸ ‘Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’, KHK/91, 6.11.1983 tarih ve 18183 sayılı Resmi Gazete.

¹⁴⁹ ‘Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluşu ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik’, 6.10.1984 tarih ve 18537 sayılı Resmi Gazete.

1. Sermaye piyasasının güven ve kararlılık içinde çalışmasını sağlamak ve tasarruf sahiplerinin haklarını korumak.
2. Sağalan güven ve kararlılık ortamı içinde mobilize edilen tasarrufları ekonomik kalkınmanın emrine sunmak ve şirketleri sermaye bakımından halka açarak mülkiyetin tabanını yaygınlaştırmak.¹⁵⁰

3.1.2. Sermaye Piyasası Kanunu'nda Cezai Sorumluluk Gerektiren Fiiller

Sermaye Piyasası Kanunu'nda Cezai Sorumluluk 47. maddede üç grup halinde düzenlenmiştir.

- Birinci Grupta yer alan fiiller için diğer kanunlara göre daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde; 2 yıldan 5 yıla kadar hapis ve 10.000 YTL'den 25.000 YTL'ye kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Suçun işlenmesinde, bu bentte yazılı hallerden iki veya daha fazlası birleşirse, hapis cezasının asgari haddi 3, azami haddi 6 yıldır.
- İkinci grup fiiller için de 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve 8.000 YTL'den 20.000 YTL'ye kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Suçun işlenmesinde, bu bentte yazılı hallerden iki veya daha fazlası birleşirse, hapis cezasının asgari haddi 2, azami haddi 4 yıldır.
- Üçüncü grup fiiller için ise 5.000 YTL'den 15.000 YTL'ye kadar ağır para cezası ile cezası öngörülmüştür.

¹⁵⁰ Kanun sermaye piyasası sistemi içindeki tüm tarafların haklarını korumak zorundadır. Piyasanın güven ve kararlılık içinde çalışması da bu yolla olabilir. Ancak kanun metni de bir bütün olarak bunu sağlamaya çalışmaktadır. Kanun özellikle Türkiye'deki Banker Krizi'ne bir tepki olarak geliştiği için, özel bir önemi olan yatırımcıların korunması gereğini açıkça ifade etmiştir.

Ünal, Oğuz Kürşat; Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı, İstanbul, Asil Yayınları, 2005, s.16.

Buna göre;

a) **Hapis cezası ile birlikte para cezası gerektiren fiiller ve failler**¹⁵¹

Sermaye Piyasası Kanunu'nda düzenlenen suçlar ve cezaları aşağıda gösterilmiştir¹⁵² ;

Sermaye Piyasası Kanunu'na göre, diğer kanunlara göre daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde

Md.47) A-1 : İçerden Öğrenenlerin Ticareti¹⁵³;

Md.47) A-2 : Fiyat Manipülasyonları;

Md.47) A-3 : Yanıltıcı Haber ve Yayınlar;

Md.47) A-4 : Kayda Alınma ve İzin Esaslarına Aykırılık ;

Md.47) A-5 : Sermaye Piyasasında Güveni Kötüye Kullanmak;

Md.47) A-6 : Kârı veya Malvarlığını Azaltmak;

Md.47) A-7 : Açığa Repo Yapmak;

suçlarını işleyen ilgili gerçek kişilerle, tüzel kişilerin yetkilileri,

- 2 yıldan 5 yıla kadar hapis ve 10.000 YTL'den 25.000 YTL'ye kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Suçun işlenmesinde, bu bentte yazılı hallerden iki veya daha fazlası birleşirse, hapis cezasının asgari haddi 3, azami haddi 6 yıldır.

¹⁵¹ Söz konusu kanun maddeleri için bakınız Ek:1 "2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu"

¹⁵² Hapis cezası ile birlikte Para cezası Gerektiren Fiillerin Failleri ;

"İçerden öğrenenlerin ticareti" suçunun failleri,söz konusu bilgileri kullanan;

a. Pay sahibi sayısı 250'den fazla olan anonim ortaklıklar,sermaye piyasası aracı arz etmek suretiyle fon toplayan anonim ortaklıklar,mevzuata göre özelleştirme kapsamına alınanlar dahil kamu iktisadi teşebbüsleri,sermaye piyasası aracı arz eden mahalli idareler ile bunlarla ilgili özel mevzuatları gereğince faaliyet gösteren kuruluş,idare ve işletmeler (SPK.m.3 h, SPK.m.11,SPK.m.47 A1) ile

b. Aracı Kurumlar,yatırım ortaklıkları,yatırım fonları ve Sermaye Piyasasında faaliyet göstermesine izin verilen diğer kurumların (SPK.m.32,SPK.m.47 A1) veya bunlara bağlı yahut bunlara hakim işletmelerin; Yönetim kurulu başkan ve üyeleri, Yöneticileri, Denetçileri, Diğer personeli ve bunların dışında meslekleri veya görevlerini ifa etmeleri sırasında bilgi sahibi olabilecek durumda olanlara ve bunlarla temasları nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak bilgi sahibi olabilecek durumdaki kişiler, Kanuna göre söz konusu suçun faili olabilecek kişilerdir

Bu grupta yer alan diğer suçların failleri ise;fiili işleyen gerçek kişilerle,tüzel kişilerin yetkilileri ve bunlarla birlikte hareket edenlerdir (SPK.m.47 ve md.47/A).

¹⁵³ İngiltere'de "Insider Dealing" olarak isimlendirilen suç, Company Securities (Insider Dealing Act) 1985 adlı kanunla düzenlenmiştir. ABD uygulanmasında ise fiil "Insider Trading Act 1984" ile yasaklanmıştır.

Md.47) B-1 : Görevlilere Bilgi ve/veya Belge Vermemek;

Md.47) B-2 : Defter ve Kayıtlarda Usulsüzlük;

Md.47) B-3 : Gerçeğe Aykırı Bağımsız Denetleme Raporu Düzenlemek;

Suçlarını işleyenler,

- 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve 8.000 YTL'den 20.000 YTL'ye kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Suçun işlenmesinde, bu bentte yazılı hallerden iki veya daha fazlası birleşirse, hapis cezasının asgari haddi 2, azami haddi 4 yıldır.

b) Sadece ağır para cezası gerektiren fiiller

Md.47) C : Sermaye Piyasası Kanununun 6 ncı maddesinin ikinci fıkrasına, 7, 9, 10, 10/A, 11, 12 nci maddelerine, 13 üncü maddesinin beşinci fıkrasına, 13/A maddesinin üçüncü fıkrasına, 14 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına, 15 inci maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarına, 16, 16/A maddelerine, 25 inci maddesinin (a) bendine, 28 inci maddesinin (b) bendine, 34 üncü maddesine, 38 inci maddesine, 40/B maddesine, 45 inci maddesine, 46 ncı maddesinin ikinci ve beşinci fıkralarına, 46/A maddesine ve 46/B maddesine aykırı hareket edenler¹⁵⁴,

¹⁵⁴ SPK.m.47 C hükmüne göre sadece ağır para cezasını gerektiren sözkonusu fiiller şunlardır;

- SPKn md. 6/II fık.'na aykırılık (Halka arzlarda yanıltıcı ve abartılmış bilgiler kullanmak);
- SPKn md. 7'ye aykırılık (Halka arz ve satış esaslarına aykırılık),
- SPKn md. 9'a aykırılık (Satış sonuçlarını SPK'ya bildirmemek),
- SPKn md 10/a'ya aykırılık (Sermaye piyasası araçlarının kayıtleştirilmesi ile ilgili esaslara uymamak),
- SPKn md.11'e aykırılık (Halka açık anonim ortaklıklarla ilgili hükümlere uymamak),
- SPKn md. 12'ye aykırılık (Yönetim kurulu kararları aleyhine iptal davası açmak, davaları kurula bildirmemek);
- SPKn md.13/A f3 hükmüne aykırılık (Varlığa dayalı menkul kıymetlerin itfa edilinceye kadar, karşılığını oluşturan alacakların ve duran varlıkların, başka bir amaçla taasaruf edilemeyeceğine, rehnedilemeyeceğine, teminat gösterilmeyeceğine, haczedilemeyeceğine dair)
- SPKn md.13/5 fık.'na aykırılık (Çıkarılan tahvil ve diğer borçlanma senetlerinin tamamen satılmadıkça yenilerinin çıkarılamayacağı esaslarına aykırılık),
- SPKn md. 14/III'e aykırılık (Kayıtlı sermaye sistemini kabul eden anonim ortaklıklar tarafından hisse ile değiştirilebilir tahvil çıkarılması halinde değiştirme sonucunda verilecek hisse senetleri ile ortaklığın çıkarılmış sermayesinin toplamı kayıtlı sermayeyi aşamayacağına dair),
- SPKn md. 15/I,II,III ve IV. Fıkralarına aykırılık (Halka açık anonim ortaklıkların temettü ve bedelsiz pay dağıtımlarına ilişkin esaslara dair),

- 5.000 YTL'den 15.000 YTL'ye kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Verilecek ağır para cezaları üst sınırla bağlı olmaksızın suçun işlenmesi suretiyle temin edilen menfaatin üç katından az olamaz.¹⁵⁵

Bu maddede öngörülen cezaların verilmesini gerektiren fiillerin tekrarı halinde, verilen cezalar yarı oranında artırılarak hükmolunur. Cezaların artırılabilmesi için daha önce verilen cezanın infazı şartı aranmaz.¹⁵⁶

SPKn. kapsamındaki ihraççılarla sermaye piyasası kurumlarının yönetim kurulu üyeleri, denetçileri, müdür ve diğer personeli ve yatırım fonu temsilcileri ile sorumlularının ortaklığın, kuruluşun veya fonun paraları ve diğer malları ile sermaye piyasası araçları, defter, evrak, dosya, kayıt ve diğer belgeleri üzerinde işledikleri suçların genel hükümlere göre belirlenen cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur.

-
- SPKn md.16'ya aykırılık (Muhasebe, Mali Tablo ve Rapor Standartları, Bağımsız Denetlemeye ilişkin hüküm)
 - SPKn md.16/A'ya aykırılık (Özel durumlarda kamunun aydınlatılması esaslarına uymamak),
 - SPKn md.25/a'ya aykırılık (Kurul başkan ve üyeleri ile personeli ve bu Kanuna göre görevlendirilen denetim elemanlarının çalışmaları ve denetlemeleri sırasında ilgililere ve üçüncü kişilere ait edindikleri sırları saklama ve kendi yararlarına kullanamayacaklarına dair),
 - SPKn md.28/b'ye aykırılık (Kurul giderlerinin karşılanma esaslarına aykırılık),
 - SPKn md.34'e aykırılık (Aracı kuruluşların faaliyet şartları esaslarına aykırılık),
 - SPKn md.38'e aykırılık (Yatırım fonlarının kuruluş ve faaliyet şartları esaslarına aykırılık),
 - SPKn md.40/B'ye aykırılık (Türk Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği ile ilgili düzenlemelere aykırılık),
 - SPKn md.45'e aykırılık (Denetime yetkili kişilerce yapılan denetim esaslarına aykırılık),
 - SPKn md.46/A ve md.46/B'ye aykırılık (SPK'ya tabi ortaklıklarının esas sözleşme, maksat ve mevzuuna aykırılıklar, sermaye azakmasına veya kaybına yol açan işlemlerinin bulunması halinde SPK'nın tespit ve iptal davası açma yetkisi bulunmaktadır. Bu hallerin varlığı halinde ceza kovuşturması da yapılabilecektir)
 - SPKn md.46'ya aykırılık (Sermaye piyasası kurumlarının mali yapılarının zayıflamış olduğu tespit edildiği halde, öngörülen tedbirlerin alınmaması veya taahhütlerini karşılayamayacak kadar zayıflamış ise, SPK faaliyetlerini durdurmakda, bundan netice alınmadığı takdirde iflas veya tedricen tasfiye isteyebilmektedir. Bu bendeki SPK direktiflerine uymamak, cezalandırılmıştır),
 - SPKn md.46/A'ya aykırılık (Sermaye piyasası kurumlarının mali yapılarının zayıflamış olduğu tespit edildiği halde, öngörülen tedbirlerin alınmaması veya taahhütlerini karşılayamayacak kadar zayıflamış ise, SK faaliyetlerini durdurmakda, bundan netice alınmadığı takdirde iflas veya tedricen tasfiye isteyebilmektedir. Bu bendeki SPK direktiflerine uymamak, cezalandırılmıştır),
 - SPKn md.46/B'ye aykırılık (Tedrici tasfiye esaslarına aykırılık) fiilleri cezalandırılmıştır.
- Bu suçların failleri de fiilleri işleyen gerçek kişilerle tüzel kişilerin yetkilileridir.

¹⁵⁵ SPKn.md.47, 3.fıkra

¹⁵⁶ SPKn.md.47, 4.fıkra

Ayrıca yukarıda yer alan ve SPK uyarınca suç sayılan fiillere doğrudan ya da dolaylı iştirak ettikleri Sermaye Piyasası Kurulu tarafından tespit edilen gerçek veya tüzel kişilerin, borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda geçici veya sürekli olarak işlem yapmalarının önlenmesini teminen SPK gerekli tedbirleri almaya yetkilidir.¹⁵⁷

04.11.2004 tarih ve 5252 sayılı “Türk Ceza Kanunu’nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun”un 4/1-b(10) maddesinde, 01.01.1999 tarihinden 31.12.1999 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezalarının beş katına çıkarıldığı hükme bağlanmış ve aynı kanunun “Yürürlük” başlıklı 13.maddesinde de söz konusu maddenin 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Buna göre, 01.06.2005 tarihinden itibaren SPK tarafından verilebilecek idari para cezalarının alt sınırı 10.000 YTL, üst sınırı 50.000 YTL’dir.

30.03.2005 tarih ve 5326 sayılı “Kabahatler Kanunu”nun ‘İdari Para Cezası’ başlıklı 17’nci maddesi uyarınca da kanunlarla öngörülen idari para cezalarının her takvim yılı başından itibaren geçerli olmak üzere, o yıl için tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında arttırılarak uygulanması gerekmektedir.

3.1.2.1. İdari Para Cezaları

SPKn’nda idari para cezaları 47/A.maddesinde düzenlenmiştir¹⁵⁸. SPKn md.47/A bendinin sonuna ilave edilen hüküm ile eski kanunda md.47/B-5 bendinde düzenlenen

¹⁵⁷ 4487 sayılı kanun ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’na eklenen 46.maddenin (i) bendi uyarınca.

¹⁵⁸ SPKn Md.47/A’da düzenlenmiş olup, 4487 sayılı kanun ile 18.12.1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

ve para cezasını gerektiren suç daha geniş düzenlenmiş ve adli değil, idari yoldan takip edilmesi uygun görülmüştür.

Buna göre, Sermaye Piyasası Kanununa dayanılarak yapılan düzenlemelere, belirlenen standart ve formlara ve Kurulca alınan genel ve özel nitelikteki kararlara aykırı hareket ettiği tespit edilen gerçek kişiler ve tüzel kişiler hakkında gerekçesi belirtilmek suretiyle Kurul tarafından 2.000 YTL'den 10.000 YTL'ye kadar para cezası verilir.¹⁵⁹

İdari para cezalarının uygulanmasından önce ilgilinin savunması alınır. Savunma istendiğine ilişkin yazının tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde savunma verilmemesi halinde, ilgilinin savunma hakkından ferat ettiği kabul edilir.¹⁶⁰

İdari para cezalarının verilmesini gerektiren fiillerin tekrarı halinde, verilen para cezası iki katı, ikinci ve müteakip tekrarlarda üç katı artırılarak uygulanır. Bu cezaların verildiği tarihten itibaren iki yıl içinde idari para cezası verilmesini gerektiren aynı fiil işlenmediği takdirde önceki cezalar tekrarda esas alınmaz.¹⁶¹

SPKn'nun 40/C maddesinin beşinci fıkrasındaki yükümlülüğe uymayan üyelere, TSPAKB Yönetim Kurulunca 1.000 YTL'den 5.000 YTL'ye kadar para cezası verilir. Birlik, verdiği cezaları bir taraftan ilgiliye tebliğ etmekle beraber diğer taraftan tahsil ve gelir kaydı için Yatırımcıları Koruma Fonuna bildirir.¹⁶²

¹⁵⁹ SPKn md.47/A, 1.fıkra

¹⁶⁰ SPKn md.47/A, 2.fıkra

¹⁶¹ SPKn md.47/A, 3.fıkra

¹⁶² SPKn md.47/A, 4.fıkra

SPK veya TSPAKB tarafından öngörülen idari para cezaları ilgililere tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içerisinde Yatırımcıları Koruma Fonuna ödenmediği takdirde bu Fon tarafından 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre takip ve tahsil olunur ve Fona irad kaydolunur.¹⁶³

3.1.2.2. Cezaların Arttırılması

Sermaye Piyasası Kanunu kapsamındaki ihraççılarla, sermaye piyasası kurumlarının yönetim kurulu üyeleri, denetçileri, müdür ve diğer personeli ve yatırım fonu temsilcileri ile sorumlularının ortaklığın, kuruluşun veya fonun paraları ve diğer malları ile sermaye piyasası araçları, defter, evrak, dosya, kayıt ve diğer belgeleri üzerinde işledikleri suçların genel hükümlere göre belirlenen cezaları yarı oranında arttırılarak hükmolunur.¹⁶⁴

3.1.2.3. Usul Hükümleri

SPKn md.47'den dolayı soruşturma yapılabilmesi SPK tarafından Cumhuriyet Savcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır¹⁶⁵. Başvuru için kanun azami bir süre öngörmemiştir. Bu başvuru ile SPK, müdahil sıfatını kazanır. SPK'nın bildirimine rağmen savcılık kovuşturmayaya mahal olmadığına karar verirse, SPK Ceza Mahkemeleri Usulüne göre, itirazda bulunabilir. İtiraz hakkı bulunursa, Cumhuriyet Savcılığı kamu davası açmak zorundadır. Ayrıca bu fiillerin işlendiğini haber alan Cumhuriyet Savcıları SPK'ya bildirerek durumun incelenmesini isteyebilirler.

¹⁶³ SPKn md.47/A, 5.fikra

¹⁶⁴ SPKn.md.48'te 'Cezaların Arttırılması' başlığı altında düzenlenmiş olup, 3794 sayılı kanun ile 13.5.1992 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

¹⁶⁵ SPKn md.49, 1.fikra

SPKn'nda yazılan suçlarla ilgili davalar mahkemelerce acele işlerden sayılır ve mahkemelerde öncelikle karara bağlanır

Yukarıda açıklanan hususlar, aşağıda özet olarak gösterilmiştir.

Tablo - 13: Sermaye Piyasası Kanunu'nda Düzenlenen Suç ve Cezaları

SERMAYE PİYASASI KANUNU MD. 47-A		
HAPİS CEZASI	- Yapay fiyat/piyasa işlemleri - İçerden Öğrenenlerin Ticareti - Yalan, yanlış, yanıltıcı, mesnetsiz bilgi, haber, yorum yapma ve açıklamakla yükümlü olunan bilgileri açıklamama - Sermaye piyasasında izinsiz olarak faaliyette bulunan veya yetki belgeleri iptal olunduğu veya faaliyetleri geçici olarak durdurulduğu halde faaliyetlerine devam eden gerçek kişilerle, tüzel kişilerin yetkilileri - Karı/malvarlığını azaltıcı işlem yapma, - Karşılıksız repo/ters repo yapma, - Emanet edilen menkul kıymetleri kendisi veya başkası menfaatine kullanma, satma, rehinme, gizleme, inkâr etme, kayıtları tağyir etme,	- 2-5 yıl hapis - 10.000-25.000 YTL para cezası - Suçun işlenmesinde bu bentte yer alan fiillerden ikisi veya daha fazlası birleşirse 3-6 yıl hapis
İDARİ PARA CEZASI	- Sermaye piyasası kanununa dayanılarak yapılan düzenleme, belirlenen standart ve formlara, Kurulca alınan genel ve özel nitelikli kararlara aykırı hareket etme	- 2.000-10.000 YTL para cezası
SERMAYE PİYASASI KANUNU MD. 47-B		
HAPİS CEZASI	- Denetçilerce istenen bilgileri vermeme, defter ve belgeleri ibraz etmeme, saklama, yok etme, eksik veya gerçeğe aykırı verme, görelilerin çalışmasını engelleme - Defter, kayıt tutmama, gerçeğe aykırı hesap açma, kayıt tutma, muhasebe hilesi yapma, - Gerçeğe aykırı bağımsız denetim raporu düzenleme, düzenlenmesini sağlama	- 1-3 yıl hapis - 8.000-20.000 YTL para cezası - Suçun işlenmesinde bu bentte yer alan fiillerden ikisi veya daha fazlası birleşirse 2-4 yıl hapis
İDARİ PARA CEZALARI (SERMAYE PİYASASI KANUNU MD. 47/A)		
PARA CEZASI	- Halka arz, halka satış, sermaye arttırımı, tahvil ve hisse senedi ihracı, kamunun aydınlatılması, sır saklama, aracı kurum faaliyet şartları, yatırım fonları faaliyet şartları, Aracı Kuruluşlar Birliği ve Yatırımcıları Koruma Fonu ile ilgili Sermaye Piyasası Kanunlarına aykırı hareket etme,	- 5.000 – 15.000 YTL Para cezası

Tablo :13'ün devamıdır...

- Bu cezaların verilmesini gerektiren fiillerin TEKRARI HALİNDE, verilen cezalar yarı oranında arttırılarak hükmolunur. Cezaların arttırılabilmesi için daha önce verilen cezanın infazı şartı aranmaz
- Ağır para cezaları üst sınıra bağlı olmaksızın suçun işlenmesi suretiyle temin edilen menfaatin 3 katından aşağı olamaz
- İdari para cezası gerektiren fiillerin tekrarı halinde cezalar 2 KATI, ikinci ve müteakip tekrarlarında ÜÇ KATI olarak uygulanır.
- TSPAKB kararlarına uymama halinde (Birlik tarafından) 1.000-5.000 YTL para cezası verilir.

Kaynak: Sermaye Piyasası Kanunu

3.1.3. Sermaye Piyasası ve Suçlar

3.1.3.1. İçerden Öğrenenlerin Ticareti

Türk Hukukunda 'insider muameleleri', 'içerden ticaret', 'içerden öğrenenlerin ticareti' olarak isimlendirilen fiil, 3794 Sayılı kanunla değişik Sermaye Piyasası Kanunu'nda 'İçerden Ticaret' olarak tanımlanmıştır. Sermaye Piyasası Kanunu'ndaki tanıma göre, sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek henüz kamuya açıklanmamış bilgileri, kendisine veya üçüncü kişilere menfaat sağlama amacıyla kullanılarak, sermaye piyasasında işlem yapanlar arasında işlem fırsat eşitliğini bozacak şekilde mameleki bir yarar sağlamak veya bir zararı bertaraf etme, içerden öğrenenlerin ticaretidir. İçerden öğrenenlerin ticareti, kamuyu aydınlatma ilkesini zedeleyen, sermaye piyasasında eşitlik ve dürüstlüğü bozan bir işlemdir. Yasadaki tanım ve terminoloji 4487 sayılı değişik Sermaye Piyasası Kanunu'nda da aynen benimsenmiştir.

İçerden öğrenenlerin ticareti fiilini işleyebilecek olanlar, ihraççılarla sermaye piyasası kurumlarının veya bunlara bağlı veya bunlara hakim işletmelerin yönetim kurulu başkan ve üyeleri, yöneticileri, denetçileri, personeldir. Bu kişilerin dışında,

meslek veya görevlerini ifa etmeleri sırasında bilgi sahibi olabilecek durumda olanlarla, bunlarla temasları nedeniyle doğrudan faili olabilmektir.

Sermaye Piyasası Kanunu'nda, içerden öğrenenlerin ticareti suçunu işleyebilecek failler üç gruba ayrılmaktadır;¹⁶⁶

- Birinci grupta ihraççılar, sermaye piyasası kurumları veya bunlara bağlı veya hakim işletmelerin idarecileri sayılmaktadır. Yönetim Kurulu başkan ve üyeleri, yöneticiler, denetçiler ve diğer personel fail olabilir. Dikkat edilirse, birinci grupta fail olabilmek için yönetici veya üst düzey çalışan olma durumu gerekmektedir. Buradaki ölçü, fiili işleyen kişinin 'içerden' olmasıdır.
- İkinci grupta, söz konusu işletmelerde çalışmamakla beraber, meslek ve görev icabı bu bilgileri elde edebilecek durumda olan kişiler bulunmaktadır. Bu gruptakiler, ilgili kuruluştaki çalışmamaktadırlar, yani 'içerde' değiller, meslekleri gereği bilgi elde edebilecek durumdadırlar. Hukuk danışmanları, mali danışmanlar, gazeteciler vs
- Üçüncü grupta ise, birinci ve ikinci gruptakilerle temasları nedeniyle bilgi sahibi olabilecek kişiler yer almaktadır. Bu gruptakiler tamamen 'dışarıdadır'. İlgili kuruluş ile hiç bir bağı olmaması gibi, meslek dolayısıyla da bilgi sahibi olmamışlardır. Bunlar birinci ve ikinci grupta bilgileri ilk elde eden kişilerle, bir şekilde ahablık, komşuluk gibi temasları olan ve bilgiye ulaşabilen kişilerdir. Birinci ve ikinci gruptaki failler bilgilere ikinci elden ulaşırlar.

¹⁶⁶ Ünal, Oğuz Kürşat "Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı", Asil Yayınları, İstanbul, 2005, s.389

Görüldüğü gibi, içerden ticaret yalnızca 'içerde' olanlar tarafından değil, bilgilere ulaşabilen bir suç tipidir.

İçerden öğrenenlerin ticareti suçunun oluşması için herhangi bir bilginin elde edilmiş olması yetmez. Kazanılan bilginin henüz kamuya açıklanmamış ve sermaye piyasası aracının değerini etkileyebilecek nitelikte olması gereklidir. Kazanılan bilginin öğrenen, bilen veya üçüncü kişilere maddi bir menfaat sağlama amacıyla kullanılmış olması ve elde edilen yararın sermaye piyasasında işlem yapanlar arasında fırsat eşitliğini bozacak düzeyde olması, son olarak bilginin içerden öğrenilmesi gerekmektedir.

Bilgilerin kullanılmasında kastedilen, bu bilgiler sayesinde sermaye piyasası aracı alım satımında bir çıkar sağlanmasıdır. Bu mameleki bir satış olabileceği gibi bir zararın önlenmesi şeklinde de olur. Bilginin kullanılması, suçun maddi unsurunu oluşturmaktadır.

Sağlıklı bir piyasada yatırımcıların tümü kamunun aydınlatılması sayesinde aynı anda bilgilere ulaşabilir ve fırsat eşitliği sağlanmış olur. Diğer yandan sermaye piyasası kurumlarında çalışanlar, yani bilgilere doğrudan ulaşabilecek olanlar için meslek kuralları getirilmesi, kurulacak meslek kuruluşları vasıtasıyla kurallara uymayanlara disiplin cezası, meslekten men gibi yaptırımlar uygulanması, böylelikle bir oto kontrol sistemi oluşturulabilmesi ile Türkiye'de sermaye piyasasının daha sağlıklı gelişmesi sağlanabilecektir.

3.1.3.1.1. İçerden Öğrenenlerin Ticaretinin Yasaklanmasına İlişkin Düzenleme

Sermaye Piyasası Kanunu, bir taraftan kamuyu aydınlatma kapsamına özel durumların, yani sermaye piyasası araçlarının değerini ve yatırım kararlarını etkileyebilecek önemli olay ve gelişmelere ilişkin bilgilerin kamuya açıklanmasını zorunlu tutarken, diğer taraftan bu tür bilgilerin kamuya açıklanmadan bir menfaat sağlamak amacıyla kullanılmasını da yasaklamaktadır.

Bu çerçevede, Sermaye Piyasası Kanunu'na 1992 yılında eklenen bir hükümle, içerden öğrenenlerin ticareti olarak bilinen işlemler tanımlanmakta ve bu işlemleri yapanlara uygulanacak müeyyideler belirlenmektedir.

SPKn'nun 47/A-1 maddesine göre, kamuya açıklanmamış bilgilerin ticaretini yapanlar için 2 yıldan 5 yıla kadar hapis ve 8.000 YTL'den 20.000 YTL'ye kadar ağır para cezası ile cezalandırılmaktadırlar.

Görüleceği üzere, sermaye piyasasında yatırımcılar arasında fırsat eşitliğini bozarak, piyasanın dürüst bir şekilde işleyişini engelleyen içerden öğrenenlerin ticareti yasaklanarak, bu fiili işleyenler Kanun'daki en ağır müeyyidelerle cezalandırılmaktadır. Sermaye piyasası gelişmiş bütün ülkelerde, içerden öğrenenlerin ticareti hem yatırımcılar arasında fırsat eşitliğini bozduğu ve dürüst ticaret kurallarını ihlal ettiği, hem de sermaye piyasalarının saygınlığını ve güvenilirliğini azalttığı gerekçelerine dayanmaktadır.

Türk sermaye piyasasında, içerden öğrenenlerin ticaretine ilişkin bir çok olay, SPK tarafından yargı mercilerine intikal ettirilmiştir. Yargı mekanizmasının bilinen iş

yükü ve sermaye piyasası olayları hakkında uzman mahkemelerin bulunmaması ve mevcut bilirkişi sisteminin sağlıklı işlememesi gibi nedenlerle, bu davalardan birkaçı hariç henüz sonuçlanmadığı gibi, karara bağlanan davalardan da beklenen sonuçlar elde edilmemiştir. Bu durum sermaye piyasasının saygınlığını ve güvenilirliğini artırmak ve yatırımcılar arasında fırsat eşitliği sağlamak suretiyle, yatırımcıları koruyan söz konusu kanun hükümlerinin piyasa üzerindeki olabilecek olumlu etkisini azaltmaktadır¹⁶⁷. SPK resmi internet verilerine göre 06.05.2006 tarihi itibarıyla halen devam eden suç duyurusu ve ceza davaları sayısı 1213'tür¹⁶⁸. SPK, yürürlükteki kanunun 47/A-2 maddesi hükmü doğrultusunda bini aşkın suç duyurusu beraberinde, işlem yasağı kararı tesis etmiştir. Ama, şimdiye kadar, kanunun 47/A-1 ve 47/A-3 maddesi hükümleri doğrultusunda onlarca suç duyurusuna rağmen, hiç işlem yasağı kararı tesis etmemiştir¹⁶⁹.

3.1.3.2. Fiyat Manipülasyonları

Manipülasyon, sermaye piyasalarında sermaye piyasası araçlarının fiyatının yapay olarak kontrol edilmesi ve yönlendirilmesi çabaları şeklinde tanımlanabilir. Bu çabalarla menkul kıymetin fiyatlarının, piyasanın serbest arz ve talep kuralları çerçevesinde oluşması gereken fiyatların altında veya üstünde oluşması ve oluşturulan bu fiyatlardan söz konusu menkul kıymetlerin işlem görmesi sağlanmaktadır. Bu tür manipülatif işlemler, sermaye piyasalarının dürüst ve düzenli bir şekilde işlemesini ve fiyatların serbest arz ve talep kurallarına göre oluşmasını engellediği ve böylece bir taraftan sermaye piyasasının fon aktarımını etkin bir şekilde gerçekleştirme, likidite sağlama ve fiyatlar kanalıyla kaynak dağılımında sinyal oluşturma işlevlerini yerine

¹⁶⁷ Küçüksözen, Cemal, *Sermaye Piyasasında Yatırımcının Korunması*, SPK Yayınları No:131, Ankara-1999, s.177

¹⁶⁸ <http://www.spk.gov.tr/hid/index.html?tur=succeza>

¹⁶⁹ TekBorsa Dergisi, sayı, 28, Temmuz'2006, s.66

getirmesini imkânsız kıldığı, diğer taraftan piyasaya olan güveni sarstığı, dolayısıyla yatırımcıların piyasaya gelmelerini sınırlandırdığı (ve yatırımcıların zarar görmelerine neden olduğu) gerçekleriyle yasaklanmaktadır.¹⁷⁰

Türk sermaye piyasası mevzuatında da belirtilen gerçeklerle manipülatif işlemler ve buna neden olan eylemler SPK ile İMKB’de manipülatif işlemler yasaklanmış ve bu şekilde oluşan fiyatlar ve bu fiyatlardan gerçekleşen işlemlerin iptal edilmesi ve ayrıca, borsanın dürüst ve düzenli çalışmasını engelleyen ve borsa işlemlerine hile karıştırılması sonucunu doğuran eylemler için de müeyyideler öngörülmüştür.

SPKn’ndaki konuya ilişkin hükümler, sermaye piyasasının tümüne yönelik olup, borsa işlemlerini de kapsamakta, daha ağır müeyyideler getirmekte ve 2 yıldan 5 yıla kadar hapis ve 8 milyar liradan 20 milyar liraya kadar ağır para cezası öngörülmektedir.

Türk sermaye piyasası gibi gelişmekte olan piyasada, piyasanın yeterli derinliğe ulaşmamış olması, şirketlerin halka açılmasında aranan halka açılma koşulunun¹⁷¹

¹⁷⁰ Küçüksözen, Cemal, age, s.178

¹⁷¹ İMKB Kotasyon Yönetmeliği Madde 13’te düzenlenen “Kotasyon Şartları” şu şekildedir; “Ortaklık haklarını temsil eden menkul kıymetlerin ilk kotasyonunda aşağıdaki şartlar aranır. Ortaklık haklarını temsil eden menkul kıymetler, ilk kotasyon şeklinde kote ediliyor ise; başvurunun, başvuru tarihine kadar ihraç edilmiş bu tür menkul kıymetlerin tamamını kapsayacak şekilde yapılmış olması ve ortaklığın;

a) Son 3 yıl ve ilgili ara dönem dahil olmak üzere mali tablolarının bağımsız denetimden geçmiş olması,

b) Kuruluşundan itibaren en az 3 takvim yılı geçmiş olması,ve son 3 yıllık döneme ilişkin mali tablolarının yayınlanması,

c) Başvuru tarihinden önceki son 2 yıla ilişkin mali tablolarına göre (halka arz edilen hisse senetlerinin piyasa değerinin en az 35.000.000 YTL veya halka açıklık oranının %35 olması halinde son 1 yılda) vergiden önce kâr etmiş olması,

d) Bağımsız denetimden geçmiş son bilançosundaki öz sermayesinin en az 12.000.000 YTL olması,

e) Halka arz edilen hisse senetlerinin piyasa değerinin en az 18.000.000 YTL ve nominal değerinin ödenmiş ya da çıkarılmış sermayesine oranının en az % 25 olması (Bu oranın % 25’in altında olması halinde, halka arz edilen hisse senetlerinin piyasa değerinin en az 35.000.000 YTL olması),

yetersiz olması piyasanın manipüle edilmesini (yönlendirilmesini) kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle, yukarıda açıklanan düzenlemeler bu piyasadaki yatırımcıları korumak için olmazsa olmaz koşullardan biridir. Ancak bu düzenlemeler çerçevesinde, işleyen bir gözetim ve denetim sistemi ile bu tür işlemlerin ortaya çıkarılması ve Kanun'da belirtilen müeyyidelerin uygulanması gerekmektedir. SPK, bu çerçevede, birçok manipülatif işlemleri tespit edip, yargı mercilerine intikal ettirmiştir. Fakat yukarıda da değinildiği üzere, bu olaylardan hiçbirisi henüz yargı sistemindeki sorunlar nedeniyle sonuçlandırılmamıştır. Sermaye piyasası gözetim sistemindeki yetersizlikler ise manipülatif olayların tespitini, dolayısıyla cezalandırarak önlenmesini güçleştirmektedir.

3.1.3.2.1. Manipülasyon Suçuna İlişkin Yasal Düzenlemeler

Manipülasyon, yatırımcıları yanıltarak bir hisse senedini almaya, satmaya veya söz konusu hisse senedi fiyatını yapay bir seviyede tutmaya yönelik davranışlar ve işlemler olarak tanımlanmaktadır.

Sermaye piyasasında işlem gören sermaye piyasası araçlarının alım satımı sırasında bilinçli olarak yatırımcıları yanlış yönlendirmek, bir piyasa yaratmak amacıyla yapılan işlemler, Sermaye Piyasası Kanunu'nda manipülasyon suçu olarak

-
- f) Finansman yapısının faaliyetlerini sağlıklı bir biçimde yürütebilecek düzeyde olduğunun Borsa yönetimince tespit ettirilmiş ve kabul edilmiş olması,
 - g) Esas sözleşmenin Borsa'da işlem görecektir menkul kıymetlerin devir ve tedavülünü kısıtlayıcı veya senet sahibinin haklarını kullanmasına engel olacak kayıtlar içermemekte olması,
 - h) Ortaklığın üretim ve faaliyetlerini etkileyecek önemli hukuki uyumsuzlukların bulunmaması,
 - i) Borsa yönetimince geçerli kabul edilebilecek durumlar dışındaki nedenlerle son 1 yıl içinde üretimine 3 aydan fazla ara vermemiş olması, tasfiye veya konkordato istenmemiş olması ve Borsa'ca belirlenen diğer benzeri durumların yaşanmamış olması,
 - j) Menkul kıymetlerin, piyasadaki mevcut ve muhtemel tedavül hacmi bakımından Borsa yönetimince önceden belirlenecek kriterlere uygun olması,
 - k) Kuruluş ve faaliyet bakımından hukuki durumu ile hisse senetlerinin hukuki durumunun tabi oldukları mevzuata uygun olduğunun belgelenmesi şarttır."

tanımlanmakta ve cezalandırılmaktadır. Sonuçta yatırımcılar zarara uğramakta ve fiili işleyen manipulatörler ise kazançlar elde etmektedir. Bu fiili işleyen gerçek kişiler ile tüzel kişilerin yetkilileri sorumludur.

Manipülasyonun suç fiili esas itibariyle SPKn'nun 47/A-2 maddesinde tanımlanmış¹⁷² ve 46/i maddesi ile manipulatörlere geçici ve sürekli olarak işlem yapmalarının önlenmesini teminen SPK'nın gerekli tedbirleri alabilmesi öngörülmüştür. Bununla beraber TCKn'nun 358, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmenliği'nin 24. maddesi ile 53/d-3, TSPAKB disiplin yönetmeliği'nin 9/b maddelerinde ve SPK'nın Seri:V, No:54 sayılı ve 4/4/2002 tarihli tebliğinde¹⁷³ de benzer fiilleri suç veya yasak kapsamında değerlendirmektedir.

- i. Sermaye Piyasası Kanunu'nun 47/A-2 maddesi; "Yapay olarak, sermaye piyasası araçlarının, arz ve talebini etkilemek, aktif bir piyasanın varlığı izlenimini uyandırmak, fiyatlarını aynı seviyede tutmak, arttırmak veya azaltmak amacıyla alım ve satımını yapan gerçek kişilerle, tüzel kişilerin yetkilileri ve bunlarla birlikte hareket edenler,"
- ii. Sermaye Piyasası Kanunu'nun 46/i maddesi hükmü ; "Kanunun 47 nci madde(A) bendi hükmünde sayılan fiillere doğrudan veya dolaylı olarak iştirak ettikleri Sermaye Piyasası Kuru'nca tespit edilen *gerçek ya da tüzel kişilerin, borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda geçici veya sürekli olarak işlem yapmalarının önlenmesini teminen gerekli tedbirleri almaya*" SPK'yı yetkili kılmıştır

¹⁷² Manipülasyona ilişkin Sermaye Piyasası Kanunu'nun hükmünün 47'nci madde içinde düzenlenmiş olması itibariyle tedbir mahiyetindeki düzenlemenin manipülasyona iştirak ettikleri saptanacak kişilere uygulanması da mümkündür. Sermaye Piyasası Kurulu bugüne kadar münferit olaylarda bazı kişiler için bu yönde kararlar almış ve kamuoyuna duyurmuştur.

¹⁷³ 7.9.2000 tarihinde Seri:V, No:46 sayılı "Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara ilişkin esaslar hakkında" tebliğe işlenmiştir.

iii. Türk Ceza Kanunu; Türk Ceza Kanunu'nun Ticaret ve Sanayiye ve Müzayedeye Hile ve Fesat Karıştırmak Cürümleri başlıklı 5. faslı içindeki 358. madde hükmü aşağıdaki şekildedir:

“Her kim yalan havadis neşir ve işaasıyla veya sair hileli vasıtalar ile ... esham borsalarına kabul edilen evrak ve senedat piyasasının artıp eksilmesine sebebiyet verirse üç aydan üç seneye kadar hapis ve ... kadar ağır cezayı nakdi ile cezalandırılır.”

iv. İMKB Yönetmeliği; 19.02.1996 tarihinde yürürlüğe giren İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği'nin “Yapay Fiyat ve Piyasa” başlıklı 24. maddesi kapsamına giren fiiller şu şekilde sıralanmıştır:

1. Bir menkul kıymette gerçeğe uygun olmayan ve görüntüde aktif bir piyasa izlenimini yaratmak maksadıyla:

- a) Menkul Kıymetin sahipliğinde gerçek anlamda değişim yaratmayan bir dizi alım satım yapmak,
- b) Fiyat ve miktar bakımından piyasayı yanlış yönlendirecek mahiyette borsa emri vermek.

2. Bir menkul kıymette tek başına veya başkaları ile birlikte, diğer üyeleri o menkul kıymeti alıp satmaya yöneltmek maksadıyla bir dizi işlem gerçekleştirerek:

- a) Menkul kıymet için görünürde aktif bir piyasa olduğu izlenimini yaratmak,
- b) Menkul kıymetin fiyatında yapay olarak artış ve düşüşe neden olmak

3. Bir menkul kıymetin fiyatının artması veya azalmasına neden olacak aktif bir piyasanın olduğu veya olacağı şeklinde gerçek dışı bilgi dolaştırarak veya yayarak o menkul kıymetin alım satımını teşvik etmek,

4. Bir menkul kıymet ile ilgili olarak, diğer menkul kıymetlerin alım veya satımını teşvik etmek maksadıyla, bilerek gerçeğe aykırı veya yanıltıcı bilgi yaymak,

5. Piyasayı yanıltmak maksadıyla bir menkul kıymette fiyatı desteklemek, sabitlemek veya stabilize etmek üzere, dolaylı veya dolaysız olarak, bir veya daha fazla kişi ile anlaşarak bir dizi alım satım yapmak,

6. Piyasayı yanıltmak maksadıyla, yanıltıcı veya yanlış izlenim uyandıracak, gerçeğe aykırı sözlü veya yazılı beyanda, fiil ve davranışlarda bulunmak.

İMKB Yönetmeliği hükümlerinde belirlenen yapay piyasa yaratmak suçunun cezası, kurum içi disiplin cezasının uygulanması sonucunu doğurmaktadır. Sermaye Piyasası Kanunu'nda tanımlanan suçun hareketlerini gerçekleştirmek suretiyle Sermaye Piyasası Kanunu'na aykırılık halinde ise ceza yaptırımını uygulanır.

3.1.4. Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı Taslağı ile Getirilen Düzenlemeler

Türk sermaye piyasasında tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamaya yönelik olarak, sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını ve tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemek amacıyla, 30.7.1981 tarih ve 17416 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2499

sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda, Türk sermaye piyasasındaki gelişmelere paralel olarak yaklaşık 25 yıllık bu süreç içinde ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak gerekli değişiklikler yapılmıştır.¹⁷⁴

13.5.1992 tarihinde 21227 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 29.4.1992 tarih ve 3794 sayılı Kanun ve 18.12.1999 tarihinde 23910 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4487 sayılı Kanun ile pek çok köklü değişiklik getirilmiştir.

Son yıllarda gözlenen Avrupa Birliği müktesebatındaki değişimler ve Türk sermaye piyasasında yaşanan gelişmeler doğrultusunda, piyasanın Avrupa Birliği normlarına uyumlaştırılmasını ve uluslararası piyasalara entegrasyonunu sağlamak, yatırımcıların korunması anlayışının daha etkin hale getirilmesi, sektörün gelişiminin desteklenmesi ve mevzuat engellerinin kaldırılması amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu tarafından Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı Taslağı hazırlanmaya başlamıştır.¹⁷⁵

Bu çerçevede iki doküman hazırlanmıştır. Bunlardan ilki, Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı Taslağı Hakkında Not; diğeri, mevcut Kanun metni ile Tasarı metnini karşılaştırmalı olarak içeren Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı Taslağıdır. Taslak hakkındaki not, Yeni Kanun ile getirilen değişiklikleri ana başlıklar halinde ortaya koyarken, Taslak metninde, kamuyu ilgilendiren ve yatırımcıların bilgilendirilmesini gerekli kılan hususlara ilişkin olarak yapılan değişiklikler yer almaktadır.

¹⁷⁴ Bakınız ek-1: Sermaye Piyasası Kanunu'na Ek ve Değişiklikler Getiren Mevzuatın Resmi Gazete'de Yayımlı Tarihlerini Gösterir Liste.

¹⁷⁵ Söz konusu Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı Taslağı, Ağustos'2005 tarihinde SPK'nın resmi internet adresi www.spk.gov.tr sayfasında her türlü görüş, öneri ve tekliflere açık olmak üzere yayımlanmıştır.

Sermaye piyasalarımızın AB sermaye piyasalarına entegrasyonu ve mevzuatın AB müktesebatına uyumu amacıyla başta Avrupa Sermaye Piyasaları Düzenleyici Otoriteleri Komitesi (CESR) olmak üzere AB Kurumları ile ilişkiler yoğun bir şekilde sürdürülmekte ve Avrupa Birliği'ne aday ülkelerin sermaye piyasası alanındaki düzenleyici ve denetleyici otoritelerince oluşturulan Sermaye Piyasaları Düzenleme ve Denetleme Danışma Komitesinin başkanlığı SPK tarafından yürütülmektedir.¹⁷⁶

Ayrıca Kanunun çerçeve niteliğine bağlı olarak, düzenleyici otorite olan Sermaye Piyasası Kuruluna tanınan yetkiler çerçevesinde Kurulun düzenlemeleriyle de, zengin ve sağlam bir hukuki alt yapı oluşturulmuştur.

Kurulun düzenlemelerinde, uluslararası standartlara uygunluk her zaman temel ilke olarak gözetilmiştir. Bu bağlamda düzenlemeler, özellikle Avrupa Birliği müktesebatına uyumlu biçimde yapılmıştır. Ancak son beş yıl içinde AB sermaye piyasası hukukunda yaşanan hızlı ve radikal değişim, Türk sermaye piyasasında da kanun düzeyinde bir uyumlaştırma çalışmasını gerekli kılmıştır. Öte yandan Sermaye Piyasası Kanunundaki en son değişikliğin yapıldığı 1999 yılından bu yana geçen dönem, sermaye piyasası gibi dinamik bir piyasada birçok ihtiyacı gündeme getirmiştir.

3.1.4.1. Ana Başlıklarla Taslakta Yer Alan Konular

Bir taraftan Türk sermaye piyasalarının AB normları doğrultusunda uluslararası piyasalara entegrasyonunu kolaylaştırmak, diğer taraftan ortaya çıkan güncel ihtiyaçları karşılayabilmek amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu tarafından Yeni Sermaye Piyasası

¹⁷⁶ Sermaye Piyasaları Düzenleme ve Denetleme Danışma Komitesi (Consultative Group) AB düzenlemelerinin ve Direktiflerinin uygulanmasında düzenleyici ve denetleyici kurumlar arasında bilgi paylaşımının ve iş birliğinin sağlanması amacıyla Avrupa Birliği'ne aday ülkelerin sermaye piyasalarının gözetim ve denetiminden sorumlu düzenleyici ve denetleyici otoriteleri tarafından 2001 yılında kurulmuş olup, SPK 27 Eylül 2002 tarihinde üye olmuştur.

Kanunu Tasarısı Taslağı hazırlanmış olup, temel olarak, halka açık anonim ortaklıklar, sermaye piyasasında işlem gören araçlar, aracı kurumlar ve sermaye piyasası faaliyetleri, Kolektif Yatırım Kuruluşları (Yatırım Fonu ve Yatırım Ortaklıkları), borsalar ve meslek kuruluşları, Yatırımcıları Koruma Fonu ve piyasada mevzuata aykırı hareket edilmesi halinde uygulanan tedbirler ve cezai sorumlulukla ilgili olarak cezaların etkinliğinin artırılması ana başlıkları altında konularında köklü değişiklikler öngörülmektedir.

Türk sermaye piyasasındaki gelişmelere paralel olarak gerekli görülen değişikliklerle Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı Taslağı 8 bölümden teşekkül etmiştir.

- 1.Bölüm : ‘Genel Hükümler’ (Md.1 – Md.3) başlığını taşıyan birinci bölümde; SPK’nın konu ve amacı, kapsamı ve tanımların yer aldığı üç madde bulunmaktadır.
- 2.Bölüm : ‘Kayda Alma, İhraç, Halka Arz ve Satış’ (Md.4 – Md.11) başlığı altında düzenlenmiştir.
- 3.Bölüm : ‘İhraççılara ve Halka Açık Anonim Ortaklıklara İlişkin Hükümler’ 12. ve 21.maddeleri arasında yer almıştır. Bu hükümler; “Ortak hükümler”, “Birleşme ve Bölünme İşlemleri”, Kayıtlı Sermaye”, “Borçlanma Aracı Niteliğindeki Finansal Araç İhracı”, “İpotek Teminatlı Menkul Kıymetler”, “Varlık Teminatlı Menkul Kıymetler”, “Pay ile Değiştirilebilir Tahvil”, “Oydan Yoksun Paylar”, “Kâr Payı ve Bedelsiz Payların Dağıtım Esasları”, “Finansal Raporlama ve Bağımsız Denetim” ve “Kamunun Aydınlatılmasında Özel Durumlar” gibi ihraççıların ve HAAO’ların kullanabilecekleri bazı imkanları ve sorumlulukları hüküm altına almaktadır.

- 4.Bölüm : ‘Sermaye Piyasası Kurumu, Kurul ve Başkanlık’ (yönetim ve çalışma düzeni) (Md.22 – Md.38) başlığını içermektedir.
- 5.Bölüm : ‘Sermaye Piyasası Faaliyetleri ve Sermaye Piyasası Kurumları’na ilişkindir. 39.madde ile 59.maddeleri arasında düzenlenmiştir.
- 6.Bölüm : ‘Denetim’ başlığını taşır (Md.60 – md.63). Bu bölümde “Denetime Yetkililer”, “Tedbirler”, “Yatırımcıları Koruma Fonu”, “Tedrici Tasfiye” ile ilgili konular düzenlenmiştir.
- 7.Bölüm : ‘Cezai Sorumluluk’ başlığını taşımaktadır. Bu bölümde suçlar ve cezaları düzenlenmiştir. (Madde.64 – Madde.82)
- 8.Bölüm: Saklı hükümler ve istisnalar ile ek madde ve geçici hükümlerin, yürürlük ve yürütmenin yer aldığı hükümlerden meydana gelen ‘Çeşitli Hükümler’ (Md.83 – md.87 / Ek ve Geçici Maddeler) başlığını taşır.

Sermaye Piyasası Kanunu’nun konu ve amacı 1.maddesinde ve kanun gerekçesinde açıklanmıştır. Bunlara göre Kanun’un 2 temel amacı bulunmaktadır;

- Tasarrufların finansal araçlara yönlendirilerek halkın ekonomik kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak,
- İhraççıların sermaye piyasalarından fon teminini teşvik etmek, kolaylaştırmak, aracılık sisteminin etkin biçimde işleyişini sağlamak ve sistemik riskin önlenmesi amacıyla; sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde, etkin biçimde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemektir.

3.1.4.2. Cezai Sorumluluk

Söz konusu taslak kanun ile Avrupa Birliği'ne uyum kapsamındaki mevzuat çalışmaları kapsamında SPK, "içerden öğrenenlerin ticareti (insider trading)", "yapay fiyat hareketi (manipülasyon)" gibi suçlarla mücadele için aracı kurumları bu suçlara karşı daha etkin kılmayı hedeflemektedir.

Taslağa göre, piyasa manipülasyonu düzenlemesi altında; finansal araçların fiyat istikrarının sağlanmasına, piyasa yapıcılığına ve finansal aracın arz veya talep miktarına ya da fiyatına ilişkin yanlış veya yanıltıcı izlenim veren, vermesi muhtemel olanlara yaptırım uygulanacak. Ayrıca, fiyatların normal olmayan veya yapay bir seviyeye ulaşmasını sağlayan işlemle gerçekleştiren veya emirler veren gerçek kişilerle, tüzel kişilerin işlem yapma kararını veren yetkilileri ve bunlarla birlikte hareket edenler de cezalandırılabilir.¹⁷⁷

Gerçeğe aykırı bilgi yaymaya ilişkin hükmünde, borsalarda işlem gören finansal araçların fiyatını etkileyebilecek nitelikteki; açıklamakla yükümlü oldukları bilgiyi açıklamayan veya yalan, yanlış, yanıltıcı, mesnetsiz olduğunu bildiği veya bilmesi gerektiği halde bu nitelikteki bilgi veren; haber yayan ya da yorum yapan kişiler ile bunlarla birlikte hareket edenler cezalandırılacak.

Denetim, tedbir ve cezalar olabildiğince artırılmıştır. Önceden olduğu gibi SPK uzmanlarının denetim yetkileri ile mahkeme kararı ile arama yapma yetkileri devam etmektedir. Arama yetkisi yanında telefon dinleme yetkisi de verilmekte, hatta SPK, diğer haberleşme araçlarına ilişkin kayıtları da isteyebilecektir. Savcı ifade alırken SPK uzmanının yanında bulunması hükmü getirilmektedir. Yine tedbirlere ilişkin olarak

¹⁷⁷ Yeni SPK Tasarısı Taslağı md.65

sermaye piyasası kurumlarında yöneticilerin imza yetkisini kaldırmaya yetkili olan SPK, yeni kanun tasarısı ile ortaklık yöneticileri için imza yetkisini kaldırma ve yönetim ve denetim organlarını değiştirme yetkisi almaktadır. Sermaye piyasası kurumlarının tasfiyeye girmesinde sorumluluğu bulunan %10'dan fazla pay sahibi ortakları ile yöneticilerinin şahsi iflasları istenebiliyordu. Tedbir olarak işlem yasağı olduğu gibi aynen devam etmektedir.

Cezalara ilişkin hükümler: İçerden öğrenenlerin ticareti, piyasa manipülasyon, gerçeğe aykırı bilgi yayma, izinsiz sermaye piyasası faaliyetleri, güveni kötüye kullanma, örtülü kazanç aktarımı, karşılıksız repo suçlarını işleyenler için 2 yıldan 7 yıla kadar hapis ve 50.000 YTL'den 125.000 YTL'ye kadar ağır para cezası öngörülmüştür.

Bu hükümler arasında piyasa manipülasyonu arz ve talep miktarına veya fiyatına ilişkin yanlış veya yanıltıcı izlenim veren veya vermesi muhtemel olan, fiyatların normal olmayan veya yapay bir seviyeye ulaşmasını sağlayan işlemler manipülasyon sayılmaktadır.

Ağır suç ve cezalar dışındaki suç ve cezalarda aynen devam etmekte, hapis ve para cezaları artırılmıştır. Hapis cezaları para cezasına dönüşmeyecek ve ertelenemeyecektir.

İdari para cezaları da artırılmış olup, 10-50 milyar arasında ceza, bir menfaat varsa üst sınırla bağlı olmaksızın menfaatin üç katına kadar uygulanacaktır. İdari para cezası çağrı yapmayanlar için yükümlülük tutarı kadar olabilecektir. Ayrıca ağır ceza gerektiren manipülasyon, insider trading gibi suçlara kolaylık sağlayan ya da tespitini güçleştirenler SPK'ca yakalanırsa idari para cezası verilebilmek imkanı sağlanmıştır.

İdari para cezalarında borsada alış satış emri vererek, mülkiyette değışiklik yapmayacak şekilde kendinden kendine işlem ya da aynı fiyatta alım satım yapmak yasaklanmış durumdadır. Ayrıca, sermaye piyasası mevzuatıyla ilgili davalarda bilirkişilik yapanların üç ay içinde raporlarını teslim etmemeleri halinde hem gecikme masraflarını hem de 1,5 milyardan 3 milyara kadar para cezasını ödemeleri öngörülmüştür.

Aşağıda mevcut Sermaye Piyasası Kanunu ile Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı Taslağı'nda düzenlenen suçlar ve cezalar gösterilmiştir.

Tablo – 14 : Suçlar ve Cezalar (Mevcut SPKn ile Yeni Taslak)

<i>Mevcut SPKn Madde No</i>	<i>Suçun Adı</i>	<i>Öngörülen Ceza</i>		<i>Yeni Taslak Madde No</i>	<i>Suçun Adı</i>	<i>Öngörülen Ceza</i>	
Md.46/1	Tedbirler	Geçici veya sürekli işlem yasağı		Md.61/1	Tedbirler	Geçici veya sürekli işlem yasağı	
Md.47/A-1	İçeriden öğrenenlerin Ticareti	2-5 yıl hapis ve 10.000-25.000 YTL ağır para cezası	Eğer bu hallerden 2 veya daha fazlası birleşirse hapis cezası asgari 3,azami 6 yıl	Md.64	İçeriden öğrenenlerin Ticareti	2-7 yıl hapis ve 50.000-125.000 YTL ağır para cezası	Eğer bu hallerden 2 veya daha fazlası birleşirse hapis cezası asgari 3,azami 8 yıl (Md.77/1)
Md.47/A-2	Fiyat Manipülasyonları		Ağır para cezaları menfaatin 3 katından az olamaz	Md.65	Piyasa Manipülasyonları		Hapis cezaları para cezasına çevrilemez ve ertelenemez Md.77/3
Md.47/A-3	Gerçeğe aykırı bilgi yayma			Md.66	Gerçeğe aykırı bilgi yayma		Para cezaları menfaatin 3 katından az olamaz(Md.77/4)
Md.47/A-4	Kayda alınma ve izin esaslarına aykırılık			Md.67	Kayıt yükümlülüğüne Aykırılık ve izinsiz sermaye piyasası faaliyetleri		
Md.47/A-5	Sermaye piyasasında Güveni kötüye kullanma			Md.68	Güveni kötüye kullanma		
Md.47/A-6	Kârı veya malvarlığını azaltma			Md.69	Örtülü kazanç aktarımı		
Md.47/A-7	Açığa repo yapmak			Md.70	Geri alım taahhüdü ile karşılıksız satım		
Md.47/B-1 Md.47/B-2	Görevlilere bilgi ve belge vermemek	1-3 yıl hapis ve 8.000-20.000 YTL ağır para cezası	Eğer bu hallerden 2 veya daha fazlası birleşirse hapis cezası asgari 2, azami 4 yıl	Md.73/1 Md.73/2	Bilgi, belge vermeme denetimin engellenmesi yasal defterlerde ve muhasebe kayıtlarında usulsüzlük	1-5 yıl hapis hapis ve 40.000-100.000 YTL ağır para cezası	Eğer bu hallerden 2 veya daha fazlası birleşirse hapis cezası asgari 2,azami 6 yıl Md.77/2
Md.47/B-3	Gerçeğe aykırı bağımsız denetleme raporu düzenlemek			Md.74	Denetim, derecelendirme ve Değerleme raporlarında usulsüzlük		
Md.47/C	Diğer hükümlere aykırılık	5-15.000 YTL ağır para cezası		Md.75	Sır saklama yükümlülüğü	25.000-75.000 YTL ağır para cezası	
Md.47/A	İdari para cezaları	2-10 milyar para cezası		Md.76	Diğer hükümlere aykırılık	10.000-50.000 YTL para cezası	
				Md.79	İdari para cezaları		
				Md.82	Bilirkişi incelemesine ilişkin hükümler	Bilirkişi 3 ay içerisinde raporu vermezse 1.500-3.000 YTL hafif para cezası	

Kaynak : 2499 sayılı SPKn ve Yeni SPKn Tasarısı taslağı

Yeni kanun tasarısı ile “Uzlaşma” başlığı altında yeni bir kavram getirilmiştir. Suç işleyecekler bir kolaylık sağlanarak suç duyurusundan önce, suç işleyenler elde ettikleri kazancın 3 kat fazlasını yatırımcıları koruma fonuna yatırırlarsa haklarında suç duyurusunda bulunulmayacaktır. SPK taksitli uygulamayı uygun görürse faiz de alabilecek. Ortaklıklar ve kurumlarda da, zararın yarı oranında fazlasıyla ödenmesi halinde bunlarda suç duyurusu yapılamayacak. Tüzel kişilere ceza verilirken aynı anda yöneticilere de verilebilecek. Elde edilen menfaat tespit edilemezse, ödenmesi gereken tutar, ağır para cezasının üst sınırının 3 kat fazlasıdır.¹⁷⁸

“Kanunun ‘Cezai Sorumluluk’ bölümünde düzenlenen fiillerden herhangi birinin işlendiği tespit edildiği takdirde, Kanunun 81 inci maddesi¹⁷⁹ uyarınca sorumlular hakkında suç duyurusunda bulunmadan önce sorumlular, suçun işlenmesi suretiyle elde ettikleri tespit edilen menfaati, üç kat fazlasıyla bir ay içinde Yatırımcıları Koruma Fonu hesabına yatırdıkları takdirde haklarında suç duyurusunda bulunulmaz. Bir aylık süre, Kurul kararının Kurum haftalık bülteninde ilanından itibaren başlar. Elde edilen menfaatin tespit edilemediği, menfaat elde edilmeyen ya da tespit edilen menfaat tutarı daha düşük olduğu hallerde, ödenmesi gereken tutar, sözkonusu maddede öngörülen ağır para cezasının üst sınırının üç katı fazlasıdır. İlgililerin başvurusu halinde, son taksitin ödenmesi suçun zamanaşımı süresini aşmamak, teminata bağlanmak ve yasal faiz yürütülmek kaydıyla, en fazla altı eşit taksitle ödemeye Kurulca karar verilebilir. Taksitlerde

¹⁷⁸ Söz konusu husus 78.maddede ‘Uzlaşma’ başlığı altında 1.fıkra düzenlenmiştir.

¹⁷⁹ ‘Usûl hükümlerini’ düzenleyen 81.madde şu şekildedir: “Bu bölümde yer alan suçlardan dolayı kovuşturma yapılması, Kurum tarafından Cumhuriyet Savcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru ile Kurum aynı zamanda müdahil sıfatını kazanır.

Bu Kanuna aykırı fiillerin işlendiğine dair bilgi edinen Cumhuriyet Savcıları, Kurumu haberdar ederek durumun incelenmesini isteyebilirler.”

Cumhuriyet Savcıları kovuşturmayla mahal olmadığına karar verilerse, Kurum kendisine tebliğ edilecek bu kararlara karşı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre itiraza yetkilidir.

Bu Kanunda yazılı suçlarla ilgili davalar mahkemelerce acele işlerden sayılır ve öncelikle karara bağlanır

gecikme halinde, ödenen kısım Yatırımcıları Koruma Fonuna irat kaydedilir ve ilgili hakkında suç duyurusunda bulunulur. Tekerrür halinde, bu fıkra uyarınca ödenmesi gereken tutar, bir kat fazlası oranında artırılarak hesaplanır.

Bu Kanuna tabi anonim ortaklıkların Kanuna, esas sözleşme, iç tüzük hükümlerine veya sermayenin azalmasına veya kaybına yol açan işletme maksat ve mevzuuna aykırı görülen durum ve işlemlerinin Kanunun 81 inci maddesi çerçevesinde suç duyurusunu gerektirmesi halinde, uğranılan kayıpların ve mahrum kalınan faydaların yarı oranında artırılarak ilgili anonim ortaklığa iadesinin sağlanması şartıyla, failler hakkında suç duyurusu yapılmamasına Kurul karar verebilir.”¹⁸⁰

3.2. Sermaye Piyasası Meslek Kuralları ve Seçilmiş Ülke Örnekleri ile Kıyaslama

Finansal piyasaların düzenli olarak çalışmasının önemli şartlarından birisi yatırımcıların korunmasıdır. Bu piyasalarda faaliyet gösteren kuruluşların uymakla yükümlü oldukları etik davranış kuralları yatırımcıların korunması açısından önem taşımaktadır. Söz konusu kurallar, finansal sisteme güvenilirlik kazandırmakta ve bu yolla hem belirsizlikleri hem de işlem maliyetlerini azaltarak sisteminin gelişimine yardımcı olmaktadır.¹⁸¹

Bu kurallar yasal düzenlemeler ile belirlenebileceği gibi, sektörde faaliyet gösteren kuruluşların üye oldukları meslek kuruluşları tarafından da belirlenebilir.

¹⁸⁰ Yeni SPKn Tasarısı Taslağı, md.78

¹⁸¹ Akbulut, Emine Ebru, *Etik Davranış Kuralları ve TSPAKB için Öneri*, Yeterlik Etüdü, 2002, SPK Yayınları No:145, cilt 1, s.151

Belirli bir mesleğin mensuplarının benimsediği meslek ilkeleri, yazılı hukuk normu haline getirilip, aykırılıkları yaptırımlara bağlanınca, meslek kuralı olarak isimlendirilmektedir.¹⁸²

Meslek kuralları, geleneksel olan bazı mesleklerde ilgili meslek odalarının gözetim ve denetimine bırakılmıştır. Bazı meslekler için ise özel olarak kanuni düzenlemelerle desteklenmiştir. Yasa hükümleri, yönetmelik ve tüzüklerle konulan meslek kurallarına aykırılığın yaptırımları hukuk düzenince belirlenmektedir. Avukatlık Meslek Kanunu, Askeri Personel Kanunu, Devlet Memurları Kanunu gibi uygulanacak ceza hürriyeti bağlayıcı, para veya idari para cezası ya da meslekten men cezası olabilmektedir. Meslek kurallarına aykırılığın, hukuki sonuçları vardır. Yani, 'ahlak kuralları' gibi salt vicdani sorumluluktan ibaret değildir.

Meslek kuralları, belirli bir meslek mensuplarının uyacakları davranış şeklini gösteren kurallardır. Meslek ilkeleri, iş ahlakı gibi yere ve zamana göre değişiklik gösterir. Ancak uluslararası ilişkilerin çoğalması, teknolojideki gelişmeler ve küreselleşme olgusu ile evrensel nitelikte kabul edilebilecek meslek ilkelerinin benimsenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Bugün tüm ülkelerde sermaye piyasası ulusal sınırları aşmıştır. Ulusal sınırları dışında işlem yapan yatırımcıların, işlemlerinde hukuki güvenliğin sağlanması için uluslararası meslek ilkelerinin benimsenmemesi de zorunludur. Sermaye piyasalarında meslek ilkelerini, International Organization of Securities Commissions (Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü, kısaca IOSCO), evrensel bir değer olarak

¹⁸² Sümer, Ayşe; *Sermaye Piyasasında Meslek Kuralları ve Türk Hukukunda Uygulanması*, İstanbul, Alfa Basım-Yayın, 2001, ss.17-20.

belirlemekte ve üye kuruluşların ülkelerindeki siyasi otorite tarafından kendi iç hukuklarında yerini almakta, aykırılıklara yaptırım uygulanmaktadır.

Ulusal hukuk düzeni tarafından tanınan iş ahlakı kuralı, bir meslek ilkesi ve kuralı olarak benimsenip, ilgili meslek örgütünün tüzüğünde ya da iç hukuk düzenlemelerinde yer aldığı zaman, artık bir ahlak kuralı değil, hukuk kuralının varlığından söz edilmelidir.

3.2.1. Sermaye Piyasası Meslek Kuralları

Sermaye piyasasının meslek kuralları, uluslararası piyasada belirlenen kabul görmüş mesleki ahlak kurallarının, sermaye piyasasında faaliyet gösterenlerin oluşturduğu meslek örgütlerinin tüzük ve benzeri düzenlemelerinde yer alarak yazılı hukuk kuralı haline getirilmesidir.¹⁸³

Anılan ilkeler birer ahlaki norm olmaktan ziyade, küreselleşme içinde ülkelerin iç hukuklarında belirlenecek kuralların kapsam ve uygulamasında esas alınacak hedeflerdir. Salt ahlak normu olarak kabul edilecek olursa, meslek ilkelerine aykırılığın yaptırımı ahlakın yaptırımları ile sınırlı kalacaktır. Oysa, uluslararasılaşma ile ülkelerin hukuk alanındaki egemenlikleri sınırları aşmış bulunmaktadır ve uluslararası ilke ve değerlerin benimsenmesi zorunluluğu doğmaktadır. Sermaye piyasasındaki uluslararası mesleki ilkeler, Türk hukuk uygulamasında yazılı hukuk kaynaklarına, kısmen girmiş bulunmaktadır.

¹⁸³ Sermaye piyasasında meslek kurallarının kaynağı olan ve uluslararası standartları tespit eden IOSCO metinlerinde de anılan kurallar "International Conduct of Business Principles" olarak isimlendirilmektedir

IOSCO 1990 tarihli raporunda sermaye piyasasının meslek kurallarını, “finansal hizmetleri, müşterilerin yararlarını korumak ve piyasanın doğruluğunu sağlamak üzere, sermaye piyasasındaki faaliyetleri düzenleyen sevk ve idare kuralları” olarak tanımlanmıştır.

Bu açıklamalar doğrultusunda sermaye piyasasında meslek kurallarını; sermaye piyasasının güven, açıklık, kararlılık içinde çalışması, yatırımcının korunması amacıyla, sermaye piyasası kurumları ve çalışanlarının faaliyet ve çalışma esaslarını düzenleyen kurallar şeklinde tanımlamak mümkündür.

3.2.2. IOSCO Düzenlemeleri ¹⁸⁴

IOSCO, 1980’li yılların ortalarından itibaren sermaye piyasası suçlarının denetiminde ve soruşturulmasında uluslararası işbirliğine yönelik çalışmalar yapmakta ve bu çalışmaları koordine etmektedir. IOSCO’nun amaçları sağlıklı ve etkin sermaye piyasaları için düzenlemeler geliştirmek, yerel piyasaların gelişiminin sağlanabilmesi için her otoritenin kendi tecrübelerini paylaşması, uluslararası menkul kıymet işlemleri için standartlar oluşturmak ve bunların etkin gözetiminin sağlanması için otoritelerin birlikte çalışması ve sermaye piyasası suçlarına karşı bu standartların uygulanmasının ve denetiminin sağlanarak piyasaların bütünlüğünün korunmasını kapsar.

IOSCO sermaye piyasalarındaki düzenleyici/denetleyici otoritelerin, ilgili alanlarda koordinasyon ve iş birliği sağlamak, sermaye piyasalarının yasal ve kurumsal yapısına ilişkin olarak ortak uluslararası standartlar oluşturmak ve üyeler arasında bilgi

¹⁸⁴ Saatçi, Şenda, Sermaye Piyasası Suçlarının Araştırılması ve Tespitinde Uluslararası İşbirliği, Ankara, SPK Yayınları No:173, 2002, s.17.

alış verişini olanaklı kılmak amacıyla oluşturdıkları bir kuruluştur. IOSCO, mali piyasalarla ilgili diğer uluslararası kuruluşlarla da iş birliği halinde faaliyet göstermekte ve alanındaki en etkin uluslararası kuruluş niteliğini taşımaktadır.

Sermaye piyasası suçlarının uluslararası denetiminde ve işbirliğinde IOSCO tarafından alınan kararlar ve prensipler büyük önem taşımaktadır. IOSCO kararları her ne kadar yasal olarak bağlayıcı olmasa da bu kararların düzenleyici örgütler tarafından alınması pratikte taşıdıkları önemi arttırmaktadır.¹⁸⁵

1984'te ilk kez Amerika dışından, Fransa, Endonezya, Kore ve İngiltere'den üyeliğe girişler olmuştur. 1986 Temmuz'unda kalıcı bir Genel Sekreterlik oluşturulması kararı alınmıştır.

Bugün IOSCO, menkul kıymet piyasaları için uluslararası bir "standart belirleyici" olarak tanınmaktadır. Organizasyonun hızla büyüyen genel üyelik yelpazesi dünya menkul kıymet piyasasındaki denetleyici ve düzenleyici kurumlar için dünyanın en önemli işbirliği forumu olmasını sağlamıştır.

¹⁸⁵ IOSCO tarafından kuruluşundan bugüne sermaye piyasalarının düzenlenmesi ve denetiminde ülkelerin işbirliği yapması gerektiğini vurgulayan, işbirliğinin kapsamını çizen ve nasıl yapılması gerektiği hakkında çerçeve hazırlayan birçok karar almış ve çalışma yapılmıştır. Söz konusu kararlar;

- 1986 tarihli "Karşılıklı Yardıma İlişkin Karar",
- 1989 tarihli "İşbirliğine İlişkin Karar",
- 1993 tarihli "Menkul Kıymet ve Türev Araçlarında Uluslararası Suçlara İlişkin Karar",
- 1994 tarihli "IOSCO Düzenleme Standartlarına Bağlılık ve Karşılıklı İşbirliği ve Yardımlaşma Kararı",
- 1995 tarihli "Sınır Ötesi İşlemlere İlişkin Karar",
- 1997 tarihli "Belge ve Kayıt Tutma, Bilgi Toplanması, Denetim Yetkileri ve Karşılıklı Yardımlaşmaya İlişkin Karar",
- 2002 tarihli "IOSCO Çok Taraflı Mutabakat Zaptına İlişkin Karar" (IOSCO MOU)'dır.

Uluslararası Sermaye Piyasaları Kurulları Örgütü IOSCO, 1990 yılında gelişen uluslararası piyasalarda güvenliği ve işbirliğini arttırmak amacıyla aracı kuruluşlara yönelik ilkeleri belirlemiştir.

IOSCO tarafından menkul kıymet düzenlemelerinin 3 temel amacı ;

- Yatırımcıların korunması,
- Sermaye piyasalarında etkinlik, adalet ve açıklığın sağlanması,
- Sistemdeki risklerin azaltılması şeklinde belirlenmiştir.

IOSCO bu amaçla;

- 1 – Faaliyetlerini sürdürebilmeleri için yeterli olanaklara sahip olması, (Türkiye’deki ‘Sermaye Yeterliliği’ tebliği bu amaca yöneliktir.)
- 2 – Müşterilerin hesap durumları ve yaptıkları işlemler konularında bilgilendirilmeleri,
- 3 – Çıkar çatışmalarının engellenmesi ve ortaya çıkması halinde de adil bir şekilde çözülmesi,
- 4 – Düzenlemelere uyum ve otoritelerle işbirliğinin sağlanması,
- 5 – Personelle ilgili kuralların geliştirilmesi,
- 6 – Dürüstlük ve hakkaniyetin sağlanması,
- 7 – En iyi gayretin sunulması, gereklerinden hareket etmiştir.

IOSCO 1998’de detaylı ve etraflı bir çalışma olan ve bugün de tüm menkul kıymet piyasalarında uluslararası menkul kıymet standardı (benchmarkı) olarak kabul edilen “Menkul Kıymet Düzenlemelerinin Kural ve Prensipleri”ni kabul etmiştir. (IOSCO Prensipleri). Aynı zamanda 2003’de de üyelerine IOSCO prensiplerinin uygulanmasında kullanılmak üzere bir metodoloji sunmuştur.

Birlik tarafından 2002 senesinde uluslararası menkul kıymet düzenleyici kuruluşlar için uluslararası bilgi değişimi ve işbirliğini artırmak için bir nota ortaya koymuştur (IOSCO MOU).

2005 yılı IOSCO için bir dönüm yılı olmuştur. Organizasyon IOSCO MOU'yu uluslararası işbirliği kurallarının benchmark'ı olarak belirledi ve 2010 yılında kadar organizasyonu büyütmek ve güçlendirmek için stratejik hedeflerini ortaya koydu. Bu kuralların; global sistemsel riski mümkün olduğunca azaltmak, sınır ötesi işbirliklerini artırmak, yatırımcıları korumak ve verimli piyasalar oluşturmak için temel araçlar olarak kullanılmasına karar verildi.

2003 yılı sonunda IOSCO tarafından, üye kuruluşların değerlendirme yöntemi uygulamalarında yardımcı olunması amacıyla bir teknik destek programı başlatılmıştır. Program kapsamında ve IOSCO uzmanlarının da desteğiyle yürütülen çalışma sonucunda hazırlanan Öz-Değerlendirme Raporu ile sermaye piyasası mevzuatımızın IOSCO İlkelerine tam uyumunun sağlanması amacıyla gerek mevzuatta gerekse uygulamada yapılması gereken değişiklikler ve bunlara ilişkin zamanlamaları içeren Eylem Planı 2005 yılında tamamlanmış ve düzenleme çalışmalarında dikkate alınmaya başlanmıştır.

IOSCO aynı zamanda özellikle gelişmekte olan piyasalarda üyelerine, denetleyici ve düzenleyici teknik destekler de vermektedir.

Sermaye Piyasası Kurulu, kurulduğundan beri benzeri kuralların yerleştirilmesi ve yatırımcıların güvenli bir ortamda yatırım kararlarını verebilmelerini sağlamak amacıyla mevzuat oluşturmaya ve geliştirmeye çalışmaktadır.

Yasal düzenlemelerin görece daha katı olması, herşeyi kapsayamaması ve herkesin de birebir kontrol edilememesi yüzünden piyasanın kendisinin de bazı kurallar getirmesinde yarar görülmektedir.

Sermaye piyasasında faaliyet göstermek meslek olarak algılandığında, çalışanların tümünün bu işi hayatlarının önemli bir unsuru olarak görmelerini, küçük ve gündelik çıkarların tüm mesleğe zarar verebileceği ve dolayısıyla daha sonraki hayatlarını da olumsuz etkileyebileceğinin bilincinde olmalarını sağlayacaktır.¹⁸⁶

3.2.3. AB Düzenlemelerinde Meslek Kuralları ve Sermaye Piyasası Suçları

Avrupa Birliği'ne üyelik için aday ülkelerin Kopenhag kriterlerini yerine getirmesi beklenmektedir. Bu kriterler asıl olarak aday ülkenin insan hakları, hukukun üstünlüğü ve azınlık haklarının korunmasını gözetten sağlam bir demokrasiye sahip olması, piyasa ekonomisi ilkelerini benimsemesi ve AB hukukunu oluşturan ortak ilke, standart ve politikaları kabul etmesine dayanmaktadır.

Sermaye piyasası alanında ise, AB müktesebatının “hizmet sunumu serbestisi” ve “sermayenin serbest dolaşımı” ana başlıkları altında ana hedefler belirlenmiştir. Buna göre, bir üye devletin kendi sınırları içinde hizmet vermeye yetkilendirilmiş tüm yatırım kurumlarının, diğer üye devletlerin borsa ve finansal piyasalarında faaliyet göstermesinin sağlanması yatırım hizmetleri çerçevesinde ana hedefdir. Yabancı yatırımların önündeki bütün kısıtlamaların kaldırılması da sermayenin serbest dolaşımının ana hedefidir.¹⁸⁷

¹⁸⁶ “Türk Sermaye Piyasasında Etik Değerler ve İş Adabına İlişkin Çalışma Kuralları”, İstanbul, İMKB Yayınları, 1998, s.10.

¹⁸⁷ www.ikv.org.tr/abmuktesebati.php (İktisadi Kalkınma Vakfı resmi internet sitesi)

Sermaye piyasalarının yasal düzenlemeye kavuşturulduğu hukuk sistemlerinde piyasanın kötüye kullanımının önlemesine yönelik düzenlemeler getirilmekte ve bu suçları işleyen kişiler için hem para hem de hürriyeti bağlayıcı cezalar öngörülmektedir.¹⁸⁸

Avrupa Birliği konuya ilişkin olarak “market abuse” başlığı altında çıkardığı 2003/6/EC sayılı Direktif ile piyasanın şeffaflığını ortadan kaldıran ve yatırımcı güvenini olumsuz yönde etkileyen fiillerin önlenmesini amaçlamıştır. Direktif ile uygulamanın çerçevesi çizilmiş ve uygulamaya yönelik kuralların belirlenmesi konusunda Komisyon yetkili kılınmıştır.

AB Direktifine göre piyasanın kötüye kullanımı temel olarak iki biçimde ortaya çıkarmaktadır.

- İçeriden öğrenenlerin ticareti
- Manipülasyon

Mevcut düzenlemelerin piyasanın dürüstlüğü ve bütünlüğünü sağlama konusunda yetersiz olduğundan yola çıkarak hazırlanan Direktif, 89/592/EEC sayılı içeriden öğrenenlerin ticareti konusundaki düzenlemeyi yürürlükten kaldırmış ve bu konuyu manipülasyon ile birlikte tek bir düzenlemede ele almıştır. Gerek içeriden öğrenenlerin ticareti, gerek manipülasyon piyasanın şeffaflığını ortadan kaldırarak kamuyu aydınlatma mekanizmalarının işlerliğini yitirmesine yol açmakta ve neticede yatırımcının piyasaya olan güveninin azalmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle her iki fiilin bir Direktif’te toplanması anlamlıdır.

¹⁸⁸ “AB Sermaye Piyasalarına Uyum ve Rekabette Türk Sermaye Piyasası ve İMKB’nin Gelişimi” İMKB Dergisi, Sayı:14, 2000, s.15

Piyasanın kötüye kullanımına yönelik olarak üye ülkelerde farklı düzenlemeler mevcuttur. Bu farklılıklar piyasalarda rekabetin bozulmasına sebep olmaktadır. Son yıllarda teknik alandaki hızlı gelişmeler, internet kullanımının yaygınlığı finansal bilgilere ulaşımı kolaylaştırmakla birlikte sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek nitelikteki piyasa suistimallerinin de hızla yayılmasını sağladığından bu alanda bir takım kuralların belirlenmesi ihtiyacı doğmuştur.¹⁸⁹

Direktife göre, aynı tür suiistimler aynı yaptırımlara tabi tutulmalıdır. Ancak, Avrupa Topluluğu Kurucu Antlaşması bu tür bir uyumu şart koşmamaktadır. Ancak Direktif, üye ülke sistemlerinin birbirine yaklaşmasına katkıda bulunacaktır. Piyasanın kötüye kullanılması tanımlanırken genel ve esnek tanımlamalar tercih edilmektedir. Ancak, piyasa şartlarına ve teknolojik gelişmelere paralel olarak düzenleyici ve denetleyici kurumlara konuya ilişkin düzenleme yetkisi verilmektedir. Üye ülke yetkili otoriteleri bu fiillerle mücadelede, özellikle sınır ötesi işlemlerde işbirliği içinde olmak durumundadırlar.

İçeriden öğrenenlerin ticareti ve manipülasyonun düzenlendiği Direktife üç tür manipülasyon tanımlanmıştır;

- Sermaye piyasası araçlarının arz ve talebini yanlış ve yanıltıcı biçimde etkileyen/etkileyebilecek ya da sermaye piyasası araçlarının fiyatlarının yapay ve anormal şekilde oluşmasını sağlayan emir ve işlemler,
- Diğer yanıltıcı ve hileli olgulara dayanan emir işlemlerin gerçekleştirilmesi,

¹⁸⁹ "AB Yolunda Türk Sermaye Piyasası", TSPAKB Yayınları, Kasım-2004, s.37

- Sermaye piyasası araçlarıyla ilgili yanlış veya yanıltıcı etki yaratan/yaratabilecek nitelikte bilgilerin yayınlanmasıdır.

İçeriden bilginin tanımı ise, ihraççı veya ihraç edilen menkul kıymetlere ilişkin ve kamuya henüz açıklanmamış bilgi olarak tanımlanmaktadır. Bilginin “statü sorumluluğu” ile doğmuş olması ve “içeridekiler” tanımına giren herhangi birisinin bilgiyi edinmesi gerekmektedir. Menkul kıymetin işlem yönünü etkileyecek ve menkul kıymetin piyasa fiyatını değiştiren nitelikteki kamuya açıklanmamış her türlü bilgi, ayrıcalıklı içerideki bilgi olarak tanımlanmakta ve içeriden öğrenenlerin ticaretini oluşturan fiiller de Direktifte belirtilmektedir.

Direktife göre üye ülkeler, herhangi bir kişinin,

- İhraççının denetim veya yönetim organlarında veya yönetim kurulunda üye olmasından dolayı,
- İhraççının sermayesindeki payı nedeniyle ya da,
- İşi, görevleri ya da mesleğinin niteliği gereği böylesi bir bilgiye ulaşabilecek durumda bir kişi olmasından dolayı,
- Suç teşkil eden bir fiilden dolayı,

doğrudan veya dolaylı olarak menkul kıymet veya ihraççı şirket hakkındaki bilgiyi elde edip, bilginin gizli bilgi olduğunun bilinciyle kullanarak ve böylesi bir bilgiye sahip olmanın avantajından yararlanarak kendi hesabına veya üçüncü bir kişi hesabına işlem yapılmasını yasaklayacaktır. Belirtilen kişilerin tüzel kişiler olması durumunda, yasaklama bu kişiler hesabına karar vererek işlem yapan gerçek kişilere yönelik olacaktır.

Sermaye piyasası mevzuatımızda, piyasa suiistimallerine yönelik düzenlemeler Sermaye Piyasası Kanununda düzenlenmektedir. Kanunda içeriden öğrenenlerin ticareti, sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek, henüz kamuya açıklanmamış bilgileri kendisine veya üçüncü kişilere menfaat sağlamak amacıyla kullanarak, sermaye piyasasında işlem yapanlar arasındaki fırsat eşitliğini bozacak şekilde mameleki yarar sağlamak veya bir zararı bertaraf etmek olarak tanımlanmıştır.

Manipülasyon ise;

- Sermaye piyasası araçlarının yapay olarak arz ve talebini etkilemek, aktif bir piyasa izlenimini uyandırmak, fiyatlarını aynı seviyede tutmak, arttırmak ve azaltmak amacıyla alım ve satımı;
- Sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek yalan, yanlış, yanıltıcı, mesnetsiz bilgi vermek, haber yaymak, yorum yapmak; olarak tanımlanmıştır.

Kanunda, içeriden öğrenenlerin ticaretine yönelik düzenlemeler sadece gerçek kişileri ilgilendirmekte olup, tüzel kişilere ilişkin bir düzenleme bulunmaması AB mevzuatına aykırılık oluşturan bir husustur. Ayrıca Direktife içeriden öğrenenlerin ticaretini oluşturan fiiller ayrıntılı biçimde düzenlenmiş ve “içeridekilerin” kimler olduğu tanımı daha net bir biçimde açıklanarak gruplara ayrılmıştır. Ayrıca mevzuatımızda içeriden bilginin tanımı yer almamaktadır.

AB ülkelerinde manipülasyon suçu çok detaylı tanımlanmıştır. Bu suçu 9 madde halinde özetlemek gerekirse¹⁹⁰;

¹⁹⁰ SPK resmi internet sayfasında yer alan “Hisse Senedi Piyasasında Manipülasyon-Kullanılan Yöntem Örnekleri, Manipülatif İşlem Kalıbı Örnekleri, Korunma Yolları” adlı Arahık’2003 tarihli çalışmadan büyük ölçüde yararlanılmıştır. s.12-16

1. Kendinden Kendine İşlem veya Çapraz İşlem (Wash Sale) : Menkul kıymetlerin mülkiyetinin gerçekten değişmediği işlemdir.
2. Eşleştirilmiş Emir (Improper Matched Order) : Önceden anlaşmış kişiler tarafından bir menkul kıymet için alım ve satım emirlerinin aynı anda, aynı fiyattan ve aynı miktarda verilmesidir.
3. Aktif Piyasa İzlenimi Yaratmak (Painting the Tape): Kamuya bilgi veren vasıtalarla yayınlanacak bir dizi işlem gerçekleştirerek bir mali aracın fiyatında hareket olduğu ya da piyasanın aktif olduğu izlenimini yaratmaktır.
4. Doldur-Boşalt (Pumping and Dumping) :Sahip oldukları mali araçları satmadan önce, bunları sahibi kişi veya önceden anlaşmış kişilerce bir mali aracın fiyatının yapay olarak yüksek seviyelere çekilmesi amacıyla bir dizi işlem gerçekleştirmektir.
5. Yapay Talep Yaratmak (Advancing the Bid) : Bir mali aracın fiyatını yapay olarak artırmak amacıyla bu mali araca talebi arttırmak ya da fiyat artışına piyasanın aktif olmasının neden olduğu izlenimini vermektir.
6. Hakim Olmak (Comering) : Manipülâtörün belirleyici önemli pozisyon aldığı türe aracın veya türev araca konu malın arz talebinin kontrolünü ele geçirerek sözkonusu mali araçların fiyatını manipüle etmektir.
7. Köşeye Sıkıştırmak (Abusive Squeezing) : Bir mali aracın arzı veya teslimi üzerinde önemli etkiye sahip olduğunda, fiziki teslim isteme hakkını kullanarak karşı tarafı keyfi veya olağandışı fiyatlardan işlem yapmaya zorlamaktır.
8. Kapanış yapmak (Marking the close) : Piyasanın kapanmasından hemen önce alış veya satış yapmak suretiyle kapanış fiyatını değiştirerek, kapanış fiyatına bağlı olarak yapılan işlemlerin yanıltılmasına neden olacaktır. Bundan dolayı

genellikle seans sonunda yapılan küçük miktarlı işlemlerle kapanış fiyatı istenen düzeye getirilmektedir.

9. Gel-Gel Yapmak (Scalping) : Bir mali aracı aldıktan sonra diğerlerine sözkonusu aracı almalarını tavsiye ederek, bu alımlar nedeniyle yükselen fiyatlardan daha önce aldığı mali araçları satarak kâr elde etmektir.

3.2.4. Avrupa Birliği'nde Sermaye Piyasası Meslek Kuralları ¹⁹¹

AB'nin temelini oluşturan 1957 Roma Anlaşmasında sermaye piyasaları ile ilgili doğrudan hüküm bulunmamaktadır. AB düzenlemeleri içinde finansal hizmetlerle ilgili yönergeler sektör bazında hazırlanmaktadır.

1980 öncesi AB ülkelerinin sermaye piyasası düzenlemelerinde iki akım vardı. Kuzey Avrupa sermaye piyasaları, sektörde faaliyet gösteren profesyoneller tarafından düzenleniyordu. Devletlerin koyduğu kurallar, sınırlı ölçüde etkili idi. İngiltere, İrlanda ve Hollanda bu grup içindeki ülkelerdir. Diğer Avrupa devletlerinde kanunlar ve hükümetlerin etkisi daha ağırdı. Belçika, Luxemburg, İtalya, Fransa ve İspanya'da geleneksel olarak devletçi politikalar ağır basmaktaydı.

AB'de, topluluk üyeleri arasında ekonomik ve parasal birliğin sağlanması için 1985'den beri çalışmalar yapılmaktadır. Sermaye piyasalarında tek Pazar oluşturulması ile ilgili hedef, 1985'de hazırlanan "The White Report" da yer almıştır. 1991'de hükümet ve devlet başkanları ile yapılan Maastricht zirvesinde Avrupa Parasal Birliği ile ilgili hazırlanan uygulama takvimi kabul edilmiştir.

¹⁹¹ Sümer, Ayşe, (2001) a.g.e. ss.56-58.

AB düzenlemelerinde finansal pazarın üç bölümü bulunmaktadır: Bankacılık, sermaye piyasaları ve sigortacılık. Sektörlerin her birinde ayrı ayrı hukuki düzenlemelerle uyumlaştırma amaçlanmaktadır.

AB Yönergelerinde düzenleme sermaye piyasalarında uluslararasılaşma sürecinin içinde zorunlu bir unsur olarak yer almaktadır. Bu akım, 1986 İngiliz FSA ile Hollanda kanunlarından doğmuştur.

Uyumlaştırma çalışmalarının ilk zamanlarında diğer ülke piyasalarına girişin kolaylaştırması amacıyla çalışmalar mevcuttu. Buna göre, üye ülkelerden birinde kurulmuş olan bir aracı kurum faaliyetini AB'nin her ülkesinde bu ülkelere yerleşme şartı ve izin olmaksızın kendi ülkelerinin dışında herhangi bir kamu otoritesinin kontrolü ve kurallarına tabi olmaksızın faaliyet gösterebilecektir. Denetim, aracı kuruluşun kurulduğu ülke otoritesinde bırakılmıştır. Bu anlamda bir Türk aracı kurumun Almanya'daki faaliyetini SPK denetleyecektir, böyle olunca da denetim kurallarında uyumlaştırma zorunludur.

Sermaye piyasaları ile ilgili düzenleme 'Yatırım Hizmetleri' yönergesinde yer almış, yatırım hizmetleri tanımlanarak bunları sunacak kurumlara serbest hizmet sunma imkânı verilmiştir.

Yatırım Hizmetleri Yönergesi 1.1.1996'da yürürlüğe girmiştir. Bu sistemle borsalar teknik olarak elektronik ortamda birbirlerine bağlanmakta, ancak her borsa kendi kimliğini muhafaza edebilmektedir. Sistemin işleyebilmesi için ortak normların oluşturulması zorunludur. Üye ülkelerin vergi sistemleri ve borsa sistemlerinde halen farklılıklar bulunmaktadır.

Yatırım Hizmetleri Yönergesinde aracı kurumun tanımı, hizmetleri faaliyetlerine göre bulunduracakları asgari sermayeler belirtilmektedir.

AB sermaye piyasası meslek kurallarında da dürüstlük, eşit davranma (hakkaniyet) mesleki yeterlilik, bilgi sağlama (kamuyu aydınlatma) düzenleyici kurallara uymak gibi IOSCO da belirlenen meslek kurallarının benimsendiğini gözlemlenmektedir.

Türkiye AB ile 1.1.1996 tarihinde başlatılan Gümrük Birliği ile mal piyasalarında bütünleşmeye gitmiştir. Bundan sonraki adım, sermayenin serbest dolaşımı ve sunumu olacaktır. Sermaye piyasası mevzuatının da uyumlaştırılması gerekmektedir. Örneğin müzayede sisteminde AB çapında tek tip benimsenmesi, borsanın anonim şirket olarak örgütlenerek kamu yönünün azaltılması gibi köklü değişiklikler gerekecektir. Diğer yandan rekabet edebilmek için kaliteli personel ve mesleki yeterlilik ön plana çıkacaktır. Kamunun aydınlatılması ve yabancı yatırımcılara güven sağlanması için de bilgi aktarım sistemini AB’de bütünleştirecek altyapının kurulması gerekecektir.

3.2.5. ABD’de Sermaye Piyasasının Düzenlenişi¹⁹²

Amerikan sermaye piyasaları özgürlükçü ve yenilikçi düşüncelere açık aynı zamanda da dünyada en çok düzenlemeye tabi tutulan piyasalardandır. Sermaye piyasalarıyla ilgili yenilikler, ABD’nden, çok kısa sürede diğer ülkelere yayılmaktadır.

¹⁹² Sümer, Ayşe, a.g.e., s.35 vd.

ABD'deki uygulamalar yaklaşık 50 yıl sonra İngiliz piyasalarına girmiştir. İngiltere dışında, bu kadar sıkı düzenlenen ve denetlenen bir başka piyasa olmadığı bilinmektedir.

Bazı çevreler, sermaye piyasalarında bu kadar çok fazla düzenleme yapılmamasını tercih etmektedirler, ancak Amerikan Sermaye Piyasası endüstrisi, kurallarla birlikte yaşamayı öğrenmiş bulunmaktadır.

ABD'de sermaye piyasaları üç dereceli düzenlemeye tabidir:

- Federal Kanunlar
- Eyalet Kanunları
- Öz düzenleyici kurallar

3.2.5.1. Federal Kanunlar

1933'den önce, ABD'de borsalar kendi kuralları ve eyaletteki meri ceza ve medeni kanunları ile düzenlenmekteydi. Ancak 1920'lerde yaşanan manipülatif hareketler ve 1929 çöküşü sonunda, ABD menkul kıymet endüstrisinin yatırımcının korunması hedefine yönelik katı yasal düzenlemelere ve kurumsal kısıtlamalara konu olmuştur. 1933 tarihli Menkul Kıymetler Kanunu (Securities Act of 1933-SA) ve 1934 tarihli Menkul Kıymetler Borsası Kanunu (Securities Exchange Act of 1934-SEA) yürürlüğe girmiş ve bu kanunlar, diğer federal kanunlara kaynak olmuştur.

1934 kanunu ile Menkul Kıymetler Borsa Komisyonu (SEC) kurulmuştur.¹⁹³

¹⁹³ Securities and Exchange Commission

ABD’nde aracilar, faaliyetlerinden dolayi Menkul Kıymetler Kanununa, Menkul Kıymetler Borsa Kanununa, Yatırım Müşavirliği Kanunu’na ve Menkul Kıymet Yatırımcılarını Koruma Kanununa tabidirler.¹⁹⁴

SEC’in amacı, ABD’de teşkilatlanmış borsalar ile menkul kıymetler ve bunların ticaretinde güvenliğin sağlanmasıdır. İlke olarak bankalar SEC düzenlemelerinin dışındadır. Ancak, bankalar için de SEC ayrı bir önem taşımaktadır. ABD’nde, bankalar, menkul kıymet işlemleri ile ilgili ek yetkiler istemekte ve çalışma alanlarını genişletme eğilimi göstermektedir. Bankalar bu süreçte sermaye piyasasında faaliyetleri için yetki alırlarsa, bu yeni faaliyetler nedeniyle SEC’in kapsamına gireceklerdir.¹⁹⁵

SEC’in 5 üyesi vardır. Bunlardan en fazla 3’ü aynı partiden olabilir SEC üyelerini ABD Başkanı atar, Senato atamaları onaylar. Üyeler en fazla 5 yıl görev yapabilirler. SEC içinde, çalışma alanları farklı pek çok bölüm bulunmaktadır. Bunlardan ‘Enforcement Division’, yasalara aykırılıkları izleyen bölümdür.

ABD’de sermaye piyasasının düzenlenmesi amacıyla, 1934 tarihli Menkul Kıymetler Borsa Kanunu’na aykırı davranışlar, çeşitli şekillerde cezalandırılmaktadır. Cezai yaptırımlar 2 yıla kadar hapis ve 500.000 \$’a kadar para cezasıdır. Bu miktarlar fiilin ağırlığına göre arttırılabilmektedir. Ayrıca federal mahkemelere hukuk davası da açılabilir. SEC, kanununun uygulanması için kendi yaptırımlarını da uygulayabilmektedir

1958 yılında yayınlanan raporda, SEC sermaye piyasalarında yatırımcının sorumluluğuna dikkat çekmiştir. Buna göre piyasaya arz olunan menkul kıymetlerin

¹⁹⁴ Ünal, Oğuz Kürşat, a.g.e., s.84

¹⁹⁵ Pollard, A.M/Passaic, J.G.Jr/Ellis, K.H/Daly J.P “Banking Law in The U.S.” Butterworths, 1988, s.53

değerlendirilmesini yapacak mercii SEC değil, yatırımcının kendisidir. Yatırımcı bilincinin geliştirilmesi, yatırımcılara da bir takım sorumlulukların yüklenmesi sermaye piyasası hukukun son yıllarda tartışılan yeni bir bakış açısı olmaktadır.

ABD sermaye piyasasının en önemli kuruluşu olan New York Borsasında (New York Stock Exchange, NYSE) 1970’li yıllara kadar bir üyenin mali güçlükler yaşaması problemi genelde topluluk içinde çözümlenmekteydi. 1963–1974 yılları arasında NYSE, yaklaşık 200 üyesinin bu tür problemi ile ilgilenmek durumunda kalmıştır. Bazı olaylarda da müşteri hesapları kuvvetli üyelere devredilmiştir.

1968–1980 yılları arasında New York Borsası Özel Güvence Fonundan¹⁹⁶, 61 milyon dolar mali durumu bozulan üyelerin tasfiye ve devir işlemleri için harcanmıştır. Bu yöntemle yatırımcı zararları en aza indirgenmiştir.

Gelişmeler üzerine, ABD’de yatırımcının korunmasını düzenleyen özel bir yasa çıkarıldı ve Kongre 1970’de ‘Menkul Kıymet Yatırımcılarını Koruma Kanunu’nu (Securities Investors Protection Act) kabul etti. 1970 tarihli kanunun 1934 kanunundan farkı, 15. bölümünde, tüketicinin korunması sorununu ele almasıdır.

Bu tarihte büyük borsa üyeleri bazı güçlükler yaşıyordu. 1971’de “Good-body and Company” adlı şirket iflasın eşiğine geldi. “Good-body” iyi tanınan 90 şubesi olan önemli bir şirketti. NYSE, bu şirketin Merrill Lynch’e devrini kararlaştırdı, zira ancak Merrill Lynch gibi güçlü bir yapı bu iflasın yükünü kaldırabilecekti. Merrill Lynch devralma işlemini gerçekleştirdi, fakat çok ağır bedel ödeyerek. Bu olay üzerine, yatırımcıların korunması amacını güden ve olası kayıplarının telafisi amacına yönelik

¹⁹⁶ NYSE Special Trust Fund

bir kamu kurumu niteliğinde olan Menkul Kıymet Yatırımcılarını Koruma Kurumu (SIPC) kuruldu.¹⁹⁷

SIPC bir kamu kurumu olmasına rağmen, NYSE üyelerinin mali katkılarını almaktadır. SIPC'ye Ulusal Menkul Kıymet Aracıları Birliği (NASD) dahil, tüm borsa üyelerinin katılımı şart koşulmuştur. SIPC, yatırımcıların menkul kıymet ve nakit olarak \$ 50.000'ını garanti kapsamına almaktadır. Bu bedelin \$ 20.000 kısmı nakit olarak ödenir. Bu miktarlar zaman içinde artırılmıştır. Ancak halen çok büyük bir firmanın batması halinde SIPC'nin nasıl baş edeceği meselesi çözülmemiştir. SEC ile öz düzenleyici kurumların bu tür problemlerin ortaya çıkmasında etkin olacağı umut edilmektedir.¹⁹⁸

ABD örneğinde, sermaye piyasalarının kamu tarafından düzenlenmesi ve denetlenmesi yolundaki çalışmalar şöyle özetlenebilir: 1929 krizi sonrası aşırı merkeziyetçi ve otoriter tutum, 1960 sonrası güçlü kurumlar bünyesinde birleştirme ve tedricen tasfiye gibi önlemler ile yatırımcıların korunması, 1970 sonrası, sadece güçlü kurumlar değil tüm borsa üyelerinin katıldığı bir fondan zararların karşılanması olguları yaşanmıştır. Son yıllarda ise iş ahlakı ilkelerinin belirlenip, öz düzenleyici kuruluşlar ile denetimin yapılması şeklinde gelişmeler yaşanmaktadır.

3.2.5.2. Eyalet Kanunları

ABD'de kanunları federal yasaların çerçevesinde kalmak şartıyla, sermaye piyasalarını düzenlemektedir. Eyalet yasalarının bilinen bir diğer adı da "Blue Sky Laws" dur. Bu terim Kansas'ta bir mahkemenin, satın aldığı menkul kıymetin değerini

¹⁹⁷ Securities Investors Protection Corporation (Ulusal Menkul Kıymet Aracıları Birliği)

¹⁹⁸ Tewelers, R.J/Brdley, E.S/Teweles, T.M "The Stock Market" New York 1992, s.346-347

yitirerek yok pahasına satan yatırımcıların durumunu tanımlaması üzerine literatüre yerleşmiştir. Sermaye piyasası araçları, SEC'a kaydolmanın yanı sıra ilgili eyalette de kayda alınmaktadır. Bazı eyaletlerde, evrakın diğer kopyası SEC'e gönderilmektedir. Eyaletlerin kendi yasalarında,sermaye piyasalarında çalışan personelin de kayıta alınması esasları kabul edilmiştir. Bir dönem sektörde çalışacak personel adayları, NYSE ve NASD sınavlarını başarmış olsalar bile eyaletin sınavını vermek zorundaydı. Halen merkezi lisanslama sınavı yapılmaktadır.

Öz Düzenleyici Kurumlar: Federal kanunları ve eyalet kanunlarının çerçevesinde kalmak şartıyla, ABD'nde sermaye piyasasındaki kurumlar, kendi öz düzenleyici kurallarını ve meslek ilkelerini belirlemektedir. Aracı kurumlar, düzenleyici kural koyma yetkisi bulunan, üyesi oldukları aracı birliklerinin koydukları kurallara uymak zorundadırlar.

ABD'de yatırımcılarının çoğunun sermaye piyasası endüstrisinin kendi öz düzenleyici mekanizmalarından yardım aldıklarını söyleyebiliriz. Birçok düzenleyici kurul vardır, zaman içinde bu kuruluşlar sorumluluk ve görev alanlarını oldukça genişletmişlerdir.

Temel olarak her piyasa için bir düzenleyici kuruluş (Self Regulatory Organization, SRO) bulunmakta, her borsa kendi işlemlerini düzenleyen bir düzenleme kurumu sayılmaktadır¹⁹⁹. Bazı büyük firmalar artık kendi şirketlerinin iç düzenlemelerini de gerçekleştirmektedir. Zira firmalar, kendi personelinin satış veya denetimde iç düzenlemelere uymamaları nedeniyle zor durumda kalmaktadır.

¹⁹⁹ SPK Uluslararası Semineri, Mayıs 1995, SPK Yayınları, Ankara-1995, s.55

SEC'a doğrudan, gelen şikayetler, öz düzenleyici kuruma veya aracılık firmalarına gönderilmektedir. SEC sadece federal kanunların ihlal edildiği özellikle de dolandırıcılık, içerden ticaret ve kayıtsız menkul kıymet satışı gibi belirli olaylara bakmaktadır.

Belli başlı SRO'lar, New York Menkul Kıymetler Borsası (NYSE), Ulusal Menkul Kıymet Aracıları Birliği (NASD), diğer menkul kıymet borsaları, Şikago Ticaret Borsası gibi vadeli işlem borsalarıdır. Her kurum anlaşmazlıkları çözmek için özel bir prosedür ve tahkim uygulanmaktadır.

Vadeli İşlemler Ticaret Komisyonu (Commodities Futures Trading Commission, CFTC) vadeli işlem piyasalarında işlemlerin düzenlenmesi ve yeni vadeli piyasa araçlarının yaratılmasında etkindir. Meslek mensubu olan "broker ve dealer"lar, NYSE ve NASD arasında paylaşılmıştır. Her biri kendi üyelerinin uyacakları esasları düzenler. NASD kurulmadan önce, NYSE tezgah üstü piyasaları da düzenlemekte idi. Bugün NYSE ve NASD arasında yetki paylaşımı olduğunu söyleyebiliriz.

NASD üye odaklı bir organizasyondur. Denetim, finansal sorunlar, kurumsal yatırımcılar, ticaret gibi değişik alanlardaki faaliyetlerini düzenleyen yaklaşık 30 alt komite bulunmaktadır. Bu komitelere sektörde çalışan üyeler kendi isteklerine göre katılmakta ve komitenin masraflarını üstlenmektedirler. Her kesimde, meslek kurallarına aykırılıklarla ilgili ve meslek ilkelerini belirleyen komiteler vardır. Belediye Tahvilleri Düzenleme Kurulu (The Municipal Securities Rulemaking Board, MSRB), bankalar ve yatırım şirketlerinin ihraç ettiği yerel yönetim tahvilleri ile ilgili faaliyetleri düzenleyen bir öz düzenleme kuruluşudur. 1975'te Kongre tarafından kurulmuş olup, SEC'in gözetimi altında çalışmaktadır.

Kurulun aracı kuruluşlar ve kamu temsilcilerinden oluşan 15 üyesi vardır. Bunlardan beş üye bankalar, beş üye menkul kıymet aracı kuruluşları, beş üye de kamu kesiminden gelmektedir. Kamu temsilcilerinden en az birinin yatırımcıları temsil etmesi, piyasanın tüm unsurlarının kurulda yer alması bakımından önemlidir. Kurul Washington DC’de çalışmakta, öz düzenleyici niteliğinden dolayı Federal devlet tarafından mali olarak desteklenmektedir. Kurul giderleri aracı kuruluşlar tarafından yapılan bağış ve aidatlar ile karşılanmaktadır.

MSRB’nin yetki alanına bankalar ve menkul kıymet ticareti yapan kuruluşlar girmektedir. İhraççılar veya yatırımcılar üzerinde otoritesi bulunmamaktadır. Yerel yönetimlerin ihraç ettiği tahvillerin alım satımına aracılık eden kuruluşların faaliyetlerinde, işin profesyonel kalite standartlarına uygun olarak yapılması, dürüst ve adil olmak, kayıtların tutulması, ticari işlemlerin düzenlenmesi, yeterlilik sınavlarının hazırlanması ve menkul kıymetlerin kotasyonu ile ilgili konularda kurallar belirlemektedir.

MSRB’de uygulanacak kuralların belirlenmesinde meslek mensuplarının katılım ve görüşlerinin etkisi olmaktadır. Önerilen bir kural, MSRB yayın organında yayımlandıktan sonra 60 güne kadar bir süre tanınarak sanayi ve kamunun katılımı istenir. Kurul, tasarı kesinleştikten sonra SEC’in onayına sunar, daha sonra da benimsenen kural, MSRB yayın organında yayınlanarak kamunun bilgisine sunulur. Kurul ve personeli ticaret ve sanayii kuruluşları, yerel tahvil ihraççıları ve devlet ile diyalog içindedir.²⁰⁰

²⁰⁰ <http://www.msrb.org/msbl/rules/rullup16.htm>

3.2.5.3. ABD’de Sermaye Piyasası Meslek Kuralları

1934 Menkul Kıymetler Borsaları Kanunu’nda (SEA), 1938 tarihli Maloney Kanunu ile yapılan değişiklikler ile tanınan yetkiler çerçevesinde kurulan Ulusal Menkul Kıymetler Aracıları Birliği (NASD), Nasdaq ve tezgah üstü menkul kıymetler piyasası ve bu piyasalarda işlem gören ürünlerin düzenlenmesinden sorumlu kuruluştur.

SEC’in gözetiminde faaliyetlerini sürdüren NASD, ABD’deki en büyük öz düzenleyici kurumu olma özelliğine sahiptir. Ülke dahilinde halka yönelik menkul kıymet faaliyetinde bulunan tüm broker-dealer’lar NASD üyesidirler. NASD tezgah üstü piyasalarda yaşanan çeşitli problemlere çözüm getirmek amacıyla üyelerine yönelik olarak diğer düzenlemelerin yanı sıra ‘Dürüst İşlem Kuralları’ oluşturmuştur. 1993 ve 1994 yıllarında üyeler ve diğer kişiler açısından kullanımının daha kolay hale getirilmesi çalışmaları sonucunda ‘Kurallar (Rules)’ olarak düzenlenmiş ve birbirini izleyen şekilde numaralandırılmıştır. Ayrıca NASD Yönetmeliği’nin 11.maddesi bu değişikliğe göre yeniden düzenlenmiş, bu yeni düzenleme ile ‘Kurallar’ı belirleme ve kaldırma yetkisi üyelerin oylamasına gerek olmadan yönetim kuruluna bırakılmıştır.²⁰¹

ABD’nde öz düzenlemenin ilk adımı, sektörde niteliksiz kişilerin çalışmasının önlenmesidir. Sermaye piyasasında faaliyet gösteren bütün satış personeli, her ne isim adı altında olursa olsun, yatırım danışmanı, mali danışman, broker, ilgili olduğu öz düzenleme kurumunda kayıtlı olmak zorundadır. Ayrıca faaliyet gösterecekleri eyalette de kaydolmak zorundadırlar.

²⁰¹ SPK Uluslararası Semineri, Mayıs 1995, SPK Yayınları, Ankara-1995, s.175-176

Kaydolmak veya lisans alabilmek için kişi ilk önce üye bir kurum tarafından desteklenerek tanıtılmalıdır. Böylece kayıtlı bir üye, aday olan kişinin tutum ve davranışlarının sorumluluğunu üzerine almakta ve ona sermaye piyasası endüstrisinin kurallarını tanıtmayı taahhüt etmektedir. Bir sponsor olmadan hiç kimsenin sektöre girmesi mümkün değildir.

ABD’de sektörde çalışmak isteyen bir kişi, öncelikle U-4 adı verilen bir formu son 10 yıllık iş deneyimlerini belirtmek suretiyle doldurur. Bu başvuru ekinde, ortaöğretim dahil olmak üzere adayın eğitim ve öğretim bilgileri de istenir. Ayrıca adayın parmak izi alınır ve geniş kapsamlı bir soruşturma yapılır.

Bu aşama tamamlandıktan sonra da, satış personeli olacak kişi, en az dört ay süren bir staj eğitimine tabi tutulur ve Seri 7 adlı sınava hazırlanır. Her çalışma alanı için ayrı seride pek çok sınav yapılmaktadır. Seri 7 sınavı 6 saatlik çoktan seçmeli 250 soruyu kapsayan bir sınavdır ve NYSE ile NASD tarafından birlikte yönetilmektedir. Adayın başarılı olması için %70 gereklidir. Bu sınavda, adayın sermaye piyasasında en temel bilgilere vakıf olması amaçlanmaktadır. Sınava katılanlar arasında başarı oranı %50’dir.²⁰²

İş hayatı hikayesi ve bir sınavı geçmek, adayın yetenekli ve iyi ahlaklı bir temsilci olacağını garanti etmemektedir. Sermaye piyasasında çalışanlar için istenen temel standartlar bankacılık, sigortacılık veya emlak komisyonculuğu için istenen standartlardan çok daha yüksektir. Dolayısıyla aday, yaptığı işle ilgili bir çok sınavı daha başarmak zorundadır. Piyasada çalışacak kişi, yeterliliğin kabul edilmemesinden sonra, her iki yılda bir sınava tabi tutulmaktadır.

²⁰² Tewelers, R.J/Brdley, E.S/Teweles, T.M a.g.e. s.349

Sermaye piyasasında faaliyette bulunan aracı kuruluşlar ve kişilerin, işlem yaptıkları şahıslara dürüst ve hakkaniyetli davranma yükümü bulunmaktadır. Securities Act of 1933'de, aracı kuruluşların gerekli özeni göstermeleri gerekli özeni göstermeleri gerektiği vurgulanmıştır.²⁰³

Aracı, işini görürken en yüksek derecede dikkat ve özen göstermek zorundadır. Ayrıca, NASD tarafından konulan Uygunluk Kurallarına göre, aracılar yatırım kararını ve fikirlerini eksiksiz bir araştırmaya dayandırmalıdır. Aynı kural, New York Hisse Senedi Borsası'nda ve Amerikan Hisse Senedi Borsasında (American Stock Exchange, ASE) da vardır. NYSE uygunluk kuralını, "özen borcu", ASE ise "müşterini tanı" şeklinde adlandırmaktadır.

Lisanslı bir temsilci, sermaye piyasası endüstri kurallarına veya meslek ilkelerine aykırı davranırsa, disiplin kovuşturmasına maruz kalabilmektedir. Disiplin soruşturması sonucunda lisansın iptaline kadar varan dereceli bir yaptırım sistemi mevcuttur.

3.2.5.4. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Hukuku

Aşağıda Amerikan Hukuk sisteminde manipülasyon ve içerden öğrenenlerin ticareti konularındaki temel tanımlar ve bazı örnek olaylar yer almaktadır. Bahsi geçen suçların cezaları ise eyaletlerin kendi yasalarına ve olayların özel koşullarına göre çeşitlilik arz etmektedir. ABD'de genel standart olarak ceza; işlem sonucunda oluşmuş

²⁰³ H.Kabaalioglu, Sermaye Piyasasında Kamuyu Aydınlatma İlkesi, İstanbul-1985, s.70

olan kar veya zararın geri ödenmesine ilaveten 3 katı kadar para cezası ve hapis cezasıdır.²⁰⁴

ABD’de, içerden öğrenenlerin ticareti suçu yasal tabanını Securities Exchange Act of 1934 (SEA) sec.10(b) ve 14(e) ile Securities Act of 1933 (SA) sec.17(a) da bulmaktadır. Her iki düzenlemede de içerden öğrenenlerin ticareti açıkça ifade edilmemiş, ancak belirtilen kuralların söz konusu suç tipi bakımından yorumlanması mahkeme içtihatları ve Securities and Exchange Commission (SEC)’in düzenlemeleri ile mümkün olmuştur.²⁰⁵

Amerikan yargı kararlarını incelerken *SEC v. Collier* davasına da Amerikan düzenleyici otoritesi olan SEC’nin Amerikan mahkemelerinin yargısal yetkisini ne derece ileri götürdüğünü anlama bakımından değinmekte yarar vardır²⁰⁶. Olayda, SEC, sanık Geoffrey Collier’in bir İngiliz yatırım bankası olan işvereninden aldığı bilgileri hukuka aykırı ve SEA Sec.10(b)’ye aykırı olarak kullandığı ve ABD’deki bir aracı kurum nezdinde bulunan hesapları –Collier, işlemlerini yine sanık konumunda olan aracı kurumun lisanslı temsilcisi ve yöneticisi Michael Cassel aracılığı ile gerçekleştiriyordu- aracılığı ile Londra Borsasında hisse senetleri aldığını dolayısıyla, eylemin esaslı kısmının İngiliz kanunlarından kaçma amacı ile Birleşik Devletler ülkesinde gerçekleştirildiğini iddia etmiştir. SEC’ye göre bu durum Amerikan mahkemelerinin münhasır yetkisinin olayda kabul edilmesi için yeterlidir. Sanıklar, her ne kadar daha sonra, tüm iddiaları kabul etmiş ve elde ettikleri menfaati iade etmişlerse de görüldüğü üzere, olayda işlemlerin ABD piyasaları dışındaki bir piyasada meydana gelmesine ve etkilerinin de orada hissediliyor olmasına rağmen kamuya açıklanmamış

²⁰⁴ Daha detaylı bilgiler bulunmakta olup, vaka incelemesi dışında genel tanım olarak toplanan bilgilerden derlenmiştir. (www.sec.gov/about/laws/sea34.pdf)

²⁰⁵ Gaillard, Emmanuel “Insider Trading”, Kluwer Law yay., Deventer 1992, s.285

²⁰⁶ No.88 Civ.4505 (C.D.)Cal. 26 Temmuz 1988)

bilginin ABD ülkesinde verilmesi ABD mahkemelerinin yargısal yetkisi için yeterli sayılmıştır²⁰⁷. Yine, yakın zamanlarda verilmiş bir ABD İstinaf Mahkemesi kararında, yargıç Kenneth Ripple, *"Birleşik Devletlerde gerçekleştirilen bir eylemin doğrudan davacının zararına yol açması, iddia edilen ihlalin önemli bir kısmını oluşturması ve başarısında etken olması durumunda, federal mahkemelerin sermaye piyasası ihlallerine ilişkin iddiaları incelemeye yetkili olduğuna"* karar vermiştir²⁰⁸. Olayda, Malezya'da kurulu olan Kauthar SDN BHD adlı şirketin (Kauthar), Karayip adalarından Nevis'de kurulu ancak esas faaliyet alanı Fort Wayne, Indiana olan Rimsat adındaki şirkete yaptığı 38 milyon USD tutarındaki yatırım konusunda yanıltılması söz konusu idi. Kauthar, Rimsat'ın hisselerinin değerli olduğu konusunda ikna edilmiş ve söz konusu hisseler alınarak karşılığı olan tutarın Rimsat'ın banka hesabına aktarılmasını takiben, Rimsat'ın alacaklılarının ABD İflas Mahkemesinde iflas davası açması ile birlikte Kauthar'ın elinde bulunan Rimsat hisselerinin aslında değersiz olduğu ortaya çıkmıştı. Kauthar, iddialarını, Rimsat'taki kişilerin yatırım konusunda kendisini yanılttıkları argümanına dayandırmıştı.

Genelde sermaye piyasası hukuku ihlallerinde özelde de içerden öğrenenlerin ticaretine ilişkin davalarda, Amerikan mahkemeleri tarafından Amerikan mahkemelerinin yargısal yetkisinin tayininde başvuru ve içtihatlar yoluyla geliştirilen bir diğer kıstas ise "etki kıstası" olmuştur. Etki kıstasına (veya mahkeme kararlarında ve doktrinde ifade edildiği şekli ile "etki testi") göre Amerikan kanunları ülke dışında gerçekleştirilen eylemlerde, söz konusu eylemlerin zararlı etkileri, Birleşik Devletler ülkesinde hissedilebildiği ölçüde uygulanacaktır. Bu kıstasın uygulanmasında,

²⁰⁷ Söz konusu olayda, SEC; dava açılmasına kadar geçen ve soruşturmayı içeren hazırlık safhasında, SEC, CFTC ve İngiltere düzenleyici otoriteleri arasında imzalanan 1986 tarihli mutabakat zaptı (Memoranda of Understanding kısaca "MoU") uyarınca, İngiliz Ticaret ve Endüstri Dairesi tarafından sağlanan yardımın önemini vurgulamıştır. (SEC Litigation Release No.11817 26.7.1988)

²⁰⁸ Kauthar SDN BHD v. Sternberg (7 Cir.No.97-2795, Temmuz 1998), World Securities Law Report (WSLR) Vol.4, No.8, Ağustos 1998

Amerikan piyasalarının veya Amerikalı yatırımcıların etkilenmesi göz önünde tutulacaktır. Bu kıstasın birinci hareket noktası, Amerikan piyasalarında gerçekleştirilen yabancı kaynaklı içerden öğrenenlerin ticareti eylemlerinin normal olarak, ihraççı şirketin Amerikan veya yabancı olmasına bakılmaksızın Amerikalı yatırımcıların çıkarlarını etkileyebileceği varsayımdır. İkinci olarak, Amerikan hukukunun içerden öğrenenlerin ticaretine ilişkin düzenlemelerinin en belli başlı amacının Amerikan piyasalarının bütünlüğünü korumak olduğu hususudur. Nitekim, “Misappropriation teorisi”²⁰⁹ açısından söz konusu kıstas değerlendirildiğinde, bir yabancıнын bir Amerikan şirketine ait gizli bilgiyi kötüye kullanması durumunda, söz konusu bilgi ile yabancı piyasalarda işlem yapılırsa dahi her halükarda etki kıstasının uygulama alanı bulabileceği ifade edilmiştir.²¹⁰

Sonuç olarak; Amerika Birleşik Devletleri Hukukuna göre manüpilasyon ve insider trading federal bir suç olup cezası davadan davaya farklılık gösterse de genel standart olarak bu işlem sonucunda oluşmuş olan kar veya zararın geri ödenmesine ilaveten 3 katı kadar para cezası ve hapis cezasıdır.

3.2.5.5 ABD Sermaye Piyasası Kurulu (SEC)

ABD Kongresi'ndeki iki yasa teklifi Securities Act of 1933 ve Securities Exchange Act of 1934 ile finansal piyasaları devlet kontrolü altında tekrar yapılandırmak üzere SEC kurulmuştur. Söz konusu yasaların amacı hileli ve şüpheli işlemlerden, menkul kıymet piyasalarında faaliyet gösteren sahtekar insanlardan yatırımcıları korumaktır.

²⁰⁹ “Misappropriation” teorisi için bkz. Langevoort, 1993:s.1-15; Hopt ve Wymeersch, 1991 s.44;

Tezcanlı, Meral “Insider Trading and Market Manipulation”, İMKB yay., İstanbul, 1996, s.16

²¹⁰ Gaillard, 1992:s.323 Her iki kıstasın da anılan teori bakımından geniş bir değerlendirmesi için bkz. Langevoort, Donald, C “Insider Trading, Regulation, Enforcement and Prevention” CBC Yayınları Illinois 1993. s.14-10 vd.

SEC dört ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler beraber çalışıyor olsa da her birinin kurallarını kendisinin belirlediği ve izlediği belirli faaliyet alanları vardır. Bu bölümler;

- Ortaklıklar Finansmanı (Corporate Finance) Dairesi,
- Piyasa Düzenleme (Market Regulation) Dairesi,
- Yatırım Yönetimi (Investment Management) Dairesi,
- Denetleme (Enforcement) Dairesi.

a-) Ortaklıklar Finansmanı (Corporate Finance) Dairesi : Bu bölüm ABD'deki halka açık şirketlerin SEC'de kayda alınmasından ve bu şirketlerin kamuya açıklamak zorunda oldukları belgelerin doğruluğunu denetlemekten sorumludur. Yatırımcıların yatırım kararı verirken yeterli bilgiye sahip olmaları için şeffaflığı artırmaya çalışan bu bölümde, şirketlerin kendilerine ait finansal ve önemli bilgileri dürüst ve doğru bir şekilde halka açıklamaları şart koşulmaktadır. SEC'ye göre önemli bilgi yatırımcının menkul kıymeti satın alması, elinde tutması ve satması kararını etkileyebilecek herhangi bir bilgidir. Bu belgeler; halka arzlar, üç aylık ve yıllık olarak SEC'de kayda alınan belgeler, hissedarlara açıklanan yıllık raporlar, şirket birleşmeleri ve ele geçirmelerine ilişkin belgeler ve yıllık genel kurul toplantıları öncesinde hissedarlara gönderilen vekalet/oy belgeleridir. SEC yabancı olan veya varlıkları 10 milyon doların altında ve hissedar sayısı 500'ün altında olan her şirketten bu belgeleri zamanında kendisine vermesini şart koşmaktadır. Bu belgeler ister olumlu ister olumsuz bilgi içersin, önce SEC'ye bildirilir ve SEC de bu bilgileri kendi veritabanıyla halka açıklar.

b-) Piyasa Düzenleme (Market Regulation) Dairesi : Bu bölümün görevi, menkul kıymet piyasasındaki katılımcıların faaliyetlerini düzenleyerek, piyasaların adil, düzenli ve etkin bir şekilde çalışmasını sağlamaktır. Bu katılımcılara büyük takas şirketlerinden

ve borsalardan (Self Regulatory Organizations) aracılara ve yatırım kuruluşlarına kadar bir çok kişi dahildir. Kısaca bu bölüm menkul kıymet piyasalarının kurallarını koyar. Bu bölüm, ayrıca mevcut düzenlemelerle ilgili teklif edilen değişiklikleri inceler ve menkul kıymet endüstrisinin faaliyetleriyle ilgili anlaşmazlıkları inceler. Hiçbir politikanın kötüye kullanılmamasını sağlamak için tüm piyasa faaliyetlerini gözetler. Menkul kıymet piyasaları sürekli olarak büyüdüğü ve her yıl yeni sentetik yatırım ürünleri yaratıldığından Piyasa Düzenleme Bölümü sürekli yeni kurallar yaratırken, eskilerinde de değişiklikler yapar.

c-) Yatırım Yönetimi (Investment Management) Dairesi : Yatırım yönetim endüstrisini gözetleyen bu bölüm, yatırım şirketlerini ve danışmanlarını etkileyen kuralların uygulanmasını ve korunmasını sağlar. Kural ve düzenlemelerin uygulanmasını sağlamak için SEC tüm yatırım şirketlerinin ve federal olarak kayda alınmış yatırım danışmanlarının gerekli belgelerinin kayda alınmasını sağlar. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, bu bölüm düzenlemelere ve kanunlara bakar ve gerekli olduğu takdirde mevcut kuralları değiştirir.

d-) Denetleme Dairesi : Diğer üç bölümle yakın çalışan bu bölüm, menkul kıymet kanunlarının ihlallerini soruşturur ve başka bir işlem yapılması gerekiyorsa tavsiyede bulunur. Bu bölüm genellikle suçlamalarla ilgili olarak FBI veya yerel polisle birlikte çalışır. Denetleme Bölümü'ü denetimi üç aşamada yapar;

1. Gayri resmi denetim özel olarak yapılır. Burada aracılarn işlem kayıtları incelenir, şahitler karşılıklı dinlenir ve belgeler çapraz incelemeye tabi tutulur.
2. Sonra SEC resmi denetleme emriyle tarafların soruşturma için gerekli belge ve kayıtları kendisine vermesini ister.

3. SEC davanın federal mahkemeye gönderilip gönderilmeyeceğine ya da idari bir işlemin yapılıp yapılmayacağına karar verir.

Sık rastlanılan ihlaller insider trading, yanlış bilgi verme, bazı belgelerin bilerek saklanması, manipülasyon ve piyasanın etkin şekilde işlemesine engel olan diğer ihlallerdir.

3.2.6. İngiltere’de Sermaye Piyasasının Düzenlenişi²¹¹

İngiltere’de 1982’ye kadar, 1934’ten beri uygulanan Amerikan ve İngiliz deneyimlerinden yararlanılmaktaydı ve finans endüstrisinde düzenleme yapılmasına pek sıcak bakılmıyordu. Bankacılık, sigortacılıkla ilgili kanunlar çerçevesinde yatırım araçlarının pazarlama ve satışına yönelik hükümlerle sorunlar gideriliyordu. 1958 tarihli Hilenin Önlenmesi Hakkında Kanun ve 1983 tarihli İçerden Ticaret Kanunu, uygulama alanı dar olan kanunlardır.

İngiliz sermaye piyasalarında çok önemli ve köklü değişiklik yapan ve piyasalarda ‘Big Bang’ denilen 1986 tarihli Finans Hizmetleri Kanunudur (Financial Services Act Of 1986, FSA).

FSA’nın hazırlık çalışmaları, Prof. Gower tarafından yürütülmüş ve 1984’de ‘Review of Investor Protection ‘ adlı raporunu hazırlanmıştır. Rapor, yapılan değişiklik önerileri ile birlikte tekrar ele alınarak 1985’te ‘Financial Services in the United Kingdom’ adı ile yayınlandı. Bu çalışmalar FSA’nın temelini oluşturmaktaydı. FSA’nın getirdiği sistem finans hizmetlerinin sektörlere ayrılması ve öz düzenleme esasına dayalıydı. Eski sistemdeki merkeziyetçiliğin yerine, finans endüstrisi ve öz düzenleme

²¹¹ Sümer, Ayşe, a.g.e, s.44

esasına dayalı ve yatırımcı odaklı bir sistem benimsendi. Kısacası bulunan çözüm tam “İngilizvari” idi.

FSA 1986 ile, sermaye piyasaların düzenleme ve denetlemekle görevli merkezi bir otorite olarak Menkul Kıymetler ve Yatırım Kurulu (Securities and Investment Board-SIB), oluşturuldu. FSA 1992’de değişikliğe uğratıldıktan sonra, SIB, Finans Hizmetleri Yetkili Kurumu (Financial Services Authority-FSA) adını almıştır.

SIB, özel bir limited şirket olarak İngiltere Ticaret ve Sanayi Bakanlığı’nın yetkilerini devralan, özerk kuruldur. Üyeler İngiltere Merkez Bankası ve Ticaret ve Sanayi Bakanlığı’nın birlikte kararı ile atanmaktadır. Kurul, devlet yardımı almamaktadır. SIB tek başına denetim gözetim ve düzenleme yetkilerine sahiptir. Bazı durumlarda SIB kararlarına karşı Finans Hizmetleri Mahkemesi (Financial Services Tribunal)’ne itiraz imkanı bulunmaktadır. (Örneğin doğrudan lisans almak üzere başvuran bir kişinin yeterli olmadığı bildirerek talebi reddetmesi).

Bu yapısı ile FSA, güncel gelişmeler ve dinamik piyasaya uygun düşmediği, kurumların fazlalığı, sistem maliyetlerini ve aracı firmaların iş yükünü ve masraflarını arttırması nedeniyle eleştirilmiştir. Yatırımcı korunmak istenirken, çok çeşitli öz düzenleyici kuruluşun ortaya çıkması ile yatırımcının karşısına karmaşık bir yapı çıkmış, üstelik masraflar da yatırımcılar üzerinde kalmıştır.

İngiltere’de FSA’ya yapılan eleştiriler üzerine, hükümet basitleştirmeye yöneldi. 1988’de SIB meslek ilkelerini gözden geçirildi. Yeni reformların amacı, SIB’ye temel esasları ve merkezi düzenlemeleri yapma yetkisinin tanınması, diğer düzenleyici kuruluşlara da kendileri için uygun detayları oluşturma yetkisi tanınmasıydı. FSA’nın

yeni gelişim politikası firmaların faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi, müşteri sınıflandırılması ve yatırımlar esaslarına dayandırılmıştır. Nisan 1990'da, yatırım endüstrisindeki uluslararası tartışmalar da değerlendirilerek İngiltere için yatırım işinin meslek ilkeleri belirlendi. Bunlar, esas olarak IOSCO'nun 1990-Santiago konferansında belirlediği ilkelerdir. Ancak IOSCO'dan önce İngiltere'de benzer ilkelerin tanımlanmış ve uygulanmış olması değer bulunmalıdır.

İngiltere'de sermaye piyasalarının denetleyen ve düzenleyen kuruluşlar yapılan işin niteliğine göre ayrı otoriteler olarak bulunmaktadır. Öz düzenleyici kurullar, kendi meslek mensuplarının faaliyetlerini düzenlerler. Sermaye piyasasında faaliyette bulunabilmek için ilgili öz düzenleyici kurultan lisans almak gerekmektedir. Sektörde çalışan herkes kendi durumu ile ilgili düzenleyici bir kuruma üye olmak zorundadır.

İngiltere'de SIB tarafından Mart 1990'da yürürlüğe konulan 10 temel meslek ilkesi Kabul edilmiştir. Sermaye piyasasında faaliyette bulunmak yetkisine sahip olan herkes bu ilkelere uymak zorundadır. Kurallar 'fırna'lara yönelik olmakla birlikte, kural ihlali ilgili kuruluştaki karar verme yetkisi olan bir yönetici, memur, işçi veya temsilcileri tarafından işlendiği takdirde disiplin kovuşturması yapılmaktadır.

SIB tarafından kabul edilen bu 10 temel meslek ilkesine ek olarak 'Core Rules end Regulations' adı altında, Öz Düzenleme Kuruluşları (SRO) mensuplarına uygulanacak meslek kuralları düzenlenmiştir. Meslek kuralları, 1991'de hazırlanmış ve hayata geçirilmiştir. SIB tarafından getirilen 10 temel meslek ilkesine aykırılığın yaptırımını esas olarak disiplin cezalarıdır, ancak aynı zamanda, FSA m. 62 kapsamında tazminat sorumluluğunu doğurmaktadır.

FSA md. 32'ye göre, SIB, SRO veya Kabul edilmiş Meslek kuruluşları (Recognized Professional Bodies, RPB) tarafından belirlenen meslek kurallarının aykırılıklar halinde, ortaya çıkan zararlardan meslek mensupları doğrudan doğruya sorumlu tutulmaktadır. İlke olarak bu dava tarafından açılabilir, ancak 1991 tarihli tüzük ile (Republic Public Bodies Regulation), bu hak özel yatırımcı (Private Investor) olanlara doğrudan tazminat davası açma hakkı da tanımış iken profesyonel yatırımcılar (Non Private Investor)'a da diğer hukuki yollara başvurma imkânları verilmiştir.

İngiliz Hukuku ; İngiliz Hukuk sisteminde manipülasyon ve insider trading (içerden öğrenenlerin ticareti) konularındaki temel tanımlar ve bazı örnek olaylar yer almaktadır. Bahsi geçen suçların cezaları ise eyaletlerin kendi yasalarına ve olayların özel koşullarına göre çeşitlilik arz etmektedir.²¹²

İngiltere'de 1980 yılında Companies Act (CA)'ın kabul edilmesine kadar içerden öğrenenlerin ticareti yasal olarak suç sayılmıyordu. Söz konusu suç daha sonra 1985 tarihli Company Securities (Insider Dealing) Act of 1985 (IDA 1985) ve Financial Services Act 1986 (FSA) ile geniş anlamda yasal bir düzenlemeye kavuşturulmuş olmakla birlikte ikincisi daha ziyade sermaye piyasalarının genel anlamda düzenlenmesine ilişkin hükümler içermekte ve ilkinde yer alan hükümleri daha ileri götürmektedir.²¹³

IDA 1985 esas olarak “tanınmış bir borsa (recognized exchange)”da “işleme konu olabilecek menkul kıymetler (relevant securities)” üzerinde gerçekleştirilen işlemleri kapsamaktadır ve bu anlamda ülkeseldir. “Tanınmış borsa” ifadesinden

²¹² Daha detaylı bilgiler bulunmakta olup, vaka incelemesi dışında genel tanım olarak toplanan bilgilerden derlenmiştir.

²¹³ Langevoort, a.g.e. s:14-17

anlaşılması gereken, İngiltere ve İrlanda Cumhuriyetindeki borsalarla birlikte The National Association of Securities Dealers' Automated Quotations System (NASDAQ) (1989 SI NO.2165) ve OM London (1990 SI No. 47) dır IDA 1985 sec.5 birincil veya ikincil "içerden öğrenen" in²¹⁴ ;

"Tanınmış bir borsada" işleme konu olabilecek menkul kıymetler üzerinde, söz konusu kamuya açıklanmamış bilgiye dayanarak işlem yapmasını (dealing), işlem yapacağını bildiği veya bilmesi gerektiği bir kişiye anılan bilgiyi vermesini (tipping), iletmesini (communicate), tavsiye etmesini (counsel) veya işlem yapması yönünde güçlü bir şekilde ikna etmesini (procure) içerir.

"Tanınmış bir borsa" dışındaki bir borsada, (İngiltere'de veya İngiltere ve İrlanda Cumhuriyeti dışındaki veya sayılan diğer borsalar dışındaki bir borsada), "tanınmış bir borsada işleme konu olabilecek menkul kıymetler" üzerinde işlem yapacağını veya işlem yapması amacıyla bir başka kişiye anılan bilgiyi vereceğini, tavsiye edeceğini, ikna edeceğini bildiği veya bilmesi gerektiği bir kişiye anılan bilgiyi vermesini, iletmesini, tavsiye etmesini veya işlem yapması yönünde güçlü bir şekilde ikna etmesini yasaklamaktadır.²¹⁵

Buradan hareketle, İngiltere'de bulunan bir içerden öğrenenin, gizli bilgiyi, İngiltere'de veya ülke dışında yerleşik bir borsada kendi adına veya başkası adına işlem yapılması için bir başkasına yukarıda sayılan şekillerde iletmesi onun cezalandırılabilmesi için yeterli görülmüş²¹⁶ , ancak içerden öğrenenin veya bilgiyi

²¹⁴ Karşılaştırmalı hukukta ikincil içerden öğrenen kavramı ile ilgili olarak bkz. Manavgat, Çağlar "Türk Hukukunda İçerden Öğrenen Kavramı", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi Cilt XIX sayı.4, s.195 vd

²¹⁵ Sanlı Baş, İçerden Öğrenenlerin Ticareti Konusundaki Düzenlemelerin Ülkedışı Uygulanabilirliği, Yeterlik Etüdü, Ankara, Ekim 1999, s.17 vd

²¹⁶ Hopt ve Wymeersch, a.g.e. s.326

alanın bizzatihi kendilerinin bilgiye dayanarak, “tanınmış borsa dışında” gerçekleştirdikleri işlemler kapsama alınmamıştır²¹⁷. Konuyu bir örnekle açıklamak gerekirse, İngiltere’de bulunan bir içerden öğrenen, Kuala Lumpur borsasında işlem gören bir menkul kıymet üzerinde bizzatihi kendisi işlem yaparsa veya Malezya’da bulunan bir aracıya bilgiyi aktarırsa, işleme konu menkul kıymetin “tanınmış bir borsada işleme konu olabilecek menkul kıymetlerden” olması halinde IDA 1985’in cezai hükümlerine tabii olacaktır.

Konuyu, İngiliz sermaye piyasası hukukunda yer alan FSA açısından da irdelemekte yarar vardır. Anılan düzenleme, esas itibariyle iki suç tipi yaratmıştır²¹⁸. Kamuyu yanıltacak nitelikte yalan, yanlış bilgiler yaymak veya açıklamak²¹⁹ ve fiyat manipülasyonu²²⁰. FSA’da benimsenen yaklaşım incelendiğinde, anılan yasal düzenlemenin ülkesellik yaklaşımının saf bir ürünü olduğu rahatlıkla söylenebilir. Nitekim, FSA, önce “yatırım” kavramını tanımlamış daha sonra bu kavramı, FSA ile düzenlenen faaliyetlerin kapsamının belirlenmesinde ölçüt olarak kullanmıştır: “İngiltere’de yürütülen yatırım faaliyetleri”²²¹. Tekrar mevcut yasal düzenlemelere dönecek olursak, İngiltere’de Direktif ile getirilen düzenlemelere paralel olarak, söz konusu Direktife uyum sağlanması amacıyla çıkarılarak 1 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren Criminal Justice Act of 1993’ün (CJA), IDA 1985’in içerden öğrenenlerin ticaretine ilişkin hükümlerini önemli ölçüde değiştirdiğini ve V. Bölüm ile anılan suç tipinin düzenlenmiş olduğunu görmekteyiz. CJA’da, içerden öğrenenin sorumluluğunda önceki yasal düzenlemenin aksine olarak içerden öğrenenin “sermaye

²¹⁷ Gaillard, a.g.e. s.203

²¹⁸ The Prevention of Fraud (Investments) Act, 1939’da yer alan düzenlemeler, bir kaç küçük değişiklikle Prevention of Fraud (Investments) Act 1958 (PFA 1958) de de korunmuş olup, ikincisi, FSA dan önce İngiliz sermaye piyasası hukukunun belli başlı yasal düzenlemesini teşkil etmiştir.

²¹⁹ FSA sec.47(1) Bu suç tipi PFA 1958 sec.13’de de yer almakta idi

²²⁰ FSA sec.47(2)

²²¹ “İngiltere’de yürütülen yatırım faaliyetleri” ifadesi daha sonra “yatırım faaliyetleri için İngiltere’de daimi bir merkez seçilmesi” veya “İngiltere’deki yatırım faaliyetlerine katılma” olarak tanımlanmıştır. FSA sec. 1(3) ve 1(3-a)

piyasası kurumu ile bağlantısı”²²² yerine “bilgiye erişim” hareket noktası olarak kabul edilmiştir.²²³

İnceleme konumuz bakımından, CJA ile kabul edilen kıstasa bakılacak olursa; Direktifin 5. maddesi ile üye devletlere getirilen “kendi düzenlemelerini en azından kendi sınırları içerisinde gerçekleşen borsa işlemlerine uygulamaları” ilkesinin Sec.62’de yansıma bulduğunu görmekteyiz. CJA Sec.62 hükmüne göre, işlemin bizatihi kendisinin İngiltere’de gerçekleşmesi gerekli olmayıp “iddia edilen işlemin meydana gelmesine veya oluşmasına yol açan bir eylemin”²²⁴ İngiltere’de meydana gelmiş olması CJA’nın cezai hükümlerinin uygulanması için yeterli görülmüştür²²⁵. Öte yandan, işlemin İngiltere dışındaki teşkilatlanmış bir piyasada gerçekleştirilmesi durumunda, işleme konu menkul kıymetin Insider Dealing (Securities and Regulated Markets) Order’da belirtilen kıstasları da karşılaması gerekmektedir.²²⁶

Order ile bir menkul kıymetin Birlik üyesi bir devletin piyasasında resmen işlem görüyor olması veya teşkilatlanmış bir piyasada işlem görmesinin kabul edilmesi veya kota alınmış olması öngörülmüştür. Order’da bir yandan teşkilatlanmış piyasanın tanımı yapılırken diğer yandan Birlik içindeki borsalar ve NASDAQ, LIFFE ve OMLX da kapsam dahiline alınmıştır. CJA’nın İngiltere’de gerçekleştirilen eylemler bakımından uygulanma alanını belirlemek bakımından ise “İngiltere içindeki teşkilatlanmış piyasalar” tanımlanmış ve Londra Menkul Kıymetler Borsası kuralları altında teşkilatlanan piyasalar ile LIFFE ve OMLX bunlar arasında sayılmıştır.

²²² IDA 1985 Sec.9

²²³ CJA md.57 Bilgiye erişim ile içerden öğrenenin sermaye piyasası kurumunda üstlendiği görevin gerekleri arasında bağ olması gerekmektedir.Bkz.Manavgat,a.g.m.s.194

²²⁴ Any act constituting or forming part of the alleged dealing

²²⁵ Rider, Barry ve Ashe Michael “The Fiduciary, The Insider and The Conflict” Brehon Sweet and Maxwell Yay., London 1995, s.8

²²⁶ SIB No.187/1994

Sonuç olarak işlemin gerçekleştirildiği anda ve buna bağlı olarak kurumsal veya bireysel aracının veya işlemin gerçekleştirildiği yukarıda belirtilen türden piyasanın İngiltere’de olmasına bakılmaksızın gerçekleşen işlemlerin İngiltere ile bir bağlantısının olması CJA’nın cezai hükümlerinin uygulama alanı bulması sonucunu doğuracaktır. Ancak belirtilmelidir ki, işlemin İngiltere dışında gerçekleşmiş olması durumunda bilgiyi ileten veya alanın işlemin gerçekleştiği anda İngiltere’de bulunması muhakeme hukuku bakımından gerekmektedir.²²⁷

²²⁷ Rider ve Ashe, a.g.e. s.63

SONUÇ VE ÖNERİLER

1980’li yıllarda temeli atılan sermaye piyasamız, 2000’li yıllara kadar hızlı bir gelişim göstererek reel sektöre önemli ölçüde bir kaynak aktarımına aracılık etmiştir. Sektör, genç, yüksek eğitilmiş ve yeniliklere açık, dinamik bir çalışan profiline sahip olup, hukuki alt yapısı AB normlarıyla büyük ölçüde uyumludur.

Sermaye Piyasası Kurulu’nun temel amacı; sermaye piyasalarının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemektir.

Sermaye Piyasası Kanunu’nun 46/i maddesi uyarınca, Kurul; yaptığı izleme, inceleme ve denetlemeler sonucunda; "Yasanın 47. madde (A) bendi hükmünde sayılan fiillere doğrudan ya da dolaylı olarak iştirak ettikleri Kurulca tespit edilen gerçek veya tüzel kişilerin, borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda geçici veya sürekli olarak işlem yapmalarının önlenmesini teminen gerekli önlemleri almaya yetkilidir" hükmü yer almaktadır. Ancak incelemelerin uzun zaman almasına bağlı olarak, bu önlemlerin 2-3 yıl gecikmeli alınmaları, etkilerini azaltmaktadır.

Bu tür incelemelerin gecikmeksizin yapılması için denetim süreçlerinin daha hızlı çalışacak biçimde yeniden düzenlenmesi ve denetim elemanı sayısının artırılması gerekmektedir.

Yasal mevzuatımız ve denetim açısından kanunda suçun çok açık ve net tarifi yapılmalı ve anında emir iptaline olanak sağlanmalıdır. Bu konuda ihtisas mahkemeleri oluşturulmalıdır. Hakim ve savcılar da bu konuda eğitilmiş olmalıdırlar.

- Ceza ve denetim hükümlerinin uygulanması açısından SPK'nın ve borsaların idari ve mali özerkliğinin tam olarak sağlanması,
- Kurulun, izleme, yasaklama ve bildirim görevlerini, zamanında ve eksiksiz biçimde yerine getirmesi,
- İdari para cezalarının uygulanması öncesinde, ilgililerin savunmalarının alınması ve savunma istem yazılarının yöntemine uygun olarak tebliğine özen gösterilmesi,
- Sermaye piyasalarındaki izleme, inceleme ve denetlemelerin gecikmeksizin sonuçlandırılması için gerekli yönetsel önlemlerin alınması,
- Manipülasyon ve içerden öğrenenlerin ticareti suçları açısından suç tanımlarının ve sorumlulara ilişkin hükümlerin maddi ve manevi unsurları net açıklanmalı, yoruma ihtiyaç bırakmayacak derecede açık ve kesin olarak düzenlenmeli ve bilirkişilere iş bırakılmaması,
- Suçların oluşmasını önleyici yapısal ve idari düzenlemeler ile değişikliklerin yapılması,
- Önemli olan suç işlenmeden önlenmesidir. Bunun için de SPK ve İMKB işbirliği ile emirler anında sorgulanmalı ve gerekiyorsa hemen iptal edilebilmesi,
- Sermaye piyasası suçları konusunda ihtisas mahkemeleri mutlak surette kurulması, gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Türk sermaye piyasası ile ilgili yukarıda kısaca özetlenen düzenlemelerin yatırımcıyı korumak açısından değerlendirilmesi sonucunda aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmaktadır

- i. Gerek birincil piyasa ve gerekse ikincil piyasada kamuyu aydınlatmaya yönelik olarak hazırlanarak ilan edilen izahname, sirküler, finansal tablo ve raporlar ve diğer bilgi ve belgelerin, yatırımcılar tarafından ücreti

karşılığında SPK'dan ve ilgili borsalardan edinilebilmesi mümkün kılınmalıdır.

- ii. Sermaye piyasası ve bu piyasanın işleyişi hakkında yatırımcıların daha iyi bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- iii. Sermaye piyasasından fon toplayan bütün ortaklıkların (bankalar ve sigorta şirketleri dahil), kamuyu aydınlatmaya yönelik olarak belirlenen (veya belirlenecek olan) standartlara uygun olarak finansal tablo ve raporlarını hazırlamaları, bağımsız denetime tabi tutturmaları ve bu tablo ve raporları bağımsız denetim raporu ile birlikte kamuya açıklamaları hususlarında yeknesak bir uygulamaya gidilmelidir.
- iv. SPK kaydına alınarak halka açılan bütün ortaklıkların menkul kıymetlerinin borsalarda ve/veya borsa dışı piyasalarda işlem görmesi sağlanmalıdır.
- v. Sermaye piyasası aracı kuruluşları arasında meslek ahlakı kurallarının oluşturulup geliştirilmesi ve bu kuruluşların sermaye piyasası mevzuatına uyulması konusunda otokontrolünün sağlanması ve böylece bu piyasadaki yatırımcıların korunması sağlanmalıdır.
- vi. Sermaye piyasasında yasaklanan içerden öğrenenlerin ticareti, manipülasyon gibi işlem ve uygulamaların tespit edilerek Kanun'da öngörülen müeyyidelerin uygulanmasını ve böylece bu tür işlemlerin önlenmesini teminen, borsalar ve diğer piyasalarda gerçekleşen işlemlerin çok iyi bir gözetim sistemi ile izlenmesi gereklidir.
- vii. Sermaye piyasası ile ilgili işlemlerden kaynaklanan uyuşmazlıkların bu piyasanın gerektirdiği hızda ve sağlıklı olarak çözümünü sağlamak üzere, bu konuda uzman mahkemelerin kurulması ve bu tür davaların uzman

mahkemelerce çok kısa sürede sonuçlandırılmalarını sağlayan bir yargılama sisteminin oluşturulması gereklidir.

Türk sermaye piyasasında, içerden öğrenenlerin ticaretine ilişkin birçok olay, SPK tarafından yargı mercilerine intikal ettirilmiştir. Yargı mekanizmasının bilinen iş yükü ve sermaye piyasası olayları hakkında uzman mahkemelerin bulunmayışı ve mevcut bilirkişi sisteminin sağlıklı işlememesi gibi nedenlerle, bu davalardan birkaçı hariç henüz sonuçlanmadığı gibi, karara bağlanan davalardan da beklenen sonuçlar elde edilmemiştir. Bu durum sermaye piyasasının saygınlığını ve güvenilirliğini artırmak ve yatırımcılar arasında fırsat eşitliği sağlamak suretiyle, yatırımcıları koruyan söz konusu kanun hükümlerinin piyasa üzerindeki olabilecek olumlu etkisini azaltmaktadır.

Piyasada işlenen suçlar, son zamanlarda daha hızlı bir şekilde tespit edilmekteyse de hala yargıya intikali epey zaman almaktadır. Bu durum, suç işleyenler için caydırıcılık etkisini kaldırarak, aynı kişilerin işlemlerine devam etmesine neden olmaktadır.

Sermaye piyasasının düzenleyicisi ve denetleyicisi, tek otoritesi olan SPK'nın, halka açık şirketler üzerinde sahip olduğu yetki, ne yazık ki bankalar üzerinde bulunmamaktadır. Bankalar gerek halka açık şirket statüleri gerekse sermaye piyasasındaki aracılık yetkileri ile bu piyasanın esası, hatta belirleyici unsurlarıdır. Sermaye piyasasındaki bu derece önemli rollerine rağmen bankalar ne yazık ki halka açık şirketler gibi sermaye piyasası mevzuatına tabi değildir.

Sermaye Piyasası suçlarının işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphelerin varlığı halinde şüpheli şahısların telefon ve haberleşme kayıtlarının dinlenebileceği ve kayda alınabileceğine ilişkin düzenleme tüm sermaye piyasası suçlarını kapsamasın. Sermaye piyasası kurumları yöneticilerinin görevden alınması yargı kararı bulunması şartına bağlanmalıdır. İşlem yasağı mahkeme tarafından verilmelidir. Faaliyetlerine son vermek isteyen aracı kurumlar için tasfiye sürecini kısaltacak düzenlemeler getirilmelidir.

Sermaye piyasalarının en önemli koşullarından olan güven, açıklık ve kararlılıktır. Bunu sağlamanın en önemli yolu koruyucu kolluk sistemidir. Yani suç işlemeyen bunu önlemektir. Denetimler, önlemler, özellikle bu amaca yönelik olmalıdır. Bu da uygun yazılım programları, emirleri anında değerlendirebilen gözlemciler ve suç oluşturulacak emri iptal yetkisine haiz yetkililerle sağlanır. İMKB'nin yönetmenliğinde yer alan emir iptal yetkisinin yasada yer alması gerekir.

Yatırımcı hakları ve azınlık hakları korunmalıdır. Yatırımcı haklarının korunması sermaye piyasasının temelini oluşturur. Yatırımcıların tasarruflarının yok olmasına neden olanlar, yatırımcıları aldatan, dolandıran, başta halka açık şirket ve mali kuruluş yöneticileri hakkında ABD de yakın zaman önce çıkarılmış olan Sarbannes – Oxley Kanunu'nun benzerinin ülkemizde de çıkarılması mutlak şart olarak gözükmektedir.

Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı Taslağı'nda yer alan 'Uzlaşma' kavramı olumlu bir yeniliktir. Uzlaşma sürecinin kurul tarafından konu hakkında incelemeye başlanması ile birlikte yürütülmesi yerinde olacaktır. Suçun mevcudiyetine ilişkin bir sonuca varılmadan dahi uzlaşma yapılabilmesi mümkün olmalıdır. Uzlaşma

sonuçlarının açıklanması sırasında kişilerin işfa edilmemesi etkinliği artıracaktır. Uzlaşmadan elde edilecek gelirin suçtan zarar görenlere aktarılmasına imkan sağlayacak bir düzenleme yapılmalıdır. Dava açılmasından sonra da tutarın artırılması suretiyle uzlaşma yapılabilmesine olanak sağlanmalıdır.

Sektör sorunlarının çözümü için çalışma gruplarının oluşturulması ve oluşturulacak çalışma grupları suretiyle mevcut sorunlara çözüm bulunmasının yanı sıra, yatırımcılarımızın da bilgilendirme veya eğitim yoluyla kendilerine sağlanan olanakları kullanmaları sağlanmalıdır. Bugüne kadar ekonomiye sağladığı 23 milyar dolar ile bankaların açtığı kredilerden daha fazla bir kaynak yaratan sermaye piyasalarına olan yatırımcı güvenini korumak ve geliştirmek Türkiye'nin geleceğidir. Bu konuda aracı kurumlar kadar her kesime sorumluluk düşmektedir.

KAYNAKLAR

Kitaplar ve Araştırma Raporları

- AB Yolunda Türk Sermaye Piyasası, (2004), TSPAKB Yayınları, İstanbul
- Ali Kırallı, Türk Sermaye Piyasasında Etik Değerler ve İş Adabına İlişkin Çalışma Kuralları (2004), SPK Yayınları, No:149, Ankara.
- Altun, Tuba "İçerden Öğrenenlerin Ticareti: Teori ve Uygulamalar", SPK Yeterlik Etüdü, Ankara 1993
- Aslı Özkan, Ekin Fıkrıkoca, AB Yolunda Türkiye Sermaye Piyasası-AB Müktesebatının Üstlenilmesinin Sermaye Piyasasına Etkileri, (2004), No:21, İstanbul.
- Ayça Özer, Aracı Kuruluşlar ile Yatırımcılar Arasında Sermaye Piyasası Faaliyetlerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Çözümüne Arabuluculuk Yöntemi, (2002), SPK Yayınları, No:150, Ankara.
- Ayşe Sumer, Sermaye Piyasasında Meslek Kuralları ve Türk Hukukunda Uygulanması, (2001), İstanbul.
- Ayşe Sümer, Türk Sermaye Piyasası Seçilmiş Mevzuatı, (2002), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Başoğlu, Ufuk; Parasız, İker; Ceylan, Ali Teori, Kurum ve Araçlar, (2001) Ekin Kitabevi, Bursa
- Cemal Küçüksözen, Sermaye Piyasasında Yatırımcının Korunması, (1999), SPK Yayınları, No:131, Ankara.
- Cemal Küçüksözen, Finansal Bilgi Manipülasyonu, (2005), SPK yayımları, No:183, Ankara.
- Çağlar Manavgat "Türk Hukukunda İçerden Öğrenen Kavramı", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi Cilt XIX , sayı.4
- Mehmet Murat İnceoğlu, Sermaye Piyasasında Aracı Kurumların Hukuki Sorumluluğu, (2004), Seçkin Yayınları, İstanbul.
- Melikşah Yasin, Sermaye Piyasası Kurulu ve İşlemleri, Seçkin Yayıncılık, Ağustos (2002), Ankara.
- Meral Varış Tezcanlı, İçerden Öğrenenlerin Ticareti ve Manipülasyonlar, İMKB Yayınları, (1996), İstanbul.
- Michael Ashe, Lynne Counsell, Insider trading, Tolley Yayınları, 1993, Surrey, UK
- Emine Ebru Akbulut, Etik Davranış Kuralları ve TSPAKB için Öneri, Yeterlik Etüdü, 2002, SPK Yayınları No:145, cilt 1,

- Gaillard, Emmanuel "Insider Trading", Kluwer Law yay., Deventer 1992
- Hopt, Klaus ve Wymeersch, Eddy, European Insider Dealing, London, 1991.
- H.Kabaalioglu, Sermaye Piyasasında Kamuyu Aydınlatma İlkesi, (1985) İstanbul.
- Kauthar SDN BHD v. Sternberg (7 Cir.No.97-2795, Temmuz 1998), World Securities Law Report (WSLR) Vol.4, No.8, Ağustos 1998
- Levent Özkul, ABD Sermaye Piyasasında, Yaşanan Son Gelişmelerin Değerlendirilmesi, (2002), SPK Yayınları No:166, Ankara.
- Langevoort, Donald, C "Insider Trading, Regulation, Enforcement and Prevention" CBC Yayınları Illinois 1993 Hopt ve Wymeersch, 1991
- Çağlar Manavgat "Türk Hukukunda İçerden Öğrenen Kavramı", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi CiltXIX , sayı.4
- M.Akıncı, Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman, Beta Yayınları, İstanbul, (1999)
- Mustafa Ünal, İnternet Aracılığı ile Konuyu Aydınlatma ve Halka Arz İşlemleri, (2002), SPK Yayınları, Ankara.
- İlhan Uludağ - Erişah Arıcan, Finansal Hizmetler Ekonomisi (Piyasalar-Kurumlar-Araçlar), Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ, İstanbul
- Niyazi Berk, Finansal Yönetim, Türkmen Kitabevi (2005), İstanbul.
- Norton ve Andenas, "Emerging Financial Markets and International Financial Organizations", Kluwer Law yay., London, 1996
- Oğuz Kürşat Ünal, Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı, Asil Yayın Dağıtım, (2005), Ankara.
- Oğuz Kürşat Ünal, Türk ve ABD Hukukunda Aracı Kurumlar, Asil Yayın Dağıtım, (1997), Ankara.
- Zühtü Aytaç, Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, (1988), Ankara.
- Reha Tanör "Türk Sermaye Piyasası, Beta Yayınları, (1999) İstanbul
- Rider, Barry "Policing the International Financial Markets: An English Perspective" Brooklyn Journal Of International Law, Vol.XVI No.1, 1990
- Rider, Barry ve Ashe Michael "The Fiduciary, The Insider and The Conflict" Brehon Sweet and Maxwell Yay., London 1995
- Robert Bloomenthal, Holme Roberts, Securities Law Handbook, CBC Yayınları, 1996, New York

- Sanlı Baş, İçerden Öğrenenlerin Ticareti Konusundaki Düzenlemelerin Ülkedışı Uygulanabilirliği, Yeterlik Etüdü, Ankara, Ekim 1999
- Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, (2002), İMKB Yayınları, 17.Baskı, İstanbul.
- Sinan Aslan, Aracı Kuruluşlarca Düzenlenecek Özel Finansal Tablolar, (1999), Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Şenda Saatçı, Sermaye Piyasasının Suçlarının Araştırılması ve Tespitinde Uluslararası İşbirliği, (2002), SPK Yayınları, No: 173, Ankara.
- Tevfik Kınık, Elektronik Finansın Gelişimi Karşısında Aracı Kuruluşlar, (2002), SPK Yayınları, No:174, Ankara.
- Menkul Kıymetler ve Borsalarla İlgili Avrupa Topluluğu Düzenlemeleri, SPK Yayınları No:85, 1997
- Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, Vergi Konseyi Yayınları:19, İstanbul.
- Yatırımcı Danışma Merkezi,Sorularla Borsa ve Sermaye Piyasası, (2003), İstanbul.
- Para ve Finans Ansiklopedisi, Cereative Yayıncılık, İstanbul (1996)
- TSPAKB Aylık Dergisi-Gündem (2003-2005 yılları)
- Türkiye Sermaye Piyasası'2005, TSPAKB Yayınları, No:29, (2006), İstanbul.
- SPK Faaliyet Raporları, 2002-2005.
- İMKB Faaliyet Raporları, 2002-2005.
- İMKB Dergisi
- TekBorsa Dergisi

Web Sayfaları

- www.spk.gov.tr
- www.tspakb.org.tr
- www.imkb.gov.tr
- www.mkk.com.tr
- <http://www.sec.gov/about/laws/sea34.pdf>
- <http://www.law.uc.edu/CCL/34Act/sec21A.html>
- http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode15/usc_sec_15_00000078---i000-.html
- <http://www.msrb.org/msbl/rules/rullep16.htm>
- www.abgs.gov.tr
- www.ikv.org.tr (İktisadi kalkınma Vakfı resmi internet sitesi)
- www.fese.org (Avrupa Menkul Kıymet Borsaları Federasyonu)
- www.bankaciyiz.biz

Mevzuat

- Sermaye Piyasası Kanunu
- Sermaye Piyasası Kurulu Tebliğleri
- 91 sayılı Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmelikleri
- İMKB Genelgesi
- Bankacılık Kanunu
- TSPAKB Aracı Kuruluşlar Birliği Mevzuatı
- Türk Ticaret Kanunu
- Aracı Kurumların Tedrici Tasfiye Hakkında Yönetmelik
- Menkul Kıymet Borsaları Hakkında Yönetmelik
- İMKB Kotasyon Yönetmeliği
- SPK Teşkilat, Görev ve Çalışma Yönetmeliği
- SPK Personel Yönetmeliği
- İMKB Teşkilat, Görev ve Çalışma Yönetmeliği

**ARACI KURUMLARIN SERMAYELERİNE VE SERMAYE YETERLİLİĞİNE
İLİŞKİN ESASLAR TEBLİĞİ**

(Seri : V, No: 34)

(26.6.1998 tarihli ve 23384 sayılı Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.)

Amaç ve kapsam

Madde 1 - Bu Tebliğ'in amacı, 28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 31 ve 34'üncü maddeleri çerçevesinde, aracı kurumların sermayelerine ve sermaye yeterliliğine ilişkin esasları düzenlemektir.

Tanımlar

Madde 2- Bu Tebliğ'de geçen;

- Kanun** : 3794 sayılı Kanun ile değişik 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nu,
- Kurul** : Sermaye Piyasası Kurulu'nu,
- Aracı Kurum** : Kanun'un değişik 30'uncu maddesinde sayılan sermaye piyasası faaliyetlerinden (a) ve (b) bendlerinde belirtilenlerden en az birinde faaliyet göstermek üzere Kurul'dan yetki belgesi almış kurumları,
- Değerleme Günü** : Bu Tebliğ uyarınca düzenlenmesi zorunlu raporların düzenleme gününü,
- MuhasebeTebliğleri** : Kurul'un 31/1/1992 tarihli ve 21128 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri: V, No: 6 sayılı "Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ", 29/1/1989 tarihli ve 20064 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri: XI, No: 1 sayılı "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ", 26.7.1989 tarihli ve 20233 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri: XI, No: 3 sayılı "Sermaye Piyasasında Ara Mali Tablolara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ", 29/12/1989 tarihli ve 20387 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğe Ek Tebliğ", 31/1/1992 tarihli ve 21128 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Aracı Kurum Hesap Planı ve Planın Kullanım Esasları Hakkında Tebliğ"ini,
- Cari Değer** : Mali tablo kalemlerinin bu Tebliğ'in 5'inci maddesinde belirlenen esaslara göre değerlemeye tabi tutulması sonucu bulunan tutarlarını,
- Yatırım Yapabilme Derecesi**: Borçlanmayı temsil eden sermaye piyasası araçlarının ana para ve faiz ödemelerinin ihraçcısı tarafından taahhüd edilen zamanda ve tutarda yapılmama riskinin bir göstergesi olarak, Kurul tarafından belirlenen derecelendirme kuruluşları tarafından verilen dereceleri,
- Risk Karşılığı** : Pozisyon riski, karşı taraf riski, yoğunlaşma riski ve döviz kuru riski olarak bu Tebliğ hükümleri çerçevesinde hesaplanan tutarın toplamını,

Opsiyon Deltası : Opsiyon sözleşmesinin dayalı olduğu kıymetin cari değerindeki yüzde bir oranındaki değişimin, opsiyonun sözleşme fiyatında meydana getirdiği yüzde değişimi

ifade eder.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZSERMAYE VE SERMAYE YETERLİLİĞİ TABANI

Özsermaye

Madde 3 - Aracı kurumların özsermayesi, bu Tebliğ'de getirilen değerlendirme hükümleri çerçevesinde, değerlendirme günü itibariyle hazırlanmış bilançolarında yer alan ve aracı kurumun net aktif toplamının ortaklık tarafından karşılanan kısmını ifade eden tutarların yer aldığı grubu oluşturur.

Sermaye yeterliliği tabanı

Madde 4 - Aracı kurumların sermaye yeterliliği tabanı, bu Tebliğ'in 3'üncü maddesi uyarınca hesaplanan özsermayelerinden aşağıda sayılan varlık kalemlerinin indirilmesi suretiyle bulunan tutarı ifade eder:

a) Duran varlıklar;

1) Maddi duran varlıklar (net),

2) Maddi olmayan duran varlıklar (net),

3) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görenler hariç olmak üzere, değer düşüklüğü karşılığı ve sermaye taahhütleri düşüldükten sonra kalan finansal duran varlıklar,

4) Diğer duran varlıklar,

b) Müşteri sıfatı ile olsa dahi, personelden, ortaklardan, iştiraklerden, bağlı ortaklıklardan ve sermaye, yönetim ve denetim açısından doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili bulunulan kişi ve kurumlardan olan teminatsız alacaklar ile bu kişi ve kurumlar tarafından ihraç edilmiş ve borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen sermaye piyasası araçları.

Özsermaye ve sermaye yeterliliği tabanının hesaplanmasında kullanılacak değerlendirme ilkeleri

Madde 5- Özsermaye ve sermaye yeterliliği tabanı hesaplamalarında, aşağıda belirtilen varlıklar ve yükümlülükler bu maddede belirtilen şekilde hesaplanan cari değerleri dikkate alınarak değerlendirilir:

a) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören sermaye piyasası araçları ve kıymetli madenler:

Geçici olarak iktisap edilen, borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören borçlanma araçları dahil sermaye piyasası araçları ve kıymetli madenler, değerlendirme gününde ilgili borsalarda oluşan ağırlıklı ortalama fiyatlar veya oranlar üzerinden; gün içinde iki seans uygulanan borsalarda ikinci seansta gerçekleşen ağırlıklı ortalama fiyat veya oranlar üzerinden; borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmekle birlikte değerlendirme gününde borsalarda alım satıma konu olmayan sermaye piyasası araçları ve kıymetli madenler ise son işlem tarihindeki ağırlıklı ortalama fiyatlar veya oranlar üzerinden,

b) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen uluslararası ticarete konu kıymetli madenler:

Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen uluslararası ticarete konu kıymetli madenler, değerlendirme günündeki normal alım satım fiyatları üzerinden,

c) Dövizler:

Dövizler, varsa borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda oluşan fiyatlar, bu şekilde oluşan fiyatların bulunmaması halinde ise Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından ilan edilen döviz kurları üzerinden, bu şekilde ilan edilmiş bir kuru bulunmayan yabancı paralar, uluslararası piyasalarda oluşan çapraz kurlar dikkate alınarak,

d) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri:

Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri, değerlendirme günündeki uzlaşma fiyatı veya takas kurumunca belirlenen diğer göstergeler esas alınarak; bu şekilde bir fiyat veya göstergenin bulunmaması halinde, piyasalarda oluşan ağırlıklı ortalama fiyat; böyle bir fiyatın bulunmaması halinde sözkonusu sözleşmelerin en son işlem gördüğü günde oluşan ağırlıklı ortalama veya uzlaşma fiyatı; değerlendirme gününden önceki 5 iş günü içinde yukarıda belirtilen şekilde bir fiyatın elde edilememesi halinde rayiç bedel dikkate alınarak; borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ise Kurul'un muhasebe tebliğlerinde öngörülen tarihi maliyet ilkesi uyarınca,

e) Borsalarda veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören veya aktif bir piyasası olan diğer varlıklar ve yükümlülükler:

Yukarıda belirtilenlerin dışında kalmakla beraber, borsalarda veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören veya aktif bir piyasası olan diğer varlıklar ve yükümlülükler, değerlendirme gününde ilgili piyasada oluşan ağırlıklı ortalama fiyatlar ve oranlar dikkate alınarak,

f) Alacak ve borçlar:

Vadesi bir aydan daha uzun olup da, yukarıda değerlendirme hükmü getirilmemiş borçlanma araçları dahil tüm alacak ve borçlar, alacağın veya borcun vadesine en yakın vadeye sahip devlet iç borçlanma senetleri için değerlendirme gününde borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda oluşan faiz oranlarının ortalaması dikkate alınarak, bileşik faiz esaslarına göre,

Türk Lirası dışındaki bu neviden borç ve alacaklar ise ilgili ülkenin hazinesi tarafından ihraç edilmiş borçlanma araçları için borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda oluşan faiz oranları dikkate alınarak,

değerlemeye tabi tutulur.

Bu maddede değerlendirme hükmü getirilmemiş varlıklar veya yükümlülükler, Kurul'un muhasebe tebliğlerinde belirtilen hükümler çerçevesinde değerlemeye tabi tutulur. Sermaye yeterliliği tabanı hesaplamalarında indirilen kalemler, bu Tebliğ'de ve Kurul'un muhasebe tebliğlerinde yer alan hükümler çerçevesinde değerlemeye tabi tutulmayabilir.

Bu madde uyarınca yapılan değerlendirme sonucu oluşan farklar dönem karı ile ilişkilendirilir; dönem karı üzerinden ödenmesi gereken vergiler için karşılık ayrılır. Vergi karşılığı, gerçekleşmesi halinde vergi mevzuatı çerçevesinde vergiden muaf veya istisna tutulacak olanlar hariç, tüm gelir unsurları dikkate alınarak ve vergi mevzuatı çerçevesinde gerçekleşmiş kabul edilerek hesaplanır.

Repo ve ters repo işlemlerine ilişkin bu Tebliğ'de belirtilen özel değerlendirme hükümleri saklıdır.

Bu Tebliğ uyarınca yapılacak hesaplamalarda, işlem tarihleri ve takas tarihleri farklı olan işlemler, takas tarihleri itibariyle dikkate alınır.

Repo ve ters repo işlemlerine ilişkin özel değerlendirme hükümleri

Madde 6- Repo ve ters repo işlemi çerçevesinde tahakkuk eden faizler ve bu işleme konu olan sermaye piyasası araçlarının cari değerinde meydana gelen değişimler, bu maddede belirtilen esaslar çerçevesinde değerlemeye tabi tutulur.

Aracı kurumların yaptıkları her bir repo işlemindeki satış tutarı ve her bir ters repo işlemindeki satın alma tutarına, işlem tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen sürede repo ve ters repo işlemindeki hükümler çerçevesinde, bileşik olarak hesaplanmış şekliyle işlemiş faizin eklenmesi suretiyle bulunan tutar, repo ve ters repo işleminin sözleşme fiyatıdır.

Repo işlemine konu olan sermaye piyasası aracının bu Tebliğ uyarınca hesaplanmış cari değeri sözleşme fiyatından düşükse, aradaki fark net dönem karından indirilir. Ters durumda aradaki fark net dönem karına ilave edilir.

Ters repo işlemi nedeniyle aktifte bulundurulanan sermaye piyasası araçlarının bu Tebliğ uyarınca hesaplanmış cari değerinin sözleşme fiyatından fazla olması durumunda aradaki fark net dönem karından indirilir. Ters durumda aradaki fark net dönem karına ilave edilir.

Bu Tebliğ'in 1 numaralı ekindeki tabloda yer alan "repo" ve "ters repo" kalemleri, bu madde uyarınca net dönem karı ile ilişkilendirilen tutarlarının karşılığını oluşturur.

İKİNCİ BÖLÜM YÜKÜMLÜLÜKLER

Asgari özsermaye yükümlülüğü

Madde 7 – Aracı kurumların alım satım aracılığı faaliyeti için sahip olmaları gereken özsermaye tutarı 90.000.000.000 (doksanmilyar) TL'dir. Ayrıca, aracı kurumlar yapılan her bir sermaye piyasası faaliyeti için özsermayelerini aşağıda belirtilen oranlarda artırmak zorundadırlar.

a) Halka arza aracılık faaliyeti için, alım satım aracılığı faaliyeti için sahip olunması gereken özsermaye tutarının % 50'si,

b) Menkul kıymetlerin geri alma veya satma taahhüdü ile alım satımı faaliyeti için, alım satım aracılığı faaliyeti için sahip olunması gereken özsermaye tutarının % 50'si,

c) Portföy yöneticiliği faaliyeti için, alım satım aracılığı faaliyeti için sahip olunması gereken özsermaye tutarının % 40'ı,

d) Yatırım danışmanlığı faaliyeti için, alım satım aracılığı faaliyeti için sahip olunması gereken özsermaye tutarının % 10'u,

e) (Seri: V, No: 48 sayılı Tebliğ ile yürürlükten kaldırılmıştır.)

(Değişik ikinci fıkra: Seri: V, No: 58 sayılı Tebliğ ile) Bu maddeye göre belirlenen asgari özsermaye tutarları, Maliye Bakanlığı'nca ilan edilen yeniden değerlendirme oranının % 20 sinin altına inmemek kaydıyla her yıl Kurul'ca belirlenir. Aracı kurumlar, belirlenen yeni özsermaye tutarlarını ilgili yılın en geç 6 ncı ayının sonu itibarıyla sağlamak zorundadır.

Ancak bu şekilde hesaplanmış özsermayenin en az % 25 nin ödenmiş veya çıkarılmış sermaye olarak sağlanması zorunludur.

Sermaye yeterliliği tabanı yükümlülüğü

Madde 8 – Aracı kurumların sermaye yeterliliği tabanları,

- a) Sahip oldukları yetki belgelerine tekabül eden asgari özsermayeleri,
- b) Risk karşılığı,
- c) Değerleme gününden önceki son üç ayda oluşan faaliyet giderleri, kalemlerinin herhangi birinden az olamaz.

Genel borçlanma sınırı

Madde 9 – Aracı kurumların, bu Tebliğ'in 15 inci maddesi çerçevesinde aracılık yüklenimi nedeniyle oluşan borçları veya taahhütleri, takas kurumlarına ve müşterilere olan borçları dahil, bilançoda yer alan tüm kısa ve uzun vadeli borçları toplamı, sermaye yeterliliği tabanlarının 15 katını aşamaz. Borçların tutarının belirlenmesinde, bunların cari değerleri dikkate alınır.

Likidite yükümlülüğü

Madde 10 – Likidite yükümlülüğü, aracı kurumların en az kısa vadeli borçları kadar bu maddede belirtilen şekilde hesaplanmış dönen varlık bulundurmasını ifade eder.

Bu madde uygulamasında dönen varlıklar, cari değerleri ile dikkate alınır. Ancak sermaye yeterliliği tabanı hesaplamasında indirilen kalemler ile pozisyon riski veya karşı taraf riski % 100 olarak belirlenen kalemler dönen varlık olarak dikkate alınmaz.

Sermayenin güçlendirilmesine ilişkin özel hükümler

Madde 11 – Birden fazla aracı kurumun ilgili mevzuat çerçevesinde birleşme yoluyla oluşturdukları yeni aracı kurumlar ve bir veya birden fazla aracı kurumu devralan aracı kurumlar için aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) Bu Tebliğ'in 15 inci maddesinin birinci fıkrasındaki hükümler çerçevesinde, taahhüdün başladığı tarihten satış süresinin sonuna kadar satılamayan sermaye piyasası araçlarında pozisyon riski için % 0,5 oranında karşılık ayrılır.

b) Bu Tebliğ'in 9 uncu maddesinde yer alan genel borçlanma sınırı, sermaye yeterliliği tabanının 30 katı olarak uygulanır.

c) Kendi kaynaklarından kullandırılan kredi tutarı, 8/1/1994 tarihli ve 21812 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kurul'un Seri:V, No:18 sayılı "Kredili Menkul Kıymet, Açığa Satış ve Menkul Kıymetlerin Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliği"nde tanımlanan özsermayenin tamamı, kredili menkul kıymet, açığa satış ve ödünç menkul kıymet işlemlerinin toplam tutarı, özsermayenin 4 katı, bir müşteriye açılacak kredi tutarı ise özsermayenin %30 u olarak uygulanır.

Şu kadar ki, bu aracı kurumlar devir ve birleşmeyi takiben yukarıda belirtilen şartlardan yararlanabilirler. Ancak, bu şartların devamı için hukuken devir ve birleşmenin tamamlandığı tarihi izleyen bir yıl sonunda, bu Tebliğ'in 7'nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen alım satım aracılığı faaliyeti için Kurul'ca belirlenen asgari özsermaye tutarının 5 katı, iki yıl sonunda 10 katı özsermayeye sahip olmaları zorunludur. Bu Tebliğ'in 7'nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen

asgari özsermaye tutarının 10 katı özsermayeye sahip olan aracı kurumlar için de yukarıdaki (a), (b) ve (c) bendlerinde belirtilen hükümler uygulanır.

Bu Tebliğ'in 7 nci maddesinin birinci fıkrasındaki asgari özsermaye tutarının 5 katı özsermayeye sahip olan aracı kurumlar için, bu maddenin (a) bendindeki pozisyon riski oranı %1, (b) bendindeki borçlanma sınırı 20 kat, kendi kaynaklarından kullandırılan kredi tutarı özsermayenin %75 i, (c) bendindeki kredili menkul kıymet, açığa satış ve ödünç menkul kıymet işlemlerinin toplam tutarına ilişkin oran 3 kat, bir müşteriye açılacak kredi tutarı ise özsermayenin %20 si olarak uygulanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM RİSK KARŞILIĞI

Risk Karşılığı

Madde 12- Aracı kurumlar, gerek bilançoda gerekse bilanço dışında izlenen kalemler ile ilgili olarak bu Tebliğ'de ve 1 numaralı ekinde belirtilen oranlar çerçevesinde risk karşılığı hesaplarlar. Risk karşılığı, pozisyon riski, karşı taraf riski, yoğunlaşma riski ve döviz kuru riski olarak bu Tebliğ hükümleri çerçevesinde hesaplanan tutarların toplamını ifade eder.

Pozisyon riski

Madde 13- Pozisyon riski; varlıkların ihraççısından veya bu varlıkların işlem gördüğü piyasalarda oluşan fiyat dalgalanmaları ile alacak ve borçların cari değerlerindeki değişimlerden kaynaklanan riskleri ifade eder. Aracı kurumlar bu risk için Tebliğ'in 1 numaralı ekindeki tabloda belirtilen oranlarda, bu Tebliğ'de belirtilen özel hükümleri de dikkate alarak karşılık hesaplarlar. Pozisyon riski hesaplamalarında, hesaplama yapılacak varlık ve yükümlülüklerin net pozisyonu dikkate alınabilir.

Pozisyon riski, aracılık yüklenimi çerçevesinde satın alınanlar dahil sermaye piyasası araçları, borçlar ve alacaklar, altın ve kıymetli madenler, dövizler, vadeli işlemlere konu emtia, opsiyon ve vadeli işlem sözleşmeleri, ödünç alınan ve verilen menkul kıymetler, repo sözleşmesi çerçevesinde satılan sermaye piyasası araçları için hesaplanır. Ters repo işlemi çerçevesinde satın alınmış sermaye piyasası araçları için pozisyon riski hesaplanmaz.

Pozisyon riski, sermaye yeterliliği tabanı hesaplanmasında özsermayeden tamamı indirilen kalemler için hesaplanmaz.

Net pozisyon

Madde 14- Net pozisyon, aracı kurumların sermaye piyasası aracı, döviz, kıymetli maden gibi yükümlülüklerinin aynı cinsten olmak üzere varlıklar içerisinde yer alması durumunda, bunların birbirlerinden mahsup edilmesi sonucunda bulunan tek kalem varlık veya borcu ifade eder. Aracı kurumların net pozisyon hesaplaması yapması ihtiyaridir.

Pozisyon riski, mahsup sonucu bulunan tutarın aktif veya pasif karakterli olduğuna bakılmaksızın bu şekilde belirlenmiş tutarlar üzerinden hesaplanır.

Net pozisyon, ilgili kalemlerin bu Tebliğ'de öngörülen şekilde değerlendirilmiş tutarları dikkate alınarak hesaplanır.

Net pozisyon hesaplamasının yapılması, karşı taraf, yoğunlaşma ve döviz kuru riski için ayrıca karşılık ayrılmasını engellemez.

Ters repo işlemi ile alınan sermaye piyasası araçlarının repoya konu edilmesi durumunda, repo ve ters repo vadelerinin aynı olması şartıyla, repoya konu sermaye piyasası araçları için net

pozisyon hesaplaması yapılabilir. Bu hesaplamada repo ve ters repoya konu sermaye piyasası araçlarının cari değerleri esas alınır.

Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde net pozisyon hesaplamalarına ilişkin özel hükümler saklıdır.

Aracılık yükleniminde pozisyon riski

Madde 15- Pozisyon riskinin hesaplanmasında, aracılık yüklenim sözleşmesindeki hükümler çerçevesinde, ilgili sermaye piyasası araçlarının belirli bir fiyattan satın alma taahhüdünün başladığı gün itibarıyla, aracılık yüklenimi çerçevesinde satın alınması taahhüt edilen sermaye piyasası araçları varlık, bunlar karşılığında ödenmesi taahhüt edilen tutarlar ise yükümlülük olarak dikkate alınır. Bu tarih, yüklenim karşılığında ödemenin yapılacağı zamandan bağımsız olarak, aracılık yüklenim sözleşmesindeki hükümler çerçevesinde, ilgili sermaye piyasası aracının geri dönülemez olarak satın alınmasının taahhüt edildiği zaman olarak belirlenir. Pozisyon riski hesaplamasında bakiyeyi yüklenim, tümünü yüklenim gibi işleme tabi tutulur. En iyi gayret aracılığında, sözleşmeye konu varlık ve yükümlülükler bir bilanço kalemi olarak dikkate alınmaz.

Bu maddenin birinci fıkrasındaki hükümler çerçevesinde taahhüdün başladığı tarihten satış süresinin sonuna kadar satılamayan sermaye piyasası araçlarında pozisyon riski için % 2 oranında karşılık ayrılır.

Satış süresi bittikten sonra sermaye piyasası araçlarının satılamayan kısmı için aşağıda yer alan oranlarda pozisyon riski hesaplanır:

Satış süresini takip eden;

- a) İlk günde % 10,
- b) 2 nci ve 3 üncü günlerde % 25,
- c) 4 üncü günde % 50,
- d) 5 inci günde % 75,
- e) 6 ncı ve sonraki günlerde % 100.

İlgili sermaye piyasası araçlarının borsada işlem görmeye başlaması durumunda, yukarıdaki süre ve oranlar dikkate alınmadan, pozisyon riski için Tebliğ'in 1 numaralı ekinde yer alan tablodaki oranlar üzerinden karşılık hesaplanır.

Halka arza aracılık faaliyeti dışında, halka arz edilen sermaye piyasası araçları satın alındığı takdirde, sözkonusu araçlar için pozisyon riski, bu maddede belirtilen süreler ile sınırlı olarak, yukarıda belirtilen oranlar üzerinden hesaplanır.

Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde pozisyon riski

Madde 16- Aracı kurumların vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerindeki pozisyonları ile ilgili olarak bu maddede belirtilen şekilde pozisyon riski hesaplanır.

Vadeli işlem sözleşmeleri ile ilgili olarak:

a) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören vadeli işlem sözleşmeleri için takas kurumuna verilmiş teminatlar kadar,

b) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen vadeli işlem sözleşmeleri için, sözleşmeye dayanak teşkil eden varlıkların cari değerleri üzerinden bu Tebliğ'in 1 numaralı ekinde sözkonusu varlıklar için öngörölmüş oranlar uygulanmak suretiyle,

pozisyon riski hesaplanır.

Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören kısa pozisyon opsiyon sözleşmeleri için pozisyon riski, vadeli işlem sözleşmelerinde öngörülen şekilde hesaplanır. Diğer kısa ve uzun pozisyon opsiyon sözleşmelerinde, sözleşmeye konu varlıkların cari değerinin opsiyonun deltası ile çarpılması suretiyle bulunan tutar üzerinden ilgili varlıklar için bu Tebliğ'in 1 numaralı ekinde öngörülen oranda pozisyon riski hesaplanır. Şu kadar ki, uzun pozisyon opsiyon sözleşmeleri için hesaplanan pozisyon riski, opsiyonun priminden daha fazla olamaz.

Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile ilgili olarak bu Tebliğ'de öngörülen şekilde net pozisyon hesaplaması yapılabilir. Bu hesaplamalarda, vadeli işlem sözleşmesine konu olan varlıkların cari değeri; opsiyon sözleşmelerine konu varlıkların ise cari değerinin delta oranları ile çarpılması suretiyle bulunan tutarı dikkate alınır.

Karşı taraf riski

Madde 17- Karşı taraf riski, karşılığında yeterli teminat bulunmadan borç verilmesi, diğer taahhütlerde bulunulması, varlıkların ödünç, emanet veya teminat olarak tevdi edilmesi gibi nedenlerle, varlıkların geri alınmasında ortaya çıkan riskleri ifade eder. Aracı kurumlar bu riskler için bu Tebliğ'de belirtilen şekilde karşılık hesaplarlar. Karşı taraf riski müşterilerden emanet olarak alınmış varlıkların yukarıdaki şekilde tevdi edilmesi durumunda da hesaplanır.

Karşı taraf riski, teminat açığı dikkate alınarak hesaplanır. Teminat açığı, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen karşı taraf riski hesaplamalarına konu varlık ya da taahhüdün cari değerinin, teminat olarak karşı taraftan alınan varlıkların cari değerlerinin, bu Tebliğ'de öngörülen pozisyon riski kadar azaltılmış tutarından fazla olan kısmı olarak hesaplanır. Bu Tebliğ'de teminat olarak kabul edilen varlıklar dışında kalan varlıklar teminat olarak kabul edilmezler. Banka teminat mektubu gibi pozisyon riski hesaplamalarına konu olmayan araçların teminat olarak alınması durumunda bunlar üzerinden ayrıca bir indirim yapılmaz. Sermaye yeterliliği tabanı hesaplamalarında tamamı indirilen kalemler için karşı taraf riski hesaplanmaz.

Teminat açığı her bir kişi veya kurum bazında hesaplanır. Aracı kurumların kurucusu veya yöneticisi olduğu yatırım fonları ile ilgili işlemlerde ortaya çıkan teminat açığı için karşı taraf riski hesaplanmaz.

Teminat açığının belirlenmesinde, alacaklar ve teminatlar müşteriler itibariyle ayrı ayrı dikkate alınır; bir müşteri varlığı, başka bir müşteriden olan alacağın teminatı olarak değerlendirilemez.

Karşı taraf riski hesaplamasında Bu Tebliğ'in 18, 19, 20 ve 21 inci maddelerinde belirtilen özel hükümler dikkate alınır.

Karşı taraf riski için karşılık ayrılması

Madde 18- Türkiye'de kurulmuş bankalar, aracı kurumlar, sigorta şirketleri, yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarından olan alacaklar nedeniyle oluşan teminat açığının %5 i, yurt içinde ve yurt dışında kurulmuş olan takas kurumları ve merkez bankaları ile yapılan işlemler nedeniyle oluşan teminat açığının %(0) ı karşı taraf riski olarak dikkate alınır.

Bu maddenin ilk fıkrası dışında kalan kişi ve kuruluşlar için bu oran %100 olarak uygulanır.

Yurt dışında kurulmuş olup da ihraç ettiği sermaye piyasası araçları uluslararası kabul gören derecelendirme şirketlerinden yatırım yapabilme derecesi almış olan mali kuruluşlardan alacaklar nedeniyle oluşan teminat açığı ile ilgili olarak, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen bankalar, aracı kurumlar, sigorta şirketleri, yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları için öngörülen oran uygulanır. Bu fıkra da belirtilenler dışında kalan yurt dışında kurulmuş kuruluşlarla ilgili olarak ortaya çıkan teminat açığının %100 ü oranında karşı taraf riski hesaplanır.

Menkul kıymetlerin ödünç alma ve verme işlemlerinde karşı taraf riski

Madde 19- Her bir menkul kıymet ödünç verme işleminde, ödünç verilen menkul kıymetin cari değerinin, alınan teminatların cari değerinden büyük olması durumunda aradaki fark ile her bir menkul kıymet ödünç alma işleminde verilen teminatların cari değerinin, ödünç alınan menkul kıymetlerin cari değerinden büyük olması durumunda aradaki fark teminat açığı olarak hesaplanır. Bu tutar üzerinden bu Tebliğ'in 18'inci maddesindeki hükümler çerçevesinde karşılık ayrılır.

Repo ve Ters Repo İşlemlerinde Karşı Taraf Riski

Madde 20- Her bir repo işleminde repo konusu sermaye piyasası aracının cari değerinin, reponun sözleşme fiyatından fazla olan kısmı ve her bir ters repo işleminde de ters reponun sözleşme fiyatının, ters repo konusu sermaye piyasası aracının cari değerinden fazla olan kısmı teminat açığı olarak dikkate alınır. Bu tutar üzerinden bu Tebliğ'in 18 inci maddesindeki hükümler çerçevesinde karşılık ayrılır.

Repo işlemi çerçevesinde satılan sermaye piyasası araçlarının aracı kurumun emanetinde bırakılması durumunda karşı taraf riski hesaplanmaz.

Teminatlar

Madde 21- Bu Tebliğ çerçevesinde teminat olarak kabul edilebilecek varlıklar, bu Tebliğ'in 17'nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen işlemler nedeniyle karşı taraftan alacakların tahsil edilmesi veya varlıkların geri alınması çerçevesinde hemen veya ihtarname keşidesi gibi belirli hukuki prosedürlerin tamamlanmasını takiben aracı kurum tarafından kullanılabilir durumda bulunması kaydıyla:

- a) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören sermaye piyasası araçları,
- b) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görsün veya görmesin devlet tahvili, hazine bonosu gibi kamu menkul kıymetleri,
- c) Yatırım fonu katılma belgeleri,
- d) Varlığa dayalı menkul kıymet, banka bonosu ve banka garantili bono,
- e) Hazine Müsteşarlığı'na belirlenen rafineriler tarafından işlenmiş ve uluslararası ticarete konu olan altın ve diğer kıymetli madenler,
- f) Nakit, konvertibl yabancı para ve banka teminat mektubundan ibarettir.

Bu varlıklar, cari değerleri üzerinden bu Tebliğ'de belirtilen şekilde pozisyon riski kadar karşılık düşüldükten sonra kalan tutarları itibariyle dikkate alınırlar.

Yoğunlaşma riski

Madde 22- Yoğunlaşma riski, aracı kurumun belirli bir varlık veya yükümlülüğünün, sermaye yeterliliği tabanının önemli bir oranını oluşturması halindeki riski ifade eder.

Bir ihraççıya ait sermaye piyasası araçlarının veya bir kişi veya kurumdan olan alacak toplamının veya bu Tebliğ uyarınca pozisyon riski hesaplanması öngörülen kalemlerin herhangi birisinin sermaye yeterliliği tabanının;

- a) % 40 ını aşması ve % 60 ına kadar olması halinde, aşan kısım için bu Tebliğ'in 1 numaralı ekinde pozisyon riski için öngörülen oranın 3 katı,
- b) % 60 ını aşması ve % 80 ine kadar olması halinde, aşan kısım için bu Tebliğ'in 1 numaralı ekinde pozisyon riski için öngörülen oranın 4 katı,
- c) % 80 ini aşması ve % 100 üne kadar olması halinde, aşan kısım için bu Tebliğ'in 1 numaralı ekinde pozisyon riski için öngörülen oranın 5 katı,

d) % 100 ünü aşması ve % 250 sine kadar olması halinde, aşan kısım için bu Tebliğ'in 1 numaralı ekinde pozisyon riski için öngörülen oranın 6 katı,

e) % 250 sini aşması halinde, aşan kısım için bu Tebliğ'in 1 numaralı ekinde pozisyon riski için öngörülen oranın 9 katı,

kadar ayrıca yoğunlaşma riski için karşılık ayrılır.

Bu maddenin uygulanmasında, birlikte hareket eden kişi ve kurumlardan olan alacaklarla, birbirleri ile sermaye, yönetim ve denetim bakımından ilişkili kurumların ihraç ettiği sermaye piyasası araçları topluca dikkate alınır.

Halka arz süresi ve bu süreyi takip eden 6 gün içerisinde, aracılık yüklenimi çerçevesinde satın alınmış sermaye piyasası araçları için yoğunlaşma riski hesaplanmaz.

Yoğunlaşma riskinin hesaplanmasında varlıkların net pozisyonu dikkate alınabilir. Sermaye yeterliliği tabanı hesaplamasında tümüyle indirilen kalemler için ayrıca yoğunlaşma riski hesaplanmaz.

Ayrılabilir azami risk karşılığı

Madde 23- Bir kalemle ilgili olarak hesaplanan risk karşılıklarının toplamı, ilgili kalemin cari değerinden fazla olamaz.

Döviz kuru riski

Madde 24- Aracı kurumların döviz kuru riski her bir döviz cinsi itibariyle hesaplanacak net açık pozisyonlarının toplamından oluşur. Dövizle ilgili net açık pozisyon aşağıdaki şekilde hesaplanır:

a) Vadelerine bakılmaksızın, her bir döviz cinsi itibariyle varlıklardan yükümlülüklerin düşülmesiyle bulunan tutarlar,

b) Vadelerine bakılmaksızın, her bir döviz cinsi itibariyle vadeli işlem sözleşmeleri ve benzeri diğer sözleşmeler çerçevesinde tutulmakta olan açık uzun ve kısa pozisyonların netleştirilmesi sonucu bulunan tutarlar,

c) Döviz üzerine düzenlenmiş opsiyon sözleşmelerinin cari değerinin, opsiyonun deltası ile çarpılması sonucu bulunan tutarlar.

Bu maddenin birinci fıkrasında yapılan hesaplamalar sonucunda bulunan açık pozisyonlar uzun ve kısa olmak üzere ayrı ayrı toplanır. Döviz kuru riski hesaplamalarında, sözkonusu net açık uzun ve net açık kısa pozisyon toplamından büyük olanı dikkate alınır. Bu şekilde bulunan toplamın aracı kurumun sermaye yeterliliği tabanının %2 sini aşması halinde, aşan kısmın %8 i döviz kuru riski olarak dikkate alınır.

Döviz kuru riski hesaplamaları, bu hesaplama konusundaki varlıklar ile ilgili olarak yapılan risk hesaplamalarına ilave olarak ayrıca yapılır. Sermaye yeterliliği tabanı hesaplamalarında tamamı indirilen varlıklar döviz kuru riski hesaplamalarında dikkate alınmaz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HESAPLAMA GÜNÜ, KURULA BİLDİRİM, BAĞIMSIZ DENETİM VE YÜKÜMLÜLÜKLERE AYKIRILIKLAR

Hesaplama günü ve Kurul'a bildirim yükümlülüğü

Madde 25- Aracı kurumlar, bu Tebliğ'de öngörülen risk karşılığını, bu Tebliğ'in 1 numaralı ekinde yer alan "Risk Karşılıkları Hesaplama Tablosu"nu; özsermaye ve sermaye yeterliliği tabanı yükümlülüğünü, Tebliğ'in 2 numaralı ekinde yer alan "Sermaye Yeterliliği Tabanı Hesaplama

Tablosu"nu; likidite yükümlülüğünü ise Tebliğ'in 3 numaralı ekinde yer alan "Likidite Yükümlülüğü Hesaplama Tablosu"nu kullanarak hesaplarlar. Bu tablolar bu Tebliğ'e ve Tebliğ'in 4 numaralı ekindeki açıklamalara uygun olarak hazırlanır.

Aracı kurumlar sözkonusu tabloları, Kurul'ca belirlenen hesaplama periyodunda hazırlamak, öngörülen süre içinde Kurul'a göndermek ve merkezlerinde dosyalamak zorundadır. Sermaye yeterliliği tabanının, özsermayenin veya likidite yükümlülüğünün bu Tebliğ'de belirtilen asgari tutarların altında kalması veya borçlanma oranının bu Tebliğ'de öngörülenden fazla olması durumunda, sözkonusu tablolar Kurul'ca belirlenen süre beklenmeksizin, derhal Kurul'a iletilir.

Kurul, bu Tebliğ'de yer alan yükümlülüklerle ilgili tabloların hesaplama ve Kurul'a gönderilme zamanını değiştirebilir.

Kurul, gerekli görmesi halinde, yükümlülüklerinden bir ya da daha fazlasını karşılayamadığı tespit edilmiş olan aracı kurumlardan, bu Tebliğ uyarınca hesaplanarak Kurul'a bildirilmesi öngörülen tabloları daha sık periyotlarda talep edebilir.

Aracı kurumlar ve portföy yönetim şirketleri, her ay sonu itibarıyla Kurul'ca belirlenen hesap detayında hazırlayacakları aylık mizanlarını, aracı kuruluş ve portföy yönetim şirketleri ise bu Tebliğ'in 5 numaralı ekinde yer alan tablolarını, Tebliğ'in Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihten sonraki her ayı takip eden beş işgünü içinde Kurul'a gönderirler.

Tabloların bağımsız denetimi

Madde 26- (Değişik birinci fıkra: Seri: V, No: 56 sayılı Tebliğ ile) Aracı kurumlar mali tablolarını denetlemekle yükümlü bağımsız denetleme kuruluşlarından, altışar aylık ara dönem ve yıl sonu itibarıyla hazırlayacakları risk karşılığı, sermaye yeterliliği tabanı ve likidite yükümlülüğü hesaplama tablolarının, bu Tebliğ'de getirilen hükümlere uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin görüş almak zorundadırlar. Bu görüşler, her dönemi takip eden 5 iş günü içinde Kurul'a gönderilir. Ayrıca, bağımsız denetimden geçmiş yıllık mali tablolar esas alınarak hazırlanan sermaye yeterliliği tablolarına ilişkin bağımsız denetim raporları Seri: XI, No: 1 sayılı Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğin 48 inci maddesinde belirtilen süre içinde, bağımsız denetimden geçmiş ara mali tablolar esas alınarak hazırlanan sermaye yeterliliği tablolarına ilişkin bağımsız denetim raporları ise Seri: XI, No: 3 sayılı Sermaye Piyasasında Ara Mali Tablolara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğin 10 uncu maddesinde belirtilen süre içinde Kurul'a gönderilir. Kurul gerekli gördüğünde söz konusu tabloların tüm aracı kurumlar veya belirli aracı kurumlar itibarıyla daha kısa aralıklarla bağımsız denetlemeye tabi tutulmasını isteyebilir.(*).

Bağımsız denetim kuruluşlarınca tablolar hakkındaki görüşün oluşturulmasında ve buna ilişkin sözleşmelerin yapılmasında, Kurul'un 4/3/1996 tarihli ve 22570 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri:X, No:16 sayılı "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ"indeki hükümlere uyulur.

Yükümlülükler Aykırılıklar

Madde 27- Bu Tebliğin 25 inci maddesi uyarınca tablolarını belirtilen süreler içinde Kurul'a göndermeyen aracı kurumlar için Kanun'un 47 nci maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin 5 inci alt bendi ve Kurul'un 1/3/1995 tarih ve 22217 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri:V,

(*) Seri: V, No: 56 sayılı Tebliğin Geçici 1 inci maddesi ile: Aracı kurumların altışar aylık ara dönemler itibarıyla hazırlayacakları risk karşılığı, sermaye yeterliliği tabanı ve likidite yükümlülüğü hesaplama tablolarının bağımsız denetime tabi tutulmasına 30/6/2003 tarihinden itibaren başlanacağı hükme bağlanmıştır.

No:19 sayılı "Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği"nin 57 nci maddelerindeki hükümler uygulanır.

Asgari özsermaye, sermaye yeterliliği tabanı ve likidite yükümlülüklerinden herhangi birini karşılayamayan veya borçlanma sınırını aşan aracı kurumlar hakkında, Kurul'un Seri:V, No:19 sayılı "Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği"nin 57'nci maddesindeki hükümler çerçevesinde bu Tebliğ'in 28, 29 ve 30'uncu maddelerindeki hükümler uygulanır.

Kurul, aracı kurumun mali durumunu veya birden fazla yükümlülüğün birlikte sağlanamamasını dikkate alarak, sözkonusu maddelerde belirtilen süreleri kısaltabilir veya belirtilen sürelerle ve oranlara bağlı olmaksızın aracı kurumların faaliyetlerini geçici olarak durdurabilir veya yetki belgelerini iptal edebilir.

Sermaye yeterliliği tabanı yükümlülüğüne aykırılık

Madde 28-Sermaye yeterliliği tabanının bu Tebliğ'de öngörülen tutarın altında gerçekleşmesi durumunda aşağıda belirtilen tedbirler uygulanır:

a) Sermaye yeterliliği tabanının bu Tebliğ'de öngörülen asgari tutarın altında fakat %75 i ve daha fazlası olması halinde, aracı kuruma sözkonusu eksikliğin yıl içinde ilk kez gerçekleşmesi durumunda 30 işgünü, ikinci kez gerçekleşmesi durumunda 20 işgünü süre verilir.

b) Sermaye yeterliliği tabanının, bu Tebliğ'de öngörülen asgari tutarın %75'inden az fakat %40 ı ve daha fazlası olması halinde, aracı kuruma sözkonusu eksikliğin yıl içinde ilk kez gerçekleşmesi durumunda 20 işgünü, ikinci kez gerçekleşmesi durumunda 10 işgünü süre verilir.

c) Sermaye yeterliliği tabanının, bu Tebliğ'de öngörülen asgari tutarın %40 ından az olması halinde, aracı kuruma 10 işgünü süre verilir.

Verilen bu süre zarfında, sermaye yeterliliği tabanını bu Tebliğ'de öngörülen düzeye getirmeyen aracı kurumların faaliyetleri geçici olarak durdurulur veya yetki belgelerinin bir kısmı veya tamamı iptal edilir. Sermaye yeterliliği tabanının, yıl içinde birinci fıkranın (a), (b) ve (c) bendlerinde belirtilen sayıdan daha fazla olmak üzere asgari tutarın altına düşmesi durumunda aracı kurumlara ayrıca süre verilmez; faaliyetleri geçici olarak durdurulur veya yetki belgelerinin bir kısmı veya tamamı iptal edilir. Sermaye yeterliliği tabanının, bu Tebliğin 8 inci maddesinde öngörülen asgari tutarın altına, yıl içinde birden fazla ve farklı oranlarda düşmesi durumunda verilecek süre, sermaye yeterliliği tabanının gerçekleştiği en düşük oranın, birinci fıkranın (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilen oranlar içinde karşılık geldiği hal dikkate alınarak belirlenir ve önceki eksikliklerin bu oran üzerinden gerçekleştiği varsayılır.

Borçlanma sınırlarına uyulmaması

Madde 29- Aracı kurumun borçlanmasının sermaye yeterliliği tabanına oranının, bu Tebliğ'de belirtilen oranlardan fazla olması durumunda aşağıdaki tedbirler uygulanır:

Borçların, sermaye yeterliliği tabanının 15 katından;

a) %30 oranına kadar fazla olması halinde, aracı kuruma sözkonusu aykırılığın yıl içinde ilk kez gerçekleşmesi durumunda 30 işgünü, ikinci kez gerçekleşmesi durumunda 20 işgünü süre verilir.

b) %30 ile %100 oranı arasında fazla olması halinde, aracı kuruma sözkonusu aykırılığın yıl içinde ilk kez gerçekleşmesi durumunda 20 işgünü, ikinci kez gerçekleşmesi durumunda 10 işgünü süre verilir.

c) %100 oranında veya üzerinde fazla olması halinde, aracı kuruma 10 işgünü süre verilir.

Verilen bu süre zarfında, borçlanma sınırlarını bu Tebliğ'de öngörülen düzeye getirmeyen aracı kurumların faaliyetleri geçici olarak durdurulur veya yetki belgelerinin bir kısmı veya tamamı iptal edilir. Borçlanma sınırlarının, yıl içinde ikinci fıkranın (a), (b) ve (c) bendlerinde belirtilen sayıdan daha fazla olmak üzere aşılması durumunda aracı kurumlara ayrıca süre verilmez;

faaliyetleri geçici olarak durdurulur veya yetki belgelerinin bir kısmı veya tamamı iptal edilir. Borçlanma sınırının yıl içinde birden fazla farklı oranlarda aşılması durumunda verilecek süre, en yüksek aşımın olduğu hal dikkate alınarak belirlenir ve önceki aşımın bu oran üzerinden gerçekleştiği varsayılır.

Likidite yükümlülüğüne aykırılık

Madde 30- Aracı kurumların likidite yükümlülüklerini bu Tebliğ'de belirtilen şekilde sağlamamaları durumunda aşağıda yer alan tedbirler uygulanır.

a) Likidite oranının 1'den az ve 0.8 veya daha fazla olması halinde, aracı kuruma sözkonusu aykırılığın yıl içinde ilk kez gerçekleşmesi durumunda 30 işgünü, ikinci kez gerçekleşmesi durumunda 20 işgünü süre verilir.

b) Likidite oranının 0.8'den az ve 0.5 veya daha fazla olması halinde, aracı kuruma sözkonusu aykırılığın yıl içinde ilk kez gerçekleşmesi durumunda 20 işgünü, ikinci kez gerçekleşmesi durumunda 10 işgünü süre verilir.

c) Likidite oranının 0.5'den az olması halinde, aracı kuruma 10 işgünü süre verilir.

Verilen bu süre zarfında, likidite yükümlülüklerini bu Tebliğ'de öngörülen düzeye getirmeyen aracı kurumların faaliyetleri geçici olarak durdurulur veya yetki belgelerinin bir kısmı veya tamamı iptal edilir. Likidite yükümlülüklerinin, yıl içinde birinci fıkranın (a), (b) ve (c) bendlerinde belirtilen sayıdan daha fazla olmak üzere sağlanamaması durumunda aracı kurumlara ayrıca süre verilmez; faaliyetleri geçici olarak durdurulur veya yetki belgelerinin bir kısmı veya tamamı iptal edilir. Likidite yükümlülüğünün yıl içinde birden fazla farklı oranlarda sağlanamaması durumunda verilecek süre, sözkonusu oranın en düşük olduğu hal dikkate alınarak belirlenir ve önceki aykırılıkların bu oran üzerinden gerçekleştiği varsayılır.

Bilanço dışı işlemler

Madde 31- Aracı kurumların aktif varlıkları üzerinde, ipotek de dahil olmak üzere her türlü takyidat tesis edilmesi ve aracı kurumlarca başkasının borcunu taahhüt edici işlemlerde bulunulması halinde, bu işlemler Kurul tarafından bu Tebliğe ilişkin düzenlemelerde ayrıca dikkate alınır.

Teminat mektubu

Madde 32- Aracı kurumların sermaye yeterliliği tabanının, bu Tebliğ'in 8 inci maddesinde belirtilen yükümlülüklerin altına düşmesi halinde, bu eksikliklerin giderilmesi için şekli ve içeriği Kurul'ca belirlenen teminat mektubu kullanılabilir. Teminat mektubu, sermaye yeterliliği tabanı yükümlülüğünün yerine getirilmesine kadar, İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'nde bloke edilir. Ancak blokaj süresi 3 ayı geçemez.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KALDIRILAN HÜKÜMLER, YÜRÜRLÜK VE YÜRÜTME

Kaldırılan Hükümler

Madde 33- a) 31/7/1992 tarihli ve 21301 sayılı mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanan Seri:V, No:7 sayılı Menkul Kıymetlerin Geri Alma Veya Satma Taahhüdü İle Alım Satımı Hakkında Tebliğ'in 14 üncü maddesinin ikinci fıkrası, 1/3/1995 tarihli ve 22217 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri:V, No:19 sayılı Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği'nin 9 uncu maddesinin (a) bendi, 10 uncu maddesinin (a) bendi, 11 inci maddesinin birinci fıkrası ile 8/1/1994 tarihli ve 21812 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri:V, No:12 sayılı Aracı

Kuruluş, Portföy Yönetim ve Yatırım Danışmanlığı Şirketlerinin Kurula Gönderecekleri Tablolara İlişkin Esaslar Tebliği yürürlükten kaldırılmıştır.

b)1/3/1995 tarihli ve 22217 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri:V, No:19 sayılı Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği'nin 44 üncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1- Aracı kurumların aktiflerinde bulunan gayrimenkuller, sermaye yeterliliği tabanı hesaplamalarında 1/1/2000 tarihine kadar % 0 olarak dikkate alınır. Gayrimenkuller Kurul'un muhasebe tebliğleri çerçevesinde değerlemeye tabi tutulur.

Geçici Madde 2- Bu Tebliğ'in yürürlük tarihini takip eden ilk ayın sonundan başlamak üzere aracı kurumlarca 25 inci maddenin birinci fıkrasında belirtilen tablolar, ay sonları itibariyle hazırlanır ve her ayı takip eden beş işgünü içinde Kurula gönderilir.

Yürürlük

Madde 34- Bu Tebliğ'in 25 inci maddesinin 5 inci fıkrası ve 33 üncü maddesinin (a) bendi yayımı tarihinde, 33 üncü maddesinin (b) bendi ile diğer maddeleri 30/9/1998 tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 35- Bu Tebliği Sermaye Piyasası Kurulu yürütür.

ARACI KURUMLARIN TEDRICİ TASFİYE USUL VE ESASLARI HAKKINDA YÖNETMELİK

(21/6/2001 tarihli ve 24439 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.)

Amaç ve Kapsam

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı, 15/12/1999 tarihli ve 4487 sayılı Kanunla değişik 28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 46 ncı maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi uyarınca haklarında tedrici tasfiye kararı verilen aracı kurumların malvarlığını işin niteliğine göre aynen veya nakde çevirmek suretiyle elde edilen bedeli tahsis ederek, Kanun çerçevesinde yaptıkları sermaye piyasası faaliyetleri nedeniyle müşterilerine karşı olan nakit ödeme ve sermaye piyasası araçları teslim yükümlülüklerinin Yatırımcıları Koruma Fonu tarafından tasfiye edilmesi usul ve esaslarını belirlemektir.

Dayanak

Madde 2 - Bu Yönetmelik, 15/12/1999 tarihli ve 4487 sayılı Kanun ile değişik 28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 46/B maddesine dayanılarak çıkartılmıştır.

Tanımlar

Madde 3 - Bu Yönetmelikte geçen;

Kanun	:	2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununu,
Kurul	:	Sermaye Piyasası Kurulunu,
Fon	:	Yatırımcıları Koruma Fonunu,
MKK	:	Merkezi Kayıt Kuruluşunu,
Birlik	:	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliğini,
İMKB	:	İstanbul Menkul Kıymetler Borsasını,
Takasbank:	:	İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'ni, ifade eder.

Tedrici Tasfiye Kararı ve İlanı

Madde 4 - Aracı kurumlar hakkında verilen tedrici tasfiye kararları, bu kararların alındığı gün Kurul tarafından aracı kuruma, MKK'ya, İMKB'ye, Takasbanka, Birliğe, Türkiye Bankalar Birliğine ve tasfiye işlemlerini yürütmek üzere Fona bildirilir.

Tedrici tasfiye kararı Fon tarafından, aracı kurumun alacaklılarının haklarını gösterir belgelerle Fona başvuruları için bu Yönetmeliğin 23 üncü maddesi çerçevesinde ilan edilir. Alacaklıların Fona başvuru süresi ve esasları ile aracı kuruma yapılacak olan bütün ödemelerin sadece Fona yapılması gerektiği ilanda belirtilir.

Malvarlığının Korunması

Madde 5 - Kurulca yetkileri sürekli olarak kaldırılan aracı kurumların malvarlıkları, yetkinin kaldırılmasına ilişkin Kurul kararının alındığı tarihten itibaren tedrici tasfiye işlemlerinin tamamlandığı ilan edilinceye; tedrici tasfiyeyi takiben iflas talebinde bulunulması halinde, iflas talebinin mahkemece esastan karara bağlanmasına kadar, tedrici tasfiye çerçevesinde Fon ve Kurul tarafından yapılacak işlemler hariç, üçüncü kişilere devredilemez, rehnedilemez, teminat gösterilemez, haczedilemez, başlamış tüm icra takipleri de kendiliğinden durur.

(Değişik ikinci fıkra: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile) Hakkında tedrici tasfiye kararı verilen aracı kurumların bütün ödemeleri durur ve aracı kuruma yapılan tüm ödemeler sadece Fona yapılır. Fona yapılan ödemeler dışındaki ödemeler borcu sona erdirmez. Karar tarihi itibarıyla tüm malvarlığı üzerinde sadece Fon tarafından tasarruf edilebilir. Aracı kurumun Takasbank nezdindeki müşteri hesaplarında bu müşteriler tarafından tesis edilmiş bloka lar Fonun talebi üzerine Takasbank tarafından kaldırılır.

Tedrici tasfiye karar ve işlemlerinde Türk Ticaret Kanunu, İcra ve İflas Kanunu ve diğer mevzuatın tasfiye ile ilgili hükümleri uygulanmaz.

Fon, gerekli görürse aracı kurumun mevcut mallarının korunması amacıyla mahkemeye başvurarak yediemin tayinini isteyebilir.

Tedrici Tasfiye Kararının İlgili Kuruluşlara Bildirilmesi

Madde 6 - Tedrici tasfiye kararı, Fon tarafından aracı kurumun malvarlığına dahil menkul ve gayrimenkul malların öğrenilmesini takiben derhal, bu malların kayıtlı bulunduğu tapu dairelerine, trafik şube müdürlüklerine, aracı kurumun hesabının bulunduğu bankalar ve diğer mali kuruluşlara, aracı kurum hakkında icra takibi varsa ilgili icra dairelerine ve ilgili diğer kuruluşlara yazılı olarak bildirilir.

Portföylerin Yönetiminin Devri

Madde 7 - Aracı kurumun yönettiği, yatırım fonu ve yatırım ortaklığı portföyleri dahil, portföylerin yönetiminin, portföy yönetim yetkisini haiz bir başka kuruluşa devrine Kurulca karar verilebilir. Ancak Kanunun 46 ncı maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi hükmü saklıdır.

Yasal Organların Durumu

Madde 8 - (Değişik: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile) Tedrici tasfiye kararı verildikten sonra, aracı kurumun genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu gibi yasal organlarının görev ve yetkileri, tasfiye sonuçlanıncaya kadar Fon tarafından temsilen yerine getirilir. Fon tarafından aracı kurumun yönetim ve denetim kurullarına üye ataması yapılmaz ve tedrici tasfiye süresince genel kurul toplanmaz. Tedrici tasfiyenin sonuçlandığının ilan edildiği tarihte başkaca bir merasime gerek kalmadan, aracı kurumun tedrici tasfiye kararı tarihinden önceki yasal organları görev ve yetkilerini yeniden üstlenirler.

Bilgi Verme Yükümlülüğü

Madde 9 - Tedrici tasfiye kararının alındığı tarihte görevde bulunan yönetim kurulu, tedrici tasfiye kararının ilanı tarihinden itibaren 7 gün içinde, aracı kurumun mevcut aktif ve pasifini, taahhütlerini, taraf olduğu sözleşmeleri ve hukuki uyumsuzluklarını ve mevcut her türlü bilgiyi içerecek şekilde kayıtlarında yer alsın alması son durumunu gösterir bir raporu eksiksiz olarak düzenleyip Fona vermekle yükümlüdür. Fon, gerekli görülen hallerde Kurul onayıyla rapor verme süresini uzatabilir.

Tedrici Tasfiye İşlemlerinin Yürütülmesi

Madde 10 - Haklarında tedrici tasfiye kararı verilen aracı kurumların tedrici tasfiye işlemleri Fon tarafından yürütülür.

İhtiyaç duyulması halinde, Fonun talebi üzerine, tedrici tasfiye işlemlerinde yardımcı olmak amacıyla Kurul, İMKB, Takasbank ve Birlik yeterli sayıda personel görevlendirebilir. Söz konusu

kuruluşlar tarafından görevlendirilecek kişiler tasfiye işlemleri dışında bir işle görevlendirilemezler. Bu kişilere Fon tarafından ayrıca ücret ödenmez.

Tedrici tasfiye işlemleri için gerekli hallerde Fon tarafından uzman kişi veya kuruluşlara görüş ve hizmetlerine başvurulabilir. Bu kişi ve kuruluşlara ödenecek ücretler Fon tarafından belirlenir.

(Ek fıkra: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile) Hakkında tedrici tasfiye kararı verilen aracı kurumun, Kurulun farklı bir kararı olmadıkça, sermaye piyasası mevzuatından kaynaklanan bağımsız denetim yükümlülüğü sona erer. Bağımsız denetim ve uzmanlık gerektiren nitelikteki sair hizmetlere ilişkin aracı kurumun mevcut sözleşmeleri feshedilerek Kurula bilgi verilir. Tedrici tasfiye amaç ve süresi ile sınırlı olmak üzere aracı kurumun adına Fon tarafından yeni sözleşmeler akdedilebilir.

(Değişik beşinci fıkra(*): 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile) Tasfiye işlemlerinde görev alacakların 7/9/2000 tarihli ve 24163 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kurulun Seri: V, No: 46 Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliğinin 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (d) bendindeki koşulları taşımaları ve mali piyasalarda en az 3 yıl tecrübe sahibi olmaları gerekir. Aracı kurum çalışanı olup, geçmiş tecrübelerinden yararlanmak üzere tedrici tasfiye işlemleri için istihdam edilecek personelde bu tecrübe şartı aranmaz.

(Ek altıncı fıkra: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile) Tedrici tasfiye işlemlerinin yürütülmesi nedeniyle yapılan giderler, sözleşmelerde aracı kurumun taraf olması şartı aranmaksızın doğrudan Fon varlığından yapılır ve tasfiye bakiyesinden Fona yapılacak ödemelerde Fon alacağının tespitinde tedrici tasfiye gideri olarak dikkate alınır.

Malvarlığının Tespiti

Madde 11 - Fon, aracı kurumun aktif ve pasifini kayıtlar üzerinde, merkez, şube, acenta ve irtibat büroları nezdinde yapacağı inceleme sonucunda tespit eder. Aracı kurumun, tasfiye kapsamında yer alan yükümlülüklerinden nakit borçları, tedrici tasfiye kararının verildiği tarihteki anapara ve işlemiş faizleri toplamı üzerinden; sermaye piyasası aracı teslim borçları ise, aynen teslimin yapılamayacağı hallerde, varsa teslimde temerrüde düşülen tarihteki, aksi halde tedrici tasfiye kararının verildiği gündeki piyasa değeri itibarıyla bulunacak nakit değerleri üzerinden hesaplanır. Aracı kurumun tedrici tasfiye kararının verilmesinden sonra vadesi gelen sözleşmelerinden doğan hak ve borçları da, vadeleri itibarıyla belirlenir. Aracı kurumun, vadeli borçlarına vadeden, diğer borçlarına ise tedrici tasfiye karar tarihinden itibaren 4489 sayılı Kanunla değişik 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunun 2 nci maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen oranda kanuni temerrüt faizi yürütülür. Mevzuat uyarınca aracı kurum tarafından verilmiş teminatlar da, aktifin hesabında dikkate alınır.

(Ek fıkra: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile) Tedrici tasfiye kararını takiben mevzuat uyarınca verilmiş teminatlar Fonun talebi üzerine ilgili kuruluş tarafından 10 iş günü içinde nakde çevrilerek Fona ödenir. Ancak tedrici tasfiye kararı ile sonuçlanan faaliyet durdurma kararı tarihinde Borsa mevzuatı kapsamında incelemesi devam eden uyuşmazlıklar için, İMKB tarafından, sermaye piyasası faaliyetleri kapsamındaki müşteri alacakları ile sınırlı olarak uyuşmazlık konusu müşteri alacağının, Kanunun 46/B maddesinin aracı kurumların yükümlülüklerinin tespitine ilişkin hükümleri uyarınca belirlenmiş tutarı kadar teminat bloke edilerek kalan kısım Fona ödenir.

(Ek fıkra: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile) Aracı Kurumun İMKB’de gerçekleştirdiği işlemler nedeniyle oluşan, diğer İMKB üyelerinin ve müşterilerinin teminat kapsamındaki alacakları da İMKB tarafından nezdindeki teminatlardan karşılanarak Takasbanka ödenir. Teminatların iadesinde, 19/2/1996 tarihli ve 22559 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliğinin bu düzenlemeye aykırı hükümleri uygulanmaz. Bu madde uyarınca İMKB tarafından nezdindeki teminatlardan yapılan ödemeler Yönetmeliğin 5 inci maddesinin ikinci fıkrasına aykırılık teşkil etmez.

Sermaye piyasası araçlarının bu maddenin birinci fıkrası uyarınca piyasa değerlerinin hesaplanmasında 29/1/1989 tarihli ve 20064 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kurulun Seri: XI, No: 1 Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğinin 21 inci maddesi hükümleri uygulanır.

Malvarlığı içinde bulunan menkul ve gayrimenkullerin değer tespiti için, mahkemeye veya Kurulca listeye alınmış ekspertiz şirketlerine başvurulabilir.

Kısmi Alacaklılar Cetveli ve Kısmi Dağıtım

Madde 11/A - (Ek: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile) Bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesi uyarınca alacaklılar cetvelinin hazırlanmasından önce, incelemenin sürdürülmesinde yarar görülmediği durumlarda Fon tarafından alacaklı oldukları tespit edilen sermaye piyasası araçları kendi adlarına mevcut saklama hesaplarında saklanmakta olan ve Fona yaptıkları başvuruda Fon tarafından belirlenen alacak miktarı ile tamamen veya kısmen uyumlu talepte bulunan alacaklılara ilişkin olarak kısmi bir alacaklılar listesi hazırlanabilir. Bu liste Yönetmeliğin 23 üncü maddesi çerçevesinde ilan edilir. Söz konusu sermaye piyasası araçları, ilanı izleyen 30 gün süresince alacaklılara dağıtılır. Aracı kuruma borçlu olanlara bu şekilde ödeme yapılmaz. Bu cetvele yapılacak itirazlar 13 üncü madde uyarınca hazırlanacak alacaklılar cetveline itirazlar ile birlikte değerlendirilir.

Hak Sahiplerinin ve Alacak Tutarlarının Tespiti

Madde 12 - (Değişik: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile) Fon, aracı kurumun tasfiye kapsamında yer alan gerçek hak sahiplerini, alacak ve borç tutarlarını; Kurul, MKK, Takasbank, aracı kurum ve ilgili diğer resmi ve özel kurumların kayıtları ile alacaklıların başvurularında sunulan belgeler ve güvenilir bulunan diğer bilgi ve belgelere dayanarak tespit eder. İcra ve İflas Kanununun 278, 279 ve 280 inci maddelerinde yazılı hallerin varlığı halinde, Fon tarafından iptal davası açılabilir.

Aynı kişiye ait tasfiye kapsamındaki alacak ve borçlar, bu Yönetmeliğin 11/A maddesi saklı kalmak kaydıyla mahsup edilir. Ödenecek avans tutarlarının hesabında mahsuptan sonraki net alacak tutarı esas alınır.

Alacaklılar Cetveli

Madde 13 - (Değişik birinci fıkra: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile) Yapılacak nakit ödemelere ve sermaye piyasası aracı teslimlerine esas olmak üzere, tedrici tasfiye kararından itibaren en geç 6 ay içinde Fon tarafından alacaklılar ile alacak miktarını gösteren bir alacaklılar cetveli hazırlanır. Bu cetvelde aracı kuruma sermaye piyasası işlemleri nedeniyle borçlu olanlar ile borç miktarları da yer alır. Alacaklılar cetveli hazırlama süresi gerektiğinde Fonun önerisi ve Kurulun onayı ile uzatılabilir. Alacaklılar cetvelinin veya içerdiği bilgilerin temin edilebileceği yerlere, itiraz süresine ve usullerine, saklama hesaplarındaki sermaye piyasası araçlarının dağıtımı ile fon kapsamındaki nakit ödemelerin esaslarına ve başlangıç tarihlerine, borçlu müşterilerin bu borçlarını ödeme esaslarına ilişkin bilgiler Fon tarafından bu Yönetmeliğin 23 üncü maddesi çerçevesinde ilan edilir.

İlgililer tarafından alacaklılar cetveline kendi alacakları için ilan tarihinden itibaren 30 gün içinde Fona itiraz edilebilir.

Alacaklılar cetvelinde yer almayan alacaklar, tedrici tasfiyenin kapanmasına kadar dikkate alınır. Geç kalmadan kaynaklanan masraflar alacaklıya aittir. Alacaklıların bu masrafları peşin olarak ödemeleri istenebilir. Fon, alacağı kabul ederse alacaklılar cetvelini düzeltir ve bunu alacaklılara bildirir.

Saklama Hesaplarındaki Sermaye Piyasası Araçlarının Dağıtımı

Madde 14 - (Değişik: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile) Bu Yönetmeliğin 11/A maddesi saklı kalmak üzere, alacaklılar cetvelinin ilanı tarihini takip eden 30 uncu günden itibaren müşteri hesabına saklanan sermaye piyasası araçlarının dağıtımına başlanır. Bu amaçla müşteri hesabına saklanan sermaye piyasası araçları, münferit hesaplar itibarıyla karşılaştırılır ve münhasıran bu hesap sahiplerine olan yükümlülüklerin karşılanması amacıyla hak sahiplerine verilir ya da talepleri doğrultusunda virman edilir. Bu dağıtım sırasında aracı kurumun faaliyette olduğu dönemde operasyonel maddi hata ve eksiklikler nedeniyle müşteri saklama hesaplarında oluşan hata ve eksiklikler düzeltilir.

Kaynağına bakılmaksızın, aracı kurumun havuz hesabı ve gerçek hak sahibi adına olmayan saklama hesaplarında bulunan sermaye piyasası araçları hakkında bu Yönetmeliğin 16 ncı maddesi hükümleri uygulanır.

Bu madde uyarınca aynen teslimi yapılacak hisse senetlerinin, tedrici tasfiye kararından sonra dağıtım tarihine kadar gerçekleşen bedelsiz sermaye artırımını işlemlerinden kaynaklanan hisse senedi ve temettü işlemlerinden kaynaklanan nakitler de aynen teslim edilir.

Alacaklılar cetveline kendi alacakları için itiraz eden müşterilerin itirazlarının Fon tarafından uygun görülmemesi halinde, itiraza konu olup kendi saklama hesaplarında saklanmakta olan sermaye piyasası araçları, alacaklılar cetvelinin ilanını takip eden dördüncü ayın sonuna kadar aynı hesapta bloke tutulur. Bu süre içinde bloke sermaye piyasası araçlarına ilişkin yargı yoluna başvurulduğu yönünde Fona bir bilgi ulaşmadığı takdirde, sözkonusu sermaye piyasası araçları hakkında bu Yönetmeliğin 16 ncı maddesi uygulanır. Yargıya başvurulduğu yönünde Fona bilgi ulaşması halinde blokaj yargı kararının kesinleşmesine kadar devam eder.

Dağıtıma başlaması süresi gerektiğinde Fonun önerisi ve Kurulun onayı ile uzatılabilir. Aracı kuruma borçlu olanlara dağıtım yapılmaz. Bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesi çerçevesinde yapılan ilanda belirtilen sürede borcunu ödemeyen müşterilere ait sermaye piyasası araçlarının borca yetecek kadar kısmı, başkaca bir işleme gerek kalmaksızın Fon tarafından belirlenecek öncelik sırasına göre satılır. Satılacak sermaye piyasası araçlarını belirten bir talimatın süresi içinde borçlu tarafından Fona iletilmesi halinde, satış bu talimat doğrultusunda yapılır. Bakiye sermaye piyasası araçları ilgiliye verilir veya talepleri doğrultusunda virman edilir.

Fon tarafından, hesaplarında sermaye piyasası aracı bulunan ve alacaklılar cetvelinde yer alan, fakat dağıtımın başlamasını müteakip 30 gün içerisinde başvurmamış alacaklıların Fona başvurmalarını sağlamak amacıyla, söz konusu alacaklılara iadeli taahhütlü mektupla bildirimde bulunulur.

Fon Kapsamındaki Alacakların Ödenmesi

Madde 15 - Hesabında alacağını karşılamaya yetecek kadar ya da hiç hisse senedi bulunmayan saklama hesabı sahiplerinin nakit ve hisse senedi alacakları toplamının 7 milyar 500 milyon liraya kadar olan kısmı tasfiye sonucu beklenmeksizin Fon tarafından avans olarak ödenir. Ancak aynı kurumdan alacaklı görünen ve birlikte hareket ettiklerine Fon yönetimince kanaat getirilenlere, toplamı yukarıdaki tutarı aşmamak kaydıyla alacakları oranında ödeme yapılır. Aynı kişinin aynı aracı kurumda birden fazla hesabı bulunması halinde verilecek avans 7 milyar 500 milyon lirayı geçemez. Müşterek hesaplar da tek hesap kabul edilir ve bu şekilde ödeme yapılır

(Değişik ikinci fıkra: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile) Tedrici tasfiyeye tabi tutulan aracı kurumdan alacaklı görünen ortakları, yönetim kurulu ve denetleme kurulu üyeleri, imzaya yetkili personeli ile bunların eşlerine ve üçüncü derece dahil kan ve sıhri hısımlarına, Fondan avans ödemesi yapılmaz. Aracı Kuruma tedrici tasfiye kapsamı dışında herhangi bir nedenle borcu bulunan müşterilerin bu borçları tahakkuk eden avans

alacaklılarından mahsup edilir ve avansın borca tekabül eden kısmı alacaklısına ödenmeksizin aracı kurum malvarlığına dahil edilir.

Alacaklılar cetvelinin ilanı tarihini takibeden 30 uncu günden itibaren ödemelere başlanır. Ödemeye başlama süresi gerektiğinde Fonun önerisi ve Kurulun onayı ile uzatılabilir.

(Ek fıkra: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile) Avans limitinin hesabında Fonun ödemeye hazır olduğu tarih esas alınır.

Fon tarafından, alacaklılar cetvelinde yer alan ve Fonun koruma kapsamında alacağı bulunan, fakat ödemelere başlanmasını müteakip 30 gün içerisinde başvurmamış yatırımcıların Fona başvurmalarını sağlamak amacıyla, söz konusu alacaklılara iadeli taahhütlü mektupla bildirimde bulunur.

Satış Esasları

Madde 16 - Aracı kurumun malvarlığına dahil sermaye piyasası araçlarından, bu Yönetmeliğin 14 üncü maddesi saklı kalmak üzere, borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görenler ilgili borsa ya da teşkilatlanmış piyasada, borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyenler ise rayiç bedel üzerinden satılır.

Sermaye piyasası aracı dışında kalan menkul ve gayrimenkuller, işin niteliği göz önüne alınarak yapılacak değerlendirmeye göre kapalı zarf, açık artırma veya pazarlık yöntemleri ile Fon tarafından satılır. Söz konusu satış esaslarına ilişkin olarak Fon tarafından hazırlanacak yönetmelik Kurul onayı ile yürürlüğe girer.

Fon, satışında fayda görülmeyen her türlü kıymetin satışından sarfınazar edebilir.

Kurul, Fon, MKK, İMKB ve Takasbank'ın personeli ile bunların eşleri, üçüncü derece dahil kan ve sıhri hısımları ve bunlarla doğrudan veya dolaylı ilişkide bulunan kişiler, ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda yapılan satışlar hariç, diğer satışlardan alım yapamazlar.

Alacakların Tahsili

Madde 17 - Vadesi gelmiş alacakların tahsili ve varsa ipoteklerin paraya çevrilmesi için yasal işlemler Fon tarafından yapılır. Vadesi gelmemiş alacaklar için kural olarak vade beklenir. Ancak karşılıklı anlaşma yoluyla vadeden önce tahsil mümkündür.

Tahsil işlemlerinin tasfiyenin gecikmesine neden olacağı anlaşıldığı takdirde, tahsilat sonucu beklenmeksizin mevcutların dağıtım işlemleri yapılır.

Tasfiye Bakiyesinin Dağıtım Esasları

Madde 18 - (Değişik: 27/6/2003 tarihli ve 25151 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile) Fon, avans ödemelerini yaptıktan sonra aracı kurumun tedrici tasfiyesine devam eder. Tasfiye bakiyesi, tasfiyenin amacı kapsamında yer alan hak sahiplerinden alacağının tamamı karşılanamayanların alacağının ödenmesinde kullanılır. Ancak, tasfiye bakiyesi bu alacakların tamamının karşılanmasına yetmezse; ödemeler, tasfiye bakiyesinin söz konusu alacaklar toplamına bölünmesi suretiyle bulunacak oran dikkate alınarak garameten yapılır. Yapılacak ödemelerde ihtilaf konusu alacaklara ilişkin olarak sadece kesinleşmiş yargı kararları dikkate alınır. Şu kadar ki, alacak cetveline itiraz etmiş olup, itirazı Fon tarafından uygun görülmeyenler için alacaklılar cetvelinin ilanını takip eden dördüncü ayın sonuna kadar, garameten yapılacak ödemelerden itiraz konusu alacağa isabet eden miktar bloke edilir. Bu süre içinde sözkonusu alacağa ilişkin yargı yoluna başvurulduğuna dair Fona bilgi ulaşmaması halinde bloke edilen tutar aracı kurum malvarlığına dahil edilir. Fona yargı yoluna başvurulduğuna ilişkin bilgi ulaştığı durumda blokaj yargı kararının kesinleşmesine kadar tutulur.

İMKB nezdinde devam eden uyuşmazlıklara ilişkin olarak bu Yönetmeliğin 11 inci maddesi çerçevesinde bloke edilen teminatların yetersiz kalması halinde, garameten yapılacak ödemelerden alacağın teminatları aşan tutarına isabet eden miktar ihtilafın çözümüne kadar bloke edilir. Bu alacaklar tamamen karşılandıktan sonra artan kısımdan, öncelikle kamu alacakları ve kalandan Fonun yaptığı avans ve tasfiye giderleri nedeniyle doğan alacağı ödenir. Fon alacağına ödemenin yapıldığı günden itibaren, 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunun değişik 2 nci maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen oranda kanuni temerrüt faizi yürütülür. Bakiye, diğer alacaklılara tahsis edilir. Aynı kişiye ait alacak ve borçlar bulunması halinde borcunu ödemeyenlere alacakları ödenmez.

Ödeme Cetveli

Madde 19 - Aracı kurumun malvarlığının 16 ve 17 nci maddeler çerçevesinde nakde çevrilmesi ve alacaklılar cetvelinin kesinleşmesi üzerine Fon tarafından, ödenecek alacak miktarını gösteren bir ödeme cetveli hazırlanır. Ödeme cetvelinin temin edilebileceği yerler, yapılacak ödemelerin esasları ile ödemelerin yapılacağı tarih ve yerler bu Yönetmeliğin 23 üncü maddesi çerçevesinde ilan edilir.

İflas Talebi

Madde 20 - Aracı kurumun aktifleri, tasfiyenin amacı kapsamındaki hak sahiplerinin alacaklarını, Fondan yapılan ödemeleri ve tasfiye giderlerini karşılamaya yetmezse; Fon, Kurulun uygun görüşüyle aracı kurumun iflasını isteyebilir.

Tedrici Tasfiyenin Kapanması

Madde 21 - Tedrici tasfiyeye ilişkin yapılacak bir işlem kalmadığı tespit edilince, Fonun bildirimi üzerine Kurul tarafından tedrici tasfiyenin kapanmasına karar verilir. Keyfiyet bu Yönetmeliğin 23 üncü maddesi çerçevesinde ilan edilir ve bu Yönetmeliğin 6 ncı maddesinde sayılan kuruluşlara bildirilir.

Kurul tarafından Kanunun 46 ncı maddesinin birinci fıkrasının (k) bendi uyarınca aracı kurumun % 10 dan fazla paya sahip ortaklarının, görevden ayrılmış olan veya halen görevde bulunan yönetim kurulu başkan ve üyelerinin ve imzaya yetkili yöneticilerinin şahsi iflaslarının istenmesi durumunda tedrici tasfiye, iflas davası sonuçlanana kadar kapanmaz.

Alacaklılar cetvelinde görünen hak sahiplerine, talep etmeleri halinde Fon tarafından tasfiyenin kendileri ile ilgili sonuçlarını gösterir bir belge verilir.

İflas İstenmeyen Aracı Kurumlar

Madde 22 - İflas istenmeyen aracı kurumlar, tedrici tasfiyenin kapanmasına ilişkin ilanın yapıldığı tarihten itibaren üç ay içinde esas sözleşmelerinin bütün hükümlerini sermaye piyasası faaliyetlerini kapsamayacak şekilde değiştirmek zorundadırlar. Bu değişiklikler yapılmadığı takdirde, Türk Ticaret Kanunun 434 üncü maddesinin birinci fıkrasının (2) ve (6) numaralı bentleri hükümleri gereğince münfesi addolunurlar.

İlan Esasları

Madde 23 - Bu Yönetmelik çerçevesinde yapılması gereken ilanlar, Fon tarafından ülke çapında günlük olarak yayımlanan en az 2 gazete ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile İMKB bülteninde yapılır. İlanın şekli ve içeriği Fon tarafından belirlenir.

Bu Yönetmelikte yer alan sürelerin hesaplanmasında Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yapılan ilan tarihi esas alınır.

Yeniden Değerleme

Madde 24 - Bu Yönetmelikte yer alan tutarlar 1/1/2001 tarihinden itibaren her yıl Maliye Bakanlığınca ilan edilen yeniden değerlendirme katsayısı oranında artırılır.

Yönetmelik Hükümlerine Tabi Diğer Hususlar

Madde 25 - Tedrici tasfiyeye tabi tutulmayan ve haklarında iflas kararı verilen aracı kurumların, sıra cetvelinde yer alan hisse senedi işlemlerinden doğan nakit ve hisse senedi alacaklılarına, Fondan, Fon yönetiminin onayı ile bu cetvelde görünen alacak tutarları gözetilerek ödeme yapılır. İlgili mevzuat uyarınca faaliyetleri durdurulan bankaların, hisse senedi işlemlerinden doğan nakit ve hisse senedi alacaklısı gerçek hak sahipleri ve alacak tutarları ise, bankanın yönetiminin ilgili mevzuat uyarınca devredildiği kuruluş tarafından tespit edilir ve Fon yönetiminin onayı ile Fondan yapılacak ödemelerde esas alınır. Bu madde uyarınca yapılacak ödemelerdeki, avans limitinin hesabında Fonun ödeme yapmaya hazır olduğu tarih esas alınır. Sıra cetvelinin Fona iletilmesini müteakip Fon tarafından avans ödeme cetveli hazırlanarak bu cetvel Yönetmeliğin 23 üncü madde hükümleri çerçevesinde ilan edilir. İlanı takip eden otuzuncu günden itibaren avans ödemelerine başlanır. İflas idaresince Fondan ödeme yapılmasından evvel yapılmış ödemeler öncelikle alacaklıların Fon kapsamı dışında kalan alacaklılarına karşılık yapılmış kabul edilir. Bu madde uyarınca yapılacak ödemelerde tedrici tasfiyeye tabi tutulan aracı kurumların alacaklılarına bu Yönetmelik uyarınca ödeme yapılması esasları uygulanır.

Yürürlükten Kaldırılan Hükümler

Madde 26 - 14/7/1995 tarihli ve 22343 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Aracı Kurumların Tedrici Tasfiye Esaslarına İlişkin Yönetmelik" yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 27 - Bu Yönetmelik, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 10/A maddesinin birinci fıkrası uyarınca Merkezi Kayıt Kuruluşunun kurulduğu tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 28 - Bu Yönetmelik hükümlerini Sermaye Piyasası Kurulu yürütür.

İSTANBUL MENKUL KIYMETLER BORSASI YÖNETMELİĞİ

(R.Gazete No:22559 - R.G.Tarihi: 19.02.1996)

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç

Madde 1- Menkul Kıymetler Borsaları hakkında 91 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 11 inci maddesine dayanılarak çıkarılan bu Yönetmeliğin amacı, Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı'nın 19 Ekim 1984 tarihli onayıyla kurulması kararlaştırılan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın çalışma esas ve kurallarını belirlemektir.

Uygulama Esasları

Madde 2- 91 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve bu Kararnameye göre Sermaye Piyasası Kurulu tarafından hazırlanıp Bakanlar Kurulu'nun 84/8581 sayılı kararıyla 6 Ekim 1984 gün ve 18537 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulmuş olan "Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" hükümleri bu yönetmelik bakımından üst düzenleme kuralları olup, uygulamada ve yorumda anılan hükümler esas alınır.

Bu yönetmelikle üst mevzuat arasındaki uyum, menkul kıymetler borsaları için izleme ve denetim organı olan Sermaye Piyasası Kurulu tarafından sağlanır.

Kısaltmalar

Madde 3- Bu Yönetmelikte geçen kısaltmaların anlamları aşağıda gösterilmiştir:

- a) KHK : 91 sayılı Kanun Hükmünde Kararname
- b) Genel Yönetmelik : 6 Ekim 1984 gün ve 18537 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış bulunan "Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik"
- c) Bakan ve Bakanlık : Sermaye Piyasası Kurulunun ilgili olduğu Bakan ve Bakanlık
- d) SPK : Sermaye Piyasası Kurulu
- e) Borsa (İMKB) : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
- f) Yönetim Kurulu : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetim Kurulu
- g) Başkan : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Başkanı

Borsanın Organları,Komiteleri ve Teşkilatı

Madde 4- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası,Genel Kurul,Yönetim ve Denetleme Kurulu ile Komiteler ve Borsa Başkanı ile Borsa Başkanına bağlı Başkanlık teşkilatından oluşur.

Borsa Genel Kurulu, Borsa üyelerinden meydana gelir ve Borsanın üst karar organıdır.

Yönetim Kurulu, Genel Kurul tarafından seçilen dört üye ile müşterek kararname ile atanan bir Borsa Başkanından oluşur. Borsa Başkanı, aynı zamanda Yönetim Kurulu Başkanıdır.

Borsanın organları ve teşkilatına ilişkin görev, yetki ve kuruluş tanımları ile çalışma esasları, İMKB Teşkilat Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinde belirtilir.

Borsanın Çalışma Zamanı ve Seans

Madde 5- Borsa resmi çalışma günlerinde faaliyette bulunur. Çalışma gün ve saatleri Yönetim Kurulunca belirlenir.

Bir menkul kıymetin ilgili olduğu piyasa ve pazarlarda, Borsa yetkisi tarafından verilecek bir işaretle işlemlerinin başlatıldığı an ile yine Borsa yetkilisi tarafından verilecek başka bir işaretle işlemlerinin bitirildiği an arasında geçen süre seans olarak adlandırılır. Aynı pazarda işlem gören tüm menkul kıymetlerin seansı aynı anda başlar ve biter.

İKİNCİ BÖLÜM

Borsa Üyeliği İle İlgili Esaslar

Borsa Üyeleri, Üyeliğe Başvuru ve Üyeliğe Kabul

Madde 6-Borsaya, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından aracılık faaliyetinde bulunmak üzere yetki belgesi verilmiş olan aracı kuruluşlar(aracı kurumlar ve bankalar) üye olabilir.

Borsada kurulan pazar ve piyasalarda işlem yapacak aracı kuruluşların Borsadan Borsa Üyelik Belgesi almaları zorunludur .

Aracı kuruluşlar Borsa üyeliği için Yönetim Kurulundan izin almak üzere, Borsada işlem yapacağı pazar ve piyasaların belirtildiği ve bunlara ilişkin olarak SPK'dan aldıkları yetki belgelerinin noterden tasdikli birer sureti ile bu Yönetmelikte öngörülen şart ve niteliklerin yerine getirildiğini belgeleyen evrakın eklendiği bir dilekçe ile Borsaya başvururlar.

Borsaya sunulacak bilgi ve belgelerin aracı kuruluşu temsile yetkili olan kişilerin imzalarını taşıması ve bu Yönetmelikte öngörülen üyelik şartlarını tevsik etmesi bakımından eksiksiz olması şarttır.

Borsanın yapacağı incelemeler sonucunda, Yönetim Kurulu bu Yönetmelik ile bu Yönetmeliğe dayanılarak çıkarılan Yönetmeliklerde öngörülen personel, teminat, sigorta, giriş aidatı ile işlem yapılacak piyasalar için gerekli teknolojik donanımın sağlanmış olduğunun tespiti halinde aracı kuruluşu üyeliğe kabul eder.

Üyeler, Yönetim Kurulundan izin almak suretiyle Borsada kurulan pazar ve piyasaların her biri için ilgili Yönetmeliklerinde belirlenen esaslar çerçevesinde işlem yapabilirler.

Herhangi bir pazar ya da piyasada işlem yapma konusunda Borsadan izin almış olanlar, sonradan diğer pazar ve piyasalarda da faaliyette bulunmak istedikleri taktirde veya işlemleri geçici olarak durdurulanlar yeniden faaliyette bulunabilmek için üçüncü fıkrafta belirtilen belgelerden ilgili olanlarının ekli olduğu bir dilekçe ile Borsaya başvururlar.

Borsa Üyelik Belgesi

Madde 7- Borsaya üyelik başvurusu Yönetim Kurulunca kabul edilen üyelere Borsa Üyelik Belgesi verilir. Borsa Üyelik Belgesinde üyenin hangi pazar ve piyasalarda işlem yapmaya yetkili olduğu ve Borsada öngörülen diğer bilgiler yer alır.

Borsa Üyelik Belgesi, belgenin verildiği tarihi izleyen en geç 15 gün içinde Ticaret Siciline tescil ettirilerek, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile ülke çapında yayımlanan en az iki gazete ve Borsa tarafından çıkarılan bültenlerde ilan ettirilir. Bu belgeye ilişkin her türlü değişiklik ve ilaveler de aynı şekilde tescil ve ilan olunur. Borsa Üyelik Belgesi olmayanlar ticaret unvanlarında veya ilan ve reklamlarında Borsada faaliyette bulundukları intibamı yaratacak hiçbir kelime veya tabiri kullanamazlar.

Borsa Üyelik Belgesinin tamamının veya bir ya da daha çok pazar ve piyasadaki faaliyetle ilgili bölümlerinin iptali halinde keyfiyet, yukarıda ikinci fıkrafta belirlenen şekil ve esaslar dahilinde tescil ve ilan ettirilir. Üyenin bir veya daha çok pazar ve piyasalardaki faaliyetinin 5 işgünüden fazla geçici olarak durdurulması halinde durum yukarıda ikinci fıkrafta belirlenen şekil ve esaslar dahilinde ilan olunur, ancak ticaret siciline tescil yapılmaz. Bu fıkraya göre yapılan tescil ve ilan masrafları ilgili üye tarafından karşılanır.

Değişikliklerin Borsaya Bildirilmesi

Madde 8- Borsa üyeleri, üyelik belgesi aldıktan sonra ortaklarında veya ortaklarının sermaye paylarında, Yönetim Kurulu üyelerinde, denetçilerinde ve üst yönetim personeli ile imzaya yetkili personelinde meydana gelen değişiklikler ile her bir piyasa için çıkarılan Yönetmeliklerde öngörülen konulardaki değişiklikleri, meydana geldiği tarihte derhal Borsaya bildirmek zorundadırlar.

Bankalar sadece Borsa faaliyetlerine ilişkin birimleriyle ilgili olarak yukarıdaki birinci fıkrada belirtilen değişiklikleri aynı süre içinde Borsaya bildirmekle yükümlüdürler.

Birinci ve ikinci fıkrada belirtilen bilgi ve belgelerin Borsaya gönderilme süre ve şekilleri Yönetim Kurulunca belirlenir.

Üyelerin Yükümlülükleri

Madde 9- Borsa üyeleri Borsa Yönetmelikleri ve ilgili mevzuatta yer alan ilke ve kurallara ve özellikle aşağıda sayılan hususlara uymakla yükümlüdür;

a) Müşterilerine ve diğer üyelere karşı iyi niyet ve dürüstlük ilkelerine uygun davranmak, mevzuata, Borsa düzen ve disiplinine uygun hareket etmek.

b) Müşterilerine ve diğer üçüncü şahıslara karşı doğabilecek mali ve hukuki sorumluluğu teminat altına alan genel ve özel mahiyetteki Borsaca öngörülen sigorta ve diğer düzenlemelere uymak.

c) Bu yönetmelik ve ilgili Yönetmeliklerde öngörülen teminatı yatırmak ve teminat yükseltilmesine karar verildiğinde veya teminatı eksildiğinde süresi içinde teminatını tamamlamak.

d) İlgili Yönetmeliklerde öngörülen üyeliğe giriş ve üyelik yıllık aidatını, borsa payı ve diğer aidat ve mali yükümlülükleri süresi içinde ödemek.

e) Ortaklık, yönetim yapısı ve mali durumu ile ilgili olarak önemli sayılabilecek her türlü değişikliği, bunların vukuu tarihinde derhal Borsaya bildirmek.

f) Borsa işleriyle ilgili hesap ve işlemlerinin Borsaca incelenmesi halinde bu incelemelere müsaade etmek, inceleme elemanlarına her türlü kolaylığı göstermek ve yardımda bulunmak. Borsa yetkililerince istenecek her türlü belge ve bilgileri vermek.

g) Borsa işlemlerine ilişkin olarak yıllık faaliyet sonuçlarıyla, mali tablolarını ve bağımsız denetim raporlarının birer örneğini, Yönetmeliklerde ve ilgili mevzuatta düzenlenen sürelerde Borsaya vermek.

h) Yönetmelikte ve ilgili mevzuatta öngörülen defter ve kayıtlar ile Yönetim Kurulunca kararlaştırılacak diğer kayıt ve defterleri tutmak ve belgeleri düzenlemek.

Üyelerin Temsili

Madde 10- Üyeler, noterden onaylı, kuruluşu temsil yetkisini içeren temsil belgeleri düzenleyerek kendilerini Borsada temsil edecek olanları, Borsaya bildirirler.

Üye Temsilcileri ve Temsilci Yardımcılarının Nitelikleri

Madde 11- Borsa üyelerinin temsilci ve yardımcılarının Genel Yönetmeliğin 11 inci maddesinde aranan şartları sağlamalarının yanısıra bir yükseköğrenim kurumunun en az dört yıl eğitim veren bir bölümünden mezun olmaları ve Borsaca yapılacak inceleme sonucu tecrübe, bilgi ve ahlak bakımından yeterli olduklarına kanaat getirilmesi gerekir. Bu inceleme sonuçlanıncaya kadar veya zorunlu hallerde üye temsilcisinin işe başlamasına Borsa Başkanınca geçici olarak izin verilebilir.¹

Üye temsilcilerinin her bir pazar ve piyasada işlem yapabilmesi için ilgili Yönetmeliklerde belirlenen özel şartları da taşıması gerekir.

¹ 15 Haziran 2002 tarih ve 24786 sayılı Resmi Gazete'deki Yönetmelik ile değiştirilen şeklidir.

Temsilci yardımcılarının Yönetmelikte belirlenen nitelikleri taşıyıp taşımadıklarının tespiti, taşıyanlara temsilci yardımcısı sıfatının verilmesi ve yardımcılıktan temsilciliğe geçiş usul ve süreleri Yönetim Kurulunca belirlenir.

Temsilci ve yardımcılarının gerekli nitelikleri taşımadıklarının ya da bu görevi yapmalarına engel olacak hususların sonradan öğrenilmesi halinde, temsilcilik veya yardımcılık sıfatları sona erer.

Üye temsilcisi; Borsa üyesini borsa işlemlerinde ve/veya takas ve saklama işlemlerinde temsil edebilen ve kendisine temsil ettiği Borsa üyesi adına tebligat yapılabilen imza yetkisini haiz kişidir.

Temsilci yardımcısı; üye temsilcisine işlemlerinde yardım eden ve imza yetkisini haiz olmayan kişidir.

Temsilci ve yardımcılarının tefrik edilebilmeleri için Yönetim Kurulu gerekli tedbirleri alır.

Üyeliğe Giriş Aidatı, Üyelik Teminatı, Teminat Türleri ve Teminatların İadesi

Madde 12- Aracı kuruluşlar, Borsaya üye olabileceklerinin kendilerine bildirilmesinden itibaren 1 ay içinde ve üyelik belgesi verilmesinden önce;

- a) Üyeliğe giriş aidatını,
- b) Borsa üyelerine, Borsaya ve müşterilerine verebilecekleri zararları karşılamak üzere Borsa adına üyelik teminatı,
- c) Faaliyet gösterecekleri her bir piyasa için ilgili Yönetmeliklerde belirlenen piyasa teminatlarını yatırmak zorundadırlar.

Yatırılacak teminatların ve aidatın miktarı Yönetim Kurulunca belirlenir, SPK onayı ile yürürlüğe girer.

Söz konusu yükümlülüklerini süresi içinde yerine getirmeyen aracı kuruluşların üyelik başvuruları işleme koyulmaz. Bu Yönetmeliğin 14 üncü veya 15 inci maddelerine istinaden üyelikten çıkarılanların tekrar üyeliğe kabul edilmeleri halinde üyelik giriş aidatı alınmaz.²

Yönetim Kurulu; Borsa üyesinin işlem hacmini, faaliyet türlerini, mali durumunu ve risk unsurlarını dikkate alarak gerektiğinde, ilgili Yönetmeliklerde belirtilen teminat tutarlarının on katını aşmamak üzere daha yüksek tutarda teminat yatırılmasını zorunlu kılabilir. Borsa üyeleri Borsa pazar ve piyasalarındaki aracılık faaliyetlerine ilişkin olarak ortaya çıkan her türlü borç ve taahhütlerinin karşılanması için Yönetim Kurulunca öngörülen teminatları süresi içinde yatırmak ve bu hususlarda gerekli önlemleri almakla yükümlüdürler.

Teminat türleri;

- a) Nakit,
- b) Vadesiz ve kayıtsız şartsız ödeme taahhüdünü içeren banka teminat mektubu,
- c) Devlet tahvili,
- d) Hazine bonosu ve Yönetim Kurulunca belirlenecek T.C. Merkez Bankası'nca serbestçe alım satımı yapılan yabancı paralardır.

Borsa üyelik belgesi verilmesinden sonra, üyelik teminatının yükseltilmesi veya tamamlanması gerektiği durumlarda, ilave veya eksik teminatını Yönetim Kurulunca belirlenecek süre içinde tamamlayan aracı kuruluşun üyeliği söz konusu yükümlülüğünü tamamlanuncaya kadar geçici olarak askıya alınır ve üye Borsada işlem yapamaz. Teminatlar T.C. Merkez Bankası ve şubeleri ile bu bankanın bulunmadığı yerlerde, muhabiri olarak belirlenmiş bir bankaya yatırılır.

Bu Yönetmeliğin 14 üncü maddesine istinaden üyelikten ayrılan, 15 inci veya 53 üncü maddesine istinaden üyelikten çıkarılan aracı kuruluşa aşağıda yer alan şartlar değerlendirilerek üyelik teminatı Yönetim Kurulu kararı ile geri verilebilir.

² 15 Haziran 2002 tarih ve 24786 sayılı Resmi Gazete'deki Yönetmelik ile eklenmiş şeklidir.

Üyeliği sona eren aracı kuruluş aleyhinde, üyeliğin sona erme kararının alındığı tarihe kadar Borsada sonuçlanmamış herhangi bir uyuşmazlık başvurusunun olmaması, aracı kuruluşun Borsaya ve Takas Merkezine herhangi bir yükümlülüğünün bulunmaması, ayrıca Borsa işlemlerinden doğan uyuşmazlıklar nedeniyle yargı yoluna başvurmuş müşterilerin en geç üç ay içinde açmış oldukları davaları mahkemelerden derkenar almak suretiyle Borsaya bildirmeleri gerektiğine ilişkin açıklamayı da içeren aracı kuruluşun üyelikten ayrılması veya çıkarılmasına dair ilanın bu Yönetmeliğin 7 nci maddesi uyarınca yapılmasını takip eden üç ay içinde yargıda Borsa işleminden kaynaklanan bir dava görüldüğünün ilgililer tarafından Borsaya bildirilmemiş olması halinde, aracı kuruluşun Borsa nezdindeki mevcut teminatları, yönetim kurulunun Borsa uyuşmazlığı nedeniyle şirket aleyhine açılmış bir dava bulunmadığına dair noter tasdikli kararını ekleyeceği bir talep yazısı ile başvurusu üzerine iade edilir.

Teminat iadesini talep eden aracı kuruluş hakkında, Borsa üyeliğinin sona ermesinden önce vuku bulan ve uyuşmazlık prosedürü kapsamında incelemesi devam eden bir ihtilafın tespit edilmesi halinde ihtilaf tutarı kadar; Borsa üyeliğinin sona ermesinden önce vuku bulan Borsa işlemlerinden doğan ve yargı mercilerinde görülmekte olan bir ihtilafın Borsaya bildirilmesi durumunda ise mahkeme tarafından verilmiş bir tedbir kararı ibraz edildiği takdirde kararda belirlenen tutarı karşılayacak kadar, aksi takdirde ihtilaf konusu tutar kadar teminata bloke konulur ve kalan tutar iade edilir.

Borsa üyeliği devam eden ancak faaliyet gösterdiği bir ya da daha çok pazar ve piyasadaki yetkisi iptal edilen üyelerin, sözkonusu pazar ve piyasada işlem yapmak üzere tesis etmiş oldukları teminatların, aracı kuruluşun Borsaya ve Takas Merkezine olan yükümlülükleri ile uyuşmazlık ve dava konusu tutarlar düşüldükten sonra kalan kısmı aracı kuruluş tarafından talep edilmesi halinde iade edilir.

Zararların Karşılanması

Madde 13- Borsa üyelerinin müşterilerine, diğer üyelere veya Borsaya verdikleri belirlenen ve kendileri tarafından karşılanmayan zararlara karşılık olarak zarar görenlere hak sahiplerinin yazılı isteği üzerine, Borsa tarafından yapılacak inceleme sonucuna göre teminattan ödeme yapılmasını, Yönetim Kurulu sağlar.

Üyelikten Ayrılma

Madde 14 - Üyelikten ayrılmak isteyen Borsa üyesi durumu yazılı olarak Borsaya bildirmekle yükümlüdür.

Üyelikten Geçici Çıkarma

Madde 15 - Borsa üyeleri bu Yönetmeliğin 6 ncı maddesinde üyelik için belirlenen koşulların yitirilmesi halinde, sözkonusu koşullar sağlanıncaya kadar Yönetim Kurulu kararıyla üyelikten çıkarılabilirler.

Üyelerce Tutulacak Defter ve Kayıtlar

Madde 16 - Borsa üyelerinin yasal olarak tutmakla yükümlü oldukları defterlere ek olarak, Borsa Yönetim Kurulunca kararlaştırılacak diğer defter ve kayıtları tutmak ve belgeleri usulüne uygun olarak düzenlemek zorundadırlar.

Genel Yönetmeliğin 57 nci maddesinde belirlenen "Borsa İşlemleri Defteri"ne aşağıdaki bilgiler kaydedilir.

- a) Müşterilerinden ve üyeye ait olarak üye tarafından Borsaya intikal ettirilen alım satım istekleri,
- b) Borsada gerçekleşen emirler,
- c) Gerçekleşen emirlere ait bilgiler,

d) Borsa işlemlerinden alınan komisyon, gider karşılıkları ve diğer gelirler.

Üyeler yukarıdaki bilgileri ihtiva edecek Borsa İşlemleri Defterini işin gereğine göre bölümleyebilirler.

Borsa İşlemleri Defterine kayıtlar, işlemin gerçekleşmesini izleyen 3 iş günü içinde kaydedilir. Defter ciltli olabileceği gibi föyvolan şeklinde de olabilir. Borsaca verilen işlem defterlerinin üye yetkililerince imzalanarak saklanması halinde ayrıca Borsa İşlemleri Defteri tutulmayabilir.

Bu Yönetmeliğe göre tutulan defterler müteselsil numaralar taşır ve kullanılmadan önce Borsaya tasdik ettirilir.

Borsa Binasına Girebilecekler

Madde 17- Borsaya;

- a) Borsa üyeleri ve temsilcileri,
- b) Borsa Yönetimince belirlenecek sayıda borsa üye temsilcisi ve yardımcıları ile hizmetlileri,
- c) Borsa personeli, Genel Yönetmeliğin 17 nci maddesi gereği Genel Kurula katılma hakkını haiz olanlar ve Borsayla ilgili diğer kamu görevlileri,
- d) Ziyaretçiler girebilir.

Borsa üye temsilcileri, yardımcıları ve hizmetlileri üye görevli kartı almak zorundadırlar. Görevli kartları her çalışma kategorisi için farklı olarak düzenlenir.

Ziyaretçiler; işlem salonlarına giremezler, Borsa Yönetimince belirlenen yerlerde Borsa personeli, üye temsilcileri, yardımcıları ve hizmetlileri ile görüşebilirler. Ayrıca Borsa Başkanının belirleyeceği görevliden izin alarak işlem salonlarına girmeksizin işlemlerin cereyanını izleyebilirler. Ziyaretçilere geçici giriş kartı verilir.

Borsaya giren herkes, yakasına görünür şekilde, Borsa Yönetimi tarafından verilen görevli kartını, giriş kartını veya kimlik belgesini takmak zorundadırlar.

Borsa Yönetimi, borsa binasının belli bölümlerine girişi sınırlandırabilir.

Borsanın çalışma, giriş ve çıkış düzeni bir genelgeyle üyelere ve personele duyurulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Menkul Kıymetlerin Borsa Kotuna Alınması, Borsada Teşekkül Ettirilen Pazarlar, İşlem Görecek Menkul Kıymetler ve İşlem Türleri ile İlgili Esaslar

Menkul Kıymetlerin Borsa Kotuna Alınması ve Borsada İşlem Görme Esasları

Madde 18-Menkul kıymetlerin Borsa kotuna alınmasına, kottan çıkarılmasına ve Borsada pazarlarının açılmasına ve diğer ilgili hususlara ilişkin düzenlemeler İMKB Kotasyon Yönetmeliği'nde belirtilir.

Borsa bünyesinde faaliyet gösteren piyasaların koşullarından veya alım-satım sistemlerinin işleyişinden kaynaklanan olağanüstü durumların ortaya çıkması halinde, Borsa Başkanlığı işlemlerin sürdürülmesi amacıyla, menkul kıymetlerin ilgili pazar kapsamında belirlenmiş olan işlem esaslarında geçici olarak değişiklik yapmaya ve bu değişiklikleri uygulamaya yetkilidir.

Hisse Senetleri İşlemleri

Madde 19-Borsada hisse senetlerinin işlem göreceği piyasa ile pazarlarda uygulanacak yöntem ve kurallar İMKB Hisse Senetleri Piyasası Yönetmeliğinde belirtilir.

Tahvil ve Bono İşlemleri

Madde 20- Borsada tahvil ve bonolar ile menkul kıymet niteliğindeki diğer borçlanma araçlarının alım satımı ile repo-ters repo işlemlerinin yapılacağı piyasa ve pazarlarda uygulanacak yöntem ve kurallar İMKB Tahvil ve Bono Piyasası Yönetmeliğinde belirtilir.

Menkul Kıymet Vadeli İşlemleri

Madde 21- Konu ile ilgili yasal düzenlemeler yapılması halinde, Borsada menkul kıymetlerin vadeli işlemlerinin yapılacağı piyasa ve pazarlarda uygulanacak yöntem ve kurallar İMKB Vadeli İşlemler Piyasası Yönetmeliğinde belirtilir.

İşlemlerin Borsa Kaydına Alınması

Madde 22- Borsada alım satımı gerçekleştirilen menkul kıymetlerin fiyatları ve işlem miktarları Borsa kaydına alınır. Değişik piyasalar için işlemlerin kayda alınma koşulları ilgili piyasa Yönetmeliklerinde belirtilir.

Emir ve İşlemlerin İptali

Madde 23 - Aşağıdaki şartların varlığı halinde, Borsa Başkanı iki veya daha fazla borsa üyesinin başvurusu üzerine ya da re'sen, üye ve/veya menkul kıymet bazında bekleyen emirleri ve/veya gerçekleşen işlemleri belirli bir zaman dilimi içinde veya zaman dilimine bağlı olmaksızın iptal edebilir.

- a) Bilgisayar ortamından kaynaklanan hata oluşmuş ise,
 - b) Gerçekleşen işlem üyelerden en az birinin hatalı emri sonucunda oluşmuş ise,
 - c) 24 üncü madde kapsamında belirtilen ve yapay fiyat ve piyasa oluşturulmasında yasaklanan hallerin herhangi birinin varolduğu tespit edilmişse,
 - d) Üye ve/veya menkul kıymetlerin işlemlerini durduracak diğer maddi unsurların ortaya çıkması halinde,
- iptal kararları verildikleri günü izleyen ilk iş günü çıkan Borsa Bülteni'nde ve Borsa'da ilan edilir. (c) bendinde belirtilen hususların tespiti halinde, ilgili üye veya üyeler hakkında disiplin kovuşturması yapılır. Konu ile ilgili olarak ortaya çıkacak zarar ilgili üye veya üyelere tazmin ettirilir.

Yapay Fiyat ve Piyasa

Madde 24 - Üyeler yapay piyasa oluşturmak maksadıyla aşağıda sayılan faaliyetlerde bulunamazlar.

- a) Bir menkul kıymette gerçeğe uygun olmayan ve görüntüde aktif bir piyasa izlenimi yaratmak maksadıyla;
 - Menkul kıymetin sahipliğinde gerçek anlamda değişim yaratmayan bir dizi alım satım yapmak,
 - Fiyat ve miktar bakımından piyasayı yanlış yönlendirecek mahiyette Borsa emri vermek.
- b) Bir menkul kıymette tek başına veya başkaları ile birlikte, diğer üyeleri o menkul kıymeti alıp satmaya yöneltmek maksadıyla bir dizi işlemle;
 - Menkul kıymet için görünürde aktif bir piyasa olduğu izlenimi yaratmak,
 - Menkul kıymetin fiyatında yapay olarak artış veya düşüşe neden olmak,
- c) Bir menkul kıymetin fiyatının artması veya azalmasına neden olacak aktif bir piyasanın olduğu veya olacağı şeklinde gerçek dışı bilgi dolaştırarak veya yayarak o menkul kıymetin alım veya satımını teşvik etmek,

- d) Bir menkul kıymet ile ilgili olarak, diğer menkul kıymetlerin alım veya satımını teşvik etmek maksadıyla, bilerek gerçeğe aykırı veya yanıltıcı bilgi yaymak,
- e) Piyasayı yanıltmak maksadıyla bir menkul kıymette fiyatı desteklemek, sabitlemek veya stabilize etmek üzere, dolaylı veya dolaysız olarak, bir veya daha fazla kişi ile anlaşarak bir dizi alım satım yapmak,
- f) Piyasayı yanıltmak maksadıyla, yanıltıcı veya yanlış izlenim uyandıracak, gerçeğe aykırı sözlü veya yazılı beyanda, fiil ve davranışlarda bulunmak.

Bir Menkul Kıymete Ait İşlemlerin Geçici Olarak Durdurulması

Madde 25-Borsa Başkanı, aşağıda yazılı durumlardan birinin varlığı halinde, ilgili menkul kıymetin seansını geçici olarak durdurabilir:

- a) Bir menkul kıymete ya da menkul kıymeti ihraç eden kuruluşa ilişkin, yatırımcıların kararlarını etkileyecek önemde bilgiler olduğunun ve/veya açıklama yapılacağıının öğrenilmesi ve Borsa Yönetiminin bu bilgilerden Borsa üyelerinin ve yatırımcıların seans içinde haberdar edilmesini gerekli görmesi,
- b) Bir menkul kıymet için sağlıklı bir piyasa teşekkül etmesini önleyecek şekilde anormal fiyat ve/veya miktarda alım satım emirlerinin Borsaya intikal etmesi veya diğer unsurların ortaya çıkması.

Borsa Başkanı, bir menkul kıymete ait borsa işlemlerini en fazla 7 gün için durdurabilir. 7 günü aşan süreler için Yönetim Kurulu karar verebilir.

Bir menkul kıymetin Borsada işlem görmesinin geçici olarak durdurulması halinde, bu durum gerekçesiyle birlikte Borsa bülteninde ve Borsada duyurulur.

Borsanın Geçici Kapatılması

Madde 26-Olağan dışı menfi gelişmelerin meydana gelmesi halinde, Borsanın üç güne kadar kapatılmasına Borsa Başkanı yetkilidir.

Borsa Yönetim Kurulunun talebi üzerine SPK tarafından onbeş güne kadar; SPK'nın talebi üzerine Bakan tarafından bir aya kadar; geçici olarak kapatılabilir.

Borsanın bir aydan fazla süre ile geçici olarak kapatılmasına, Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Borsanın kapatılma nedenleri, kapatılma süreleri ve yeniden açılış tarihlerinin kamuoyuna duyurulmasına ilişkin esaslara, Borsada vuku bulabilecek ani ve anormal fiyat dalgalanmalarına müdahale edecek Borsa personeli ve bu müdahalenin esas ve usulleri Borsa Yönetim Kurulunca belirlenir.

Borsada Teşekkül Ettirilen Pazarlar ve Borsada İşlem Zorunluluğu

Madde 27-

- a) Borsada Teşekkül Ettirilen Pazarlar: Borsada kota alınmış menkul kıymetler için Yönetim Kurulu kararı ile, hisse senedi pazarı, tahvil pazarı ve diğer kıymet pazarları teşekkül ettirilebilir.

Borsada Yönetim Kurulunun kararı ile, gerektiğinde kota alınmamış menkul kıymetlerin işlem göreceği pazarlar teşekkül ettirebilir.

Teşekkül ettirilen pazarlar ve buralarda işlem görececek menkul kıymet türleri Borsa Bülteninde ilan edilir.

Pazarlar teşekkül ettirdikleri usule göre kaldırılabilir.

b) Borsada İşlem Görme Zorunluluğu: Borsada işlem gören menkul kıymetlere ilişkin alım satım emirlerinin Borsaya getirilmesi esastır. Ancak, Borsanın teklifi üzerine SPK'ca gerekli düzenlemeler yapılarak Borsa dışında işlem yapılmasına izin verilebilir.

Borsada işlem yapılmasına herhangi bir istisna getirilmediği takdirde, Borsada üyeleri müşterileri ve kendi portföyleri için yapacakları işlemlere ilişkin emirleri

Borsaya getirmek zorundadırlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Müşteri Emirleri, Menkul Kıymet Bedellerinin Ödenmesi ve Menkul Kıymetlerin Teslimi

Müşteri Emirlerinin Veriliş Şekli

Madde 28- Borsada menkul kıymet alıp satmak isteyenler bu isteklerini Borsa üyelerine alım veya satım emirleriyle iletirler. Alım satım emirleri esas olarak yazılı verilir. Ancak Borsa üyeleri telefon ve benzeri iletişim araçlarıyla ya da sözlü olarak kendilerine iletilen emirleri de, isterlerse kabul edebilirler. Bu tür emirler, şekli Borsaca belirlenen ve hazırlanmış ve sıra numarası takip eden listelere, alınışı sırasında üye veya temsilcileri tarafından kaydedilir ve kaydedildiği sıra numarası ve kodu o anda müşteriye bildirilir. Borsa üyelerinin merkez dışı teşkilatlarına 1 inci fıkradaki şekillerde verilen emirler de üyeye verilmiş sayılır.

Üyeler, emirleri kısmen veya tamamen kabul etmeyebilirler. Ancak, nedenini açıklama zorunluluğu olmamakla birlikte, durumu müşterilerine veya onların temsilcilerine hemen bildirmek zorundadırlar.

Emri veren müşteri, emrin Borsaya intikal ettirilmesinden önce emri değiştirebilir veya geri alabilir.

Müşteri Emirlerinde Bulunacak Bilgiler

Madde 29- Bir müşteri emrinde en az aşağıdaki bilgilerin bulunması gerekir:

- a) Emrin verildiği borsa üyesinin adı, soyadı veya unvanı,
- b) Emri verenin adı, soyadı veya unvanı ve adresi
- c) Emrin alım emri mi satım emri mi olduğu
- d) Satın alınacak veya satılacak menkul kıymetin cinsi, adedi, varsa nominal değer tutarı,
- e) Emrin limitli mi, yoksa serbest fiyatlı emir olarak mı verildiği,
- f) Limitli emirlerde limit fiyatı,
- g) Varsa, emrin geçerlilik süresi,
- h) Emrin verildiği yer, tarih, saat ve dakika,
- i) Emrin, borsa üyesi tarafından alındıktan sonra ilk seansta mı, yoksa geçerlilik süresi içinde uygun göreceği bir seansta mı borsaya intikal ettirileceği,
- j) Müşteri emir numarası:

Müşteri emirleri en az iki nüsha düzenlenir ve bir nüshası emri veren müşteriye verilir.

28 inci maddenin birinci fıkrasındaki sözlü emir istisnası dışında, yukarıdaki bilgileri içermeyen emirleri işleme konulmaz.

Müşteri emirlerinde fiyat, ilgili piyasa Yönetmeliklerinde belirlenen piyasada işlem yapılabilecek fiyatlarla verilir.

Müşteri Emirlerinde Fiyat Belirleme Şekilleri

Madde 30- Müşteriler, Borsa üyesine verdikleri emirlerinde alım veya satım fiyatlarını belirleyebilecekleri gibi fiyat belirleme konusunda üyeyi serbest bırakabilirler.

Müşteri emirlerinde alım veya satım fiyatları "limitli" ve "serbest fiyatla" olmak üzere iki türlü belirlenebilir. Bunlar dışında fiyat belirleme şekilleri Yönetim Kurulunun teklifi ve SPK onayı ile düzenlenebilir.

a) Limitli müşteri emrinde, emri veren alıcı işlemin gerçekleşmesi için kabul ettiği en yüksek fiyat, satıcı ise satmaya razı olduğu en düşük fiyatı belli eder. Bu şekilde belirtilen fiyatlara "limit fiyatı" denir. Borsada teşekkül eden fiyat, alım emirlerinde limit fiyatından düşük ya da ona eşit, satım emirlerinde ise limit fiyatından yüksek ya da eşit ise alım satım borsada teşekkül eden fiyat üzerinden yapılır.

b) Müşteri verdiği emirde fiyatı belirleme konusunda üyeyi serbest bırakmak istediğinde, "serbest fiyatla" ibaresini taşıyan emri verir. Bu tür emri alan borsa üyesi, müşterisinin menfaatini gözetmek konusunda gerekli özeni gösterir.

Müşteri Emirlerinde Geçerlilik Süresi

Madde 31- Müşteri, emrin geçerlilik süresini istediği gibi belirleyebilir.

Belirlenen süre içinde emrin gerçekleşmemesi halinde emir geçerliliğini yitirir.³

Süresi belirlenmemiş olan emirler seans içerisinde verilmiş ise o seans için, aksi takdirde takibeden ilk seans için geçerlidir.³

Müşterilerin Emir Borsaya İntikal Ettirilmeden Önceki Yükümlülükleri

Madde 32- Borsa üyeleri, alım emri verenlerden kaparo ya da teminat veya satın alınmak istenen menkul kıymet tutarının tamamının makbuz karşılığında ödenmesini; satım emri verenlerden satmak istedikleri menkul kıymetlerin ya da bunları temsil eden belgelerin kendilerine veya temsilcilerine teslim belgesi karşılığında teslimini, müşteri emrini Borsaya intikal ettirmenin ön şartı olarak isteyebilirler.

Kaparo, peşin tahsil edilen bedel veya teslim alınan menkul kıymetler ya da bunları temsil eden belgeler işlem gerçekleşmediği takdirde en geç 1 iş günü içinde müşteriye iade edilir. İşlem gerçekleştiği takdirde kaparo ve peşin tahsil edilen bedel alış bedelinden mahsup edilir.

Menkul Kıymet Borsa İşlemleri Takası

Madde 33- Menkul kıymetlerin Borsa işlemlerinden kaynaklanan taahhütlerin yerine getirilme yöntem ve kuralları İMKB Takas ve Saklama Merkezleri Yönetmeliğinde belirtilir

Garanti Fonu

Madde 34- Borsa Yönetim Kurulu, takas işlemlerinde gecikmeleri önlemek amacıyla Borsanın kendi kaynaklarından garanti fonu kurulmasına karar verebilir. Garanti fonu Borsada açılan piyasalar için farklı zamanlarda, farklı esaslar üzerinden kurulabilir. Borsa Yönetim Kurulu fonun kaynaklarını ve fondan kullanım esasları ile fonun yönetim esaslarını bir Yönetmelikle belirlemeye yetkilidir.

Üyelerin Alım Satım Taahhütlerini Yerine Getirmeleri ve Temerrüt

Madde 35- Borsada menkul kıymetlerin alım satımı peşin esasına göre Türk Lirası ile yapılır. Peşin esası, alım satım işlemlerinin Borsada yapıldığı gün itibarıyla kesinleşmesi ve bedelin ödenmesi ile teslimin bu Yönetmelik ve ilgili piyasa Yönetmeliklerinde öngörülen süre ve tarzda yapılmasını ifade eder. Yönetim Kurulu ilgili mevzuat çerçevesinde dövizle ödemeye ve peşin işlem dışındaki türlerde işlem yapılmasına karar verebilir.

Menkul kıymetin satıcısı durumunda olan üyenin yükümlülüğü, satılan menkul kıymetleri veya onları temsil eden belgeleri veya hesaben teslim talimatlarını Yönetmelikte ve ilgili

³ 11 Ocak 2005 tarih ve 25697 sayılı Resmi Gazete'deki Yönetmelik ile değiştirilen şeklidir.

piyasa Yönetmeliklerinde belli edilen şartlarla Takas Merkezine teslim ederek bedellerini tahsil etmek; alıcı durumundaki üyenin yükümlülüğü ise, bu Yönetmelikteki şartlara uygun olarak satın aldığı menkul kıymetlerin bedellerini Takas Merkezine ödeyerek, menkul kıymetleri veya onları temsil eden belgeleri teslim almaktır.

Üyelerin kesinleşen alım satım işlemlerine ait karşılıklı yükümlülükleri, işlemin kesinleşmesini takip eden ve Yönetim Kurulunca tespit edilen süreler içinde yerine getirilir. Bu süreler içinde yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeden, temerrüde düştüğü tarihten itibaren taahhüdünü yerine getirdiği tarihe kadar ve tesliminde temerrüde düşülen menkul kıymetlerin işlem günlerindeki ağırlıklı ortalama fiyatlarından hesaplanan toplam Borsa değerleri veya nakit borcu esas alınarak İMKB Repo Ters Repo Pazarında veya Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İnterbank Para Piyasasında oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanın, her piyasa için Yönetim Kurulunca belirlenerek SPK tarafından onaylanan katına tekabül eden faiz oranından hesaplanan faiz tutarı tahsil olunur. Temerrüde düşen üyeye temerrüd halini sona erdirmesi için, Borsa Başkanlığınca belirlenen bir süre verilir. Bu sürenin sonunda işlem konusu menkul kıymetler, Borsa tarafından resen alınır veya satılır. Yönetim Kurulu resen alış ve satış yöntemlerini, temerrütlerin tahsil ve dağıtım esaslarını belirler.

Bu suretle yapılan alım veya satımın sonuçları, yerine getirilmeyen alım veya satıma göre daha olumlu ise, herhangi bir işlem yapılmaz; işlem eskisine göre daha olumsuz şartlarda yapılmışsa, yükümlülüğünü yerine getirmeyen üye aradaki farkı Takas Merkezine ödemek zorundadır. İşlem konusu menkul kıymetleri satın almak veya satmak mümkün olmamışsa ve/veya anapara, değer farkları ve temerrüt faizi gibi üyenin yükümlülüğünün gerektirdiği ödemeler yapılmamışsa, ödenmesi gereken para, üyenin Borsaya yatırmış olduğu teminatın Borsaca re'sen karşılır. Borsa Yönetim Kurulu tarafından, temerrüde düşen üyeden üçüncü fıkrada açıklanan temerrüt faizi ile birlikte bu Yönetmeliğin 12'nci maddesinin beşinci fıkrası çerçevesinde, temerrüt halinin sona erdirilme zamanlarına, temerrüt tutar ve sayılarına göre farklı oranlarda veya farklı tutarlarda ve farklı sürelerle ilave teminat yatırmasında istenebilir. Menkul kıymet veya nakit yükümlülüğünün takas süresi içinde yerine getirilmemesi; Borsa, Takas Merkezi veya Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasından veya üyenin kendi iradesi dışında ortaya çıkan teknik veya benzeri diğer nedenlerden kaynaklandığı takdirde, bu hususların geçerli bilgi ve belgeler ile tespit edilmesi halinde üyeden temerrüt faizi alınmayacağı gibi ilave teminat yatırmasında istenmez.

Depozito

Madde 36- Borsa Başkanı, gerekli gördüğü takdirde, alım emirlerinin teklif edilen fiyat üzerinde tutarının, satım emirlerinde ise satış konusu menkul kıymetlerin bir kısmının veya tamamının Borsaya veya bir bankaya depo edilmesini isteyebilir.

Depo edilen para veya kıymet, işlemin gerçekleşmemesi halinde, sahibine iade olunur. Gerçekleşmesi halinde ise:

Alım emirlerinde; depo edilen para, alımı gerçekleşen kıymetin bedeline mahsup edilir. Kıymet bedeli depozitodan az olduğu takdirde aradaki fark depozitoyu yatırıma geri verilir. Kıymet bedeli depozitodan fazla olursa aradaki fark alıcı üyeye tamamlattırılır.

Satım emirlerinde; satışı gerçekleşen kıymetler alıcı üyeye bedeli tahsil edilerek teslim edilir. Tahsil edilen bedel satıcı üyeye ödenir. Depo edilen kıymetlerin tamamının satışı gerçekleşmemiş ise, satışı gerçekleşen kısmı aynı işleme tabi tutulur, kalan kısmı satıcı üyeye iade edilir. Depo edilen kısım satışı gerçekleşen miktarı karşılamıyorsa satıcı üyeden farkı tamamlaması istenir.

Üyeler ile Müşteriler Arasındaki Karşılıklı Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesi

Madde 37- Borsa üyelerine verilen satım emirleri sürelerinde gerçekleştirilemediği takdirde, satım emri verenler tarafından teslim edilen menkul kıymetler veya bunları temsil eden belgeler, durumun kendisine tebliğinden itibaren emri veren tarafından, ilgili üyeden geri alınabileceği gibi, giderleri emri veren tarafından karşılanmak suretiyle istediği yere de gerekli tedbirler alınarak gönderilir.

Birinci fıkradaki şartlarla alım emirleri gerçekleşmediği takdirde, ilgili üye, varsa aldığı kaparoyu derhal emri verene geri verir veya istediği yere gönderir. Para yatırılırken emir gerçekleşmediği takdirde paranın gönderileceği yerler belli edilmişse, durumun kesinleşmesini izleyen ilk iş gününde alınan kaparo banka veya posta havalesiyle belirlenen yere gönderilir. Bunun için yapılan giderler müşteriden alınır.

Emrin süresinde gerçekleştirilememesi durumunda, Yönetim Kurulunca üyenin bir kusurunun tespit edilmesi halinde, müşterinin uğradığı zarar Yönetim Kurulunca belirlenir ve ilgili Borsa üyesinden zararının 3 iş günü içinde tazmini yazılı olarak istenir. Tazmin edilmezse Borsa üyesinin yatırdığı teminattan karşılanır.

Gerçekleşen Satım Emirlerinin Tasfiyesi

Madde 38- Üyelerce Borsada satılan menkul kıymetler veya bunları temsil eden belgeler müşteri tarafından daha önce teslim edilmişse üye bu menkul kıymetlerin bedeli olarak tahsil ettiği paradan kurtaj ve diğer giderleri çıkardıktan sonra kalanı alması için müşterisine, şekli ve muhteviyatı Borsa Yönetimince belirlenen ihbarnameyi menkul kıymetlerin bedelini tahsil ettiği günü izleyen ilk iş gününde gönderir veya verir.

Müşterinin alacağı, başvurusu üzerine derhul kendisine ödenir veya giderleri müşteriye ait olmak üzere banka veya posta havalesiyle istediği yere gönderilir.

Emir kısmen gerçekleştiği takdirde, satılmayan menkul kıymetler 37 inci maddenin birinci fıkrasında belirlenen işleme tabi tutulur.

Menkul kıymet veya bunu temsil eden belge müşteri tarafından daha önce teslim edilmemişse üyenin ihban üzerine menkul kıymet veya bunu temsil eden belge teslim edilerek bedel ödenmesi işlemi yapılır.

Satılan menkul kıymetler veya bunları temsil eden belgelerde ileride ortaya çıkacak ihtilaflar dolayısıyla üyeye yüklenen gider veya tazminat için üye müşterisine rücu edebilir.

Gerçekleşen Alım Emirlerinin Tasfiyesi

Madde 39- Borsa üyesi, Borsada müşterileri için alım emirlerini gerçekleştirdikten sonra, izleyen ilk iş günü sonuna kadar şekli ve muhteviyatı Borsa Yönetimince belirlenen ihbarnameyi düzenleyerek müşterisine gönderir. Müşteri ihbarnameyi almasını izleyen ilk iş günü içinde başvurarak, aralarında yazılı başka türlü herhangi bir anlaşma olmadığı takdirde, satın aldığı menkul kıymetlerin bedelleriyle kurtaj ücreti ve giderlerin tamamını ödemek suretiyle menkul kıymetleri teslim alır. Emrin verildiği sırada kaparo alınmışsa, kaparo menkul kıymet bedeline ve ilgili giderlere mahsup edilir.

Emrin kısmen yerine getirilmesi halinde alınan kaparodan menkul kıymet bedeline mahsup edilmeyen kısım kalırsa, bu derhal müşteriye elden ödenir veya göstereceği yere giderleri müşteriye ait olmak üzere, posta veya banka havalesiyle gönderilir.

Müşteri, kendisine tebliğ edilen ihbarnamede belirtilen sürede satın alınan menkul kıymeti veya onu temsil eden belgeyi teslim almak için başvurmadığı takdirde, borsa üyesi ayrıca bir ihbara gerek kalmaksızın söz konusu menkul kıymetleri kendi portföyünü satın alabileceği gibi, Borsada da satabilir. Borsada satış halinde menkul kıymetin Borsada satışından veya satılamamasından doğan zarar, taahhüdünü yerine getirmeyen müşteriye; bu işlerden doğan kar üyeye aittir. İşlemden

zarar doğmuşsa, varsa müşterinin yatırdığı kaparodan mahsup edilir. Kaparo yetmediği takdirde müşteriden tahsil edilir.

Borsa üyelerinin isteği üzerine, Yönetim Kurulu, taahhütlerini yerine getirmemek fiili tekerrür eden gerçek veya tüzel kişi müşteriler için boykot kararı alabilir. Bu şekilde boykot edilenlerin Borsa emirlerini hiçbir Borsa üyesi kabul edemez.

Boykot edilen gerçek ve tüzel kişilerin ad ya da ünvanlarını ihtiva eden liste Borsanın ilan koymaya mahsus yerlerinde ilan edilir ve her boykot kararı bütün üyelere tebliğ edilir.

Kurtaj

Madde 40- Borsa üyeleri, aracı olarak müşterilerinden ilgili mevzuat çerçevesinde belirlenen esaslara göre "kurtaj" alırlar.

Borsa Ücretlerinin Ödenmesi

Madde 41- Üyeler tarafından Borsaya ödenmesi gereken ücretler ile bunların tahsil süre ve şekilleri Borsa Yönetim Kurulu tarafından belirlenir ve SPK onayı ile kesinleşir. Borsaya ödenmesi gereken ücretler her üye için açılacak cari hesaba borç kaydedilir ve belirlenen sürelerde üyeler tarafından ödenerek tasfiye edilir. Cari hesap bakiyesini süresinde tasfiye etmeyen üyenin borcu teminatından tahsil edilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Uyuşmazlık ve Disiplin

Uyuşmazlıkların Çözümü

Madde 42 - Borsa üyeleri arasında veya Borsa üyeleri ile müşterileri arasında Borsa işlemlerinden doğan uyuşmazlıklar, bu Yönetmelikte belirtilen usul ve esaslar içinde çözümlenir.

Yetki

Madde 43- Borsaya getirilen uyuşmazlıkları çözümlenmesinde, Yönetim Kurulu yetkilidir; bu konuda, Yönetim Kuruluna Uyuşmazlık Komitesi yardımcı olur.

Yönetim Kurulunun kararlarına karşı SPK'ya itiraz edilebilir. SPK'nın uyuşmazlıkları çözümlemeye dair kararlar nihaidir. Bu kararlara karşı İdari yargı mercilerine başvurulabilir.

Uyuşmazlıkların Çözüm Yeri

Madde 44- Borsa üyeleri arasında çıkan uyuşmazlıkların Borsada Çözümü zorunludur. Müşterilerin, Borsa üyeleri ile olan ihtilafları, başvuruları halinde, Borsada çözümlenir.

Tarafların yargı merciilerine başvuru hakkı saklıdır.

Taraflarca yargı yoluna başvurulduğunda, dava sonuçlanıncaya kadar dosya Borsada işleminden kaldırılır.

Adli yargı yoluna gidilmesi durumunda, Borsa üyesi durumu öğrendiği tarihten itibaren üç iş günü içinde Borsaya bildirmek, nihai kararı da aynı süre içinde ibraz etmekle yükümlüdür.

Başvuru

Madde 45- Uyuşmazlık halinde bir dilekçe ile Borsa Başkanlığına başvurularak uyuşmazlığın idari yoldan çözümlenmesi istenir.

Şekli Yönetim Kurulu tarafından belirlenen başvuru dilekçesinde; tarafların isim ve adresleri, uyuşmazlığın konusu, maddi olaylar, hukuki sebepler, ispatlayıcı deliller, uyuşmazlık müşteri ile üye arasında ise müşteri, emir numarasını veya üye tarafından kendisine verilen makbuz ile son talebini yazan ve bu konudaki belgeleri dilekçesine ekler.

İnceleme ve Karar

Madde 46- Borsa Başkanlığı, uyuşmazlığın çözümüne dair dilekçenin Başkanlığa iletilmesini izleyen en çok 3 iş günü içinde, cevabını vermesi için dilekçe örneğini veya komite raportörlüğü tarafından hazırlanan talep özetini karşı tarafa tebliğ eder. Cevap için en çok 5 iş günü beklenir. Cevap geldikten veya bu süre geçtikten sonra dosya incelenmek üzere Uyuşmazlık Komitesine intikal ettirilir veya konunun yeterince açık olduğu kanaatine varılır ise Başkanlıkça dosyanın ilk Yönetim Kurulunda görüşülmesi ve karara bağlanması sağlanır.

Yönetim Kurulu kararının taraflara tebliğini izleyen 10 işgünü içinde Borsa kanalı ile karara karşı SPK' ya itiraz edilebilir. SPK, itirazlara ait kararını en çok 7 işgünü içinde verir. SPK' nın kararı nihaidir.

Uyuşmazlık Komitesi ve Görevleri

Madde 47- Uyuşmazlık Komitesi, uyuşmazlıkların incelenmesinde ve sonuçlandırılmasında Yönetim Kuruluna yardımcı olur.

Genel Yönetmelik uyarınca, Borsada, Genel Kurulca gösterilecek adaylar arasından ikişer yıl için Yönetim Kurulunca seçilecek bir başkan ve iki üyeden meydana gelen bir Uyuşmazlık Komitesi bulunur.

Komite en az iki üyenin hazır bulunmasıyla toplanır. Karar için en az iki olumlu oy gerekir. Çekimser oy kullanılamaz. Karşı oy kullanan üye,görüşünün gerekçesini kararda belirtmek zorundadır.

Komite,konu ile ilgili her türlü incelemeyi yapmaya,tarafları ve tanıkları dinlemeye, Borsa Başkanlığından bilirkişi tayinini istemeye yetkili olup, gerekli incelemeyi tamamladıktan sonra, uyuşmazlık konusunda bulduğu çözüm yoluna ilişkin görüşünü, dayanağını teşkil eden belgelerle birlikte, en çok 5 işgünü içinde yazılı olarak, Borsa Başkanlığına sunar.

Komite,çalışmalarını Borsa Başkanlığında kurul halinde yapar. Komitenin çalışmasında veya üyeler arasındaki iş bölümünde Komite başkanı yetkili ve sorumludur.

Borsa Hukuk İşleri Müdürü Komitenin raportörlüğünü yapar.

Sulh Olma ve Şikayetten Vazgeçme

Madde 48 - Uyuşmazlık konusunun Borsaya intikal ettirilmesinden sonra, tarafların her zaman sulh yoluyla anlaşmaları mümkündür.

Sulh yoluyla anlaşma halinde taraflar durumu derhal Borsa başkanlığına bildirmek zorundadırlar.

Şikayet eden, incelemenin her safhasında talebinden kısmen veya tamamen feragat edebilir.

Bu durumlarda,Yönetim Kurulu uyuşmazlık dosyasının işlemiden kaldırılmasına karar verir. Feragat edilen ihtilaf, tekrar şikayet konusu yapılamaz.

Tebliğat ve Uyuşmazlık Kayıtları

Madde 49 - Uyuşmazlık konusunda verilen kararlar, tarafların başvuru dilekçesinde gösterilen adreslerine gönderilecek iadeli taahhütlü mektupla veya tutanağa bağlanarak imza karşılığı elden tebliğ olunur.

Borsada, uyuşmazlık konularını, tarafları, verilen kararların özetlerini kaydetmeye mahsus bir defter tutulur ve karar örnekleri yıllar itibarıyla düzenli olarak özel bir dosyada saklanır.

Uyuşmazlıklarla ilgili dosyaların, Borsada en az beş yıl süreyle düzenli olarak saklanması zorunludur.

Borsa Personeline Uygulanacak Müeyyideler

Madde 50- Borsa personeline uygulanacak disiplin kuralları İMKB Personel Yönetmeliğinde düzenlenir.

Borsa Üyelerine ve Temsilcilerine Uygulanacak Müeyyideler

Madde 51 - Borsa üyeleri ve temsilcilerinden; Borsada düzeni veya dürüstlüğü bozan veya Borsa işlerine hile karıştıran, Borsa işlerinin açık, düzenli ve dürüst yürütülmesi için alınan kararlara

uymayanlara, Borsa Yönetmelikleri hükümlerine aykırı davrandığı tespit edilenler hakkında, durumun niteliğine, fiilin mahiyet ve önemine göre 52 inci maddede sıralanan disiplin cezalarından biri veya birkaçı birlikte verilir.

Disiplin Cezalarının Çeşitleri

Madde 52 - Borsa üyelerine ve/veya üye temsilcilerine verilecek disiplin cezaları şunlardır:

- a) Uyarı: İlgiliye, yükümlülük ve davranışlarında daha dikkatli ve itinalı hareket etmesi gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.
- b) Kınama: İlgilinin yükümlülük ve davranışlarında kusurlu sayıldığı yazı ile bildirilmesidir.
- c) Para Cezası: Sorumluların, kesin kararın tebellüğü tarihinden itibaren en geç 5 iş günü içinde ödemeleri gereken meblağdır.
- d) Borsa Üyeliğinden ve/veya Üye Temsilcilğinden Geçici Çıkarma: Cezası kesinleşen Borsa üyesi adına, üç ayı aşmamak üzere, Borsa Yönetim Kurulunca fiilin mahiyet ve önemine göre belirlenecek, geçici bir süre içinde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bir veya birden fazla piyasa veya pazarda borsa ve takas işlemlerinin yapılmaması, üye temsilcilerinin temsilcilik sıfatlarının üç aya kadar kaldırılmasıdır.
- e) Borsa Üyeliğinden ve/veya Üye Temsilcilğinden Sürekli Çıkarma: Borsa üyeliği veya üye temsilciligi sıfatlarının bir daha kullanılmamak üzere geri alınmasıdır.

Disiplin Cezalarını Gerektiren Fiil ve Hareketler

Madde 53 - 52 inci maddede yazılı cezaların uygulanmasını gerektiren fiil ve hareketler aşağıda göstermiştir.

a) Uyarı:

- 1- Borsada, belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde kayıtsızlık ve dikkatsizlik göstermek,
- 2- Üyelik görev ve sorumluluklarına karşı kayıtsızlık göstermek veya bunları yerine getirmemek,
- 3- Meslek düzen ve geleneklerine uymayan hareketlerde bulunmak,
- 4- Borsanın imaj ve itibarını zedeleyici sözler sarfetmek,
- 5- Borsa ve müşteri talimatlarına gerekli dikkat ve özeni göstermemek,
- 6- Müşteri ve Borsa görevlileri ile olan ilişkilerinde terbiye ve nezakete aykırı harekette bulunmak.

b) Kınama:

- 1- Borsada, belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde kusurlu davranmak,
- 2- Üyenin, temsilci veya diğer personelin suistimal veya yolsuzluklarına, denetim eksikliği sonucu sebebiyet vermek,
- 3- Borsanın itibarını zedeleyici asılsız yayımda bulunmak,
- 4- Borsanın çalışma düzenini bozmak,
- 5- İş münasebetinde bulunduğu kimseler hakkında kötü muamelede veya haksız ithamda bulunmak,
- 6- Meslek onuru ve borsa üyeliğinin gerektirdiği itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak,
- 7- Borsa ve müşteri talimatlarının yerine getirilmesinde kusurlu davranmak.

Üyeye bir defa uyarı cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlemesi halinde ilgiliye kınama cezası verilir.

c) Para Cezası:

- 1- Borsa usul ve esaslarının yerine getirilmemesinde kasıtlı davranmak,
- 2- Genel Yönetmeliğin 57 nci maddesinde belirtilen defter ve kayıtları tutmamak veya usulüne uygun olarak tutmamak,

- 3- Borsa işleriyle ilgili hesap ve işlemlerin Borsanın yetkili elemanlarınca denetlenmesine müsaade etmemek, bu görevlilere kolaylık göstermemek ve yardımda bulunmamak,
- 4- Borsa ve müşteri talimatlarının yerine getirilmemesinde kasıtlı davranmak.

Üyeye bir defa kınama cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlemesi halinde ilgiliye para cezası verilir.

d) Borsa Üyeliğinden ve/veya Üye Temsilciliğinden Geçici Çıkarma:

- 1- Borsa üyelerine ve temsilcilerine, Borsa personeline saldırıda bulunmak, küfretmek, onları alenen tehdit etmek, tehdit ve tahkir edici şekilde sözlü veya yazılı beyanlarda bulunmak,
 - 2- Borsa üyelerini ve görevlilerini sırf zor duruma düşürmek için veya kendi kusurunu örtmek amacıyla Borsaya ait belgeleri gizlemek,
 - 3- Borsa işlemlerine yönelik yapay piyasa ve yapay fiyat oluşturmak maksadıyla faaliyette bulunmak,
 - 4- Bu Yönetmeliğin 35 inci maddesi çerçevesinde, işlem yaptığı piyasada oluşacak temerrüdüne bağlı olarak ortaya çıkan yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle bu yükümlülükleri teminatından karşılanan üye tarafından, söz konusu temerrüt tarihini takip eden bir yıllık süre içerisinde, aynı piyasada yaptığı işlemler sonucu yeniden temerrüde düşülerek ilgili yükümlülüklerinin teminatından karşılanmasına sebebiyet vermek,
- Üyeye bir defa para cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlemesi halinde ilgiliye Borsa üyeliğinden geçici çıkarma cezası verilir.

e) Borsa Üyeliğinden ve/veya Üye Temsilciliğinden Sürekli Çıkarma:

- 1- Gizli kalması Genel Kurulca veya Yönetim Kurulunca karara bağlanmış bilgi ve belgeleri açıklamak,
 - 2- Borsa üyelerini ve Borsa görevlilerini zor duruma düşürmek için veya kendi kusurunu örtmek amacıyla Borsaya ait belgeleri tahrif veya yok etmek,
 - 3- Hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanmak veya hileli iflas gibi yüz kızartıcı bir suçtan dolayı mahkumiyet kararı kesinleşmiş olmak.
- Üyeye bir defa Borsa üyeliğinden geçici çıkarma cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlemesi halinde ilgiliye Borsa üyeliğinden sürekli çıkarma cezası verilir.

Ceza Uygulanmasına Dair Genel Hükümler

Madde 54 -

- a) Fiil ve hareketin nitelik ve önemi gözönünde tutularak Yönetim Kurulunca, 53 üncü maddede yazılı cezalardan birinin veya birkaçının birlikte verilmesi mümkündür.
- b) Cezayı gerektiren fiillerin nitelik ve önemleri gözönünde tutularak, bu fiiller için gerektiğinde bir derece ağır veya hafif cezanın verilmesine karar verilebilir.
- c) 53 üncü maddede sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hareketlere, nitelik ve önemleri itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara da aynı neviden disiplin cezaları verilir.
- d) KHK'nin 18 inci maddesi uyarınca, cezayı gerektiren fiiller üyeler veya bunların yetkili temsilcileri tarafından menfaat sağlamak amacıyla yapılmışsa, 53 üncü maddenin (c) bendindeki para cezası beşyüzbinliradan az olmamak üzere temin edilen menfaatin üç katıdır.
- e) 53 üncü maddenin (d) ve (e) bendlerindeki Borsa üyeliğinden geçici ve sürekli çıkarma cezalarının kesinleşmesi halinde, durum en çok 2 iş günü içinde SPK'ya duyurulur.
- f) KHK'nin 19 uncu ve 20 inci madde hükümleri saklıdır.

g) 53 üncü maddenin (d) ve (e) bendlerindeki fiillerin işlediği ön soruşturma sırasında tespit edildiği takdirde üye ve/veya üye temsilcisi hakkında verilecek cezanın kesinleşmesine kadar Borsada yapacağı tüm piyasa ve takas işlemleri geçici olarak durdurulabilir. Konu ilk Yönetim Kurulu toplantısında karara bağlanır.

h) Üye temsilcisinin, temsilci iken aldığı disiplin cezası temsilcilik görevi sona ermesi halinde dahi uygulanır.

i) Borsa üyeliğinden ve/veya üye temsilciliğinden geçici ve sürekli çıkarmaya dair kesinleşmiş olan cezaların infazı, Yönetim Kurulu kararı ile gerçekleşir.

Disiplin Komitesi ve Görevleri

Madde 55- Genel Yönetmelik uyarınca, Borsada, Genel Kurulca gösterilecek adaylar arasından ikişer yıl için Yönetim Kurulunca seçilecek bir Başkan ve iki üyeden meydana gelen bir Disiplin Komitesi bulunur. Komite en az iki üyenin hazır bulunmasıyla toplanır. Karar için en az iki olumlu oy gerekir. Çekimser oy kullanılamaz. Karşı oy kullanan üye, görüşünün gerekçesini kararda belirtmek zorundadır.

Komitenin görevleri; bu Yönetmelikte öngörülen disiplin suçlarıyla ilgili incelemeleri yapmak, Yönetmelikte yer alan kurallara göre karara bağlamak, bu kararları Yönetim Kurulunun onayına sunmak.

Borsa Hukuk İşleri Müdürü komitenin raportörlüğünü yapar.

Disiplin Kovuşturmasının Yürütülmesi

Madde 56 - Komite, Başkanlık tarafından havale edilen dosya üzerine disiplin işlemlerini aşağıdaki sıraya uygun olarak yürütür:

a) Soruşturmanın Başlatılması

Komite, bu Yönetmelik hükümlerine aykırı davranışlar hakkında ihbar ve şikayetin başladığı tarihten itibaren en geç on gün içinde soruşturmaya başlar.

b) Savunma

Yapılacak soruşturmada yazılı savunma istenmesi ve bu savunma için tebellüğ tarihinden itibaren en az onbeş günlük süre tanınması zorunludur. Disiplin Komitesi savunma istemesi için Komite Raportörünü yetkili kılabilir. Komite, hakkında soruşturma yapılan üyenin isteği üzerine veya resen kendisini veya temsilcilerini dinlemek üzere davet edebilir. Kabul edilebilir bir özürü olmaksızın davete uymayanların dinlenmesinden vazgeçilir.

c) Soruşturmanın Sonuçlandırılması

Komite, ilgili dosyanın soruşturmasını tamamladıktan itibaren 10 gün içinde kararını yazılı olarak Yönetim Kurulunun onayına sunar.

d) Yönetim Kurulu Kararı ve Tebligat

Yönetim Kurulunun kararı, alındığı günü izleyen üç iş günü içinde iadeli taahhütlü mektupla ilgililerin bilinen adreslerine postalanır veya elden imza karşılığı teslim suretiyle tebliğ olunur.

e) Cezalara İtiraz

İlgililer, Genel Yönetmeliğin 26 ncı maddesinin (b) bendi uyarınca tebellüğ tarihinden itibaren onbeş gün içinde verilen disiplin cezalarına karşı SPK nezdinde itiraz edebilirler. Bu itiraz dilekçeleri Borsa Başkanlığı kanalı ile SPK'ya gönderilir.

f) Cezaların Kesinleşmesi

Disiplin cezaları Yönetim Kurulu kararı üzerine yapılan tebligat tarihinden itibaren 15 gün içinde SPK'ya başvurulmadığı takdirde kesinleşir. SPK'ya itiraz halinde, SPK kararının, ilgiliye tebliğinden itibaren kesinleşir.

g) Disiplin ve Adli Kovuşturmaların Birlikte Yürütülmesi

Genel Yönetmeliğin disiplin ve adli kovuşturmaların birlikte yürütmesine dair 69 uncu maddesi hükmü saklıdır.

Disiplin Cezalarının Sicile Kaydı ve Sicilden Silinmesi

Madde 57- Disiplin cezalarına ait kararlar kesinlik kazanmadıkça uygulanamaz. Kesinlik kazanan disiplin cezaları ilgili üye veya üye temsilcisinin siciline işlenir.

Üye veya üye temsilcisi kesin ihraç hariç, cezasının kesinleştiği tarihten itibaren 12 ay içinde herhangi bir disiplin suçu işlemediği takdirde, siciline işlenen önceki cezalar tekerrüre esas alınmaz.

Çözüme Dair Kurallar

Madde 58- Uyuşmazlıklar ve disipline ilişkin şikayetler mevcut mevzuat, örf ve adet ve teamül ile hakkaniyet ilkeleri uyarınca karara bağlanır.

Katılma Yasağı

Madde 59- Yönetim Kurulu üyeleri, Uyuşmazlık Komitesi Başkan ve üyeleri ile Disiplin Komitesi Başkan ve üyeleri kendilerini veya temsil ettikleri kuruluşları ilgilendiren konularda Yönetim Kurulu ve Komite çalışmalarına ve kararlarına katılamazlar.

Üye İşlemlerinin Tedbiren Durdurulması

Madde 60- Borsa ve takas işlemleri sırasında veya denetim esnasında ya da diğer herhangi bir yolla, takas ve saklama işlemlerinde önemli açıkları olduğu tespit edilen Borsa üyelerinin Borsa ve/veya takas ve saklama işlemleri beş iş gününe kadar Borsa Başkanı tarafından tedbiren durdurulabilir ve durumu SPK' ya bildirilir. Üye hakkında SPK' nın kararına göre işlem yapılır. SPK' nın kararı bildirilinceye kadar sözkonusu süre Borsa Başkanınca uzatılabilir. Ayrıca, mevzuata aykırı işlemleri tespit edilen, mali bünyesinin zayıfladığı belirlenen Borsa üyelerinin durumu SPK' ya bildirilir.

ALTINCI BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Borsada Mali İşler

Bütçe

Madde 61- Borsa özel bütçe ile idare olunur. Bütçe dönemi takvim yılıdır. Borsanın gelir ve gider tahminleri yıllık bütçesinde gösterilir.

Bütçe teklifi Yönetim Kurulu tarafından hazırlanarak Genel Kurula sunulur.

Bütçe Genel Kurul onayı ile kesinleşir.

Gelir ve Giderler

Madde 62- KHK' nin 16 ncı maddesinde sayılan zorunlu gelir kalemlerinin miktar ve oranları ile bunların tahsil zaman ve şekilleri Borsa Yönetim Kurulunca belirlenir, SPK onayı ile yürürlüğe girer. Borsanın gelir ve gider kalemlerinin ayrıntıları ile harcama usulleri İMKB Fon, Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinde gösterilir.

Borsaya Yapılacak Ödemelerin Zamanında Yapılmaması Halinde Uygulanacak Gecikme Zammı ve Faizler

Madde 63 - Aidat, kotasyon ve kotta kalma ücreti kurtaj bedellerinden Borsa payı gibi Borsanın bütçe gelirlerini teşkil eden bütün ödemelerdeki gecikmelerde, kamu alacaklarına uygulanan faiz ve cezalar uygulanır.

Borsa Bülteni

Madde 64 - Borsa,seans günlerini izleyen iş günlerinde "İstanbul Menkul Kıymetler Borsa Bülteni"ni yayımlar.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası bülteninde, bu Yönetmelikte belirtilen bültene dair hususlara ek olarak aşağıdaki hususlara yer verilir:

- a) Borsada bulunan pazarlar ve bunların çalışma saatleri,
- b) Borsa kotuna alınmış ve kota alınmadığı halde Borsada işlem gören menkul kıymetler ve bunların teşekkül eden fiyatları,
- c) Geçici olarak kottan çıkarılan menkul kıymetler,
- d) Borsa Yönetimince yayınlanması gerekli görülen bilgi yazı, haber ve diğer hususlar.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası bülteninin satış fiyatını ve söz konusu olduğu takdirde bültende yayınlanma nedeniyle alınacak sair ücret ve bedeli veya ilan tarifesini Yönetim Kurulu belirler.

Diğer Yönetmelikler

Madde 65 - Bu Yönetmeliğe dayanılarak çıkarılacak diğer Yönetmelikler SPK onayı ile yürürlüğe girer.

Yürürlükten Kaldırılan Yönetmelikler

Madde 66 - 18.12.1985 tarih ve 18962 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği ile bu Yönetmelikte değişiklik yapan Yönetmelikler yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1 - Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden önce yetkilendirilen temsilci ve yardımcılarının hakları saklıdır.

Yürürlük

Madde 67 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 68 - Bu Yönetmeliği İMKB Başkanı yürütür.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB)

DİSİPLİN YÖNETMELİĞİ

I. BÖLÜM

AMAÇ, KAPSAM, DAYANAK VE TANIMLAR

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği üyelerinden, meslek onuruna, meslek ilke ve kurallarına, sermaye piyasası faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin mevzuata ve Birlik kararlarına aykırı hareket edenler hakkında uygulanacak disiplin cezalarına ilişkin ilke ve yöntemleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 - Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği üyesi Aracı Kuruluşlar bu Yönetmelik hükümlerine tabidir.

Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik, 28.07.1981 tarih ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunun 15.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanunla değişik 40/B maddesinin ikinci fıkrasına ve 08.01.2001 tarih ve 2001/1914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Statüsü'nün 24 üncü maddesinin 3 üncü fıkrasına dayanılarak düzenlenmiştir.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen;

Kanun	: 18.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanunla değişik 28.07.1981 tarih ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununu,
Kurul	: Sermaye Piyasası Kurulunu,
Birlik	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliğini,
Statü	: 11.02.2001 tarihli ve 24315 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 08.01.2001 tarih ve 2001/1914 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe giren Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Statüsünü
Aracı Kuruluş	: Türkiye'de sermaye piyasasında aracılık faaliyetinde bulunmaya Kanun ile yetkili kılınmış aracı kurum ve bankaları,
Üye	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği üyesi olan aracı kuruluşları,
Sermaye Piyasası Faaliyetleri	: Kanunun 30 uncu maddesinde sayılan faaliyetleri,
Aracılık Faaliyeti	: Kanunun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrasındaki faaliyetleri,
Sermaye Piyasası Araçları	: Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirlenen menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarını,
Genel Kurul	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği Genel Kurulunu
Yönetim Kurulu	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Yönetim Kurulu'nu
Başkan	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Yönetim Kurulu Başkanı,

İfade eder.

II. BÖLÜM

DİSİPLİN CEZASI TÜRLERİ ve DİSİPLİN CEZASI GEREKTİREN FİİLLER

Disiplin Cezası Türleri

Madde 5 - Bu Yönetmelik hükümleri kapsamında uygulanacak disiplin cezaları Statünün 24 üncü maddesi çerçevesinde uyarı, kınama, para cezası, Birlik üyeliğinden geçici çıkarma ve Birlik üyeliğinden sürekli çıkarmadır.

Uyarı

Madde 6 - Üyeye, mesleğinin icrasında, yükümlülük ve davranışlarında daha dikkatli ve itinalı hareket etmesi gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir. Uyarıyı gerektiren fiil ve haller şunlardır:

- a) Birlikçe yayımlanan, yönetmelik, genelge, tebliğ ve kararlarla belirlenen ilke ve yöntemlerin yerine getirilmesinde kayıtsız ve dikkatsiz davranmak,
- b) Üyelik görev ve sorumluluklarına karşı kayıtsızlık göstermek veya bunları yerine getirmemek,
- c) Müşteri talimatlarına karşı kayıtsız ve dikkatsiz davranmak,
- d) Birliğin itibarını zedeleyici sözler sarfetmek,
- e) Yukarıda sayılanlar dışında, mesleğin onuruna, meslek düzen ve geleneklerine aykırı ihmalkar davranışlarda bulunmak.

Kınama

Madde 7 - Üyeye, mesleğinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir. Kınamayı gerektiren fiil ve haller şunlardır:

- a) Birlikçe yayımlanan, yönetmelik, genelge, tebliğ ve kararlarla belirlenen ilke ve yöntemleri kusurlu olarak yerine getirmemek,
- b) Üyelik görev ve sorumluluklarını kusurlu olarak yerine getirmemek,
- c) Müşteri talimatlarını kusurlu olarak yerine getirmemek,
- d) Birliğin itibarını zedeleyici yayında bulunmak,
- e) Mesleğin yürütülmesi esnasında meydana gelen çıkar çatışmalarında kusurlu olarak adil ve tarafsız davranmamak,
- f) Yeterli iç denetim sistemi kurulmaması ve gerekli denetimin yapılmaması sonucu çalışanlarının sermaye piyasasını ve meslek itibarını olumsuz etkileyecek şekilde suistimal ve yolsuzluklarına sebebiyet vermek,
- g) Diğer üyeler hakkında asılsız ihbar ve şikayette bulunmak,
- h) Birlik organlarının çalışmalarını aksatıcı tutum ve davranışlarda bulunmak,
- i) Yukarıda sayılanlar dışında meslek onuruna, meslek düzen ve geleneklerine aykırı kusurlu hareketlerde bulunmak,

Üyeye bir defa uyarı cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlenmesi halinde ilgiliye kınama cezası verilir.

Para Cezası

Madde 8 - Üyelerin, kesin kararı tebellüğ ettikleri tarihten itibaren en geç beş işgünü içinde ödemeleri gerekli meblağdır. Para cezası gerektiren fiil ve haller şunlardır:

- a) Birlikçe yayımlanan, yönetmelik, genelge, tebliğ ve kararlarla belirlenen ilke ve yöntemleri kasıtlı olarak yerine getirmemek,
- b) Üyelik görev ve sorumluluklarını kasıtlı olarak yerine getirmemek,
- c) Müşteri talimatlarını kasıtlı olarak yerine getirmemek,

- d) Mesleğin yürütülmesi esnasında meydana gelen çıkar çatışmalarında kasıtlı olarak adil ve tarafsız davranmamak,
- e) Müşterilere ve Birlik personeline, genel kabul gören davranış biçimleri dışında her türlü söz, fiil ve hareketlerde bulunmak,
- f) Üyeler arasında haksız rekabete neden olacak davranışlarda bulunmak,
- g) Kurul'dan yetki veya izin belgesi almadan ilgili sermaye piyasası faaliyetinde bulunmak, yetki ya da izin belgesi iptal edilen faaliyetle ilgili işlemlere devam etmek,
- h) Birlik yetkili personeline yapılacak her türlü incelemeye engel olmak, bu personelce istenilecek bilgi ve belgeleri vermemek ve kolaylık göstermemek.

Yukarıda yazılı fiillere verilecek para cezaları Kanun'un 47/A maddesinin 4 üncü fıkrasında yer alan parasal sınırlar içinde, Yönetim Kurulunca belirlenir.

Üyeye bir defa kınama cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlenmesi halinde ilgiliye para cezası verilir.

Birlik Üyeliğinden Geçici Çıkarma Cezası

Madde 9 - Birlik üyesinin, altı ayı aşmamak üzere, fiilin mahiyet ve önemine göre belirlenecek bir süre için üyelikten geçici olarak çıkarılmasıdır. Birlik üyeliğinden geçici çıkarmayı gerektiren fiil ve haller şunlardır:

- a) Kanunun 47 inci maddesinin (A) bendinin 1 numaralı alt bendinde belirtildiği gibi, bir menkul kıymetin değerini etkileyebilecek henüz kamuya açıklanmamış bilgileri kendisi ve/veya müşterileri için menfaat sağlamak amacıyla kullanarak işlem yapmak ya da başkalarını bu yönde işlem yapmaya sevk etmek,
- b) Kanunun 47 inci maddesinin (A) bendinin 2 ve 3 numaralı alt bentlerinde belirtilen işlemler yapmak ve/veya bu tür işlemler yapılmasına bilerek imkan tanımak.

Bu fiillere ceza uygulanması için ilk derece mahkemesinin kararı ile sabit olması ve fiillerin üyeye doğrudan bağlantılı olduğunun tesbiti gereklidir.

Birlik Üyeliğinden Sürekli Çıkarma

Madde 10 - Birlik üyeliği sıfatının bir daha kullanılmamak üzere geri alınmasıdır. Birlik üyeliğinden sürekli çıkarmayı gerektiren fiil ve haller şunlardır:

Sahte belge düzenlemek veya belgeler üzerinde tahrifat yapmak suretiyle müşterilere ait nakit veya sermaye piyasası araçlarını üye veya üçüncü şahıslar lehine kullanılması. Bu fiile ceza uygulanması için, ilk derece mahkemesinin kararı ile sabit olması ve fiilin üyeye doğrudan bağlantılı olduğunun tesbiti gereklidir.

Bir defa Birlik üyeliğinden geçici çıkarma cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlenmesi halinde ilgiliye Birlik üyeliğinden sürekli çıkarma cezası verilir.

Disiplin Cezalarının Uygulanmasına Dair Genel Hükümler

Madde 11 - Bir fiil ile Yönetmeliğin muhtelif maddelerinin ihlal edilmesi durumunda ilgiliye ağır olan disiplin cezası verilir. Ancak Yönetim Kurulu, fiilin nitelik ve önemini dikkate alarak, bu Yönetmelikte yer alan cezaların bir veya birkaçını birlikte verebilir.

Disiplin cezası gerektiren fiillerin nitelik ve önemi göz önünde tutularak, bu fiiller için gerektiğinde bir derece ağır veya bir derece hafif ceza uygulanmasına karar verilebilir.

Üyenin cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde iki defa disiplin cezası gerektiren fiil işlemesi halinde, bu süre içinde işleyeceği her yeni fiil için verilmesi gereken ceza bir derece ağırlaştırılır. Bu hükmün Birlik üyeliğinden geçici ve sürekli çıkarma cezalarına şümulü yoktur.

Yönetmeliğin 6, 7, 8, 9 ve 10 uncu maddelerinde öngörülen ve disiplin cezası uygulanmasını gerektiren fiillere nitelik ve önemleri itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara da aynı türden disiplin cezası uygulanır.

Birlik üyeliğinden geçici ve sürekli çıkarma cezalarının kesinleşmesi halinde, durum en çok beş iş günü içinde Kurula duyurulur.

III. BÖLÜM

DİSİPLİN KOMİTESİ VE DİSİPLİN SORUŞTURMASININ YÜRÜTÜLMESİ

Disiplin Komitesi

Madde 12 - Komitenin görevleri, bu Yönetmelikte öngörülen disiplin suçları ile ilgili disiplin soruşturmalarının yürütülmesinde Yönetim Kurulu'na yardımcı olmak üzere gerekli incelemeleri yapmak, bu Yönetmelikte yer alan hükümlere göre görüş belirlemek, hazırladığı inceleme raporunu Yönetim Kurulu Başkanlığı'na sunmaktır.

Statü uyarınca üç yıl süreyle görev yapmak üzere Genel Kurulca seçilen üç üye kendi aralarında bir başkan ve bir başkan vekili seçer. Komite, en az iki üyenin hazır bulunmasıyla toplanır ve karar için en az iki olumlu oy gerekir. Çekimser oy kullanılamaz. Kararlar gerekçeli olmak zorundadır. Karşı oy kullanan üye de görüşünün gerekçesini kararda belirtmek zorundadır.

Komite Üyeleri, doğrudan ve dolaylı olarak kendilerini veya kendileri ile ilgili kişileri ya da temsilcisi oldukları kuruluşu ilgilendiren kararların alınmasında toplantılara katılamaz ve oy kullanamazlar.

Birlik İnceleme ve Hukuk İşleri Müdürü Komitenin raportörlüğünü yapar.

Soruşturmanın Başlatılması

Madde 13 - Başkan, disiplin dosyasını, ihbar veya şikayet üzerine ya da re'sen üyeler hakkındaki soruşturmayı başlatmak üzere Komiteye havale eder. Komite, Başkan tarafından havale edilen disiplin dosyası ile ilgili işlemlere en geç on gün içinde başlar.

İhbar veya şikayet bildiriminde bildirim yapanın açık kimliği, adresi, hakkında bildirimde bulunulan Üye, ihbar ve şikayet konusu, maddi olaylar ve bildirim tarihi belirtilir. Varsa konuyla ilgili bilgi ve belgeler başvuru dilekçesine eklenir.

Bildirimde bulunan kişinin kimliği yasal zorunluluklar dışında saklı tutulur.

Soruşturma Yöntemi

Madde 14 - Yapılacak soruşturmada, yazılı savunma istenmesi zorunludur. Savunma için verilecek süre suçlamanın Üyeye tebliğ edildiği tarihten itibaren onbeş gündür. Disiplin Komitesi, savunma istemesi için Komite Raportörünü yetkili kılabilir. Belirlenen süre içinde savunmasını vermeyen Üye, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır. Komite, hakkında soruşturma yapılan üyenin talebi üzerine veya re'sen ilgilileri ayrı ayrı dinlemek üzere davet edebilir. Görüşme sonuçları tutanağa bağlanır ve ilgililerce imzalanır. Haklı bir gerekçeye dayanmaksızın davete uymayanların dinlenmesinden vazgeçilir.

Komite, başvuruya ilgili kanıtları toplamak, olayla ilgili kişilerin bilgilerine başvurmak hakkına sahiptir. Komite, delillerin gösterilme ve incelenme şeklini olayın niteliğini dikkate alarak belirler.

Komite, disiplin dosyası ile ilgili raporunu savunma için verilecek süreler hariç en geç üç ay içinde düzenler ve kararını Yönetim Kurulunun onayına sunulmak üzere Başkana bildirir. Başkan,

Komite kararını ilk Yönetim Kurulu toplantısının gündemine alır. Yönetim Kurulu raporda eksiklik görürse, eksikliği en fazla bir ay içinde tamamlamak üzere dosyayı iade eder.

Yönetim Kurulu Kararı ve Tebligat

Madde 15 - Yönetim Kurulu, Komite'nin verdiği kararı aynen kabul edebileceği gibi, gerekçesini belirtmek suretiyle farklı bir karar da alabilir. Yönetim Kurulu, ihbar ve şikayeti mevcut mevzuat, örf ve adet ile hakkaniyet ilkeleri uyarınca inceleyerek karara bağlar.

Yönetim Kurulu'nun kararı, alındığı günü izleyen beş iş günü içinde iadeli taahhütlü mektupla, ihbar veya şikayette bulunan kişinin ve hakkında ihbar veya şikayette bulunulan Üyenin Birliğe bildirdiği adreslerine gönderilir veya elden imza karşılığı teslim edilmek suretiyle tebliğ edilir.

Birlik Yönetim Kurulu tarafından verilen para cezaları kararları tahsil ve gelir kaydı için Yatırımcıları Koruma Fonuna da bildirilir.

Kararlara İtiraz

Madde 16 - İlgililer, Yönetim Kurulu kararlarına karşı, kararın tebliğini izleyen on iş günü içinde Kurul nezdinde itirazda bulunabilirler. Bu itiraz dilekçesi Yönetim Kurulu Başkanlığı'na verilir ve Birlik aracılığıyla Kurul'a gönderilir.

Kararların Kesinleşmesi

Madde 17 - Kararlar, ilgililerin Yönetim Kurulu kararını tebellüğ ettikleri tarihten itibaren on iş günü içinde Kurul'a itiraz etmemeleri halinde kesinleşir. İlgililerin karar aleyhine Kurul nezdinde itiraz etmeleri halinde kesinleşme, Kurul kararının ilgiliye tebliğiyle gerçekleşir. Ancak Birlik üyeliğinden geçici ve sürekli çıkarmaya dair kesinleşmiş olan disiplin cezalarının uygulanması için Yönetim Kurulu tarafından ilave bir süre gerektiğine kanaat getirilirse, bu süre disiplin cezasının kesinleştiği tarihten itibaren on günden fazla olmamak üzere belirlenir.

Disiplin Soruşturmalarının ve Ceza Kovuşturmalarının Birlikte Yürütülmesi

Madde 18 - Üyenin sorumluları hakkında cezai kovuşturmaya başlanmış olması, aynı olaydan dolayı Üye için disiplin soruşturması yapılmasını engellemez.

Soruşturma Zaman Aşımı

Madde 19 - Yönetmelikte belirtilen disiplin cezası gerektiren fiillerle ilgili olarak bu Yönetmelikte yer alan usuller çerçevesinde soruşturmaya başlanabilmesi için fiillerin işlendiği tarihten itibaren iki yıldan fazla süre geçmemiş olması gereklidir.

Disiplin cezası gerektiren fiiller, aynı zamanda ceza kovuşturması da gerektiriyorsa ve bu fiiller için ilgili mevzuatlarında iki yıldan daha uzun bir zamanaşımı süresi belirlenmişse, ceza kovuşturması için belirlenen zamanaşımı süresi disiplin soruşturmasında da esas alınır.

IV. BÖLÜM

DİSİPLİN CEZALARININ ÜYE SİCİLİNE KAYDINA İLİŞKİN ESASLAR

Disiplin Cezalarının Sicile Kaydı ve Tekkerrüre Esas Alınması

Madde 20 - Uygulanacak disiplin cezasının kesinleşmesi ile disiplin cezası ilgili üyenin Birlik nezdindeki siciline işlenir.

Birlik tarafından tutulacak sicil bilgileri, oluşturulacak Sicil Kayıt Defteri'nde Üyeler ve disiplin cezası türlerine göre yıllar itibarıyla saklanır. Kesinleşen karar ve karara esas tüm belgeler ise beş yıl süreyle saklanır.

Üye, verilen disiplin cezasının kesinleştiği tarihten itibaren on iki ay içinde herhangi bir disiplin cezası uygulanmasını gerektirecek bir fiil bulunmadığı takdirde, siciline işlenen önceki disiplin cezaları tekerrüre esas alınmaz.

Sicile İlişkin Bilgilerin Açıklanması

Madde 21 - Birlikçe tutulan sicil kayıt bilgileri Kurul, borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalar ile Birlikçe uygun görülecek diğer kişi ve kuruluşlara açık tutulur.

V. BÖLÜM ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Yürürlük

Madde 22 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 23 - Bu Yönetmelik hükümlerini Birlik yürütür.